

Can Bekent TÜRLER VE
CINSLER

Propaganda
YAYINLARI

2. Baskı

Türler ve Cinsler

Can Başkent

Kasım 2015 - Propaganda Yayınları Birinci Baskısı

İlk basım: Kibele Yayınları, 2011 - İstanbul

Dizgi: Propaganda Yayınları

Kapak: İç Mihrak Propaganda Tasarım Kolektifi

Kapak Deseni ve Sunuş: Utku Usta

Propaganda Yayınları

www.propagandayayinlari.net

iletisim@propagandayayinlari.net

www.twitter.com/PropagandaY

Can Başkent

www.canbaskent.net

can@canbaskent.net

Copyright 2015 - Propaganda Yayinlari

Smashwords Edition

Creative Commons

İçindekiler

İkinci Baskıya Önsöz

Sunuş

Giriş

Bölüm 1 - Hayvan Özgürlüğü ve Ekoloji

ALF Röportajı

Timur Danış Röportajı

Ekotopya 2003 Röportajı

Son Ekotopyal

Yıkanmamış İspanak

Vegan Keman - 1

Vegan Keman - 2

Pirzolaı Fondöten

Hayvana Şiddet İnsana Şiddettir

Hayvanı Yememek - Bir Peter Singer Okuması

Bölüm 2 - Cinsiyetçilik

You & Me Dergisi Röportajı

Kaos GL Röportajı

Furry Girl Röportajı

İlk Eşcinsel Kültür Merkezi

İnternet Pornografisi Afyon mu?

Pornografinin Yapaylığı - 1

Pornografinin Yapaylığı - 2

Ortak Bilgi ve Anarşist Ahlak: Bir Cinsellik Felsefesi Uygulaması

Yedi Anarşist Günah: 1 - 'Luxuria'

Yedi Anarşist Günah: 2 - 'Gula'

Yedi Anarşist Günah: 3 - 'Avaritia'

Yedi Anarşist Günah: 4 - 'Acedia'

Yedi Anarşist Günah: 5 - 'Ira'

Yedi Anarşist Günah: 6 - 'Invidia'

Yedi Anarşist Günah: 7 - 'Superbia'

Güzeli Sevmemek - Bir Sheila Jeffreys Okuması

Kadın Bedeni ve Güzellik

Erkek Bedeni ve Güzellik

Anarşistin Yatağı

Bir Cinsel Yönelik Olarak Obsesyon

Biyolojik Feminizm

Bir Cevap: Biyolojik Feminizm

Doğallık ve Eşcinsellik

Süperman'ın Belden Bağlamalı Dildosu

Sürdürülebilir Güzellik

Sapıklık, Pedofili ve Politika

İkinci Baskıya Önsöz

Bu kitap oldukça mikro ve dar sahalara dair kimi politik açılımlar içeriyor. Bu nedenle, tekrar tekrar hatırlatmak icabedeceği için kitabın ikinci baskısını yapmak istedik. Propaganda Yayınları'ndan çıkan diğer ikinci baskı kitabımda da olduğu gibi, Türler ve Cinsler'in tüm makaleleri de yazıyı sunan kısa bir paragraf içeriyor. Bunun dışında içerikte hiçbir değişiklik yok.

Dediğim gibi tartışılan meseleler gereğinden fazla detaycı ve mikro-siyasi bulunabilir. Aslında, aklımın ucundaki bir amaç da bu meselelerin anaakım siyasete dahil olabilmesine katkı sunmaktı. Geçen yıllar -nihayetinde bu kitabın ilk basımı neredeyse beş yıl öncesine, içerdiği makaleler de neredeyse on beş yıl öncesine gidiyor- bu amacımda başarılı olamadığımı gösteriyor. Fakat yine de, umudumu yitirmedüğimin bu ikinci baskıyla ispatlandığını umuyorum.

Can Başkent

Eylül 2015

Sunuş

Kuramlar da kurumlar gibidir, iflas bayraklarını sessiz sedasız çekerler. O bayrak bir kez çekildiğindeyse vaziyet üç aşağı beş yukarı aynıdır. Kimileri ilk elden inkârı seçer, şer güçlerin topyekûn saldırısının yeni bir veçhesi olarak deşifre ederler “komployu”. Diğerleri, bir şeylerin ters gittiğinin farkına varacak kadar iyi koku almakla birlikte ancak ortodoks pozisyonlarını tahkim etmeye yetecek kadar esneme yanlısıdır, “son tahlilde”nin ötesine geçmekten zinhar imtina ederler. Bir de son grup vardır ki, onlar samimi olarak iflası teşhir ve tahlil peşinde koşup “Şimdi yeni şeyler söylemek lazım” temennisinde soluklanırlar.

Kanımca Can Başkent, bu son gruba dâhil olmakla birlikte takip eden sayfalarda karşılaşacağınız müdahaleleri itibariyle işi temenninin bir adım önüne götürmeye çalışanlardan. Bunu, çoğu zaman sorumluluk sahamıza girmediklerini düşündüğümüz noktaları politize ederek; dahası, olası muhakememizin bizi hayatımıza dair yeni uyarlamalara sevk etmesi gerektiğinin (haklı olarak) altını çizerek yapıyor. Okurunu, seçtiği konuların etrafından dolaştırmak yerine doğrudan içinden geçirmeyi amaçlayan, tartışmacı ama en az tartışmacı olduğu kadar da özenli bir “söz”ü var Can’ın. Bu sözün harareti kuru bir onayla veya alkışla dindirilebilecek türden de değil hiç şüphesiz. Aksine, hararet ne kadar kolektif bir hal alır, şerhler ve hatta ihtilaflar ne kadar canla başla dillendirilir hale gelirse o kadar iyi.

Hal böyleyken, şimdiye dek “okur” addedilen herkesin potansiyel birer tartışmacı olarak -ister bireysel ister kamusal yollarla- bu derlemede zikredilecek argümanlara dair sözünü sakınmamasını, o en baştaki iflasın sindirilmesi bağlamında, fevkalade önemli görüyorum. (Yazın alanındaki ilk tedrisatını Kendin Yap (DIY) düsturlu çevrelerde tamamladığı düşünülürse Can’ın bu kitabının da uygun bir yerine kendisine ulaşmanın en zahmetsiz yollarına dair bir bilgi notu ekleyeceğine şüphem yok.) Nitekim yolumuz uzun. Tahakkümden arınmış bir özgürlük algısını, mutfak ve yatak odası da dâhil hayatın tüm görünülerinde, siyaseten geçerli, dahası ahlaken uygulanabilir bir seçenek olarak ortaya koyabilmemiz lazım. Bu yolda şüphesiz daha çok deliye, daha çok kuyuya, daha çok taşa ihtiyaç var... Varsın o kırk akıllı da sırasını beklesin.

Utku Usta

Ağustos 2010

Giriş

Anarşizm eğer bir felsefeyse, bu düşünce sistemini kimi gündelik hayat parkurlarına uyarlamak anarşistlerin birincil görevlerinden ve amaçlarından biridir. Bu kitap, benim bu görevi iki farklı sosyopolitik sahada yerine getirmek için giriştiğim çabaların bir özetidir.

Tüm eşitlik ve özgürlük mücadeleleri gibi, anarşizm de bu mücadelesini kimi zaman tekil zeminler üzerinden yürütür: hayvan özgürleşmesi, kadın özgürleşmesi, antimilitarizm gibi.. Önceki kitabım “Vicdani Ret Yazıları”nda, antimilitarizm ve vicdani ret politikaları üzerinden, değindiğim görevi yerine getirmeye gayret etmişim; bu kitapta ise cinsiyetçilik ve hayvan özgürlüğü temalarına anarşizan yaklaşımlar sunacağım.

Bu konuların önemli olmalarının nedeni, hiyerarşinin tarihi boyunca, anlaşılabilir, ancak tuhaf politik nedenlerle, hem insan olmayan hayvanların hem de erkek olmayan insanların, “zayıf” olarak konumlandırılmış olmasıdır. Dolayısıyla, bu sorunla baş edebilmek için otoriter ve hiyerarşik olmayan çözümlerin geliştirilmesi, muhakkak ki anarşizmin önemle üzerinde durması gereken noktalardan biridir.

Anarşizme bu sahalarda ihtiyaç duyulmasının en büyük nedeni, bu konuya dair birçok politik çözüm önerisinin aslında içkin bir şekilde otoriter olmasıdır. Dahası, popüler ve anaakım çözüm önerileri ise kapitalizmin metalaştırıcı niteliğini birebir yansıtmaktadır. Kısacası, güç ve iktidar istemi güden, otoriter ve hayvanları “pet”leştirip, kadınları “güzel”leştiren metalaştırıcı anlayışları reddeden anarşist çözüm önerileri üretmek, içinde yaşadığımız ultra-kapitalist dünyada elzem hale gelmiştir.

Elbette, her anarşistin başına gelir, benim fikirlerim ve yaklaşımlarım da bir çok yoldaş ve okur tarafından sertçe eleştirilegelmiştir. Kalp kırıcı olmaktan tutun da, efil efil cehalet kokmaya, etkili akıl argümanlarla dolup taşmaktan, tarihsel gerçekleri haykıranlara dek geniş bir skalada ortaya konan bu eleştirileri hem daha isabetli yorumlayabilmek, hem de anarşist fikriyat virüsünü kapmış okurların fikirlerimi birincil kaynaklarından okuyabilmesi için bu kitabın ayrıca önemli olduğunu düşünüyorum.

Yazılar daha önce bir çok farklı mecrada yayımlandı ve ekseri olarak da diğer başka mecralarda tıpkı basımları yapıldı. Ben bu kitapta, yazıların ilk olarak nerede yayımlandıklarını belirttim. Verilen tarihler de yazının yayımlandığı değil de kaleme alındığı tarihtir.

Gün Zileli, yine yapacağını yaptı ve bu kitabın şekillenmesinde vazgeçilemez bir rol

üstlendi ve bu projenin gerçekleşmesinde önemli katkılar sundu beni cesaretlendirmesiyle.

Her zamanki gibi, yazarların ulaşılmaz olması beni hala rahatsız ediyor. Bana www.canbaskent.net ya da can@canbaskent.net adreslerinden rahatlıkla ulaşabilirsiniz.

Can Başkent

Eylül 2010

Bölüm 1

Hayvan Özgürlüğü ve Ekoloji

ALF Röportajı

Siyasete ilgi duymaya başladığım ilk günlerden beri ALF szcgn tam anlamıyla hayran olduğum örgütlerden biriydi. Alper, ALF Basın Bürosu'nu ayarlayabildiğinde çok sevinmiştik. Bir gazla soruları göndermiş ve merakla cevapları beklemiştik. Cevaplar kısa, yer yer terslemeli olsa da kitaba koymaya karar verdim. Röportajı bendeniz, Utku Usta ve Alper Sarıkaya birlikte yaptık. Röportajın Türkçesi oldsletter'da, İngilizcesi Sonic Splendour'da yayımlandı.

Merhaba. ALF hakkında biraz daha bir şeyler öğrenmek için bu röportajı yapıyoruz. Kısa bir tarihçe, kilometre taşları ve zaferler ile yenilgilerle başlayalım.

Bu soru çok genel ve geniş. Bunun, röportaja girişte sizlerin yaptığı bir araştırmanın sonucu olarak yer alması daha iyi olurdu.

Aktivist gruplarını nasıl oluşturuyorsunuz? Sizin ynergenize uymayan bireyler/ gruplar tarafından ALF isminin istismarını nasıl engelliyorsunuz? Bu soruyu şunun için soruyorum: şiddetten arınmişlik literatüründen bildiğimiz ilgi grupları formunda rgtleniyorsunuz. Yani, çoğu aktivist ALF'in içinde yer alan diğer insanları tanımayabilir...

Aktivistler, başka kimseden yardım almadan gruplarını oluşturuyorlar. Aktivistler sadece tamamen güvendikleri insanlarla çalışırlar; böylece aralarında bilgi sızdıracıları ve polis ajanları olmadığından emin olurlar. Ayrıca, hiç bir ALF yesi, birlikte çalıştıkları dışında kimseye ALF yesi olduğunu söylemez.. Bildiğim kadarıyla, "ALF isminin istismarı" şu ana kadar pek olmadı. Kuzey Amerika'da ALF 23 yıldır aktif, ve şu ana kadar ALF yönergesi hiç iğnenmedi.

Hücre tipi örgütlenmeler ALF'te hiyerarşik bir yapı oluşmasını önlüyor. Bu, politik mi yoksa pratik bir seçim mi?

İkisi de. Politik, çünkü, desantralize yapı karar alma sürecindeki otonomiye ve eyleme katılan aktivistlerin eyleme hakim olmasını sağlıyor; pratik, çünkü, hiyerarşik bir yapı olmadığı için, polis birçok grubun içinden küçük bir grubu tutuklayarak örgütlenmeyi durduramaz.

Eylemlerde illegal olmanın önemi nedir?

ALF eylemlerinin illegal olmasının hiçbir gerçek önemi yok. İlegal, çünkü, hayvanları kurtarmak ve hayvanları sömürenlerin mallarına zarar vermek toplumda yasadışı.

Bizi, şiddetten arınmişlik yaklaşımınız hakkında bilgilendirir misiniz? Politika, görevler ve amaçlar farklılaştıka; şiddetten arınmiş stratejiler de farklılaşabiliyor. Peki, sizin şiddetten arınmişlik bağlamında, diğer herhangi bir hayvan hakları

örgütünden ne farkınız var?

Biz, acı çekmeyen ve/veya yaşamayan şeylere karşı uygulananın şiddet olmadığına inanıyoruz. Bir pencereye atılan tuğla şiddetten arınmıştır çünkü pencere sadece bir eşyadır, hisleri olan bir şey değil. Şiddet sadece hayata karşı var olur.

Örneğin, karar alma sürecinde konsensüs uyguluyor musunuz? "İlgi grupları"nın var mı? Her tür şiddeti reddediyor musunuz?

Her ALF hücresi otonom ve anonimdir. Her ALF hücrenin nasıl karar aldığını bilmiyorum, fakat her hücrenin kalkışacağı eylemlere kendisinin karar verdiğini biliyorum. Her ALF hücresi, sizin ilgi grupları dediğinize benzer. ALF, şiddetten arınmışlığın kesin yönergesi altında çalışır.

ALF'in özgürleştirebildiği hayvan sayısı, muhtemelen bu hayvanlara bakacak yer bulunabilmesiyle ilgili. ALF yeraltı bir organizasyon olduğuna göre, bu hayvanlara yuva bulma işi nasıl işliyor?

Her ALF hücresi, kurtaracakları hayvanlar için gerekli ev sayısını kendileri hesaplamalıdır. Bu işi yapan ayrı bir grup yok.

Ünlü "Mars Company" eylemiyle ilgili detaylı bilgi verir misiniz?*

Üzgünüm, hayır.

ALF, hayvanlar üzerinde deney yapmayı nasıl tanımlıyor? Hayvan deneylerine alternatifleriniz nedir? Genel olarak, hayvan deneyleri birçok toplumda kabul görüyor. Yerine ne öneriyorsunuz?

Bu soru çok geniş ve benim uzmanlığımın ötesinde. Genel olarak, hayvan deneylerinin, çağdaş tıp araştırmalarıyla birlikte tamamen bitirilmesi gerektiğini söyleyebilirim. Harcanan enerjinin çoğu korumacı araştırmalara gitmeli. Bunlar da besinleri, suları ve havayı kirletmeyi durdurup, temizlemek olabilir. Kanser ve türümüzün çoğu hastalığı; yaşam tarzımızın, kaynakları tüketmemizin ve kirliliğin sonucu. Hayvanlara işkence yapıp, hastalıklara geçici çareler bulacağınıza bunları değiştirin.

Anti-genetik hakkındaki planlarınız nedir? Gelişmiş genetik araştırmaların hayvansız deneyleri sağlayabileceği iddia ediliyor. Yorumunuz?

Anti-genetik hakkında bir planım yok. Bana yöneltilebilecek bir argüman hakkında da bilgim yok.

Dünya Özgürlük Cephesiyle (Earth Liberation Front - ELF) ilişkileriniz nasıl?

Onlardan başka işbirliği yaptığınız örgütler var mı?

ELF, ALF'in bacısı olarak değerlendirilir; çünkü iki örgüt de aynı şiddetten arınmışlık anlayışında ve aynı taktikler altında hareket eder. Fakat, onlar, ilgilendikleri konular bağlamında daha genişler.

Ev hayvanları ve hayvanat bahçeleri hakkındaki fikirleriniz nedir?

ALF, hayvanların yaşamlarını; insan kaynaklı müdahale, manipülasyon, acı, işkence, ölüm v.s olmadan; özgürce yaşamaları gerektiğine inanır. Hayvanat bahçeleri istisna değildir. Ev hayvanı, kurtarılmış hayvanlar söz konusu olduğunda gerçekleşir. Bunda bir sorun görmüyorum. Sorun, o hayvana kimin yem verdiğiyle ilgili; o hayvana kimin arkadaşlık yaptığı ile değil.

Anarşizm hakkında ne düşünüyorsunuz? Bizce, anarşist ideallere oldukça yakınsınız...

Her ALF eylemcisi kendini anarşist olarak tanımlamayabilir; fakat, ideallerin bazı ölçeklerde benzer olduğuna katılıyorum.

Küresel hayvan hakları hareketi hakkında ne düşünüyorsunuz? Dünya çapında var olan, küreselleşme karşıtı hareket hayvan hakları hareketine getiri sağlayabilir mi?

Hayvan hakları hareketinin, diğer çevreci, toplumsal adaleti savunan ve küreselleşme karşıtı örgütlerle birlikte çalışmaya başlaması gerektiğini düşünüyorum. Bunun tersi de geçerli; yani küreselleşme karşıtı, toplumsal adaleti savunan, çevreci grupların; hayvan hakları hareketiyle birlikte çalışmaya başlaması gerekiyor. Birleştiğimiz takdirde, ortak zeminde bulduğumuz konularda daha güçlü oluruz.

11 Eylül 2001 olaylarından sonra neden eylemliliğinize ara vermediniz? Bildiğimiz kadarıyla, bir çok muhalif grup, bu trajedi sonrası eylemliliklerine ara verdi. Ara vermeme kararınızın ardından hiç destekçi ve eylemci kaybettiniz mi?

11 Eylül'den sonra "eylemliliklerine ara veren" hiçbir grup bilmiyorum. 11 Eylül'den sonra hiç kimsenin hayvanlara uygulanan baskıya ilişkin görüşünün değiştiğini düşünmüyorum.

Türkiye'deki politik mücadele hakkında neler biliyorsunuz? Bildiğimiz kadarıyla, bizler biraz mistiğiz.

Çok fazla şey bilmiyorum.

Greenpeace, PeTA, Earth Firstl gibi örgütleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu büyük harekette her grubun kendi yeri var. Taktiklerin çoğunda anlaşmasak da, hepimiz, hareketin ilerlemesi için gerekliyiz.

Bölgenizdeki Bir Mayıs eylemlerine katılıyor musunuz?

Evet.

Şu anda hapiste hiç ALF ya da ELF eylemcisi var mı? Okurlarımıza eylemcileri hapiste desteklemek için ne yapmalarını önerirsiniz? Bizim aklımıza ilk gelen mektup yazmak..

www.spiritoffreedom.org.uk sitesine bakın. Mektup yazmak, bir insanın

yapabileceği en iyi şey.

Filistin - İsrail sorunu perspektifimizin dışında kalıyor, fakat; Orta Doğu'daki sorunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu, hayvan özgürlüğüyle ilgili tartışmayla ilgili değil.

Geçenlerde (mart-nisan 2002) öğrendiğime göre, ALF, Yeni Zelanda'da şampuanları zehirlemiş. Fakat, eski "Mars Company" eylemi gibi bu da bir kandırmaca gibi görünüyor. Bu tip eylemleri ziyadesiyle takdir ediyoruz. Fakat, ya sizin basın açıklamanıza güvenmezlerse ve Procter&Gamble ürünlerini tüketmeye devam ederlerse ne olacak? Belki yakın gelecekte, bu kandırmaca eylemlerin etkisi azalacak. Sonrasında, yeni tür şiddetten arınmış eylemler bulabilecek misiniz?

Bu, muhtemelen benim yorum yapabileceğim bir konu değil. Yeni tür şiddetten arınmış eylemlilikler görmekten her zaman mutlu olmuşumdur.

* Mars Company eylemi: Bu eylem, 1984'te Hayvan Hakları Militanları (Animal Rights Militia) tarafından İngiltere'de düzenlendi. Mars çikolata şirketi, hayvanlar üzerinde korkunç diş çürütme deneyleri yapıyordu. Örgüt, basına Marc çikolatalarını zehirlediğini bildirdi. Şirket akabinde, ürünleri raflardan çekti ve epeyce para kaybetti. Daha sonra örgüt, bunun kandırmaca olduğunu, aslında ürünleri zehirlemediklerini açıkladı. Örgütün eylemlerine devam edebilme olasılığına karşı, şirket hayvanlar üzerinde deney yapmayı durdurdu.

(2002)

Timur Danış Röportajı

Git dergisi yıllarca epey ilgimi çekmişti. Timur ile o yıllarda aramız iyiydi, Git'de benim çıkardığım fanzinden alıntılar kolajlar olur, ben de onunla röportajlar falan yapardık. Sonra, Akkuyu meselesine dair bir Greenpeace polemigi yüzünden aramız bozuldu. ODTÜ Mimarlık Anfsinde huysuzca ters bir şeyler söyledi bana nedense, ondan sonra muhabbetimiz bitti. Röportaj oldsletter'da yayınlandı.

Biraz kendinden söz eder misin? Yıllar önce fanzin çıkardığını biliyorum, doğru mu hatırlıyorum? Barbara, Yunus ve Kader nasıllar?

Aslında, karşılıklı oturup konuşmayı arzu ederdim. Böylelikle yaptığımız “daha röportaj” olurdu. Şimdi karşılıklı konuşmanın bir röportaja katacağı ne varsa mahrum kalmış olacağız; örneğin benimle konuşmak için evime gelseydiniz, bir çay demledim ayrıca size ekmekle kaşarlı tost yapardım. Şimdi ise, kendime bir çay demleyip, kaşarlı tost yapıp sorularınıza yanıt vermeyi deneyeceğim. Dilerim, parıltılı şeyler söylerim. Evet yıllar önce, 1987'de Karga'yı çıkardım. Karga'dan konuşmaya başlayınca kendimden de bahsetmeye başladığımı hissettim. Karga'yı çıkarmadan önce endüstriyel bir kuruluşta altı sene çalışmış, ayrılmış, bir sene, şimdi de oturduğum evimde, şiirler yazmış, bu şiirleri kurşun harflerle dizmiş sonra da el baskı makinası ile basmıştım. Bu baskıyı yaparken, bir sayfayı basmak için kurşun harfleri dizmek, basmak ve dağıtmak bir günümü alıyordu. Bu yaptığım benim için harika bir “meditasyon”du; altı yıllık parçalanmamın ardından, her dizdiğim harf kendime dönmeme yardım etmişti. Bu şiir dizme günlerinin ardından, yaz geldi ve ben bir gün Yalova sahillerinden yürümeye başladım. O yaz Marmara'nın güney kıyılarında yürüyüşler yaptım ve eylülde de İstanbul'da Karga'yı yazıp, basmaya başladım. Hayatımın en mutlu günleriydi. Sabah erken kalkıp Burgazada'ya gidiyor, denize girip, midye çıkarıyor, akşam eve dönüp bira ile midye sosu yapıp, bir kutu da pilaki açıp yiyor, daktilonun başına oturup Karga'yı yazıyordum. Sonra dergiyi bastırmaya Çağaloğlu'na gittim. Orada birçok arkadaşım bana Karga'yı basmamda yardım etti. Bir ay kadar bir zaman sonra, yağmurlu bir İstanbul gününde Karga, Çağaloğlu'nun tipo baskı yapan bir makinasının son işlerinden biri olarak basıldı. Beş yüz tane dergiyi sırtlayıp, evime getirdim. Masanın üstüne koydum ve bir kağıda onu ulaştıracığım insanların isimlerini yazmaya başladım. Sonraki günlerim Karga'yı basıp, dağıtmakla geçti. Yedi ay böyle geçti. Karga'nın yedi sayısını çıkardım ve sonra yeniden Akdeniz'e yürümeye gittim. Yeniden dönüp Karga'nın sekizinci sayısını yaptım. Karga'nın on sayısı çıktı. Fakat ilk yedi ay gibi değil. Son Karga'yı çıkardıktan sonra Nokta dergisinde çalışmaya

başladım. Aradan yaklaşık on beş yıl geçti ve kendime hep şunu sordum: “Neden Karga’yı yapmaktan vazgeçtim.” Bu sorunun bir başka şekli de “Ben nerede kalmıştım?” Aslında ne yapıyorsam bir Karga olsun diye yapıyorum ama bir türlü olmuyor. Yaptıklarımın hepsi Karga’nın bir kopyası gibi. Yeniden bir Karga yapıp, kendimi o ilk Karga’yı çıkardığım günlerde hissettiğim gibi parıltılı hissedecek miyim? Bilmiyorum. Karga’yı çıkardığım günlerde çevremde oluşan sevinci, oğlum Yunus doğduğunda da birkaç gün hissetmiştim. Yunus ile devam etsek iyi olacak. O şimdi sekiz aylık oldu ve hafta içi sabah ondan 17.00’ye kadar birlikteyiz. Geçen sekiz ay içinde üç haftamız Viyana’da geçti. Onu bir kere de bir günlüğüne Münih’e amcasına götürdük. Bu sonbaharda da bir gün hafta sonu Yunus’u dağa yürüyüşe götürdük. Bugünlerde, İstanbul’da kar yağıyor ve Yunus’u sokağa çıkarmak kış faaliyeti düzenlemek gibi bir şey. Barbara ile İstanbul’da tanıştık. 1995’te Viyana-Moskova yürüyüşüne katıldık. Sonra o akademik yaşamı seçti, hala da bunu sürdürüyor.

LeMan grubunda çalışmak nasıl? Fazla mainstream değil mi Leman?

1995’te Avrupa yürüyüşünden dönünce profesyonel bir dergi çıkarmak için bir kuruluşla görüşmeye gidecektim. Leman Dergisi’ne uğradım. Orada Leman’ın matbaa işlerini yapan Orhan Açar ile karşılaştım. Ona dergi çıkarmaya gittiğimi söyledim. O da gidip içerki odada çalışan Tuncay Akgün’e söyledi. Tuncay da birlikte çıkaralım dedi. Ben de kabul ettim ve o sözün üstüne çalışmaya başladım. Galiba Aralık’tan Mayıs’a kadar çalışıp Git’i yaptık. Beklentimiz çok yüksekti. İlk sayıyı 40 bin basmıştık. Dergi on iki bin satınca, düşündüğümüz olmadı. İlerleyen sayılarda derginin satış rakamı hep düştü. Bir süre sonra ben dergiyi tümüyle tek başına yapmaya başladım. Şu anda 70. sayıyı hazırlıyorum. Yani yedinci yıla gireceğiz. Tuncay ile bu geçen sürede, ilk sayıyı hazırladığımız dönem hariç, yedi kez konuşmamışızdır. Yani dergiyi ben tamamen istediğim gibi çıkarıyorum. Elbette ki bu benim arzu ettiğim dergi değil. Zaten bugünlerde hayal ettiğim dergiyi hazırlamakla meşgulüm. Sanırım mayısta hayalimin gerçek olup olmadığını göreceğiz. Leman ile aynı mekanlarda çalıştığım için, dergiyi çok değişik aşamalarda görüyorum. Çizimlerin orijinaleri, bilgisayardaki görüntüler, film halleri, baskıdan çıkan prova ve asılları... Bu bakımdan Leman’dan çıkan dergilerle ilgili bağımsız bir yorum yapmam mümkün değil. Eskiden Kadıköy’den Karaköy’e geçerken Gırgır dergisi alır, son derece sıkıcı geçen bu yolculuğu yapabilirdim. Şimdi ise aynı yolculuğu Radikal Gazetesi ile çekilir hale getiriyorum ama Gırgır gibi olmuyor. “Mainstream”lik konusuna gelince, önceki yıllarda büyük ideallerle

çalışmaya başladığım yayın kuruluşları ile ilişkilerim çok çabuk sıradanlaşmıştı. Leman ile ilişkim ise altı yıldır sürüyor. Başka hiçbir yayın ortamında böyle sıradışı bir ilişki kurulabileceğini sanmıyorum. Bu durum bile Leman ortamını sıradışı yapmaya yetiyor. Yüzlerce gazetecinin işten atıldığı bu günleri düşünürseniz, Leman Grubu gerçekten Git'e davranışı ile benim övgümü kazanıyor. Örneğin siz bir dergi çıkarmak isteseniz ve gelip projenizi Tuncay Akgün'e anlatsanız, size gereken altyapıyı verirler. Gerisi de size kalmış. Altı yıl kadar önce satışı iki bin civarında olan Kedi Dergisi'nin çıkması için Leman'ın gayret gösterdiğini biliyorum. Hiçbir medya kuruluşu bugünlerde kimse için böyle bir sabrı göstermez.

Ne kadar okunuyorsun?

Git Dergisi bin civarında okunuyor.

Hafta sonu yürüyüşleri nasıl geçiyor. Eğleniyorsunuzdur mutlaka. Anlatacak birçok hoş anın da vardır şimdi. Bir ikisini aktarır mısın?

Hafta sonu yürüyüşlerimin şöyle bir geçmişi var. Seksenli yılların sonlarına doğru başım devletle belaya girmişti. Devlet benden para istiyor ben de yok diyordum. Acayip bir itişip kakışma yaşıyorduk. Tam dokuz ay boyunca kapılarımız aşındırıldı, az daha kamyon kapıya gelip neyimiz var neyimiz yok yükleyip götürecekti. Sonra biraz biz verdik, birazını da devlet affetti, bir şekilde ödeştik. O günlerde hafta içi evde oturup, mesai saatlerinde bu para meselesini halletmeye çalışıyor, hafta sonu da İstanbul çevresindeki yürüyüş parkurlarına gidip, önümdeki hafta sürecek para kavgasında ayakta kalabilmek için kafamı boşaltıyordum. Bu yürüyüşler zaman içinde birçok kişinin katılımı ile sürdü. 1993'te İstanbul'da gazeteciliğe ara verip, anti-nükleer yürüyüşlere başlayınca, Fotoğrafevi'nde hafta sonu yürüyüşleri düzenledim. Bu yürüyüşlerden gelen paranın bir kısmını anti-nükleer kampanyaya aktardım. Avrupa yürüyüşü sonrasında da Git Yürüyüş Kulübü içinde düzenlediğimiz yürüyüşlere hâlâ devam ediyoruz. Bu yürüyüşler sırasında Keltepe'yi buldum. Keltepe ile aramda iyi bir ilişki vardır. Bu da beni hep şaşırtıyor. Örneğin depremden önce Keltepe'nin derelerinde gezerken yamaçlara açılan yolların patikalarımızı bozmasına çok içerliyordum. Her yürüyüş dönüşü bu yolları bozmanın, tahrip etmenin yollarını düşünüp duruyordum. Elbette ki hiçbir sabotaj yeteneğim olmadığı için, şiddet dolu bu hayaller sonuçsuz kalıyordu. Bir de yolumuz üzerindeki dere beton duvarlarla kesilip balık havuzu yapılmış ve bir kendin pişir kendin ye tesisi oluşturulmuştu. Bu tesis tam da yürüyüş yolumuzu kesiyordu. Tüm başlangıçsız ve dolayısıyla sonuçsuz tahrip etme biçimleri ile boğuşurken sonunda ilginç bi şey oldu; depremde tesisin üstündeki iki kocaman

kaya koşturdu ve balıkçının tüm yaptıkları yıkıldı, derenin sularına karıştı. Aynı zamanda da sırttaki yollarda heyelanlar oluştu, bombalanmasını hayal ettiğim yollar delik deşik oldu. Kışın da bölgeye çok yağmur ve kar yağınca yollar iyice aktı ve patikaya dönüştü. İşte hafta sonu yürüyüşlerinin, olan biteni izleme olanağı vermesi bakımından çok yararını gördüm.

İstanbul'dan nasıl çıkış bulabiliyorsun? Ankara gibi, -İstanbul'a göre-nispeten uyuşuk bir kentte bile zorlanıyorum doğrusu..

Aslında uyuşmak sıkı bir çıkışın, gitmenin hazırlayıcısıdır. Bu bakımdan bence Ankara çıkmak için İstanbul'a göre daha avantajlı. Üstelik bu ülkenin tam ortasında olduğu için İstanbul'a göre çıkıp-konaklayıp-varmak bakımından daha da avantajlı. Bir başka avantaj da, Ankara şehrini oto-stop yaparken terk etmek İstanbul'dan daha kolay. Ankara merkezinden ülkenin her yönüne ayrılan, dağılan yollarla gitmek mümkün. İstanbul'dan çıkış yoluma gelince, trenle çıkmak en kolay. Örneğin Akkuyu'ya giderken trenle Konya'ya ulaşır, sonra oradan Mersin'e geçdim. Oto-stop yaparken de Ankara'da bir gece kalıp öyle devam etmek hep daha kolay. Örneğin bir günde İstanbul'dan Ankara'ya ulaşır, ertesi gün Gölbaşı girişinden oto-stop çekip Adana'ya ulaştığım olmuştu.

Eski sayıların birinde, Dereck Jensen'in John Zerzan ile yaptığı röportajın çevirisi vardı. ABD'li John Zenzan radikal bir primitivist anarşist. Bu röportajı yayınlama nedenin neydi? Bir anarşist misin? Yoksa, Zerzan'ın görüşleri sadece 'ilginç' oldukları için mi yayımlandı?

Önce şunu söyleyeyim; bir tek Türkçe biliyorum. Bu bakımdan yabancı ülkelerde ne olup bittiğini çevremdeki dostlarımdan gelen çevirilerle öğrenebiliyorum. İkincisi, Avrupa Yürüyüşü sırasında bizdekenden değişik bir anarşist hareketle karşılaştım. Yuvarlağın içinde "A" harfini bu yürüyüş sırasında çok sıklıkla görüyordum. Elbette ki bizde Anarşist kelimesi olumsuz vurgu ile kafamıza çok sık kakıldığı için yürüyüşteki "A"yı anlamakta güçlük çekiyordum. Beş ay süren bu yürüyüş sırasında elbette ki A'ya yakınlığım arttı. En azından Küçük Anarşist bir toplulukta Temel Demokrasi ile günlük yaşamı sürdürmek bana Anarşist toplumla ilgili deney kazandırdı. 1996'da Türkiye'ye döndükten sonra elbette ki artık yepyeni deneyimler ve duygularla doluydum. Türkiye'de de hep Avrupa Yürüyüşü'ndeki anarşist ağırlıklı günlük yaşamı aradım. Sonra Seattle'den, Almanya'daki atık treninin önünde yapılan eylemlerden de görüntüler, haberler geldi. Bu görüntüler bizim beş ay süren yürüyüşümüzdeki yaşama çok benziyordu. Konu bizde çok popüler oldu ve çok yayın yapıldı. Bu bakımdan kendimi parçası saydığım bu akımlara ilgim çok arttı.

Örneğin İstanbul'da, Fransız Bowe ile Bergama Köylülerini "Doğrudan" bir yardım ile birleştirdim. Seattle, Gorloben ve Cenova olayları bir yandan medya yoluyla popüler olmuştu ve öte yandan ben Avrupa Yürüyüşü Deneyimlerini buralarda görüyordum. Bu bakımdan yazılan ne varsa okuyordum. Kaos'ta çalışan Atıl Ulaş, Zerzan çevirisini getirince çok hoşuma gitmiş ve yayınlamıştım. Zerzan ile ilgili değerlendirmeniz varsa bunları Git'de yayınlamak da mümkün.

Yanlız hatırlamıyorsam, bir dönem Milliyet gazetesinde yazıların yayınlandı. Bu yazılan ilk gördüğümde oldukça şaşırdığımı hatırlıyorum. Neden, okurlarını bu kadar şaşırtan bir boyalı medya ittifakı yaptın?

Fare dağa küsmüş dağın haberi olmamış. Öncelikle benim boyalı bir medya ile ittifakım söz konusu olmadığı gibi Milliyet Gazetesi'nin de benim farkında olduğunu hiç zannetmiyorum. Olay şudur; iki yıl kadar önce Milliyet'e ek hazırlayan bir arkadaşım benim de Git ve Öküz'deki konuların benzerlerini yazmamı istemişti. Ben bu teklifi kabul ederken, ısmarlama iş yapmayacağımı, haftanın belli bir gününde yazımı verip gideceğimi, paramı zamanında alacağımı söylemiş, uzunca süren bir hazırlık döneminin ardından ilk yazım yayınlanmıştı. Yazıların yayınlandığı bir buçuk aylık dönemde, ne verdiğim yazılar zamanında yayınlanabildi, ne de bu yazıların karşılığı para alabildim. Bu yazıların yayınlanması sırasında ne sigorta, ne kıdem tazminatı ne bir kontrat filan yapıldı. Tamamen ve çok fazla serbest şekilde cereyan eden bu ilişki de zaten bir sabah aniden bitiverdi. Bu arada hatırlatmamda yarar var; Ben 1990'dan itibaren Nokta, Milliyet'e bağlı Ekonomi Politika- EP, Sabah'a bağlı Globe gibi yayınlarda çalıştım. Bu dergilerde de çalışırken tamamen boğaz tokluğuna ve yol parasına çalıştım. Oralarda da, bir kez Nokta'da bir kez de EP'de iki kez ısmarlama iş yaptım. Her iki dergide de ikinci ısmarlama işim olmadı. Yani bütün dergilerde hep kendi istediğim yazıları yazdım. Hatta benim istediğim, yönetimin istemediği işleri de fırsatını bulup yayınlattığım çok oldu. Bu arada Cumhuriyet'e ve Cumhuriyet Dergi'ye de yazdım. Hatta bir ara Sabah'tan çıkan bir erkek dergisine de yazmıştım. Bu dergilerle bir başka deyişle medya ile "ittifakımda" ölçüm, kendi konularına mümkün olduğunca az kırılmış olarak yer vermelerini sağlamaktır. Şimdi aklıma geliyor, Radikal'in Gezi ekine de birkaç ay kadar yazmıştım. Nokta Dergisi'nden ayrılma nedenim şudur; Sabancılar'ın Pet kaçakçılığını bulup ortaya çıkarmış ve yayına hazırlamıştım. Nokta'nın bu haberi yayınlamayacağını bildiğim için, EP'ye geçmişim ve konuyu burada kapaktan yayınlamıştık. Aynı günlerde Sabancı'nın adamları Nokta Dergisi'ni ziyaret edip benim oradan atılmamı sağlamışlardı. Bu arada medya ile girdiğim ittifakım

sırasında devamlı kabızlık çektiğimi de ekleyeyim.

Biraz gecikmeli bir soru ama, nükleer santral ihalesinin iptalinde sence, antinükleer hareketin payı ve rolü neydi? Devlet ve hükümetin, antinükleer harekete bakışı oldukça donuk ve görmezden gelici. Kısacası, antinükleer hareketten bağımsız bir santral iptali durumu söz konusu gibi geliyor bana. Çok mu karamsanım?

Anti-nükleer hareketin rolü, tüm süreci, çok yakından, hatta günü gününe izlemesidir. Santral ihalesinden vazgeçilmesinin nedeni finansmanla ilgilidir. Şimdi ortalıkta nükleer santrali biz yaptırmadık diye dolaşanlar var. Yani bir başka deyişle anti nükleer hareket, kendini var eden bazı çevreci örgütleri yarattı. Sizin yaklaşımınız doğru gibi görünüyor. Akkuyu nükleer karşıtı çalışma, bir harekete dönüşebilirdi, bu şans vardı. Ben birleşik bir anti-nükleer çalışma için çok emek verdim. Fakat, nükleer santralden kendi varlığını çıkarmayı seçenler tarafından fena halde engellendim. Örneğin Bergama-Akkuyu buluşmasını Akkuyu'da gerçekleştirdik. Fakat, birçokları bu buluşmadan rahatsız oldu. Çünkü bizim Akkuyu'da ortaya çıkardığımız enerjinin öncülüğünden çok korktular.

“Kara Toprak” dergisiyle organik bağın vardı sanırım. Bu bağlantıyı anlatır mısın?

Kara Toprak”ın birinci sayısı ile ilişkiden de fazlası var. Kara Toprak projesinin sahiplerinden biriyim. Önce projenin sahiplerini söyleyeyim. Tayfun Gönül ile sanıyorum 1988'den beri tanışırız. Tayfun İstanbul'a gelip Efendisizler'i çıkarmaya başladı. Beyoğlu'nun arka sokaklarında Tayfun ile bürosunda Efendisizler'e misafir olduğum bir sırada Kara Toprak projesini ben Tayfun'dan duydum. Tayfun bir köylü dergisi çıkarmak istiyordu. Bunu ben de istiyordum çünkü o dönemde Akkuyu'da ve Bergama'da köylülerle çalışıyordum. Kara Toprak projesi ile ilgili düşüncelerimi o günlerde Efendisizler dergisine uzun bir yazı yazıp, anlatmıştım. Düşüncemiz şuydu; Önce, iletişimimizin kurulu olduğu Akkuyu, Bergama ve Kaçkar'da haberler hazırlayıp dergiyi çıkarmayı düşündük. Akkuyu'da benim yaşadığım bir ev vardı. Bergama ile sağlam ilişkilerimiz vardı, bir arkadaş da Kaçkar'a gidip Fırtına Vadisi ile ilgilenecekti. İlk sayı için iş bölümü yaptık. Ben Akkuyu'da röportajlar yaptım, bir arkadaş Bergama'da haberler hazırladı. Bir arkadaşımız da Kaçkar'a gitti, orada yaşadı ve haber hazırladı. İlk dergi hazırlandı ve basıldı. Tam derginin çıktığı günlerde Ankara'da Bergamalılar Tahkime karşı bir eylem yaptılar. Bu eylemin fotoğraflarını İstanbul'a yetiştirdim ve bu resimlerle hazırlanan iki sayfa Kara Toprak'a eklendi. Bu çalışma beni çok mutlu etmişti. Ankara eylemini üç gün içinde gazete sayfalarına taşımıştık. İzleyen günlerde Tayfun İstanbul'dan ayrıldı ve bir daha görüşemedik. Kara Toprak ismi ile daha sonra çıkan yayını daha sonra

gördüm. Bu gazeteyi yayımlandıktan sonra gördüm. Yani hazırlık aşamasında ikinci Kara Toprak için çalışmadım.

Bergama'da ne oldu sence? Maden hâlâ orada olmasına rağmen, eylemlerin eski popülerliği yok oldu. Oktay Konyar'la röportaj da yapmıştın, haliyle söyleyeceklerin vardır.

Bergama'da altıncılar deneme üretimi yapıyorlar. Bu, altın üretmeye başladıkları anlamına geliyor. Öte yandan bu üretim 600'a yakın yerin altın üretimi ile birlikte işgal edilmesi anlamına da geliyor. 1992'den beri Siyanürlü altın konusu ile ilgileniyorum. Önce konuyu Havran'da fark ettim. Burada köylüler ve turizmciler el ele verip, çok yoğun ve masraflı bir çalışma yaparak siyanür çıkarılmasını "ertelediler". Bu erteleme on yıldır sürüyor. Siyanürcüler altın çıkarmak için aldıkları topraklarda şu anda zeytincilik yapıyorlar. Bergama'daki altın madeninin engellenmesi için yapılan çalışmalar ise ne yazık ki, Havran kadar sonuç alıcı, emek-yoğun ve kararlı olamadı. Bunda her iki mücadelenin öncülerinin tavrı önemliydi. Havran mücadelesini götürenler siyanüre karşı hedeflerini çok net koyup, siyanürcü şirketi durdurabildiler. Bergama'da ise öncüler, mücadeleye başladıklarında ne yapacaklarını tam bilmiyorlardı. Bu kararsızlık altın şirketinin bölgede büyümesine neden oldu. Bergama mücadelesi siyanür karşıtlığını tam belirleyip ilan edene kadar çok değerli bir zaman harcanmıştı. Fakat, Bergama'nın siyanürcüleri engelleyecek kararlılığa ulaşmasından sonraki süreç son derece ilginç bir dönemdir. Zaten madenin çalışmasını erteleyen mahkeme kararı, siyanüre doğrudan yönelen şiddetsiz eylemler sayesinde olmuştur. Elbette bu karşı çıkışın yetmediğini şimdi görüyoruz. Bu karşı çıkış sorunu erteletmiş ama kökünden çözmemiştir. Aynı zamanda şu da görülmüştür; siyanürü engelleyecek olan doğrudan halk eylemleridir. Evet Bergama'ya siyanür damladı ve bence buradan tüm ülkeye yayılacak. Bu, siyanür karşıtlarının bir yenilgisi olarak görülebilir. Fakat bu yenilgi asla siyanür karşıtı hareketin sona erdiği anlamına gelmez. Bu, olsa olsa, çevreciliğin, popülizmin, kolaycılığın, faydacılığın yenilgisidir. Bergama'da siyanürü durduran köylüler mücadele biçiminin nasıl olması gerektiğini gösterdi. Ben bunu "Doğrudan Halk Eylemi" diye isimlendiriyorum. Köylüler bu eylemliliklerinden hâlâ vazgeçemediler. Hatta bugünlerde İzmir-Ankara yürüyüşü için havanın uygun hale gelmesini beklediklerini biliyorum. Benim üzerinde durmak istediğim ise şudur; köylülerin gösterdiği eylem yolunu şehirliler hiçbir zaman tam algılayamadılar. Şehirliler, köylülerin verdikleri mücadeleyi televizyonlardan izlediler ama sorunun parçası olmadılar. Yani siyanüre karşı çıkanları seyretmenin ancak geçici bir zafer

kazandırabileceğini göremediler. Bergama köylerinde yaşadığım, birçok doğrudan eylemlerini, hiçbir gazetecinin yakın olamadığı kadar içlerinden izledim. Fakat benim bu yaptığımı, yani köylülerin tam içlerine girebilmeyi ve aynı zamanda onların mücadelesinin önünde durmamayı başarabilen çok fazla kimse olmadı. Hatta birçok sol kuruluş onların önünde olmaya çaba gösterdi. Bergamalılarla 2001'in haziranında İstanbul'da onlar için düzenlenen bir şenliğin organizasyonunu çok içerden izleme olanağım oldu. Bergama adını kullanarak rant elde etmek isteyen çevrecilerin iğrenç davranışlarını gördüm. Öte yandan 2000 kasımında Bergama'dan Çanakkale'ye yürürken, Bergama'ya yardım eden kuruluşların olgunluğunu ve nerede durması gerektiğini bilmelerine tanık oldum. Bu örnekleri çoğaltabiliriz. Örneğin, Bergama-Akkuyu buluşması ile ortaya çıkan enerjinin önünde duramayıp, ardına takılan çevrecilerin sonra nasıl arkadan dolanıp hareketi baltaladıklarına tanık oldum. Bergama mücadelesini çok yakından izleyen bir gazeteci olarak diyorum ki, Bergama'ya damlayan siyanürün yayılmasının sorumlusu artık seyirci kalanlardır. Bergama'da ve Akkuyu'da geçtiğimiz yıllarda şehirlilerin köye gidip yaşamaları, sorunun parçası olmaları için fırsatlar olmuştu. Ne yazık ki, bir köy-şehir buluşması deneyi kalıcı hale getirilemedi.

Yıllar önce Viyana-Moskova Nükleersiz Bir Dünya için uzun yürüyüşe katılmıştın. Nasıldı? Sence bu yürüyüşten sonra neler değişti dünyada? Vejeteryanlık/veganlık hakkında neler düşünüyorsun. Sanırım ve umarım hayvanları yemiyorsundur...

Avrupa yürüyüşünde olağanüstü güzel bir günlük hayatımız vardı; sabah erkenden, çadırımızın önünde bizim için çalan bir flüt sesi ile uyandırılır, iki saat süren hazırlık boyunca kahvaltı eder, tualete gider, sohbet eder, çadırı toplar ve toplantıya başlardık. Sabah toplantısında halka olunur, gidenler uğurlanır, gelenler tanıtılırdı ve yürüyüşe başlama şarkısı ile güne adım atardık. Sık sık verilen molalarda bir şeyler yer, sonra yeniden yürürdük. Öğlen ve akşam saatlerinde politik toplantılar olurdu. Antinükleer çalışmaların, eylemlerin planları hep bu toplantılarda yapılırdı. Beş ay süresince, temel demokrasi kuralları ile, harika vejeteryan yemekler yiyerek, olağanüstü güzel eylemler yaparak, çok güzel bir yürüyüş eyledik. Bu yürüyüş sırasında, bir gün şunu diledim. Türkiye'ye dönünce Avrupa Yürüyüşü benzeri, hareketli bir yürüyüşü organize etsem ve bu yaşantının parçası olsam. Aradan altı yıl geçmiş, ben hâlâ bu hayalimi taşıyorum. Bir gün, Kadıköy'den Türkiye'yi yürümeye başlayacak bir grup insanın parçası olabilme amacındayım. İşte Avrupa yürüyüşü bu kadar küçük bir sonucu bile doğurmuş olsa, dünya için umut vardır. Avrupa yürüyüşünün mutfağı vejeteryandı. Bu

mutfağın malzemeleri hayvanlardan elde edilen yiyeceklere sürülemezdi. Örneğin mutfağın bıçağı ile et kesemez, gene mutfağın masalarına et koyamazdınız. Yürüyüş boyunca ben de tam bir vejateryan gibi davrandım ve bundan çok mutluluk duydum. Döndükten sonra ise, ne yazık ki, Avrupa yürüyüşündeki disiplinimi sürdüremedim ve hayvan yemeye devam ediyorum. Fakat yürüyüş öncesi dönemle kıyaslarsak şimdi çok daha az et yiyorum. Elbette ki bu azalma bir özür kapama çabası değil, çünkü Git'de Balkan köftelerini anlatan bir yazıyı yayınlamış, afiyetle de okumuştuk.

Sistemi eleştirmenin onu geliştirebileceğini düşünüyorsun bildiğim kadarı ile. Peki, tepkilerini, düşünce ve olası muhalefetini nasıl anlatacaksın? Bir tür paradoks sanırım.

Sistemi neden eleştireyim ki, ben onun yıkılmasını istiyorum. Bir sabah ansızın bir eylem yapıp, sistemin tekerine bir çomak sokmak varken konuşmak niye. Dalga gibi olmak lazım, sıran gelince yükselip geleceksin ve sonra da kendi iradenle geri çekileceksin. Bu dünya ile ilgili eylemlerimizi aynı dalgalar gibi yükselip alçalarak yapabilirsek, eleştiriye filan gerek kalmaz. Bu arada kendimi, dostlarımı eleştirmek, sisteme, onun uşaklarına küfür etmek, zalimi teşhir etmek de doğaldır.

Oldsletter hakkında ne düşünüyorsun?

Oldsletter hakkında Git'de yazılar yazmayı düşünüyorum. Daha doğrusu derginizden aldığım yazıları Git'e de koyacağım. Yani Oldsletter'den bakıp bizim sayfalarda fanzinler deneyeceğim.

Bu organizasyon hakkındaki görüşlerin: Greenpeace, PeTA (People for Ethical Treatments to Animals, hayvanlara ahlaki davran?? için çalışan insanlar), Earth First!, Tema....

Greenpeace-Akdeniz'in İstanbul ofisinde çalışan üç aktivisti ile anti-nükleer çalışmalardan kalan problemlerim var. Olay şu; söz konusu üç aktivist, bana Akkuyu'daki Anti-nükleer çalışmam sırasında düzenlenen "Darbe"nin parçası oldular. Onları affetmeyeceğim. Gene bu darbeciler, anti-nükleer çalışma sırasında, anti-nükleer karşı çıkışın adresini Greenpeace gibi gösterdiler ve birçok insanın emeğini hiçe saydılar. Hatta Ankara'da , Akkuyu-Bergama buluşmasını sağlama imkânı varken sadece kendi örgütlerinin isminin duyulabileceği eylemleri seçtiler, birlik çağrılarımızı kulis çalışmaları ile engellediler. Biz de onların bu çabalarını engelleyemedik; bu bir eleştiri konusu olabilir. Greenpeace'in kendisine gelince, bir buçuk kez onlarla çalışma önerisi aldım ve kabul etmedim. Çünkü, Greenpeace bir gemici örgütü ve ben denizden anlamam. Avrupa Yürüyüşü'nü Greenpeace'den

öğrenmiş ve onların bir eylemcisinden katılma formlarını almıştım. Anti nükleer çalışma sırasında Öküz'de bir yazı yazmıştım; Greenpeace'e doğrudan eylem yerine Doğrudan Halk Eylemini önermiştim. Sanıyorum ki, Greenpeace'in Türkiye'deki kadrosu, elemanları, ki onların 940 Amerikan Doları'ndan başlayan paralar aldıklarını duydum, böyle bir yaklaşım ile ilgilenmiyor bile. Bir yerlerden emir alan ve uygulayan şirket memurları gibiler. Elbette ki aldıkları emirlerin açıklamaları, gerekçeleri de genellikle doğru. Örneğin, Avrupa'dan gelen gemilerin Aliğa'da sökülmesini teşhir etmeleri çok etkileyiciydi. Bu arada Ankara'da Enerji Bakanlığı'nın önünde ilk Greenpeace eylemi sırasında, bir aktivistin, polis arabasında gözaltındayken telefonla Çevre Bakanlığı'nı araması ilginç bir gözlemimdir. Sorduğunuz diğer kuruluşlarla da Greenpeace gibi bir ilişkim olmadı. Özellikle TEMA hakkında söylenenleri tekrarlamama gerek yok; yani, sanayicilerin oluşturduğu gibi bir kuruluş olduğunu Antimilitarizm hakkında ne düşünüyorsun, www.savaskarsilari.org'u ziyaret ettin mi? Öte yandan ekim ayında 1.5 yıl sonra yeni vicdani redciler gördü. Fikirlerin..

Şolohov'un ...ve Durgun Akardı Don kitabında savaş ile ilgili bir bölüm vardır. Genç bir çocuk umutsuzluğa düşer ve çözümü savaşa katılmakta bulur. Gencin sonunu okuduğumda on dokuz yaşımıydım. O andan itibaren savaşmama kararı aldım ve hâlâ da uyguluyorum. Askerliğimi üç ay yaptım. Bu sayede hayatta kalmayı başardım. İnternet ortamı ile ilişkim sadece adresime gelen mesajları, internet kafede açıp, okuyup, cevap almak. Bunun dışında izlediğim bir liste yok. Yeni vicdani redcilerin barış mücadelesinin dünyayı ısıttığını düşünüyorum.

Ekleme istediklerin için son şans..

Teşekkür ederim.

Zaman ayırdığın için teşekkürler.

(2002)

Ekotopya 2003 Röportajı

Ekotopya, bu dünyanın mucizevi organizasyonlarından biriydi. Vegan bir ekolojik kamp, Avrupa'nın dört bir yanından gelen eğlenceli ve dolu dolu katılımcılar, özyönetim çerçevesinde çekip çevrilen bir kamp... Birkaç kez gittim Ekotopya'ya, sonlara doğru artık havası kalmadı ve bitirildi. Hatta sonuncu Ekotopya da, nükleer santral planları nedeniyle Sinop'da yapılmıştı, onun üzerine bir yazımı da okuyacaksınız ilerleyen sayfalarda. Röportajı Batur Özding'e verdim, Yeni Harman'da yayınlandı.

Ekotopya bahsedildiği gibi "çiçek gibi" bir uluslararası etkinlik mi? Başarılı mıydı, yoksa "fason" tarafları da var mı? Yani, gezdik gördük eğlendik havası mı hakimdi, politik bir yönü de var mıydı?

Bence hiçbir uluslararası organizasyon, eğer küçük bir ilgi grubu (affinity group) tarafından yapılmıyorsa, "çiçek gibi" olamaz. Kaldı 15 yıllık bir tarihi olan Avrupa'nın en büyük aktivist gençlik kampından söz ediyorsanız, bu çiçeklik biraz kaktüse benziyor. Aynı şekilde politik kaygı da bu minvalde fasondu. Düşünsene, Avrupa'nın her yerinden gelen gençlerle ortaklaşabilmek hangi zeminde mümkün olabilir? Elbette, birçok güzel insanla tanıştık, tanışmakla kalmayıp beraber yedik içtik, türkiye kafilesi olarak (kampa ayrı ayrı gelmiş olsak da), ekotopya 2003'ün en güzel yemeğini yaptık vs.. Birçok atölye çalışması yaptık, birçok grupla bağlantı kurduk. Ama inan bana, artık bu tarz Avrupai aktivizm tripleri iğrenç görünüyor. Eyvallah, iyi işler yaptık, Avrupa kültürlerine hayran olduk, onların eylemlilikleri moralimizi bozdu sonuçta. Ya, söyler misin Fin Vegan Derneği ile irtibat kurmam, türkiyedeki vejeteryan ve hayvan özgürlüğü hareketine nasıl direkt ve kısa vade bir katkıda bulunabilir?... ODTÜ'de hala hayvan deneyleri yapılıyor, ben kalkıp Fin Vegan Derneği'nin dergisine türkiyede vejeteryanlığın ve veganlığın durumunu yazarken içim sızlıyor. Fransız ATTAC ilk yıllarda antiglobalizasyon hareketlerini başlattığında, sanırım Klein'ın bir tespitiydi aktivist turizmi... Gel zaman git zaman, 2003 itibarıyla memleketimizden bir sürü uluslararası aktivist toplantısına katılan insan çıkıyor. Neden? Çünkü Avrupa'da eylemler rahat. Gel türkiyede yapı bu fikirlerim bilhassa Brüksel'de 2002'de NATO'yu bloke ettikten sonra şekillendi. Zira memleketimde Genelkurmay'ın önünde iki dakika dikilemezsin bile, bırak blokajı.. Kaldı ki, bu seneki Ekotopya'ya gerçek eylemci kimliğine sahip pek de fazla insan gelmemişti. Bir de kampa ilk vardığımızda bizi delirten, kamptaki asker varlığıydı! Ukraynalı organizasyon ekibi, işleri yetiştiremeyince devletten yardım istemiş; devlet de ayak işlerini yapsın diye iki askeri çadır, bir askeri mutfak ve birkaç asker yollamış. Askerler tamamen gönüllü çalışıyorlarmış.. Fakat, otkökü (grassroot)

grupların şiddetten arınmış eylemliliğini örgütlemek vazifesini kendine atfeden bir organizasyondan, yani EYFA'dan böyle bir şey görmek bizi iğrendirdi. Bir de, hassas olduğum bir konudur, vegan olması gereken kamp vegan da olmadı.. Askerler kampın ortasında ateş yakıp tavuk çevirdiler.. O an kalkıp gidesim geldi inan. Bir de sabahları bazen süt ve peynir vardı. Bir de vegan kamp yaptık diye övünüyorlar: yavşaklık... Daha da beteri, yien otkök, olması gereken kampın 3. ya da 4. günü, Ukrayna'nın bağımsızlık gününe denk geldi: o sabah ukraynalılar milli marşlarını söylediler, birkaç gün sonrası da Moldova'nın bağımsızlık bayramıymış; haliyle Moldova'lılar da geri kalmadılar.. Bu tarz sembolik tutumlar, otkökü amaçlarla uzlaşamaz. Kalkıp otkökü kamp düzenle, sonra da askerleri ve milli marşları söyleyen tipleri çağır.

Yol nasıldı, ne kadar sürdü? Hangi güzergâhtan gittiniz?

Ha ha ha... Yol 5 gün sürdü.. 50 saate yakın gemi yolculuğu, sonrasında 1 saatlik otobüs, 8 saatlik tren, bir gece zorunlu konaklama, 2 saatlik uçak ve 2 saatlik taksi.. Arada tramvay falan da kullandık. Bizim ekip 3 kişiydi. Güle eğlene gittik. Bir de vejateryan olduğum için gemide yiyecek bir şey bulamadım. Yanımıza laf olsun diye aldığımız 5-6 parça börekle 2 gün geçirdim. [Vejateryan arkadaşlar bu tip mahrumiyet bölgelerine giderken tedbirli olun.-can] İstanbul'dan gemiyle Reni adlı Romanya-Ukrayna sınırında, Tuna nehri üzerinde küçücük bir limana vardık. Sonra trenle Odesa adında büyük bir kente vardık. Oradan da uçakla Çernivtsi kentine vardık. Oradan da taksiyle kampa vardık. Ekotopya'nın geleneğiymiş: Her zaman en ücra köşelerde oluyormuş.. Biz de bizzat tecrübe ettik.

Ukrayna nasıl bir ülke? Başka ülkelerden farklı yanı var mı?

Ukrayna gayet yeşillik, şirin bir ülke. Sovyetlerden koştuktan sonra epey fakirleşmiş; Sovyetler döneminde Ukrayna, Sovyetlerin ekmek sepeti olarak adlandırılıyormuş; zira ekonomisi bütünüyle tahıl tarımına dayanıyormuş. Bir de benim gördüğüm kentlerde bütünüyle Sovyet etkisi belli oluyordu. Geniş bulvarlar, kızıl yıldızlı garlar vs. Bir de konuştuğumuz birçok insan bizi teyit etti: Ukrayna dünyanın en kötü toplu taşıma sistemine sahip. Ama en güzel tarafı: Ucuz. 2-3 milyona votka içmek gibisi var mı...

İyi geziyorsunuz valla. Yunanistan, İsrail, Avrupa, şimdi de Ukraynalı Madem bu kadar memleket gördünüz şunu sorayım, diğer yerlerle kıyasladığınızda Doğu Avrupa'yı nasıl bilirsiniz?

Gerek filistin, gerekse ukraynayı görünce aklıma gelen ilk şey: Değişimin mümkünatı ve bir şeylerin çok ivedi bir şekilde değişeceğiydi. Dolayısıyla, otkökü

devrimci hareket, bu minvalde, epey bir manevra alanına sahip. Değişime aç bir toplum ve değişimi gerektiren bir sosyolojik yapı aynı zamanda kapitalizme de maalesef o kadar açık. Yerel grupların ellerini çabuk tutması gerekiyor.

Bu arada EYFA nedir? Bu kadar büyük ölçekli etkinlikler düzenlerken tüm parayı AB'den ve Hollanda hükümetinden alıyorlarmış, doğru mu?

EYFA (European Youth For(est) Action - Eylem için Avrupa Gençlik Ağı ya da Gençlik Ormanı), Amsterdam merkezli Avrupa Komisyonu ile doğrudan ve açıkça bağlantılı bir organizasyon. Zaten Avrupa'da aktivizm ve gönüllülük gayet boku çıkmış bir şey.. Avrupa Konseyi'ne bağlı -şu Strasbourg'daki nane..-, EVS (European Volunteering Service - Avrupa Gönüllülük Hizmeti) adında bir kurum var. Çevre, uyuşturucu karşıtlığı, gençlerin sosyal eğitimleri, engellilere hizmet gibi konularda çalışan sivil toplum kuruluşlarına gönüllü tahsisinde çalışıyor. Şimdi "volunteering" (gönüllülük) denen kavramı iyice irdelemek gerekiyor. Bu gönüllüler STK'ların bedava işçileri oluyorlar. Bedava işgücü, vergiden düşme gibi bir sürü boyutu var. Bir tür stajyerlik. EYFA bu konuda da çalışıyor. Ama asıl hedefleri gençlerin otkökü hareketini desteklemek. Haliyle bunu da devletlerden aldıkları parayla yapıyorlar. Büyük bütçe gerektiren işlerin devletten ya da devletimsi partilerden özerk olması pek mümkün olmuyor. Acı ama gerçek. Biz üç kişi (ben, metin, alp) EYFA'dan para almadık. Dolayısıyla epey çelişkili bir durum: Para gerekli ama para sadece devlette... Ama açıkcası, devletten yardım almadan yapılabilen birçok uluslararası etkinliğe katıldım; sanırım EYFA biraz kolaya kaçıyor. Böylece de kendini meşrulaştırıyor. Ecotopia 2004'te Hollanda'da olacak. Bu işin organizasyonunu yapacak arkadaşlar, bir çalışma düzenlediler: Tavsiye ve fikirlerimizi almak istediler. Bürçeden söz ederlerken, masrafları hesaplayıp devletten para alacaklarını açıkça söylediler.

(2003)

Son Ekotopyal

Son Ekotopya, elbette farklıydı. Bu topraklardaydı. Katılımcı profili öncekinden daha heyecansızdı. Ama yine de oturup yazdım. Yazıyı da o yıllarda çıkardığımız alternatif gezi dergisi Gezenti'de yayınladık.

Yıllar önce, 2003 yılında, Ukrayna'da yapılan Ekotopya, Karpat Dağları'nın kuzey yamaçlarındaydı ve katıldığım ilk Ekotopya'ydı. Beş gün süren İstanbul-Ekotopya ulaşımımız, alışıldık ve belki de beklenen bir Doğu Avrupa toplu taşıma trajikomedisiydi. Elbet, bu bizim yolların tadını çıkarmamızı, bu beş gün içinde sırasıyla, gemi, otobüs, tren, uçak, tramvay ve taksi gibi neredeyse var olan tüm toplu taşıma araçlarını kullanarak, o meşhur Doğu Avrupa teknolojileriyle (ll?) içli dışlı olmamızı engellemedi. Dönünce, gerek politik gerekse gezi yoldaşım Alp ile, o zamanlar daha da popüler olan bir haftalık dergiye, Yeni Harman'a bir mülakat vermiştik. Kimi kaygılarımız vardı. Bu kaygılarımız bilinsin istedik, bunların üzerine düşünülün istedik. Biraz naifmişiz.

Ertesi sene, bu heveslerle katıldığım 2004 Hollanda Ekotopya ise, bu kaygılarımız zemininde, nispeten rahatlatıcıydı. Doğu Avrupa'nın, Hollanda'yla karşılaştırıldığında yoksunluklar bölgesi olarak belirmesi, hele ki bu durum Ekotopya gibi yarı-ilkelci bir ekolojik kamp zemininde oluşuyorsa, dikkat çekiciydi. Ama dedim ya, tüm bunlara rağmen, Hollanda Ekotopya'sı verimliydi. Günde üçer seans halinde paralel atölye çalışmaları, Batı Avrupa yeşil/ekolojist hareketinin neredeyse uzmanlaşıp profesyonelleşmiş eylemcilerinin katkıları azımsanamazdı. Ama gene kaygılarımız süregitti.

Ekotopya, 2008 Ağustos'unda, son olarak Türkiye'de, Sinop yakınlarında Sarıkum'da toplandı. Öyle ya da böyle, bizlerin de dile getirdiği kaygılara benzer gerekçelerle, Ekotopya artık bitiriliyordu neredeyse 20 yıl sonra. Bunun nedenlerini, deneyimli Ekotopyacılarla konuştuğumuzda hissetmemek mümkün değil. Bir eylemlilik, politik hareketlilik ve örgütlenme kampı olması gereken Ekotopya, yıllar içinde, kapitalist bezginlik ve liberal bencilliğin katılımcı bireyler üzerindeki malum yansımalarının birer doğal sonucu olarak belki de, işe yaramaz ve verimsiz bir etkinliğe dönüşmüştü. Bırakın bir politik kampta rastgelmeyi, sıradan bir (politik) "kaave" muhabbetinde bile tartışmaya değer görmeyeceğiniz derecede sıradan, gereksiz ve aptalca konu başlıkları, tartışılır ve gündeme taşınır olmuştu Ekotopyalarda. Dahası, ekolojist (ve anarşizan) omuzdaşlık da yitiyor muydu? Yarı-uzman, neredeyse-profesyonel mutfak ekiplerinin oluşturulması örneğin, tüm işlerinin paylaşılması diskuruna sahip bir ekolojik ütopyada yer almaması gereken

bir durum değil miydi? Katılımcıların temizlik, yemek pişirme gibi günlük rutinlere değil de kirlenme ve yemek yeme gibi günlük asalaklıklara daha da artan bir hevesle iştirak etmeleri, ben dahil, birçok kişi tarafından artık tahammül edilemez bulunmuştu.

Ama, gene de bir enerjim ve umudum vardı: Nil desperandum! [asla umutsuzluğa kapılma]. Gauss okurken öğrenmişim bu sözü. Cebir ne kadar zor olursa olsun (yoksa cebir Arapça 'zor' anlamına mı geliyordu?), ne kadar karmaşık gelirse gelsin, umudumu kaybetmemeliydim. Ekotopya umudum, gene de vardı. Yola koyuldum. Az zamanım vardı, kısa zaman diliminde aynı anda birden çok yerde bulunmam gerekiyordu. Hiç gitmemektense, 5-6 günlüğüne gitmeyi tercih ettim ve Sinop'a otobüs biletimi aldım.

Ekotopya'nın yer seçimleri, dillere destan olmuştur yıllar içinde. Ücrada, büyük şehirlerden uzak, nadir işleyen toplu taşıma vasıtalarıyla ve hayal mayal anımsanan tariflerle ve krokilerle bulunmaya çalışılan, ama her seferinde de kaybolunmadan bulunan kamp, bu özelliğini bu sene de korudu. Sinop'a yaklaşık 20 km. uzaklıktaki "Sarıkum Doğayı Koruma Bölgesi"nde, aynı adlı köyün birkaç kilometre ötesinde, denizin kıyısında hoş bir kamp alanı bulunmuştu.

Sinop karayolunda, sabah altıda otobüsten indim. Kampın sevimli bir tabelası iliştirilmişti indiğim yere. Doğru yerdeydim. Yürümeye başladım. Karadeniz'in sabah serinliği, yol kenarındaki böğürtlen çalılılarıyla birleşti. Köye ve ilerisindeki kampa yürümeye başladım. Sırt çantam ağır değildi - yaz gezginliğinin avantajını tekrar sevdim. Neredeyse her siyah böğürtlen beni yoldan çevirdi, beklenen sürenin iki katı sürdü varmam kampa. Sabah erkendi hâlâ, kamp uykudaydı. Kampa gelen birkaç Doğu Avrupalı ile İranlı bir yogi ayaktaydı. Tanıştık. Çadırı kuracak yer aradım ve beğendiğim bir yere kurdum. Denize çok yakındık. Geniş, ince kumlu bir sahilin hemen berisindeydik. Değindim, kamp alanı nispeten medeniyetten korunabilmiş bir noktadaydı. Ama elbette, vahşi arabalarıyla, memleketin tüm kıyılarını tekrar fethe çıkmış şehirlî (ve hatta gurbetçi) güruhu, kampın ötesindeki plajı ve ağaçlık alanı meğer sık sık kullanırmış. Denize gelenler, pikniğe gelenler etrafta eksik olmadı. "Avrupalı gençler, çadır kurmuş"un ötesine ise geçemedi kampın kendini tanıtmaması. "Sen bunların çevirmeni misin?" dedi, arabasından inip kampa yürüyen biri. "Yok, biz genelde zaten İngilizce konuşuyoruz kampta" dedim. "Talebe mi bunlar?" sorusunu ise mecburen geçiştirdim. Kampı izah etmeye çalışırken, utandırıcı indirgemelerle, "çevrecilerin kampı" olarak tarif etmekten başka bir çıkış da bulamadım.

Kaldığım kısa süreye dayanarak, elbette tüm kampı değerlendirmeyeceğim. Fakat, gerek kamptayken gerek kamp sonrasındaki iletişimim, aslında, bu değerlendirmelerin çok da abes olmadığını gösterdi. Türkiye'de daha önce katıldığım politik kamplardan belleğimdeki kalan, belki beklentilerimi hep çok yüksek tutmaktan kaynaklanan, olumsuzlukların bir potansiyel olarak var olduğunu farkındaydım. Özellikle, kamptan bir iki hafta önce EYFA ofisten gelen ve Ekotopya'da atölye çalışması ve sunum için hâlâ yer olduğunu anlatan e-posta canımı sıkımişti. Aynı anda 3-4 atölye çalışmasının, günde 3 kere yürütüldüğü ekotopyalar aklıma geldi. Evet, biliyorum, bir kampı kamp yapan katılımcılardır.

Kampın genel havasını yansıtması minvalinde, bir iki atölye çalışması ve sunumun içeriklerinden söz etmek istiyorum. Yeşiller'den gelen katılımcılar, Sinop'un konumuna da binaen Karadeniz ekolojisi üzerine bir dizi sunum gerçekleştirdiler. Uluslararası hareketler zeminindeyse, "Zapatistalar ve Feminizm" adlı sunum, Zapatistaların militan sosyalizminin şaşkırtıcı olmayan bir sonucu olarak belki de, neden ve nasıl feminist olmadıklarını izah etmesi açısından ilgi çekiciydi. Ukraynalı veganlar, ünlü film Earthlings'i (Dünyalılar) gösterdi. Film sarsıcıydı, birçok insan sonunu getiremedi. Gerçekler acıtıyordu. Benzer minvalde, bendeniz de devrimci bir politika olarak vejateryenliğe değinip meselenin devrimci feminizmle bağlantılarını inşa etmeye çalıştığım bir sunum gerçekleştirdim. İlgi ve aldığım eleştiriler beni mutlu etti (sunumumun özeti, www.canbaskent.net 'te).

Kamp esnasında, günler geçtikçe, Avrupalı eylemci arkadaşlarla, bir politik eylemin gerekliliğini konuşmaya başladık. Sabah toplantılarında bu istek açık bir şekilde dile getirildi defalarca. Nükleer santral yapımına aday olmuş ve nispeten ses çıkarabilen bir hareketi oluşturabilmiş bir kente katkıda bulunmanın ekolojist eylemciler için bir gereklilik olduğunda hemfikirdik. Kampta bir eylem enerjisi vardı, insanların gözlerinde "Artık bir şeyler yapalım" motivasyonu okunuyordu. Olası bir doğrudan eylem için, ünlü bir çevreci organizasyondan bir "şiddetsiz eylem/şiddetten arınmış eylem" antrenörü davet edildi.

Eyleme ilişkin hazırlıkları ve tartışmaları daha takip edemeden kamptan ayrılmak zorunda kaldım. Görünen o ki, Ekotopya, kendinden bekleneni layıkıyla yerine getirmiş ve ses getiren ve hatta medyatik bir eylemle inisiyatifi kullanmıştı.

Kampın son gününde, 20 Ağustos'ta, Ekotopya'dan eylemciler, Sinop Valiliği önünde şiddetsiz bir eylem yaptılar. "Nükleer öldürür" diskurunu canlandırma üzerine kuruluydu eylem. Polis, bekleneni yaptı ve 6'sı yabancı 13 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlar, kabahatler kanununa göre, 125 YTL civarında bir para cezasına çarptırıldılar. Elbette, bununla beraber, kampa polis ve jandarma baskısı

uygulanmaya başladı. Kampın o günlerde yaptığı açıklamadan okuyalım:

"Önce, Sinop'taki Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) önünde 20 Ağustos Çarşamba günü nükleer enerjiyle ilgili olarak haklı bilgilendirmek amacıyla yaptığımız barışçıl bir eylem sırasında 6 yabancı uyruklu, 5 TC vatandaşı, 11 arkadaşımız gözaltına alındı. Ardından bizlere destek olmak için gelen ve yaşadıkları bölgede kurulması düşünülen termik santrale karşı seslerini daha fazla duyurabilmek için bizlerden destek bekleyen Gerze halkı sadece bizimle görüştüğü için jandarmanın baskılarına maruz kaldı. Son olarak da bugün bölge jandarmasından gelen yaklaşık on kişilik grup, hemen kamp alanını terk etmemiz gerektiğini, aksi halde zor kullanarak kampı dağıtacaklarını söylediler. Özetle iznimizin bitmesine iki gün kala etkinliğimiz tehditlerle engellenmeye çalışılmaktadır."

Bunu takip eden günlerde, vali imzasıyla gelen belge, kampın izninin 22 Ağustos itibariyle iptal edildiği belirtiliyordu. 23 Ağustos'ta da kamptan gelen haberler, kamp alanının jandarma tarafından çevrildiğini anlatıyordu. Dolayısıyla, eylemin tedirgin ettiği otoriteler, ancak kampı kapatarak bu tehdidi bertaraf edebileceklerini düşünmüşlerdi. "Zaten" kampçıların çoğu o günlerde ayrılacaktı kamptan, bu abluka ve tehdit de tüm bunlara mukabil geçirtilirdi. Kamp, Eoin'in de dediği gibi, en etkili ve hareketli Ekotopya olarak tarihe geçecekti.

Dolayısıyla, tüm bu gelişmeler ve olaylar ve tatsızlıklar, Ekotopya Sinop'un misli misli amacına ulaştığını ispatlıyor. Demek ki, "Nil desperandum!".

(2008)

Yıkanmamış Ispanak

Hızlı veganist yazılardan biri daha. O dönem sık sık benzer yazılar yazıyor ve İzinsiz Gösteri'de yayınlıyordum.

Tamam küstah bir his, kabul ediyorum. Hınzır gülümsemem, gudubet topluma ve kaygısız devlete rağmen insanların ölümünü meşrulaştırmıyor. Fakat, gene de içimden bir his, olacağı buydu diyor. Anlatayım.

Etten ilk uzak durmam zorakiydi. Yıllar öncenin ilk deli dana salgınında, mide bulandırıcı olsa da lezzetli olduklarını düşündüğümüz hamburgerleri ve köfteleri, sevdiğimiz hamburgerciden yemeyi bırakmıştık arkadaşarımla. Korkuyorduk korkmasına da, işin garibi, hastalıktan ölme kavramı, her şeyin ötesinde bana, telaşla sakınılması gereken bir kavrammış gibi görünüyordu. Sanki ben trafik kazasıyla ya da çılgın sporların birinde zevkle ölmeliydim. Haliyle aptal bir köfte nedeniyle ölmek istemiyordum.

Deli danadan yıllar geçtikten sonra, aslında kabahatin danalarda değil bende (bizde) olduğunu hissettim. Tıpkı, ebola ya da Aids'i insanlara bulaştırmak gibi bir emeli olmayan Afrika maymunlarının bir "suçunun" olmadığı gibi, danalar da pek kabahatli değildi aslında.

Hali hazırda gündemi işgal ettiğini umduğum kuş gribi de neredeyse benzer bir izlenim yarattı bende. Alışıldık devlet kodamanlığı mı, "acaba panik mi yaratalım, ölümleri mi gizleyelim" gibi, içler acısı bir teze sahip yönetenlere sahip "yönetilenlerin" trajedisi mi kafama taktığım, bilmiyorum. Yoksa, her şeyden önce, tüm hastalığın bir tesadüfe ya da "elimiz kolumuz bağlı" açmazına indirgenmesini kabullenmemiz mi, hiç bilmiyorum.

Tarihi ve antropolojiyi seviyorum sevmesine de, bunlardan bir ders ya da sözümona diyalektik ve rasyonel sonuçlar çıkaramıyorum, çıkarmıyorum. İnsanların neden et yemeye başladığıyla, evrim sürecinde bunun etkileriyle ilgili çoğumuzun anlayabileceği dilde yazılı geniş bir bilgi birikimi var, kabul. Kişisel görüşüm bir yana, elbette her iki tarafta da, yani etoburluğun bizi biz yaptığını savunan tarafla etoburluğun bizi bizden uzaklaştırdığını savunan tarafa da, benzer bir anti-diyalektik kaygıyla uzak durmaya çalışıyorum. Etoburluğun "katkılarını", katkı olarak yorumlamak da, "zarar" olarak yorumlamak da bana göre kusurlu. Dedim ya, geçmişin epistemolojik olarak bugünü bağlamasını kabullenemiyorum. Biraz önce değindim, deli dananın ikinci çıkışında benim aklıma anca gelmişti bunlar. Acaba dana yiyenlerin hiç mi kabahatı yoktu. Durun durun, elbette toplumun kaygısızlığını, tıp denen küstahlık kümesinin "sorumluluğunu",

kapitalizmin "oyunlarını" atlamıyorum. Ama, şimdi düşünmek istediğim biziz, onlar değil.

Anlatacağım ilk anekdot, Çiller dönemi mali krizlerinde, gazetelerde tonton ve sevimli görünmeye çalışan ama nedense benim türbanın şekliyle yaratmaya çalıştığı "hamarat" imajına ve gülümsemesindeki sevimsizliğe ısınmadığım yemek tarifçisi kadın ile ilgili. Tesadüfen görmüştüm açıklamasını ve diyordu ki, madem et alamıyoruz, eşdeğer besine sahip baklagilleri yemeliymişiz. Etten uzak durmak için kapitalizmin zorladığı et/süt/yumurta sanayisinden (bilimsel anlamında) ekonomik temelde uzak durmak kabul edilebilirdi benim için. Ama pahalılık ya da hayvan hastalıkları gibi belirli nedenlerle, insanların et ve diğer hayvan ürünlerinden geçici olarak uzak durması, bende yine benzer hisleri uyandırdı. Acaba, pahalı olmasında etin hiç mi kabahati yoktu? Hatırlarsınız, geçenlerde bir tavuk çiftçisi (!) açıkladı: besi tavukları Türkiye'de üretilen mısırın %70'ini tüketiyormuş.

Termodinamik öğrenmeyi ve sonrasında da mısırdaki besin ve enerjinin tavuk yoluyla bize geçmesi halinde nicelik olarak ne kadar azalacağını anlatabilmek isterdim. Ama yine de, her şey bir yana, zorla çoğaltılıp üretilmiş (!) tavukların, insanların yemesi gerektiğini düşündüğüm tahıllarla beslenmesi ve bunun için insanlara ayrılanın iki katı bir kotaya sahip olmalarını kavramakta zorlanıyorum.

Kuş gribinin yayılmasında bu kuşları yemenin pek rol oynamadığı çeşitli yerlerde yazıldı, ben de ne akla hizmetse, bu bilgileri verili bilgi olarak kabul ediyorum bu yazıda. Diğer bir deyişle, yazıda hissettiniz, kuş gribi ile bu kuşları yemek arasında bir bağ kurmuyorum.

Fakat asıl kurmak istediğim bağ, politik bir kurum olarak tarım-hayvancılık ile insanlar arasında. Her ne haklarsa bir takım hayvanları (ve insanları elbette) egemenlik altına almaya çalışıyoruz, malum. Freud'den Marks'a; Kropotkin'den Foucault'a değin ne güzel bir bilgi birikimimiz var bu konularda. Fakat, hâlâ anlamaya çalıştığım, ezilenlerin ve mağdurların, kendi mağdurluklarını gerekçelendirmekte, ezenlerin argümanlarını hangi motivasyonla kullanmak istedikleri aslında. Manipülatif olmamak için satır aralarını siliyorum ama, gene de insanların bu çabalarında ıspanakla tavuğu aynı kategoride değerlendirmelerine, artık; ruh sağlığını korumak ve misantrop olmamak için, gülüyorum mecburen. Gripli ördeğe, delirmiş danaya, nasıl yıkanmamış ıspanak muamelesi yapıldığını, her şey bir yana, bu tezlerin nasıl bu kadar yaygın bir şekilde toplumsal matrisimizde olduğunu kabullenmek istemiyorum benzer kaygılarla.

Egemenlerin emeğimiz ve hayatımız üzerine oynadığı oyunları artık teşhis edebiliyoruz. Midemiz ve doğa üzerine oynadığı "oyunlara" neden hâlâ sırtımızı

dönüp, bu sorunları naif buluyoruz anlayabilmiş değilim. Daha ne kadar bekleyeceğiz.

(2006)

İzinsiz Gösteri'de yayınlandı.

Vegan ya da vejetaryenlerin önündeki en büyük engel, aslında, kendilerine yöneltilen eleştirilerin genelde 4 yaşındaki çocuk zekâsı düzeyinde olmasıdır. Tür tür yaşanmış örnek sıralanabilir bu konuda. Ama gerek yok, zira bu sefer çuvaldızı, iğneyi de değil, ben batıracağım.

Aslında, uzun yıllardır duymak istediğim tek, "akıllıca" diyeyim, eleştiri "Peki veganlar nasıl keman çalacak?" sorusudur. Haliyle, bu soruyla kişisel olarak yüzleşmedim, dahası veganlığın tam anlamıyla arkeolojisini 60 yıldır yapan (hatta vegan sözcüğü de bu derneğin kurucusu tarafından geliştirilmişti) Britanya Vegan Derneği'nin de bu konuda bir beyanatına ulaşamadım. Meşhur Peter Singer'ın da bu konuda utilitaryen bir çözümünü bilmiyorum.

Malum, müzikal aletlerinin bir çoğunun telleri koyun bağırsağından, arşeleri de at yelesi ya da at kuyruğundan yapılıyor. Örnekler sayısız, arp çalanlar aslında pişmemiş ve kurutulmuş 'kaka'reç parmaklamaktayken keman virtüözleri de arşelerini atlara borçlular. Tabii ki, her şeyde olduğu gibi, bunların da plastiği mevcut. Ama plastik teller ve arşeler olması gereken tınıyı çıkaramıyormuş - henüz.

İki temel ve nispeten de açık yol var takip edebileceğimiz. Ya tamamen kemana sırtımızı döneceğiz ve elimize almayacağız ya da kemana modifiye edeceğiz. Benzer bir kurguyu hatırlayalım. Her ne kadar yazının başında küçümsenen yaklaşımlardan biri olsa da, veganların ve vejetaryenlerin yeterli "B12 vitamini alamayacağı" eleştirisine bakalım. Veganların ve vejetaryenlerin bu eleştiriye def etmesi hep kolay olmuştur. İlk yöntem B12 kaynaklarını modifiye etmektir. Hayvan vücut sularını (süt, kan) yemektense, bitkisel ya da mantarsal kaynaklı B12 besin takviyelerine yönelmek yaygın bir çözüm olagelmıştır. Diğer de, yani bütünsel red de, B12'nin primitif şekilde bakterilerle alınması için çabalamaktır. Balkonunuzda organik tohumla yetiştirdiğiniz marulun yaprağındaki bakteriler, eğer marulu çok fazla yıkamazsanız, insanlar için yeterli bir B12 kaynağı olabilmekte. Burada, elbette veganların çok ince bir hilesi var, B12 ihtiyacımız çok az ve karaciğer de B12 deposu olarak görev yapmakta. Haliyle, haftada bir vegan hap, her şeyi kolaylıkla çözüyor.

B12 argümantasyonunun analizi bize kemanda yardım edemiyor. Zira kemansız bir hayat, veganlığın hayat bulmasını sağlayan modernizmin reddi, dolayısıyla veganlığın epistemik kökenlerinin de reddi anlamına gelmekte. Kemana elektronikleştirilim ya da plastikleştirilim yaklaşımı da, veganizmin, en azından bence, karşı durması gereken absürd teknolojikleşmeye tekabül etmekte.

Sorunun kritik olarak yaklaşılması gereken özü işte burası. Kemansız bir hayat

istemiyoruz ama, keman da işimize gelmiyor. Zira, aksi takdirde, keman veganlığın en "şık" ve "güzel" karşı-örneği olarak yaşayacak ilelebet.

Şimdiden söyleyeyim, kemanın bertaraf edilebileceğini düşünmüyorum. Zira vegan olmamak, kemanın için niteliklerinden biri, nasıl kaplan otobur olamayacaksa (aslında benim bilgisayarımdaki kaplan sadece elma yiyor), kemanın da vegan olmayacağını düşünüyorum. Sorun, benim açımdan, kemanı nasıl veganlaştırırızdan ziyade, veganlar/vejateriyenler olarak nasıl bir yaklaşım geliştiririz olacak. Bunun tutarlılıkla ve vegan ilkelere bağlılıkla sınırlandırılmış bir formalist mantık oyununa benzememesine çalışacağım, tamam; ama gene de bu tartışmanın, tanım gereği, sözü edilen ilkeler ile gündelik yaşam praksi arasındaki matraste yer alması, bütün bu argümantasyonları per se bir mantık oyunu kılıyor.

PeTA'nın web sitesini biraz eşerseniz, ev hayvanları (kedi-köpek) için vegan mamalar görebilirsiniz. Gerekçe basit, hayvan "sahipleri" kendi elleriyle başka hayvanların leşlerini kendi etobur ama evcil hayvanlarına yedirmek istemiyorlar. Veganizmin burjuvaziyle ve Pamela Anderson ile başkalaşım, totaliter bir bünyeye bürünebileceğini en ince örneği bu aslında: etobur bir hayvan "alın" ve onu veganlaştırın. Şunu da belirtelim, bu hayvanların yaşaması için gerekli olan maddeler, bu mamalara haliyle suni olarak katılmakta. Sonuç olarak da gübreli kedi köpekler elde edilmekte.

Kemanın sentetik tellerle donatılması da kanımca birebir gübreli kedilere tekabül etmekte. Hibrid kemanların, her ne kadar müzikolojiden ancak bir pırsanın anladığı kadar anlasam da, akustik olarak mükemmel olamayacağını tahmin etmek zor değil.

Keman, vegan ideolojinin şimdi olduğu şekliyle yeterli gelemeyeceği bir noktada konumlanıyor. Veganizmi geliştirmek ya da kemanı yeniden tanımlamanın bir çözüm olmayacağını yazıda çeşitli kereler vurguladık. Dolayısıyla, tekrarlayalım, kemanı, tanım gereği veganlaşamayacak (deri mont) ya da veganlaşmaması gereken (ev köpekleri) nesnelere aynı kategoriye koymaktayım. Fakat, kemanın deri mont ve ev hayvanlarından tek evrensel farkı, yerini ve mirasını bırakacak eşnitelikli bir ardılının varolamaması. Amacımız da bu noktada berraklık kazanmalı. Pür bir vegan-dışı nesneye nasıl yaklaşmalıyız?

Bunu da önümüzdeki sayıda açıklamaya çalışalım.

(2006)

Önceki sayıdan, Vegan Keman - 1 yazısından devam ediyoruz:

"İmkansız vegan araçlar" kategorisine örnek olarak neden kemanı verdiğimiz, çeşitli noktalardan eleştirilebilir. Bu kategorinin diğer zorlayıcı örnekleri, taşıt lastikleri ve tıbbi ilaçlardır. Fakat, kemanın özgünlüğü bütünüyle gündelik hayat dışında olmasında yatmaktadır. Malum, ulaşım araçlarını kullanmadan yaşamak neredeyse imkânsız; keza tıbbi ilaçların da piyasaya çıkmadan önce hukuki olarak hayvanlar üzerinde denenmesi gerekmektedir. Bu tezleri savunmak için, gündelik hayatın pratikliklerini reddetmenin anlamsız olduğu ve benzer şekilde de, insan sağlığının söz konusu olduğu durumlarda veganlığın söz konusu olamayacağı iddia edilebilir. Yakından bakarsak, bu argümanların dahi kolaylıkla bertaraf edilebileceği belirir aslında. Ama biz gene de bütünüyle sanatsal zevklere tekabül eden kemana dönelim.

Britanya Vegan Derneği, oldukça kapsamlı veritabanıyla, İngilizce konuşulan toplulukların birincil referanslarındandır. Dernek, vegan sözcüğünü de geliştiren, müteveffa Donald Watson tarafından 1 Kasım 1944'te kurulmuş ve kuruluş gününün Dünya Vegan Günü olarak anılmasına vesile olmuştur. Sözü edilen derneğin web sitesinde küçük bir araştırma, Watson hakkında, vicdani retçi olmasının yanında, epey bilgi verebilir. İlginçtir, Watson'un en sevdiği uğraşlarından bazıları keman çalmak ve fotoğraf çekmekmiş. Kemanın ve fotoğraf filmlerinin vegan olmadığı hesaba katıldığında önümüzde ilginç bir denklem beliriyor. Acaba, imam-cemaat ilişkisinden Watson'un haberi olsa, dernek üyelerine nasıl tavsiyeler verirdi?

Vegan akıl danışma siteleri, öte yandan, keman çalan ve ata binmekten hoşlanan veganlara akıl fikir veren onlarca tavsiyeyle dolu. Elbette hepsi, ata binmemeyi ve sentetik telli keman çalmayı öneriyor. Hatırlanacaktır, önceki yazıda bu tür yaklaşımı dışlayacağımızı belirtmiştik. Bunun sebebine dair formalist ipuçları basit: ikili mantıktan hoşlanmıyoruz. Dahası, eldeki bir sistemden çıkış yolu bulmak için, verili sistemi sonuna dek zorlamanın da hoş bir mantık egzersizi olduğuna inanıyoruz. Açalım biraz: Bütüncül redler ve bütüncül çözümlerin, bir parametre olarak, kemanın içkin özelliklerini (yani tellerinin ve arşelerinin özelliklerini) kapsamadığını düşünüyoruz. Zira, tümel olarak, bütüncül red ve kabulleri çözüm olarak benimsemek, her konuya gözü kapalı olarak uygulanabilecek bir prosedürdür. Ama bu bizi tatmin etmiyor açıkçası. Dahası, kaçamak çözümlerin,

örneğin tellerin değiştirilmesinin, kemanın kemanlığını yok edeceğini düşünüyoruz. Haliyle, kemani verili olduğu şekliyle basit ve geleneksel olarak ele alıp, çözümün de ancak bu zeminde çözüm olarak nitelenebileceğini kabul edeceğiz.

Çözümümüz, kemanla baş etmeye çalışmaktansa, düşünce yöntemlerimizi yeniden ele almaktan geçecek. Psikolojik ya da bilişsel çözümler yerine, nispeten daha temel olabilecek bir çözüm önereceğiz. Zira, bilişsel çözümlerdeki parametrelerin sayısının yüksek oluşu, çözümü formelleştirmemizi güçleştirecektir. Dolayısıyla, basit ama ufuk açıcı olduğunu düşündüğümüz yöntemlere eğilmeye çalışacağız. Bunun için de "tercih mantığı" olarak adlandırılabilir bir mantık sistemini ortaya koyacağız. Bu mantığın felsefi temellerini ise, elbet, Peter Singer'ın başını çektiği utiliteryan ekolden alacağız. Sıkıcı olmamak adına, bu felsefenin geliştireceğimiz mantık üzerindeki etkilerinin izini sürmeyi okura bırakıyoruz.

1960'da kurulan Amerikan Vegan Derneği, temel düsturu olarak "en az zarar ve en çok faydayı" amaçladığını belirtmekte. Sözü edilen motto, yukarıda değindiğimiz formelist ipuçlarına son derece uygun. Zarar ve faydanın derecelenebilir ve karşılaştırılabilir olmasının, kemana yaklaşımda ana eksenimiz olacağını belirtelim şimdiden.

Oluşturacağımız yaklaşım, her şeyden önce politik veganlığı bir hedef olarak kabul etmektedir. Ekolojizmin kimi temel kabulleriyle birlikte, vegan yaşamın belirli öncüllerini de, bu manada kabul ediyoruz. Veganizmin politik iddiası türlü şekillerde ifade edilebilir. Fakat, bizim postülasyonumuz, yukarıda da ikaz ettiğimiz gibi, "ya hep ya hiç" kavramından ziyade, "mümkün olduğu kadar" belirteçlerini içerecek.

İdeal vegan kavramlaştırmanın, insanların hayvanlara (ve insanlara) çektirdiği acıların bütünüyle sona erdirilmesini amaçladığı açık. Fakat, bu genel olmasına genel olup, detayları es geçen, "çok şey söylediğini sanıp, hiçbir şey söylemeyen" kavramsallaştırma, veganist ideolojinin kimi noktalarda yaşadığı kusurları derinleştirmekte. Zira, pür formalist edayla sunacağımız yaklaşım, istisnalardan çok şey öğrenmemizi sağlayacak. Karşı çıktığımız "ya hep ya hiç" yaklaşımının ilk akla gelen örneği, viviseksiyondur. Hayvanların tıpta model olarak kullanılması (model terimi de, bilimin özneleştirmeme adına kestiği hayvanlara taktığı akademik isimdir), oldukça eskilere, Antik Yunan'a dek, gitmekte. Hayvanlarda yapılan dizeksiyonlar, elbette anatominin başlangıcıdır. Keza, genlerimizin %99 benzediği, şempanzelerde yapılan kimi deneylerin de insanlara fayda getireceği çok açık. Veganist yaklaşımı, "ya hep ya hiç" düsturuyla ortaya konduğunda, viviseksiyon içinden çıkılmaz bir hal alıyor. Bizim, yaklaşımımızsa, teknik anlamda, oyun

teorisinin kimi fayda fonksiyonlarını kullanarak, deneylerin getireceği olası faydaların hesaplanabilmesini, sonrasında da bu deneylerin mümkünatını tartışmayı olanaklı kılıyor. Elbette, niyetimiz ve gayemiz, bu matematiksel fonksiyonları tanımlamak değil. Fakat, "yap hep ya hiç" yaklaşımına dahil olmadan, sözünü ettiğimiz fonksiyonun daima, bu deneylerin çok ama çok büyük bir çoğunluğunun insanlığın moral ve hayvanlığın da var oluşsal zararına olduğuna dair çıktı sunduğunu göstereceğiz. Benzer şekilde, aşağı yukarı denk bir paradigmayla da kemana yaklaşım, kimi zaman, kimi koşullarla kemanın bir vegan için ahlaki olabileceğine varacağız.

Postmarksçı dönemde gelişen antikapitalist hareketin, en çarpıcı tespitleri, çoğumuz için, kapitalizmin sosyolojisinde olmuştur. Her ne kadar, felsefi değil de, siyasi çevreler bunu menfaat malzemesi yapsa da, kapitalizmin yaşamlarımız üzerine getirdiği sahte algılar ve yanılsamalar kimimize aşikar. Dem vurduğum bu yanılsamaların, sıklıkla bilimde yaşandığı da açık. Son cümlemiz, kimi kavram karmaşalarını gidermemiz gerektiğini ima etmekte. "Bilim" sözüyle kastettiğimiz, uygulamalı bilimler olacak. Fizik ve biyolojiden tutun da, mühendislik bilimlerini bu kategoriye dahil edeceğiz. Fakat, felsefe, pür matematik, teorik bilgisayar bilimlerini "bilim" kategorisine katmayacağız. Haliyle, tanımımız, doğası itibariyle kapitalizmin kucağında (hayır, cinsiyetçi değilim) oturan araştırma alanlarını kapsayacak. Aslında, gazetelerden bile, bilimlerin hangi şirketler tarafından nasıl yönlendirildiğini öğrenebiliriz. İsviçre'nin "saygın" araştırma kuruluşu ETH'ın İsviçreli ilaç firmalarıyla olan derin flörtü, birçok teknoloji şirketinin Kaliforniya üniversiteleriyle sevişmeleri ilk etapta aklımıza gelenler. Dolayısıyla, birinci dünya ülkelerinde bilimsel çabanın çoğunun kapitalizm için harcadığı sonucunu çıkarmak, bir nebze abartı olsa da, zor değil.

Hayvan deneyleri de yukarıda çizilen karakalemin dışında yer almıyor. Singer'in en ünlü eserinde sıklıkla değindiği, türlü örneklerle somutlaştırdığı bilimin ahlaksız uğraşları, hayvan deneyleri sahasında da sıklıkla beliriyor. Tekrara düşmemek için, okuru, sözü edilen araştırmaya yönelteceğiz. Hatırımızda şu kalmalı: bu deneylerin büyük bir çoğunluğu gereksizdir (kanıtlar için Singer'a bakmak en iyisi olacak). Bu deneyler neden yapılıyor o halde? Sanırım, vereceğimiz en kolay yanıt, kapitalizmin üretim ağı, demek olacak.

Dolayısıyla, hayali vegan dünyamızda, kapitalizm var olmayacaksa da, hastalıklar var olacak. Dolayısıyla, tıp da varlığını koruyacak görünüyor. Hayalimizde, elbette tıbbın, Feyerabend'i takip ederek söyleyeyim, kontrol altına alınacağı var. Burnunun önünü göremeyen uzmanlar yığına terk edilen bir bilgi, elbette toplumsallaşamaz

ve de topluma mal olamaz. Haliyle, nispeten toplumsal epistemolojiyi artırmak için özü itibariyle otoriter olan uzmanlar sultasının hem insanlar hem de hayvanlar için "ortadan kaldırılması" gerekecektir. Bu kalkışmanın da, yapılan ve çoğu yerde gereksiz olduğu da bilinen bu deneylerin artık yapılmamasıyla sonuçlanacağı, bana kalırsa, açıktır.

Haliyle, ideal dünyamız, hayvan deneylerinin yapılmadığı değil, bu fedakarlığa katlanarak kimi zaman, zorunlu hallerde, ahlaki bedeli mukabilinde, maksimum insan ve hayvan faydası için, bu deneylerin tolere edilebileceği bir yer olacaktır. Ancak, bunun formel kurallarını burada tartışmak niyetimiz değil.

Haliyle, kimi toplumsal fedakarlıklar, Suna Kan'ı tolere etmeye yetecektir. Geliştirilebilecek kimi ortak irade ve inisiyatifler de, kemanların "mümkün olduğu kadar az" acı yaratmasını da sağlayacaktır. Örneğin, kemanların kimi yöntemlerle ömürlerinin uzatılması, keman edinmenin değil, geçici sürelerle keman kiralamanın özendirilmesi gibi. Dikkat edilirse, yazının birinci bölümünde ve ilk paragraflarında vaat ettiğimiz üzere, kemanın "kemanlığını" tahrip etmeyecek yöntemler önermeye dikkat ettik.

Elbette, sonucumuz çok şaşırtıcı değil. Fakat, sonuca giderken kullandığımız yolun, sonuçtan daha önemli olduğunda ve dahası algımızı formel bir şekilde değiştirebileceğini göstermesi açısından da düşünsel ve epistemolojik yarar sunduğunda ısrarcıyız.

Bu yaklaşımımız radikal bulunmayabilir. Oysa, aksine, bunun korkaklığın ve zihin tembelliğinin bir ürünü olan "ya hep ya hiç"çi otoriterci vegan yaklaşımlara nazaran oldukça cesaret verici olduğunu düşünüyoruz. Zira, dünyanın (şu an) itibariyle vegan olmadığı gerçeğiyle derin bir hesaplaşma gerektiriyor. Bu yüzleşme de ilk olarak biz hayvan özgürlüğü savunucularının, kalkışması gereken bir hesaplaşmadır.

(2006)

Pirzollalı Fondöten

Başlıktaki benzetmeyi bulunca çok sevinmiştim. Zira cinsiyetçilikle türçülük arasındaki ilişkiyi epey şık bir şekilde oluşturuyordu. Yıllar geçti, hala sevdiğim yazılardan biridir. İzinsiz Gösteri'de yayınlanmıştı.

Hayvan özgürlük mücadelesi eylemcileri aslında politik kulvarın birçok alanında zaten etkindirler. Elbette, bu eylemciler insanların sömürülmesine ve ezilmesine de tanım gereği (insan da en nihayetinde bir hayvandır zira) karşıdırlar. Peki işe neden hayvanlardan başlanıyor?

Bu konuda ilham aldığım organizasyonlar sadece ALF ve ELF değil (ki kendileri FBI raporlarına göre terör örgütüdür ve ABD için en büyük iç tehdittir, ama biz gene de ALF'i seviyoruz). Militarizmin toplum mühendisliği bağlamında en "başarılı" şekilde işlendiği İsrail, kuzey ülkeleri dışında vegan/hayvan özgürleşmeci hareketin en etkin olduğu toplumlardan biridir. Bunun altında aslında tuhaf bir neden yatıyor, zira vegan gıdaların her yerde çok rahat ve basitçe bulunabileceği, belki de dünyanın en vegan-sever ülkesidir İsrail. Nedeni malum: Musevilerin uymak zorunda olduğu koşer yemek diyeti. Et ve sütü bir arada yiyemeyen Musevilerin yemek heveslerini ve iştahlarını doyumak için vegan dondurmaların, peynirlerin gani olduğu bir toplumda zaten, veganizme çeyrek kala bir hayatla başlıyorsunuz her şeye. (Elbette, dondurma ve peynirin aslolan yiyecekler olduğunu iddia etmiyor, sadece birer örnek olarak sunuyoruz.) Öyle ya da böyle, vegan-sever İsrail toplumu, bu ayrıcalığının politik bedelini (!) de ödüyor. Ses getiren ekolojist, vegan ve hayvan özgürleşmeci hareketler, İsrail'de görece geniş bir tabana hitap etmektedir.

Bütün bunlar, olası bir politik vegan hareketi tartıştığımız bu yazıda, politik veganların neden işi gücü bırakıp iki üç kedi-köpekle uğraştığının hesabını vermede, İsrail deneyiminden yararlanmamız için bize yeterli ve gerekli nedenler sunmakta.

Bu kulvarda mücadele eden kimi İsraili eylemcilerle yaptığım tüm görüşmelerden aşağı yukarı aynı sonuç çıktı: "İşe hayvanlardan başlıyoruz, zira onları bizden başka koruyacak kimse yok, ama insanlar kendilerini koruyabilir". Tamam, insan hayvanlarla, insan olmayan hayvanları karşılaştırdığımızda, işe insan olmayan hayvanları koruyarak başlamamız gerektiğinde hem fikiriz. Peki, insan hayvanlar arasında bir öncelik sıralaması yapmak gerektiğinde işe nereden başlayacağız? Bu satırların yazarı, kişisel deneyimleriyle örülmüş özgürlükçü mücadelelerinden şu sonucu çıkarmıştır: Kadınlar ve çocuklar. Zira, tarih boyunca erkeklerin uyguladığı sömürü, özellikle kadınlar ve çocuklar üzerine yoğunlaşmıştır.

Çocukların "etten ve sütten korunması" için onlarca argüman çok kolay bir şekilde sunulabilir, dolayısıyla bu konuya değinmeyeceğim. Fakat, konu kadınlara gelince, işin rengi değişiyor. Evet, kadınlar kendilerini koruyabilir; evet, bir erkek olarak hariçten gazel okuyabilirim kadınlığa dair; ve evet, radikal feminist ajitasyon yapacağım.

Radikal feminist analizler, kadının ezilmesinin tarihini, antropolojik ve iktisadi anlamda, işbölümünün ortaya çıkışına dek götürür. Zengin-fakir ayrımının belirmesi, tam da aynı zamanda toplumsal cinsiyet anlamında kadın-erkek ayrımını yaratmıştır. Öykünün kalanı malum, biz erkekler hâlâ büyük bir zevkle kadınların hayatını yok sayıyor ve o hayatları ciddiye almıyoruz.

Ünlü radikal feminist siyaset bilimcilerden Cynthia Enloe, 26 Ocak 2007'de Sabancı Üniversitesi'nde, Karaköy'de, semtin maço karakterine inat, yaptığı konuşmada "kadınları ciddiye almakla" işe başlanması gerektiğinin altını çiziyordu. Enloe'yu takip ederek her toplumda maça en az 1-0 yenik başlayan (başlatılan) kadınları ciddiye alacağız ve her veganın (elbette her vejeteryanın da), veganlığın (ve vejeteryanlığın da) tanımı gereği, tündengelerek feminist olması gerektiğini iddia edeceğiz. Burası işin kolay kısmı. Nasıl vejeteryan olmayanlarla başa çıkmak gerekiyorsa da, feminist olmayan/olamayan vegan/vejeteryan kadın ve erkeklerle de eşitlikçi ve özgürlükçü veganist ideoloji bağlamında başa çıkılması gerektiğini ifade edeceğiz.

Yazının başında söz ettik, İsrail deneyimi ilham vericidir. Zira, İsrail "savaşta kadın olmak", "savaşta vegan olmak" gibi onlarca ince tartışmanın kapsamlı olarak yapıldığı toplumsal hareketlere sahip. Malum, "işe hayvanlardan başlamanın" argümanı basit. Peki kadınları veganizm ile nasıl özgürleştireceğiz? Dahası, kadınların "etten" ve "cinsiyetçilikten" nasıl özgürleştireceğiz?

Cinsiyetçilik ile türçülük arasında kurulan ilk ilişki, insan olmayan hayvanın da, erkek olmayan insanın da, evvela erkekler tarafından nesneleştiriliyor olmasıdır. Kadınları ezen de, avı yakalayan da erkektir. Dolayısıyla, ister cinsiyetçiliğe karşı çıkarak yola koyulup, veganizme varın; ister tersini yapıp veganizmden yola çıkıp, cinsiyetçilik karşıtlığına varın. Biz bu yazıda ikinci yolu takip edeceğiz. Diğer bir deyişle, "etten özgürleşmiş" kadınların, cinsiyetçilikten nasıl özgürleşebilecekleri üzerine kafa yoracağız.

Peki cinsiyetçiliğin hangi emareleri, veganizm tarafından kolaylıkla bertaraf edilebilir? Kolaydan başlayalım. Vegan kadın, kürk giymez. Tamam, bu biraz fazla kolay bir başlangıçtı, kabul. Peki, vegan kadın, sahte kürk giyer mi? Diğer bir deyişle, politik doğruluk, kişisel zevk ve beğenin (her ne demekse) ne kadar

üzerine yerleştirilmeli? Yanıtımız açık, sahte vegan kürk, gerçek kürkün bir "kopyasıdır" ve hayvan kürkü imajının doğruluğunu ve haklılığını ima eder, dolayısıyla sahte kürkten sakınılmalıdır. Dolayısıyla, her otobura yapılan embesil saldırı fikriyatıyla "Bak, hayatından ne zevkler çıkardın, köfte, 'kaka'reç gibisi var mı? Şimdi bir de deri mont giymiyorsun, daha neler!" gibi argümanlara sahip değilseniz, kürksüz ve deri montsuz olmanın aslında bir "zevk" mahrumiyeti olmadığını fark etmişsiniz demektir. Dolayısıyla, bandı tersten sararsak, kürk ve deri mont giymenin de aslında bir zevk olmadığı sonucuna varacağız. Haliyle, zevk olmayan bir edimden sakınmak, bizde de bir kayıp yaratmayacaktır. Bu diyalektiği, fondötenden sütyene, yutma-tükürme sorunsalından meme/vajina monologları ve politikalarına değin hemen hemen tüm "feminen" kaygılara rahatlıkla uygulayabiliriz, dahası uygulamalıyız.

Veganizmin sunduğu ikinci ve bence en ayrıntıcı analiz ise, eşitlik ideasından çıkmakta. Hayvanlarla insanlara "eşit muamele" edilmesi gerektiği diskuruyla yola çıkan bir vegan kadın, kadın olarak kendine ve erkeklere bu eşitlikçi muameleyi ne kadar sunabilecektir? Dillerinde dahi feminen ve maskülen ayrımı olan şerri batının liderliğini yaptığı cinsiyetçilik, bu minvalde vegan bakış açısıyla çözümlendiğinde, feminizmin radikal kollarıyla birleşmektedir. Hatırlayalım, veganizmin en çok tartışılan ve belki de en kolay ihlal edilen alt kolları, giyinmek ve tedavi olmaktır. Eşitlikçi vegan kadının nasıl giyinmesi ve tedavi olması gerektiğine değinmek de, veganizmin genellikle sadece bir diyet olarak görüldüğü entelektüel çevrelerin açlığını çektiği bir bilgi sahasıdır. Fakat, bu yazıda vegan kadının sağlık ihtiyaçlarını (PMS, doğum, kanser vs) tartışmayacağız.

Veganizmin cinsiyetçiliğin güzellik zemininde ilgasına dair önerilerini incelemeden önce, bu bağlamda radikal feministlerin ne dediğine bakalım. Malumunuz, feminizm ve "güzellik" mevhumu oldukça ilgi çekici, fakat belki de bu topraklarda pek de güçlü olmayan bir tartışma. Veganizmin, cinsiyetçi güzellik ideasını nasıl bertaraf edebileceğine dair kimi ipuçları radikal feminist harekette mevcut. Bu konuda akademik olmayan en "kusursuz" kaynağın bloglar olduğunu düşünüyoruz. "Lipstick feministleri" bir kenara bırakırsak, veganizmin düşünce devşirebileceği kimi blog yazarları, "iktisadi sınıf farklılıkları" bağlamında güzellik mevhumunun proleter olamayacağını, zira emekçinin "güzel" değil; aksine terli, pis vs. olacağını ifade ederken, güzellik kavramının, yukarıda değindiğimiz eşitlik ideasını ihlal ettiğini belirtmekte. Zira güzel olmak, et yemek gibi, orta-üst sınıf, beyaz sosyal sınıfların bir zorunluluğudur. Yine, etoburluğun, çoğunlukla bir seçimden ziyade "sosyal bir baskı" olması gibi, güzellik mevhumunun da modayla birlikte, sosyal bir

baskının neticesinde olduğu da blog yazarları tarafından sıklıkla dile getirilmekte. Benzer şekilde, etoburluk nasıl sosyal kabulü kolaylaştırıyorsa, güzel olmanın da sosyal kabulü kolaylaştırdığı değinilen hususlardan biri. Nasıl kimi zamanlar otobur olduğumuz için "utanandırılıyorsak", feminen olmayan kadınlar da, benzer şekilde, tüylü bacakları, boyasız saçları nedeniyle utanmaya zorlandıklarını vurgulamaktaydı yazılarında. En dikkat çekici nitelermelerden biriye, kadınların "ete" benzetilmesiydi, kimi yazarlar tarafından "süslü ete", kimi yazarlar tarafından "alışveriş yapan ete". Sonuç olarak, bu seçilmiş gözlemler bize, cinsiyetçiliğin ve etoburluğun oldukça benzer sosyal baskı araçları kullandığını göstermekte. Haliyle, otobur mücadele de, bu benzer baskı mekanizmalarını bertaraf etmek için (zira, 'taraf olmayan bertaraf olur') feminist mücadeleden kimi tüyolar alabilecektir.

Okuru sıkmak pahasına da olsa, popüler kültürden yararlanarak, yukarıda vurguladığımız feminizm/veganizm mücadelelerinin eylemsel ortaklığını biraz daha açmak niyetindeyiz. Lennon - Ono çiftinin, 1969'daydı sanırım, Amsterdam Hilton'da 902 numaralı odada (barış hareketini desteklemek gayesiyle) gerçekleştirdiği "Bed Peace - Hair Peace" eylemi, yukarıda saydığımız feminist çabanın en tatlı örneklerindendir. Bu satırların yazarı üzerindeki kalıcı etkisi bir yana, feminist ideolojinin, erkekleri de (tırış olmak ve saç kestirmekten) özgürleştirebileceğinin politik bir vurgusuydu bu eylem. Aynı mantıkla, otobur politikalara yaklaştığımızda, otoburların, etoburlara 'sevecen' yaklaşarak, onların dönüşümünü engelleyen sosyal ve (hurafi) bilimsel baskı ve kaygıları kaldırma sorumluluğu ve görevine sahip olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Nasıl feminizm erkekleri de, toplumsal itkiler nedeniyle diyelim, canavara dönüşmekten kurtaracaksa, otobur ideolojiler de, insanları (dolaylı ya da dolaysız) hayvan katili olmaktan kurtaracaktır. Fark edilmiştir, Sartre'ı takip ettik buraya kadar: "Varoluş, özden önce gelir". Dolayısıyla, kimi aklievvelerin, etoburluğun ve erkek egemenliğin insanların "özünde" var olduğuna dair özcü ve elbette faşizme meyleden düşüncelerini (?!) de, varoluşsal olmadıkları için açık bir şekilde reddettik. Diğer bir deyişle, toplumsal ya da politik baskıların, insanı "etobur" ya da "maço" yapması mazeretini ciddiye bile almıyoruz. Zira, tüm özgürleştirici felsefelerde olduğu gibi, feminist ve otobur düşünceler de varoluşsal olmak zorundadır, çünkü varolmadan özgür olunmaz, nokta.

Tarihte biraz gerilere gidelim şimdi. Sosyalist (hatta sosyalist islam ve proto hıristiyan) düşünce, komşusu açken, bireyin oburluk yapmasını ahlaksızlık olarak niteler. Eşitlikçilik, nedeni ve kaynağı ne olursa olsun, ekonomik ve sosyal

üstünlüğün, bireysel menfaat için değil, toplumsal fayda için kullanılmasını ve nihayetinde de bu adaletsizliğin giderilmesi gerektiğini önerir, malum. Dolayısıyla, cinsiyetçiliğin ilk saldırısı da eşitlikçiliğe karşıdır: kadın ve erkek eşit değildir ve eşit olamaz. Biyolojik temelli garip bir hukuk inşa ederek, cinsiyetçilik, kadınlara kimi ayrıcalıklar (doğum izni, zira sadece anne bebeğe bakmakla yükümlüdür) ve en tehlikelisi de bir "güzellik" mevhumu atfeder. Sonrası malum, kadınların cinsel metalaştırılması ve devamında oluşan cinsiyetçi görsel pornografik kültür. Kısacası, bir vegan kadın, kendini bu dünyada konumlandırırken, "sütun bacıklarını", "seksi kalçalarını", "kiraz dudaklarını" ve "dolgun memelerini" de gözönüne almalıdır. Zira, açık bir şekilde bu sıfatlar, erkeklerin kadınlara bindirdiği kurgulardır. Kadınların, "güzellik" mevhumuyla, erkeklerin birçok adım önüne geçmesi, elbette eşitlikçi veganizmin ciddi olarak değinmesi gerektiği bir konudur. Erkekleri de kozmetikleştirerek, kadınların açtığı "güzellik" mesafesini kapatmak için koşturmak, liberalizmin ilk uygulamaya başladığı tekniklerden biri (bakınız, YSL ve Dolce&Gabbana kreasyonları). Açıktır ki, eşitlik ideasını bir tazi yarışına dönüştürmek, veganizmin kabul edemeyeceği bir fikirdir. Bu yazıda iki amacımız var: Kadınların, güzellik mevhumundan, hem veganizm hem de eşitlikçilik adına kurtulmalarını amaçlayacağız. Zira nasıl, hayvanların önüne aklımızla geçip, onları sofistike yöntemlerle avlamıyorsak, kadınların da, tamamen hiyerarşik toplumların ürünü olan "güzellik" mevhumuyla erkek denkleminin önüne geçmelerini eleştireceğiz. Dolayısıyla, (vegan olsun olmasın) kozmetikten tutun da, "kadınsı" tüm yapay dış görünüş emarelerini de, vegan olmadıkları, zira eşitlikçi olmadıkları için dışlayacağız. Eşitlikçi bir düşünüşün en son formlarından olan veganizmi, haliyle düşünsel atalarından aldığımız ilhamla, tekrar toplumsallaştırma yolunda adımlar atacağız böylelikle.

Malum, kadınları ezmenin tarihi hiç bir zaman bütünüyle ezme şeklinde değil de kadınlara gene bir iki oyalayıcı oyuncak vererek yaşanmıştır. Eski Yunan'da güzel olan erkek ve delikanlılarken, rönesansta meryemci bir ideolojiyle (zira çocuk sahibi olmada bile erkeğe ihtiyaç yoktur belki de) güzellikte sıra kadına gelmiştir. Dolayısıyla, kadınların sömürülmeye gönüllü olmalarını sağlamak da artık daha kolay olmuştur. Veganizm bu eşitsizliği, benzer şekilde tespit edebilmektedir. Keza, türcü hayvan ayrımcılığı da benzer bir yol izleyerek, hayatlarımızın her anına sızmıştır veganizme göre. Diğer bir ifadeyle, cinsiyetçilikten kurtulmak da etçillikten kurtulmak gibi, benzer bir mücadele izlemektedir. Bunun adı da en basit ifadesiyle, yadsıma politikasıdır. Et yadsındığı gibi feminenlik de yadsınmalıdır.

Sözünü ettiğimiz eleştiriler, kimi yaklaşımlarca, burjuvazi eleştirisi olarak da

okunabilmektedir. Burjuvaziye özenerek, "kadınlığı" bırakıp "hanımefendi (lady)" olmaya çalışan kadınlar ve evinde kaydattığı mercimek çorbasını somon fûme'ye tercih eden sonradan görme kasabalılar da, benzer bir sınıf çelişkisi yaşamaktadır. Dolayısıyla, illa ki Marks'ı takip etmek isterseniz, iktisadi sınıf farklılıklarını beslenme diyetleri ve kültürleri üzerinden de okuyabilirsiniz.

Önerdiğimiz çözüm önerisi, yani yadsımacılık, elbette kimi handikaplara gebe. Sıklıkla negativist çözüm olarak adlandırılan, dışlama ve yadsıma tandanslı çözümler, malum olduğu üzere, neyi yapmamanız gerektiğini ifade etmekte. Peki yapılması gerekenler neler?

Eti yadsımayı içine kapanık ve gürültüsüz yapan vejateryenlere "sessiz vejateryen" diyorum. Sessiz vejateryenler, sessizdir! Siz sormazsanız, otobur olduğunu beyan etme gereği bile duymaz. Politik değillerdir, ama kendi dünyalarında, kurban bayramlarında evlerinden çıkmadıklarından, mutludurlar. Dolayısıyla, etten, negativist bir manada sıyrılmışlardır. Fakat, bizler gibi, politik olarak da angaje olmuş otoburlar, sessiz kalmayız, kalamayız. Kendimizi negativite üzerinden tanımlamaktansa, otoburluğun, ekolojik, kültürel, iktisadi, vicdani kazanımlarını vurgularız. "Et yemeyen" değil, "dünyaya ve hayvanlara fayda sağlayan" olarak niteleriz kendimizi örneğin. Dolayısıyla, ilk etapta kendini negativist olarak gösterse de, otoburluk aslında, negativist bir anlayış değildir.

Keza, feminenlikten arınmak da, sırtınızdan çıkarıp attığınız sahte kürklerle tanımlanmamalıdır. Kadının metalaşmaması ve özgürleşmesi ile özgür ve eşitlikçi cinsellik mücadelesine bir katkı olarak görülmelidir bu çaba. de Beauvoir'ın dediği gibi "kadın doğulmaz, olunur". Diğer bir deyişle, kadın olmanın "gerektirdiği" moral eforun, benzer motivasyonları otoburlukta saklıdır. Nacizane önerimiz, sözü edilen motivasyonların hayvan özgürleşmesi mücadelesinde olduğu kadar, kadın özgürleşmesi mücadelesinde de kullanılmalıdır.

Sonuç olarak, (tahakkümcü) erkeklerin yarattığı popüler ve güncel kadın imajının vegan yapı sökümü aslında kadınların öyle ya da böyle sahiplendiği kimi emarelerin reddinde bize kolaylık sağlamaktadır. Zira, feminizmin sıklıkla analizini sunduğu beden politikaları bağlamında, otoburluk da bir beden politikasıdır ve de otobur kültür ve politika incelemelerinde, bu perspektif gözardı edilmemelidir. Diğer bir ifadeyle, pirzola ile fondöteneye denk muamele yapmak gerekmektedir.

Bu mudur ciddiye almak, evet budur!

Teşekkür: Bu yazı Cem, Şeyda, Tali ve Utku'nun katkılarıyla şekillenmiştir.

(2007)

Hayvana Şiddet İnsana Şiddettir

Veganizm meselesini siyaseten derinlemesine irdeleme aşkının geldiği dönemin ilk yazısı. Uzun uzun, heyecanla yazdığım dönemler.

21. yüzyılın önemli ahlak felsefesi genellemelerinden birini Princeton felsefecisi Peter Singer, [nerve.com](http://www.nerve.com)'a yazdığı "Heavy Petting" makalesinde ortaya koymuştur (www.nerve.com/Opinions/Singer/heavyPetting/main.asp). Singer, yazısına cinselliğe dair önemli bir genellemeyle başlamakta:

"Çocuk oluşumuna yol açmayan her tür cinsellik, çok da uzak olmayan bir geçmişe dek, en iyi ihtimalle ahlaksız bir şehvet, en kötü ihtimalle de bir sapıklık olarak görülüyordu. Birer birer bu tabular düştü. Seksi üremeden ayırmak için doğum kontrol hapi kullanmanın yanlış olduğu fikri şimdilerde ziyadesiyle tuhaftır. (...) Fakat, her tabu da çökmüş değildir. Partilerde köpekleriyle seks yapmanın ne kadar iyi olduğundan söz eden birini duydunuz mu? Muhtemelen hayır. Hayvanlarla seks hala bir tabudur." [çeviri benim - CB]

Singer makalenin devamında, kendi bakış açısıyla konuyu derinleştirmekte ve elbette (hayvanlar bağlamında) tecavüz ile seksiy ayırdetmektedir. Yazarın makalesinde, yaygın olarak izlenen belgesel kanallarında bile sıklıkla değinilen primat araştırmalarıyla ilgili verdiği örnek ilginçtir. Singer, yazısında "kızışmış" bir erkek gorilin primat bilimci bir kadına seks amaçlı yaklaşmasını, primat bilimcinin bu olay karşısındaki sakinliğini şaşkınlıkla anlatır. Bu anısıyla ilgili çıkardığı aşikar sonucu da tezlerini geliştirmede, zira felsefe bir yandan da deneyime atıfta bulunmalıdır, kullanır. Singer, burada sadece küçük bir bölümüne yer verdiğim makalesinde, cinselliğin tüm formlarıyla ilgili tabuların hemen hepsinin (en azından kendisinin aşına olduğu batı toplumlarında) ortadan kalktığından söz etmekte. Diğer bir deyişle, cinselliğin bir bütün olarak tabu dışı bırakılmasından söz edebiliriz. Bu satırların yazarı, öte yandan bu özgürleşmeyi bir bütünleşme olarak görmektedir. Cinsellik, bin türlü formuyla birlikte bir bütündür ve tabuya "gelmez".

Peki şiddete de benzer argümanlarla yaklaşabilir miyiz? Şiddet türlü formlarıyla birlikte, bir bütün müdür? Diğer bir deyişle, insana da hayvana da uygulanan şiddet aynı mıdır? Başlık yanıtımızı açık ediyor, fakat yine de bu, tezimizi desteklemek için argümanlar sunmamızı engellemeyecek. Evet, hayvana şiddet, insana şiddettir. Peki neden?

Önce kolaydan başlayalım. Hayvana uygulanan şiddet türlerinden akla ilk geleni, insanları, hayvanları yemeye ikna etmeye çalışmaktır. Malum, bunun türlü yolları

var. Sosyal onay, gelenek, irrasyonelite sözü edilen iknanın motivasyonları arasında sayılabilir. Fakat, devletçi ajitasyon bizim bu yazı için ilk ilgimizi çeken saha oldu. Pozitivist, nükleerci, GDO'cu ve devletçi TÜBİTAK'ın dergisi "Bilim ve Teknik", okur sorularını cevapladığı köşesinde, vejaterenliğin daha sağlıklı olup olmadığını trajik bir şekilde açıklamaya çalışmakta:

"Bilimadamları arasında da bu konuda epeyi bir tartışma söz konusu. Aslına bakılırsa konu, et yenilip yenilmemesinin diyetimizi daha sağlıklı hale getirip getirmediği değil, neyi nasıl yediğimizdir. Önemli olan taze ve olabildiğince kimyasallarla doldurulmamış gıdalar tüketmektir. Dolayısıyla paketlenmiş gıdalardan mümkün olduğunca uzak durmakta fayda var.Etyemez ya da etyer, hangisi olursa olsun, diyetin içinde bulunan gıda değerleri önemlidir. Beslenme, yeterli miktarda vitamin ve minerali, doğru oranda protein katışımını, karmaşık karbonhidratları, ve temel yağ asitlerini içeriyorsa sağlıklıdır. Bu kıstasları karşılayan ve etyemez olmayan sağlıklı diyetlerden ve bunun tam tersinden de söz etmek pekala mümkündür. Çok fazla yağ tüketerek, yeterli lif alamayarak, ve gerekli mineralleri toplayamadan çok fazla kalori alma olasılığı her zaman yüksektir. Ancak, vücudumuz için gerekli olan 20 amino asitten 8 tanesinin sadece hayvansal besinlerde bulunduğunu da hatırlatalım.."

www.biltek.tubitak.gov.tr/merak_ettikleriniz/index.php?kategori_id=5&SORU_ID=468

Malumunuz, bu yanıtın, bilgisizliğe ya da ihmale dayandırılabilir tarafı yok. Açık bir ajitasyon, hadi adını koyalım, bir bilgi şiddetidir yukarıdaki alıntı. Bu propagandanın, küresel anlamda, neden devletler tarafından yapıldığını anlamak zor değil. Hayvancılık "endüstrisinin" ABD ekonomisindeki rolü ve Bush'a olan açık desteği bilinmekte. Zira ABD'de hayvancılığa kovboy Bush ve seleflerinin sunduğu devlet desteği olmasa, 1\$'a satılan hamburgerin 35\$'a satılmak zorunda kalacağını belirtmek, eminim ki vurgulamam gereken noktanın altını kalın kalın çizmekte. Türkiye'de de, hayvancılık kredilerine af getirmek suretiyle hayvan besiciliğinin zorla sürdürülmeye çalışılması, toprak, emek ve zaman kaybının yanında, ciddi bir ekolojik kayıptır. Sıradan rakamlara bakmak sunduğumuz iddiayı desteklemektedir:

- Dünyanın tarım topraklarının %80'i, çiftlik hayvanlarını beslemek için kullanılmaktadır.
- Dünya'da yetişen tahılların %40'ı çiftlik hayvanlarını beslemek için kullanılmaktadır.
- 1000 metrekare topraktan, yaklaşık 800 kg fıstık veya 3000 kg muz elde edilmekteyken, ancak 20 kg "et" elde edilebilmektedir.

- Sadece 2006 yılında, sadece ABD'de, deniz ürünleri dışında, 10 milyardan fazla hayvan yenmek üzere öldürülmüştür (resmi rakamlar). Bu rakamlar baz alındığında, ortalama bir ABD'li, ömrü boyunca 11 büyükbaş, 32 domuz ve koyun ile 2600 kümes hayvanının ölümüne sebep olacak şekilde beslenmektedir.

- Dünyada ise 2005 yılında yenmek üzere öldürülen, balıklar hariç, hayvanların sayısı 55 milyardır. Dünyada, yenmek üzere beslenen hayvanların sayısı, dünyadaki insanların sayısının 20 katıdır.

- Dünya, eğer tüm nüfus vejetaryen olsa, 10 kat; vegan olsa 20 kat daha fazla insanı besleyebilir.

Bu yazıda, otobur diyetlerin savunusunu yapmayacağız, zira aşıkara işaret etmek niyetinde değiliz. Ama gene de okuru ikna etmek için teknik bir tıbbi kaynak vermeden de geçmeyelim: Position of The American Dietetic Association: Vegetarian Diets; Virginia K. Messina ve Kenneth I. Burke; Journal of the American Dietetic Association; Vol. 97, No. 11, Kasım 1997, s. 1317-1321.

Yukarıda sadece bir örneğini sunduğumuz "tavsiyelerin", bir şiddet türü olduğunu öne sürmekte beis görmüyorum. Değindiğimiz bilgi şiddetinin "içi seni, dışı beni yakar" türden olduğu aklıma gelir hep: maktül hayvanlarken, bizler ise katilleriz. Dolayısıyla, bilgi şiddetiyle, insanları ve hayvanları öldürten zihniyet, farkında mısınız bilmem, katiller yaratarak insan kültürünü de zehirlemekte bir yandan. Hayvanlara uygulanan bilgi şiddetinin, kandırılmak vesilesiyle biz insanlar üzerinden işlendiğini görmek, bu şiddeti yüreklerimizde hissetmek, sözünü ettiğimiz şiddetin insanlar üzerindeki yansımalarından biridir sadece. Yoksa bir insan nasıl katil, nasıl kasap olur kandırılmadıktan sonra?

Yazının alt okumasında aslında kendini açık etse de vurgulamakta beis görmüyoruz: yukarıda değindiğimiz bilgi şiddetinin çeşitli felsefeler bağlamında ürkütücü kontrendikasyonları mevcut. Bir modernizm felsefesi olan vegan/vejetaryen düşünüş, her özgürlükçü felsefe gibi, varoluşçu olmak zorundadır. Diğer bir deyişle, "varoluşun özden önce geldiğinin" altı çizilmelidir. "Özümde et yemek var, şiddet var" gibi özcü argümanların herhangi bir özgürlükçü düşüncede barınmayacağı açıktır. Dolayısıyla, bireyin inşa edeceği varoluş, özün farkında olup öze bağlı olmayan bir yapı olacaktır. Peki yanlış bilgilendirme, bu zeminde nasıl bir şiddet yaratabilir? Sartre'ı takip edelim haydi, insanın mecbur olduğu özgürlüğün gerçekleşmesi ve bireyin öznel değerlerinin inşası için öznenin, yani bireyin, yanılmaması şarttır. İddiamız oldukça sıradan, ama bir o kadar da önemli. Tüm diğer politik kulvarlarda olduğu gibi, beslenme politikalarında da, bireysel değerlerin rahatlıkla inşası ve toplumsal özgürleşmenin kolaylaşması için, en

azından kandırılmamak gerekmektedir. "Kandırılmak" olarak adlandırdığım devletçi (ya da kapitalist) ajitasyonun üstünü örtmeye çalıştığı mezbaha kıyımlarının cetvele vurulur yani yok. Öte yandan elbette farkındayız ki, sadece kusurlu bilgiler değildir insan olan ve olmayan hayvanların toplu katline yol açan. Fakat, bir yerden başlamalıyız.

Özgürlükçü düşünceden söz açmışken çeşitli kereler başka kimi yerlerde değinmiş olduğumuz özgürleşme (free from) nosyonunun otobur fikriyattaki yansımalarına bakalım kısaca. Yalın olarak "özgürlük" kavramı sınırları oldukça bulanık bir alan işgal etmektedir insan düşüncesinde. Dolayısıyla, bizim bu yazı bağlamındaki hareket noktamız "özgür olmaktan" (be free) ziyade, "özgürleşmiş olmak" (free from) olacaktır. Kadın hareketlerinin en büyük etkisine ulaştığı '60'lı yıllar, anımsanacaktır, kadınları birçok "şey"den özgürleştirmişti: evlilikten sutyene, çocuk bakım angaryasından sosyal birçok baskı mekanizmasına dek onlarca element sıralanabilir. Dolayısıyla, tarihsel olarak da, mantıksal olarak da, yeni sosyal hareketler zemininde gerçekleşen ilk kalkışmaların öncelikle "özgürleşme" nosyonu ile harekete geçtiklerini görmek zor değil. Kadınlar sutyenlerinden özgürleştiklerinde, aslında memeye dayatılan anaç/seksi ikileminin yarattığı baskıcı ve maço egemenlikten özgürleştiklerini haykırmaktaydılar. Keza, bir eşya olarak sutyenin tarihi göz önüne alındığında, inşa edilen tarihin kadınların tarihinden ziyade erkeklerin tarihiyle daha çok ilişkili olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, kadınlar özgürleşirken, aslında (kendilerine göre) kimi yanlış "şeylere" sırtlarını dönmekteydiler. Fakat, kimi bağnaz eleştirilenler bu süreci, mahrumiyetçilik olarak görmektedir. Kadınların sutyenden mahrum kaldıklarını, çocuk bakımını partnerleriyle paylaştıklarında da çocuklarından mahrum kaldıklarını ileri sürecek kadar komikleştiği için bu eleştirileri çok ciddiye almayacağız. Fakat, gelin görün ki, benzer eleştiriler, otobur düşünceye de pervasızca yöneltilmektedir. "Hayatımdan bir lezzeti çıkarmak istemiyorum" dediklerinde insanlar aslında kendilerin "lezzetli" ve "sağlıklı" olarak öğretilen bilginin epistemolojisini sorgulamamaktadır. Oysa ki, bu epistemolojinin sorgulanma zorunluluğu yukarıda verdiğimiz naif örnek ışığında acillik kazanmaktadır. Haliyle ön kabullerini egemenlerin tayin ettiği bir düşünce sisteminin tutarlı ve sağlıklı sonuçlar oluşturması beklenemez. Dolayısıyla, "et yemeği" gibi oksimoronlara sahip düşünce alışkanlıkları da dil ile kendini yenilemekte ve yenilmektedir: fakat et, yemek değildir.

Hayvanlara uygulanan şiddet türlerinin bu yazıda sunacağımız son şekli ayrımcılıktır. Yazının başlarında çitlatmıştık gerçi, ayrımcılıkla ifade etmek istediğimiz, insanların kimi hayvanlara, sevimli, faydalı, zararsız v.s. oldukları için

diğer hayvanlardan daha iyi (I) davranması. Bizim bu satırlarda ayrımcılık olarak adlandırdığımız bu "kabahat", kimi metinlerde "türçülük" (speciesism) olarak da geçmekte. İlk paragraflarda alıntıladiğimiz Singer'ın sıklıkla kullandığı bir terim olan türçülük, sırf farklı türden oldukları için diğer canlılara acı çektirmemizi, onları sömürmemizi, diğer bir ifadeyle onlara karşı ayrımcılık uygulamamızı ifade etmekte. Seksizm, heteroseksizm v.b. ile aynı kategoride incelenmesi gereken türçülüğün, bizim bu yazıda değerlendireceğimiz dalı, hayvanlara da, kendi aralarında ayrımcılık yapıyor olmamız. Tamam, madem toplumsal kabüller köpekleri mezbahalarda doğrayıp, köftelerini yapmamıza izin vermiyor, onun yerine kimi yerde bize bekçilik, kimi yerde ev arkadaşlığı, kimi yerde de insandan da dost bir hayat arkadaşı olmalarına izin veriyor, neden hâlâ o kadar sokak köpeği var etrafta, anlamak zor.

Hayvan ayrımcılığına karşı argümanlarımız kolaylıkla eleştirilebilir. Antropolojik olarak tüm kültürlerini hayvanlar üzerine inşa eden Eskimo'lar ile çöl gibi diğer zor iklim şartlarında yaşayan insan toplulukları ilk akla gelen örnekler. Fakat bu eleştirileri de, otobur felsefeye moral pencereden yaklaştığımızda bertaraf etmek mümkün. Yukarıda, bu yazının satır aralarından sızan varoluşçuluğa değindik. Şimdi de sıra, yüzyıllardır politik felsefede hak ettiği değeri göremeyen, Edinburgh'un gururu David Hume'da. Hume'un benim şu andaki yaşımdayken yazdığı başyapıtı "İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme", birçok derin felsefe konusuyla beraber, moral felsefenin ince bir ayrımına dikkat çeker. Hume'un ifadesinin güzelliği nedeniyle orijinal alıntı yapma zorunluluğumu hoş görün:

"In every system of morality, which I have hitherto met with, I have always remark'd, that the author proceeds for some time in the ordinary ways of reasoning, and establishes the being of a God, or makes observations concerning human affairs; when all of a sudden I am surpriz'd to find, that instead of the usual copulations of propositions, is, and is not, I meet with no proposition that is not connected with an ought, or an ought not. This change is imperceptible; but is however, of the last consequence. For as this ought, or ought not, expresses some new relation or affirmation, 'tis necessary that it shou'd be observ'd and explain'd; and at the same time that a reason should be given; for what seems altogether inconceivable, how this new relation can be a deduction from others, which are entirely different from it."

(Şimdiye dek karşılaştığım her ahlak sisteminde, her zaman şu dikkatimi çekmiştir: yazar bir süre sıradan uslamlama yöntemleriyle ilerleyip, Tanrı'nın varlığını gösterdiğinde ya da insan ilişkileriyle ilgili bir gözlem yaptığında, birden

önergelerin olağan şekilde "-dir" ya da "değildir" ile bağlanacakları yerde, "-melidir" ya da "-memelidir" ile bağlanmamış olmayan önergelerle karşılaşmadığımı fark edip, şaşırıyorum. Bu değişiklik fark edilebilir değildir, fakat yine de en nihai çıkarımlardandır. "-melidir" veya "-memelidir" yeni bir tür ilişki ya da doğrulama ifade ettiği için, (gerekli) gözlemler ve açıklamalar yapılmalı ve aynı zamanda bir neden ortaya konmalıdır. Zira, bu ilişkinin kendisinden tamamıyla farklı olan diğer önergelerden nasıl çıkarsandığı bütün olarak anlaşılabilir görünmektedir.) [çeviri benim - CB]

Eskimoların ve belki de Berberilerin, hayvan yemekten başka bir şansı yok maalesef. Ama gene de, bu bizim ahlak felsefemizi belirlemiyor. Zira var olandan, olması gerekeni çıkarmıyoruz. Hume'un kitabının son sözleriyle bu tartışmayı keskince noktalayalım: "Commit it then to flames: for it can contain nothing but sophistry and illusion".. (Ateşe atın bunları, zira safсата ve yanılsamadan başka bir şey içermemektedir.) [çeviri benim - CB]

Yukarıda sunduğumuz iki basit örnek, bilgi şiddeti ve hayvanlar arası ayrımcılık, bize aslında gerektiğinden fazla ipucu veriyor şiddete dair. Toplum olarak şiddeti nasıl öğrendiğimizi (sokak kedilerinin gözünü oyup kuyruklarını keserek, ama öte yandan, komşumuzun kedisine ellerimizle süt vererek), nasıl sürdürdüğümüzü (eşeği döverek ve düzerek) ve nasıl gelecek kuşaklara aktardığımızı (hayvan benzetmeleriyle nakşedilmiş nadide küfürlerle), bu ve benzeri örneklerden çıkarabiliyoruz.

Şiddet kültürlerinde, hayvanların "deneme tahtası" ya da bir "idman sahası" olarak kullanıldığını iddia etmek, sanıldığı kadar aksine, haddini aşan bir iddia asla değildir. Modernizm öncesi tarih külliyatı bunun örnekleriyle dolup taşmakta. 21. yüzyılda da, benzer şekilde, bu tarihin benzer yollarda ilerlediğini gözlemlemek mümkün. Dinlerin onlarca yolla kimini lanetlediği, kimini de insanların hizmetine sunduğu hayvanların (ve genel anlamda tüm ekolojik yapıların aslında), bizim egemenliğimizde olmadığını kavramamız için, felsefi olarak John Stuart Mill'i ("On Liberty" ile "The Subjection of Women"), politik ve toplumsal olarak ise '68'i beklememiz gerekiyordu. '68, kadınların erkeklere; ineklerin ve ırmakların da insanlara ait olmadığının kavranması anlamında bir dönüm noktasıydı.

Yazımızın ikinci bölümüne geçmeden önce, sunduğumuz argümanları toparlayalım. Toplumun derinine işleyen ya da işletilmek istenen şiddetin öncüllerini yaşamın birçok alanında zaten görüyoruz. Aile içi şiddetten tutun okuldaki şiddete dek onlarca örnek sıralanabilir. Fakat, öyle ya da böyle, hayvanlara yönelik şiddet hâlâ, yukarıda sıralanan şiddet türleri arasında sayılmamakta. Her ne

kadar, bunun tersini gösteren araştırma sayısı oldukça fazla olsa da, şiddetin bekaasını sağlamak için, hayvanlara uygulanan şiddet hâlâ bilinçli olarak gözardı edilmekte. Dolayısıyla, şiddete karşı mücadele etmek istiyorsak, ilk yapmamız gereken, şiddetin türleri arasında ayırım gözetmemek olacaktır. Dahası, sözü edilen türleri, doğaya yapılan şiddete ve hayvanlara yapılan şiddete değin genişletmek, ahlaki, moral ve ekolojist bir zorunluluktur.

Sözünü ettiğimiz ahlaki ve politik mücadele zorunluluğu aslında, şiddete karşı "sathi müdafaa" gerekliliğinin aleni bir manifestosudur. Elbette farkındayız, kapitalizm ve ahlaki, cinsiyetçilik ve vahşeti, savaşlar ve yıkımları yok olmadan, hayvanlar sadece onları yememekle özgürleşemez. Öte yandan, es geçilmemesi gereken önemli nirengi noktalarından biriyse, şiddet ve tahakküm araçlarının birbiriyle gayet ilişkili ve organik bir şekilde misyonlarını yerine getirdiğidir. Carol J. Adams, ses getiren kitabı "Pornography of Meat" (Etin Pornografisi)'te, örneğin, cinsiyetçilik ile etoburluğun nasıl ortak yöntemlerle işlediğini gündelik yaşam örnekleriyle ifşa etmektedir. Pornografik dergilerin "biftek yemekle", "düzüşmek" arasında nasıl bir organik bağ kurduğunu görmek ve dikkate değer diğer örnekleri çoğaltmak, Adams'ın kitabıyla birlikte mümkün.

Peki, politik doğruluğun son yılların toplumsal hareketlerinin en ayırmedici yönlerinden biri olduğunu göz önüne alırsak acaba, toplumsal şiddeti minimize etme kaygısı güden politik gruplar arasında acaba, belki bilinçsizce, belki de ihmalkarlıktan, hayvanlara yönelik şiddet emareleri var mıdır? Haydi şu şekilde ifade edelim, farkında olmadan, iyi niyetle de olsa, hayvana yönelik şiddete ne kadar katkıda bulunuyoruz? Ekolojizm (ve/veya özgürlükçülük) diskurlarıyla kendilerini betimleyen politik grupların ve aktivistlerin de en sık karşılaşabileceği hayvanlara yönelik olası şiddet formlarını sunacağız şimdi. Amacımız, aslında hayvanlar üzerinden, hem insanlara hem de hayvanlara, her ne kadar denk olmasa da, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde belki de şiddet uyguladığımızı göstermek. Elbette, başka bir dünya için çabalayan toplumsal hareketlerden bu illetlerin temizlenmesini sağlamak başlıca motivasyonumuzdur.

Hayvanlara yönelik şiddetin en yaygın ve en kolay adapte olunan şekli onları yemektir. Hayvanlar, yenmezden önce öldürülmektedirler. Tolstoy'un meşhur hikâyesinde de atfedildiği gibi, bu cinayet neredeyse hiçbir zaman, yiyicinin kendisi tarafından işlenmez. Bu nedenle hayvan yemenin yarattığı sosyal vahşet kurumlarından biri kasaplıktır (cellatlık mı demeliyim yoksa?). Bir hayvan yendiğinde, sadece dünya yüzeyinden bir hayvan bireyi eksilmekle kalmaz, insan nüfusundan da bir birey vicdanını bırakıp kasap/cellat sınıfına geçer. Açık olayım ve

bir kişisel itirafta bulunayım: Ölen hayvanlara üzülmekten sıkıldım artık, son yıllarda, kasap olmak zorunda olanlara üzülüyorum. Benzer şekilde, süslü deri montlar için, o derileri yüzen insanların yaratılmasına, dahası birçok işçinin de endüstriyel kirliliğin en aşırı formu olan tabakhane işçiliğine, sırf kimilerinin moda merakı nedeniyle mahkûm edilmesine üzülüyorum. Sadece moda için, bir insanı, nasıl bir hayvanın derisini yüzebilir hale getiriyoruz, anlayamıyorum. Deri ceket giyen ve köfte yiyen tabakhane işçileri mi dediniz?

Sosyoloji, öte yandan, bize bu minvalde çeşitli açıklamalar sunmakta. Fakat, biz gene felsefenin bize sağladığı uslamlama kıvraklığını kullanarak, var olanla kendimizi sınırlamayalım. Malum, kişilerin hayvanlara eziyet etmek zorunda kalmasının çeşitli açıklamaları ve gerekçeleri olabilir: yoksulluk, gelenek ve sadizm ilk aklımıza gelenler. Fakat, yazının başında sunduğumuz, Singer'ın politik ayrımcılık tanımının genişletilmesinin devinimine değindiği alıntıda olduğu gibi, geleneksel hayvan eziyetçiliği ve sadizm, tartışmasız olarak ayıplanacak kategoriler sınıfına girebilmiştir. Yazının doğrultusunu saptırmamak için, kısa da olsa yoksulluk argümanına değinme zorunluluğunun kaçınılmaz olduğunu hissediyoruz. Yoksulluğun nedeni, evrensel bir ilke olarak, iktisadi sistemler ve toplumsal ahlakıdır. Kapitalist, postkapitalist, liberal, sosyalist ve merkantalist sistemlerde dahi her türlü iktisadi gelir ve ahlaki düzey kombinasyonunu görmek mümkün olmuştur. Haliyle, otobur düşünüş politikasının kendini yansıttığı ilk düzlemlerden biri ötelediği iktisadi uyanıştır. Yukarıda işaret ettik, inanılmaz pahalı bir "sanayi" olan hayvan yetiştiriciliğinin iktisadi bir dış destek olmaksızın ayakta durması mümkün değildir. Diğer bir deyişle, vergilerle beslenmedikçe, kuzuların kaburgalarını yemek çok pahalıya patlamaktadır. Dolayısıyla, toplumsal bütçenin silahlar gibi, hayvan eziyetine ve hayvanların öldürülmesine harcanmasını engellemeye çalışmak, otobur düşünüşün ilk iktisadi önermelerindendir. İlk sonucumuz belirginleşti: "yoksullar zaten et yiyemez".. Zira hatırlayalım, insanları yoksullaştıran sistemin bir ürünüdür hayvan eti yemek. Şimdi senaryomuzu biraz daha gerçekçileştirelim. Yoksul bir insanın, bir aş evinde kendisine verilen "etli yemeyi" (etin bir yiyecek olmadığını bile bile oksimoron yaptığını vurgulamak zorundayım) yiyip yememesi gerektiği konusu, keskin bir şekilde, siyah ve beyaz bir netlikte çözülmesi gereken bir sorundur. Ucu kürtaja, ötenaziye ve hatta ölüm cezasına varabilecek bu tartışmayla ilgili herhangi bir argüman sunmayacağım. Fakat, tanıtacağım iki pratik örnek bu sorunun aslında otobur düşünce çerçevesinde nicedir çözüldüğünü hatırlatacaktır. İlk örneğimiz, oldukça uzun zaman önce ABD'de başlayan ve ivedilikle Avrupa'ya ve en nihayetinde 2-3 sene

kadar önce Türkiye'ye de ulaşan Bomba Değil Yiyecekl (Food, not Bombs!) kolektifleri. Pazardan kalan artık ama yenebilecek sebzelerle yapılan vegan yemeklerin, gerek politik eylemlerde, gerek apolitik günlerde yoksul mahallelerde gönüllü olarak dağıtılması, toplumsal moral duygusu ve dayanışmanın, otobur düşünce kulvarındaki en belirgin yansımasıdır. İkinci örneğimiz ise, "freegan" (free vegan, yani bedava vegan) hareketi. Adından menkul, freegan'lar gene benzer şekilde, artık ama yenebilecek sebze ve meyvelere dayalı bir şekilde mönülerini oluşturarak sifıra yakın bir gıda masrafiyla yaşamaktadır. Keza, Avrupa'da kâr amacı gütmeyen toplumsal mutfaklar da inanılmaz ucuz bir fiyata vegan/vejateriyen yemek sunmaktadırlar. Örnekler çoğaltılabilir, nihayetinde, otobur düşüncenin diskuru açık: "eğer biz meydanı boş bırakırsak, insanlara hayvan eti verecekler!".

Hayvanları farkında olmadan suistimal etmenin diğer yaygın yolu, modern tıptan medet ummaktır. Her ilacın piyasaya çıkmadan önce hayvanlarda denenme şartı olduğunu düşünürsek, ilaç türlerini ve ilaç araştırmalarını sınırlamak gerektiğini, dahası, tedavi tıbbı kadar koruyucu tıbbı da ağırlık verilmesi gerektiğini iddia etmek, otobur ekolojist fikriyatın tıp düzlemindeki temel taleplerindendir. Zira, doğa, tüm bu vahşi tıp araştırmalarını sürdürülebilir şekilde devam ettiremez. Ama ben gene burada, yutulan gereksiz haplar ve kullanılan şampuanlar yüzünden işkence çeken hayvanlardan ziyade, insanların neden kendi öz bedenlerine karşı hala nasıl bu kadar sorumsuz davrandığını anlamaya çalışacağım. Bunun altında, tıbbın verdiği yalan bir umudun ve yine tıbbı duyulan sahte bir inancın olduğunu görmek zor değil. Zira, örneğin kolesterol tüketiminde kaygısız davranan ve bedenini hoyratça tüketen insanın güvendiği bir sığınak vardır: Tıp. İleri gidip, tıbbın insanların kendi bedenleri üzerindeki sorumluluğunu ve özenini azalttığını söylemek zor değil. Dolayısıyla, hayvanlara işkence yaparak üretilmiş ve piyasaya sürülmüş ilacı kullanarak, aslında kendi bedenimizi de değersizleştiriyoruz.

Otoburluğun bir beden politikası da olması, şiddete direnişte feminist yaklaşımlardan beslenmesine imkan tanımakta. Zira erkekler, hem hayvanları hem de kadınları ezmektedirler. Her ne kadar kadınların buna karşı çıkabilmek için imkan ve şansları olduysa da, hayvanlar hâlâ aynı sömürünün altında biçare şekilde ezilmektedir. Bu konuya giriş olabilecek bir makale, bu satırların yazarı tarafından İzinsiz Gösteri'nin (izinsizgosteri.net) mart 2007 sayısında "Pirzola! Fondöten" başlığıyla yayımlandı (canbaskent.net 'ten sözü edilen yazıya ulaşılabilir). İlgili okuru, sözünü ettiğimiz makaleye yönlendirmek işimizi kolaylaştıracak burada. Tıbbi ve sosyolojik bağlamda, regl'in ve gebeliğin toplumsal normalizasyon sürecindeki değişimini aklımızda tutarak ve Singer'den yaptığımız alıntıyı tekrar

okuyarak; alternatif tıbbı, ayurvedaya veyahut korunmacı tıbbı ve hatta plaseboya yaklaştışımızda, çözümler yönünde önemli bir adım atmış olacağız.

Vereceğimiz son örnek, hayvanların insanlar için romantikleştirmesidir. Beni kişisel olarak çileden çıkardığı için değil, yaygın bir maraz olduğu için değinmek istiyorum fayton "romantizmine", evde beslenen "sevimli" balıklara. Nitekim, hayvanları tutsak etmenin, onları zevk için sömürmenin mazereti asla olamaz. Benzer bir şekilde, çözümler gereken asıl sorun, bir insanın nasıl tüylerinin rengi ya da suratının şekli nedeniyle bir canlıyı evde hapsetme hakkını kendinde gördüğüdür.

Romantizm denince akla ilk olarak sanat geliyor. Hatırlayalım, Rönesans'a dek, yani insanların en nihayet doğaya da bakmaya başlamasına dek, batıda içinde insan figürü olmayan tablo ve heykel yoktu. Rönesans'ın birçok günahından biri sanatı da insan merkezci yapması ve doğayı romantikleştirmesidir. Anakronizmden sakınmalıyım farkındayım, fakat gene de Viktoryen dönemde, Charles Dickens'ın Oliver Twist'inde de görülebileceği gibi, kemikleşen romantizmin, elbette insan ve insan olmayan hayvanlar arasındaki ilişkide de tuhaf yansımalar yarattığına ve sonrasında da üstünde güneş batmayan imparatorluğun, bu ve benzeri yaşam tarzlarını, bilinçli bir şekilde veya değil, önce Anglosakson ülkelere, sonra da, dünya savaşları sonrası neredeyse tüm dünyaya yaydığına kısaca atıfta bulunmak bir zorunluluktur. Modernizmin '60'larda patlayan "kadın" inşası, tüm bu devasa geri plana derin atıflarda bulunmaktadır. Benzer şekilde, romantizmin ev hayvanlarına da kaydırılmasını eleştireceksek, benzer bir yöntem izlemeliyiz.

Önceden değindik, rönesans sonrasında yeniden belirginleşen insan merkezcilik kadınları ve hayvanları, benzer şekilde nesneleştirirken, kendini yeniden inşa edip, insan merkezcilikten erkek merkezciğe dönüşmüştür. Sömürü zemininde, kadın ve hayvan sömürüsünün ortak noktalarına kimi defalarca işaret ettik. Fakat madalyonun arka yüzü de, (güzel ve çekici) kadınların ve (güçlü ve safkan) hayvanların benzer şekilde romantize edilmesini vurgulamakta. Narin ve alımlı kadınların takdir görmesi ile birlikte tüyleri taranmış, vurulan avı hemencecik bulan atak ve sadık av köpeklerinin benzer şekilde (ama elbette düşük bir seviyede) takdir görmesi, değindiğimiz romantizmin en kolay örnekleri. Kadınlar narin ve alımlı olmaktan vazgeçti artık ('68'i seviyorum!). Ama hayvanları hâlâ, koltukları ve perdeleri tirmalamasın diye tırnaklarını çektirerek, gelene geçene saldırmamasın diye boyunlarından zincirleyerek egemenliğimizde tutuyoruz. Oysa ben sevdiğim kadını, aynı hislerle (tırnaklarını bile sökmeden üstelik!) eve kapatmak istediğimde suçlu oluyorum; halbuki tek yaptığım kedimle sevgilime adil davranmaktım

(2007)

Hayvanı Yememek - Bir Peter Singer Okuması

Bir dönem, tepki çekene kadar, Mesele dergisinde birkaç yazım yayınlandı. Bu yazıların, tekrarlarla, klişelerle ve çevirilerle dolu düşün hayatımıza bir yenilik getirebileceğimi ummuştum. Uygulamalı ahlakın derinliklerine dalarak başladım.

o. Giriş

Ahlak felsefesi, değindiği konuların bir tümellik olarak tüm insanları ilgilendirmesi nedeniyle aşına bir popülerliğe sahiptir. Ahlak felsefecileri bu popülerliğe kimi zaman şaşırtıcı ve hatta gülünç, kimi zaman da uyku kaçıracı ve hatta rahatsız edici; ancak felsefi ve mantıksal olarak doğru ve geçerli gözlem ve tespitlerle ulaşmaktadır. Son otuz yılda, Peter Singer benzer gözlemleri sıklıkla dile getirmiştir.

Örneğin;

"Çocuk oluşumuna yol açmayan her tür cinsellik, çok da uzak olmayan bir geçmişe dek, en iyi ihtimalle ahlaksız bir şehvet, en kötü ihtimalle de bir sapıklık olarak görülüyordu. Birer birer bu tabular düştü. Seksi üremeden ayırmak için doğum kontrol hapi kullanmanın yanlış olduğu fikri şimdilerde ziyadesiyle tuhaftır. (...) Fakat, her tabu da çökmüş değildir. Partilerde köpekleriyle seks yapmanın ne kadar iyi olduğundan söz eden birini duydunuz mu? Muhtemelen hayır. Hayvanlarla seks hâlâ bir tabudur."

[15] [çeviri benim - CB]

Sıradan görünümü, ancak ahlak zemininde türlü türlü ötelemesi olan bu gözleme dair kimi açılımları diğer bir yazımızda açıklamaya gayret etmiştik [1]. Ancak, bu yazıda elimizden geldiğince kapsamlıca üzerinde duracağımız Singer örneğine değinmeye başlamazdan önce, biraz önce çitlattığımız gibi, ahlak felsefesinin kimi bilindik ama hâlâ değerini kaybetmemiş bir iki konusu üzerinde durarak, heyecan verici bir araştırma alanı olan uygulamalı ahlak felsefesini de gündeme taşımaya gayret etmiş olalım.

1. Uygulamalı Ahlak Felsefesi Örnekleri

Uygulamalı ahlakın nasıl bir saha olduğu hakkında bir fikir sahibi olmak, Singer'ı okumamızı kolaylaştıracaktır. Şimdi, ahlakın uygulamalarına dair birkaç başat örneği hatırlayalım.

Genellikle dini gerekçeler nedeniyle ciddi bir sorun olan kürtaj hakkı, uygulamalı ahlak felsefesi sahasında derinlemesine incelenen başlıca konulardandır. Bilhassa, son yıllarda gelişen genetik biliminin de katkısıyla, bu tartışmalar gitgide derinleşmiştir. Biz burada, nispeten öznel nedenlerle, en sevdiğimiz ve aslında literatürdeki en "ünlü" makalelerden biri olan M.I.T filozofu Judith Jarvis

Thomson'ın, 1971'de yayınladığı "A Defense of Abortion" (Bir Kürtaj Savunusu) makalesine değineceğiz [16].

"Bir sabah uyanıyorsunuz ve kendinizi şuuru kapalı bir kemancıyla sırt sırta yatakta buluyorsunuz. Şuuru kapalı kemancı, ünlü bir kemancı. Kemancının, ölümcül bir böbrek hastalığı olduğu ortaya çıkmış ve 'Müzik Severler Derneği' mevcut bütün tıbbi kayıtları taramış ve sadece sizin, işe yarayacak kan tipine sahip olduğunuzu bulmuş. Dolayısıyla, bu derneğin üyeleri sizi kaçırmış ve önceki gece de kemancının dolaşım sistemini sizinkine bağlamış. Böylelikle, sizin böbrekleriniz, hem kendi kanınızı hem de kemancının kanını temizlemekte kullanılabilir. Eğer, kemancının sizle olan bağı kesilirse kemancı ölecek, ama [böyle bir şey yapmazsanız] dokuz ay içinde iyileşip, size zarar vermeden, sizden tamamiyle ayrılabilir."

[16] [çeviri benim - CB]

Thomson, makalesinde ayrıca, sizin yasal ve hukuki bir sorun yaratmaksızın, kemancıdan kendi bedeninizi ayırabileceğinizi, ancak bunun kemancının ölümüne sebebiyet vereceğine de değinmektedir senaryonun bir varsayımı olarak. Tüm bu kurguyu takip eden soru bellidir: "Acaba, kemancının iyileşmesi için dokuz ay ona bağlı kalmak ahlaki bir doğru mudur?". Thomson, kemancının kendi böbrekleriniz kullanmasına izin vermenizi, sizin "iyiliğiniz" olarak okur. Ancak, Thomson'a göre iyilik yapmak zorunda değilsiniz; kaldı ki, kimsenin de sizden bunu talep etme hakkı yoktur. Thomson, bu düşünce deneyini, kürtaja bağlar ve benzer çıkarsamalarda bulunur.

İyilik yapmanın bir ahlaki zorunluluk olup olmaması, refah devletlerinin filozofları tarafından hayli tartışılmıştır. "Zengin olma ahlakı" ya da daha genel geçer adıyla "alturizm" benzer şekilde, Marksçı ya da anarşist olsun olmasın, bir çok filozof ve araştırmacı tarafından didik didik edilmiştir. Louis Pascal da bu düşünürlerden biridir.

Pascal söyleşi makalesinde oldukça sarsıcı bir örnek verir [6]. Farz edin ki, eski zamanlarda diktatör bir kralın yönettiği bir ülkede yaşıyorsunuz. Kral, canı sıkıldığı bir gün, tebaasından rasgele 11 kişi seçiyor. Seçilen 11. kişiye, kral bir seçenek sunuyor. Eğer, 11. kişi kendi hayatını feda ederse, kral 10 kişinin hayatını bağışlayacak; aksi takdirdeyse 10 kişiyi öldürüp, 11. kişiyi serbest bırakacak. Louis, konuşmasının bu aşamasında, dinleyiciye sorar: "Kendi hayatınızı, daha önce hiç tanımadığınız rasgele seçilmiş 10 kişi için feda eder misiniz?" Elbette, Pascal bu kararın zorluğuna işaret ederek sorusunu modifye eder: "Kendisini feda etme ihtimalinin %50'den fazla olduğunu düşünenler lütfen el kaldırsın!". Dinleyicilerin

yaklaşık üçte birinin el kaldırdığını gördükten sonra, Pascal sorusunu biraz değiştirir: "Peki, kendi hayatınızı feda etmek yerine, 20 yıl hapiste kalmayı kabul ederseniz, diğer 10 kişinin hayatı bağışlanacak. Bu durumda ne yaparsınız?". Dinleyicinin üçte ikisi, hapse girmeyi göze alacaklarını olumlayarak ellerini kaldırır. Pascal, soruyu tekrar değiştirir. "Kendi hayatınızı feda etmek yerine, hayatınızı minimumda idame ettirmek için gerekli olanlar dışında gelecekte kazanacaklarınız da dahil bütün paranızı vermeyi kabul ederseniz, diğer 10 kişinin hayatı bağışlanacak. Bu durumda ne yaparsınız?". Diğer bir deyişle, fiziksel sağlığını etkilemeyecek derecede fakir olmayı göze alarak, 10 kişinin hayatını kurtarmayı göze alır mısınız? Diğer bir ifadeyle Pascal'ın altını çizdiği gibi "eğer zengin kalmak istiyorsanız, insanlar ölecek; eğer fakirleşirseniz, insanlar yaşayacak". Dinleyicilerin tümü, ellerini kaldırır 'evet' anlamında. Sonra, Pascal, dinleyicisinin ünlü bir üniversitenin, iyi kariyer vadeden öğrencileri olduğunu anımsatıp ekler. "Sizler, iyi bir üniversite mezunu olarak, yaklaşık 10.000\$ kazanacaksınız yılda ve dahası sizin hayatınızı minimumda idame ettirmeniz için bunun 2.000\$'ı yeterlidir. Dolayısıyla, paranızın kalan 8.000\$'ını lükse ve şatafata harcayacaksınız. Fakat, UNICEF istatistiklerine göre, bu paranızla 40 yılda, açlıktan Afrika'da ölecek 10 kişinin hayatta kalmasını sağlayabilirsiniz. Fakat, yaşamayı planladığınız hayatı sürdürürseniz, kokteyl partilerinizden vazgeçmeyip, 10 kişinin ölmesine sebebiyet vereceksiniz. Bu, açgözlülük değil, cinayettir." (rakamlar, 1970 yılı istatistikleri) [6].

Ötenazi ve/veya yardımlı intihar literatürü de benzer şekilde, hayatın, her zaman yaşamaya değer olmayabileceğini ötelemesi minvalinde oldukça sarsıcı gözlemler, düşünsel deneyler ve çıkarsamalarla doludur [3]. Felsefe literatürü, "seksin neden özel olduğunu" tartışan makalelerden tutun da, "insanın geçmişinden ne kadar sorumlu tutulabileceğine" değin türlü türlü ahlak tartışmalarını da gündeme taşıyabilmiştir. Hatta, liberter kanat bu konuda oldukça sarsıcı tartışmalar yaratmıştır. Günümüzün en çok tartışılan City University of New York filozoflarından Mike Levin de, benzer şekilde, ırkın ve ırk genetiğinin ahlaki ve politik rolüne sarsıcı bir şekilde değinmiştir [5]. Konumuzdan daha da sapmayalım ve bu heyecan verici konuların irdelenmesini şimdilik okura bırakalım.

Bağlayalım. Ahlakın, en heyecan verici yanı, çok uç örnekleri ve dini bir kenara bırakırsak, yaptırımının olmamasıdır. Dolayısıyla, bu satırların yazarı dahil, birçok insanın hayal ettiği suçsuz ve cezasız topluma ulaşmada aslında, ahlak felsefelerine derinlemesine dalmak, yeterli olmasa da gerekli bir koşuldur. Bu yazıyı yazarken, aklımızda bu olacak.

2. Singer'ı Okumak

Peter Singer'ın dünyaca ünlü, hayvan özgürlüğü hareketinin başucu kitabı olarak değerlendirilen çalışması "Hayvan Özgürleşmesi", insan olmayan hayvanların ontolojik statüsüne dair önemli tespitler içermektedir (bu yazıda, insan türü dışındaki hayvanları "insan olmayan hayvanlar" olarak anmak niyetindeydik politik doğruluk adına. Ancak, bu ifadenin, yazının okunurluğu sekteye uğratması nedeniyle, alışıldık kısaltmayı kullanacağız). Türkçe dahil 18 dilde yayımlanan kitap, yarattığı tartışmalarla oldukça ses getirmiştir. Kitap, ABD'de İngilizcede yayınlandıktan 2 yıl sonra, 1977'de, ilk olarak Hollandacaya çevrilmiştir. Zira, muhtemelen bu ve benzeri nedenlerle, Hollanda, hayvan özgürleşmesi ve vegan hareketin, Avrupa'daki önemli odak noktalarından ve kümeleşme merkezlerinden biri olmuştur. Dolayısıyla, bu kitap, sosyal hareketler minvalinde de, oldukça etki yaratmış ve üniversite felsefe bölümlerinin mermer koridorlarından, sokaklara taşan ilk hayvan özgürleşmesi kitaplarından biri olmuştur. Hatırlanacaktır, 2003'te İstanbul'da düzenlenen, Uluslararası Felsefe Kongresi'nin o yılki teması "dünya sorunları karşısında felsefe"ydi. Peter Singer da bu minvalde, davetli konuşmacılardan biriydi en büyük uygulamalı ahlak filozoflarından biri olması nedeniyle. Singer'ın ABD işgallerine ve savaşlarına da atıfta bulunan konuşması, çeşitli yerlerde incelenmişti, burada bunlara tekrar değinmeyelim. Kısacası, Singer özelinde, felsefenin nihayet politikaya göz kırpmaya başladığını iddia edebiliriz. Fakat burada, uzun yıllardır ABD'de Princeton Üniversitesi'nde, ayrıcalıklı bir felsefe kürsüsüne sahip olan Singer'ın, felsefeciliğine ya da kendisinin Avustralya'da Yeşiller'den milletvekili adayı olup, Yeşiller'in rekor oylarından birini almasına rağmen gene de seçilememesine değinmeyeceğiz. Bunun yerine, Singer ahlakının pratikliğine güzelleme yapılarak, ahlakın en önemli vazifelerinden biri olan tutarlılığı nasıl da sarsıcı bir şekilde becerdiğini göreceğiz.

3. Başka Bir Beslenme Mümkün

"Hayvan Özgürleşmesi" kitabının, hayvan özgürlüğü ('hayvan hakları' değil) mücadelesinin başucu eseri olmasının nedenini Singer tek cümleyle kitabının girişinde açıklar:

"Bu kitap, insanların, insan olmayan hayvanlar üzerindeki tiranlığıyla ilgilidir."

[9] [çeviri benim - CB]

Ahlaki zeminde bu tiranlığı sona erdirmeye girişmezden önce, hayvan özgürleşmesi hareketinin, kimi güncel ve radikal kanatlarına değinmekte fayda olacaktır. Uluslararası bir hareket ve eylemcilik tandansı olarak, "Hayvan Özgürlüğü Cephesi" (ALF - Animal Liberation Front), şiddetten arınmış doğrudan eylemleriyle, birçok hayvanı özgürleştirmiş ve hareketin özellikle Kuzey Amerika'da büyümesinde etkili

olmuştur [4]. ALF kadar radikalleşmeyenlerse, en azından vejateryanlığı yaygınlaştırmaya çalışıp hayvan tutsaklığının engellenmesi yönünde propaganda yaparak, liberal bakışla milyarlarca dolarlarla ölçülen bir ev hayvanı pazarına; muhafazakar bakışla ise, hareketin politik köklerinin yok sayılmasına yol açmıştır. Elbette anaakım hareketin katkılarını yok sayma küstahlığını göstermeyeceğiz. Her politik harekette yaşanan varyasyonların, bu harekette de olabileceğini anımsamak, bu minvalde yerinde olacaktır. Akademik sahada da, birçok önemli felsefecinin ilgisi konuya yönelmiş ve hatta çok popüler olmasa da, bu konuları kapsayan hakemli akademik dergi de yayınlanmaya başlamıştır.

Eşitlik ilkesini göz önüne alan bir ahlak felsefesi, acaba neden ve nasıl hayvanları da kapsar? Anımsanacaktır, zencilerin, kadınların, eşcinsellerin de eşit bireyler olduğunun kavranması uzun ve zorlu mücadeleler sonunda nispeten sağlandı. Ancak, yoksullar bu hakkı zigzaglara rağmen hâlâ tam olarak edinemedi. Peki, açıklık ve yoksulluk hâlâ bu kadar yaygınken, hayvanların eşitlik hakkına haiz olmaları ne kadar doğrudur? Singer bu durumu şöyle analiz eder:

"Kendi türünüzün her üyesine genişletilmesi gerektiğini çoğumuzun kabul ettiği temel eşitlik ilkesinin, diğer türlere de genişletmemiz gerektiğini ileri sürüyorum."

[9] [çeviri benim - CB]

Dikkat edelim, ele aldığımız konu, insanlar arasında bu eşitliğin neden sağlanamadığı ya da sağlanıp sağlanmaması gerektiği değil. Odak noktamız, bu eşitlik ideasının tüm insanlar arasında bütünüyle sağlanmış olamamasına rağmen, diğer biyolojik türleri de kapsayacak şekilde genişletilmesi gerektiğidir. Dolayısıyla, akla ilk gelen "Hayvanlar mı yoksa yoksullar mı önceliğe sahip olmalı?" gibi bir soru, konumuzun odak noktasını ıskalamaktadır bütün o manüplatifliğine rağmen. Hayvanlara, acıma zemininde sahip çıkıp, onların da göz önüne alınmasını öne süren yaklaşımlar, acı çekmeleri nedeniyle, hayvanlarla insanların aynı kategoriye konabileceğini iddia eder. Peki, "acı" nasıl birdenbire bu kadar önemli bir kriter oldu?

Bu sorunun iç burucu ve sarsıcı yanıtı, ahlaki kategorileri belirlerken kullanılabilir kimi kriterleri yakından incelediğimizde belirecektir. Fiziksel kuvvet, akli yeterlilik, parasal/finansal yeterlilik örneğin ahlaki kategorileri belirlemede kullanılagelmiştir. Yunan site örgütlenmelerinde, kölelerin ve cariyelerin vatandaş sayılmamaları, onlara reva görülen muamelenin gerekçelendirilmesinde de benzer şekilde kullanılmıştır. Diğer parametrelerin de ne kadar kusurlu olduğu rahatlıkla görülebilir.

Burada bilhassa üzerinde durmak istediğim, yukarıda da ima ettiğim gibi,

(bedensel ve/veya zihinsel) engelliler. Özellikle ötenazi tartışmalarının sıklıkla atıfta bulunduğu bir kategori olan engelliler, ahlak felsefesi açısından hassas ve dikkatli bir ilgiyi hak etmektedir. Bedensel engellerin, bireyleri, insanı insan yapan haklardan mahrum bırakmakta ancak faşizan bir parametre olarak değerlendirilebileceği artık neredeyse konsensüs haline geldi. Ancak, zihinsel engeller söz konusu olduğunda böyle bir konsensüse erişmek hala zor görünüyor. Singer da, bu noktanın takipçilerinden biridir. İleri derecede zihinsel engellerle doğan ve hayatı boyunca fiziksel ve psikolojik acı çekeceği bilimsel ve tıbbi olarak kesin olan yenidoğanların, yardımcı ya da yardımsız ötenaziyle ölmesini yadırgamayan ve yer yer de destekleyen Singer, aslında çok da şaşırtıcı bir bakış açısını temsil etmemektedir. Daha önce belirttik, kimi zaman, insanların ölmesi ahlaki bir sorun oluşturmaz, kimi zaman kimi insanların "çekip gitmesi" gerekebilir [3]. Dahası, örneğin omuriliksiz doğan bir bebeği hayatı boyunca yaşam destek ünitesine bağlı yaşamaya zorlamak, sözü edilen bebeğin hayatının değerini ilave zorlamalarla yükseltmeye çalışmaktır. Kaldı ki, birçok sosyal psikoloji makalesinde de değinilir: Sözü edilen ağır zihinsel engellilerin ebeveynleri dahi, çoğu zaman sözü edilen insanların fişlerinin çekilmesini talep edilebilmektedirler. Peki sorun nerede? Sorunlardan biri, zihinsel kabiliyeti olmayan bir insan adına başkasının (ebeveyn, hekim, devlet, din vs.) karar verip, sözü edilen bireyi zorla yaşatmasıdır. Yaşamın bilfil kendisinin dahi tabulaştırılıp ve akabinde de sözü edilen kurumların yaşam üzerinde varoluşsal bir egemenliğini teyit etmek, ne politik, ne sosyal, ne de ahlaki açıdan kabul edilebilir değildir. Yaşamı bahane ederek, insanları ebedi çileye mahkum etmek yaşam sevgisi değil, insanları yaşamakla cezalandırmaktır.

Yaşamın kimi zaman yaşamaya değer olmayacağına dair örnek düşündüğümde belleğim türlü türlü akıl almaz trajedileri anımsatıyor bana. Malum, herkesin, "böyle yaşamaktansa, ölüyorum daha iyi" dediği ya da diyeceği birçok senaryo yazılabilir. Eh, aslında çoğumuza malum bir sonucu çıkarmadan edemiyorum. Demek ki, kimi zaman "yaşamasak da olurmuş". Zira, kimi zaman, kimi acılar tedavi edilemez ve kimi acılar da zamana gömülemez. Dolayısıyla, bir insanı zorla yaşatmak da kimi zaman işkenceye dönüşebilir. İşkenceye karşısak, katlanılamaz acılara meydan verdiği vakit zorla yaşatmaya da karşı olmalıyız.

Fakat, elbette böyle düşünmeyenler de var. Haziran ayının başlarında hayatını kaybeden engelli hakları savunucusu Harriet Johnson, önemli çıkışlarından birini Singer'a karşı yapmıştır. Singer "Hayatı ve Ölümü Yeniden Düşünmek" başlıklı konuşmasında, acıdan sakınmanın kabul edilebilir bir şey olduğuna değinip, ebeveynlerin ya da hekimlerin, beyin fonksiyonu yetmezliği, omurilik oluşumu

gecikmesi gibi aşırı bedensel ve/veya zihinsel özürle doğan bebeklerin öldürülmesine izin vermesi gerektiğini savununca, kendisi de bir bedensel engelli olan Johnson, beklendiği gibi itiraz etmiştir. Oysa Singer'a göre, yenidoğanlar, insan olmayan hayvanlar gibi ne rasyoneldirler ne de kendilerinin farkındadırlar. Dolayısıyla, bilinci ve akli olmayan hayvanların ölmesine dair kullanabileceğimiz ahlaki ilkeler, biyolojik tür bir kriter olamayacağı için, akli ve farkındalığı olmayan yenidoğanlara da uygulanabilmelidir Singer'a göre [17]. Singer'la Johnson'un bu tartışmasını, Johnson'un 2003 Şubat'ında New York Times'a yazdığı makale takip etmiştir. Okuru, konudan çok sapmamak adına, bilindik argümanlarla örülü bu makalelere yönlendirmekle yetinelim.

Fiziksel acı meselesine dönelim. Acı, benzer şekilde, biyoloji literatürüne bakmaya üşenmezseniz eğer, insanda da, hayvanda da denk şekilde işlemektedir. Hayvanlar da, insanlar da acıdan kaçmakta, acıya benzer tepkiler vermekte; akılları ve duyuları sayesinde acı verici şeylerden sakınmaktadırlar. Kimi aklieveller, bu noktada bitkilerin de, sinir ve hormon sistemi olmamasına rağmen, acı çektikleri gibi temelsiz ve gülünç bir iddia ortaya atmaktadır. Fakat, Darwinci olsun ya da olmasın, biyolojik kuramlar, konum itibariyle kökleri nedeniyle sabit bir canlı türü olan bitkilerin acıdan kaçamayacaklarını, dolayısıyla, sürekli "işkençe çekeceklerini", haliyle, bu şekilde bir biyolojik gelişimin de olamayacağını belirtmektedir. Aksi takdirde, bahçenizdeki ağacı budamaya çalıştığınızda, kollarını kesmek istediğiniz bir atın verdiği tepkiye denk bir tepkiyle karşılaşmanız gerekirdi. Dolayısıyla, eğer hayvanlar da bizim gibi acı çekiyorlarsa, neden onları dolaylı ya da doğrudan bir şekilde öldürüyoruz?

Türcülük olarak adlandırılan bu ayrımcılık türü, en basit ifadeyle, farklı biyolojik türden olmalarına dayanarak, diğer canlılara kötü muamale edilmesini tanımlar. Sokaktaki kedileri tekmelemekten ormanları yakmaya dek birçok patoloji, benzer bir zihnin ürünleridir sosyolojik faktörleri hariç tuttuğumuzda. Öte yandan, Johnson-Singer tartışmasında da çıktlattık, türcülük, insan türünün diğer türlerden politika ve ahlak zemininde üstün görmemeyi de ötelir. Bakınız, bu elzem bir noktadır.

Türcülük, düşünce tarihine yakından baktığımızda berraklaşacaktır, yazının başında da belirttiğimiz gibi özgürlük halelerinin birer birer genişletilmesinde önümüze çıkan aşamalardan biri olarak rahatlıkla okunabilir. Gene de kaygılanmamak elde değil, acaba "çok mu uçuyoruz"? Sırada, çam ağaçlarını ve elektrik prizlerini özgürleştirmek mi var yoksa? Elbette bu manasız soruların arkasında malum bir muhafazakar itki var. Kimlerin, kimler tarafında nerede ve nasıl ezileceğine karar verebilecek bir "otoritenin" varlığıyla birlikte, benzer şekilde, kimin kimden nasıl

özgürleşeceğine karar verebilme hakkına sahip bir mercinin varlığını meşrulaştırmak da bu soruların geriplanında kendini somutlaştıran politik kusurlardan bazıları olarak beliriyor. Kısa keselim, türcülük, bir sosyal mücadele olarak, neredeyse ilk defa, ezenin ezen olmaktan vazgeçtiği bir politik sahadır. Türcülük hareketinde, elbette insan olmayan hayvanlar, insanlara baş kaldırıp bir hak talebinde bulunmamışlardır. Hayvanların doğrudan ya da dolaylı ölümüne ve işkencesine neden olan insanlardan bazıları, ahlaki ve politik ilkelerle, bu edimlerinden vazgeçmiştir. Bu minvalde, türcülük, düşünceler ve toplumsal hareketler tarihinde oldukça istisnaidir.

4. Bir Hırka...

Hayatı minimumda yaşayıp, diğer insanların haklarını lüks sarfiyatlarla gasp etmemeyi, Singer kimi zaman beklenenden ileri götürür. Hemen soralım: "acaba, dünya kaynaklarını tüketme hakkımız neyle sınırlanmalıdır?". Elbette, burada sıradan pratik sınırlamaları dikkate almayacağız. Asgari ücretle geçinmek zorunda olan bir insana, Karayipler'de yaz tatili yapmanın ahlaki olarak doğru olup olmadığını sormayacağız. Tekrar hatırlatalım, odak noktamız ahlak ilkelerin doğası, gelir dağılımının iyileştirilmesi değil. Öte yandan, ahlaki ilkelerin de, gerek zengine gerek fakire eşit uygulanması gerektiğini hemen hatırlatalım.

Stoik çileciliğin ötesine geçecek bir politik ve ahlaki sefaletçilik nasıl yaratılabilir peki? Singer örneği bu konuda ikoniktir, zira kendisinin maaşının üçte birini Oxfam ve UNICEF'e bağışladığı artık bilinen bir gerçek. Öte yandan, bir Princeton profesörünün maaşı düşünüldüğünde, bunun üçte ikisi de aslında fena para değildir zaten hali hazırda.

Ahlak felsefesi, bireysel çözümler önerirken, bunun örtülü bir şekilde Kantçı yaklaşımı da olumlarcasına, tüm topluma genelleştirilebileceğini, dahası bu genelleştirilmenin de, değinilen ahlaki zorunluluğun bir parçası olduğunu iddia eder. Zira ahlak, birey A, birey B ya da komünite C'ye mahsus değil, aksine tüm insanlığın eşit derecede hizmetinde olan bir nosyondur. Dolayısıyla, bu toplumculuk zemininde ahlakın politikaya yol verebileceğini görmek zor değil.

Anarşizmin, ahlak felsefelerine katkısının en bariz olduğu noktalardan biri, mülkiyet hakkının naif bir transferinin ötesine geçemeyen devlet sosyalizminin aksine, radikal bir şekilde mülkiyet hakkını Proudhon'dan beri sert bir şekilde reddetmesidir. Sadece yol açtığı ekonomik katastrofi nedeniyle değil, evrensel eşitlik ilkelerini ihlal etmesi nedeniyle yarattığı toplumsal ahlaksızlığın normalize edilmesini kolaylaştırmasına binaen, mülkiyet hakkı "kötüdür". Ancak, Mill'den beri, Singer dahil olmak üzere, utiliteryan düşünürler mülkiyet hakkının per se

olarak kötü olduğunu göz önüne almamışlardır.

Dolayısıyla, nicelik bağlamında, ahlaklı olma kaygısıyla, kişinin kendi hayat kalitesini ne kadar düşürmesi gerektiğini tasavvur etmeye başlamadan önce, tüm bu meselelerin gündeme gelmesini zorunlu kılan "mülkiyet hakkını" tartışmak temel bir aciliyet teşkil etmektedir. Anarşizmin bu tartışmaya katkısı, yukarıda da değindik, mülkiyetin kimin elinde olduğunu bir kenara bırakarak mülkiyet fikrinin bizatihi kendisini eleştirmesidir. Anarşizmin ortaya koyduğu ve uygulamaya sık sık geçirdiği sınırsız paylaşımcılık ve takasçılık, çok derinlemesine incelemeyelim burada, ilk aklımıza gelen örneklerdendir.

Görünen o ki, eşitlik hakkının kısa bir tartışmasını yapmak yerinde olacaktır. Singer özelinde, utiliteryan ahlak, eşitlik ilkesinin, eşitlere eşit muamele gerektirdiğini iddia etmez. Zira, eşitliğe konu olan durumların ve nesnelere, özneler üzerinde farklı faydaları vardır. Örneğin, açlık çeken bir insanın yiyecek ihtiyacı ile tok insanın ihtiyacı farklıdır. Ancak buna rağmen, aç da tok da yiyecek hakkı zemininde eşittir fakat ihtiyaçları farklıdır. Sözünü ettiğimiz bu nokta, ilk bakışta görelî (relatif) bir ahlak anlayışı gibi görünse de, klasik mutlakiyetçi ahlak yaklaşımlarından tek farkı, bir parametre olarak özne ihtiyaçlarını da hesaba katmasıdır.

5. Akılcı Ahlak

Kimi radikal politika kanatlarının en problematik marazlarından biri, ahlakı ezbere dışlamasıdır. Ancak, burada da teşhis ettiğimiz rasyonel ve/veya akılcı ahlak söz konusu olduğunda, ahlakın dışlanması, ahmakça bir şekilde politikaların gettolara sıkışmasına ve sonrasında da kör şiddetin bu politikalara dahil olmasına neden olmaktadır. Uzunca süredir hassasiyetini koruyan Paris gettolarındaki çatışmalar aklımıza gelen ilk örnek.

Dolayısıyla, kimi zaman, bitkisel hayatın dışında bir bilince sahip olamayacak yenidoğanların hayatlarını kaybetmesine yol açacak olsa da, bu rasyonel ahlak, bireysel ahlak tercihlerinin ötesine geçip, bir sosyal politika bileşeni olabilecektir.

Kant ahlakına içkin olan, ilkelerin evrenselleşmesi gerekliliği ve benzer şekilde eşitliğin, biraz Kant'ı meşru şekilde ihlal ediyor olsak da, örtülü olarak öteleniyor olması, yeni özgürlükçü toplumsal politikaların, bu yazıda içten içe ima ettik, bir bileşeni olmak zorundadır.

6. Sonuç

Bu yazıda, Singer özelinde uygulamalı ahlaka değindik. Ahlakın uygulamalıyla, politika arasında, bu yazıdaki örneklerden hatırlanacaktır, içkin bir ilişki vardır. Bu ilişkiyi somut örnekler üzerinde incelemek de, kah ahlakın somutlaşmasına kah politikanın cisimleşmesine elzem katkılar sunacaktır.

Yaşamın değerinin sorgulanmasını sağlamak, öte yandan, ahlakın bana kalırsa birincil görevlerindedir. "Hangi hayat, ne zaman ve niçin yaşanmalıdır?" gibi beylik ama bir o kadar da felsefi arkaplana sahip soruların cevabını tatmin edici şekilde verebilme kabiliyetinin gösterilmesi, ahlaki olduğu kadar, içinde yaşamayı düşlediğimiz ve umuyorum ki uğrunda mücadele ettiğimiz dünyanın nasıl biçimlendirileceğine karar verme zemininde de politik bir aciliyete sahiptir. Singer okumak, ezber bozmanın yanında, içinde yaşamak istediğimiz dünyayla çıplak bir yüzleşme anlamına gelmektedir.

Kaynaklar

Her kaynağa birebir doğrudan atıf yapma gereği görmedik. Dolayısıyla bu kaynakça, aynı zamanda, konuya dair bir okuma listesi olarak da görülebilir.

[1] Başkent, Can; "Hayvana Şiddet İnsana Şiddettir", Toplumsal Ekoloji (yakında); online versiyon: www.canbaskent.net

[2] Başkent, Can; "Yedi Anarşist Günah: 3- Avaritia"; izinsiz gösteri, www.izinsizgosteri.net; online versiyon: www.canbaskent.net

[3] Başkent, Can; "Ölmenin Anarşist Ahlakı"; izinsiz gösteri; www.izinsizgosteri.net; online versiyon: www.canbaskent.net

[4] Başkent, Can; Usta, Utku; Sarıkaya, Alper; "Hayvan Özgürlüğü Cephesi" röportajı, yıl. www.canbaskent.net

[5] Levin, Michael; *Why Race Matters?*, New Century Books

[6] Pascal, Louis; *Judgement Day; Applied Ethics* (editor: Peter Singer), Oxford University Press.

[7] Singer, Peter; *Hayvan Özgürleşmesinin 30. Yılı*; Birikim Dergisi; online versiyon: www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.aspx?did=1&dsid=275&dyid=4233

[8] Singer, Peter; *One World*, Yale University Press.

[9] Singer, Peter; *Animal Liberation*, Pimlico Press.

[10] Singer, Peter (editor), *Applied Ethics*, Oxford University Press.

[11] Singer, Peter; *Should We Talk About Race and Intelligence?*; www.project-syndicate.org/commentary/singer30

[12] Singer, Peter; Madonna and Child; www.project-syndicate.org/commentary/singer17

[13] Singer, Peter; The Ethics of Eating; www.project-syndicate.org/commentary/singer12

[14] Singer, Peter; The Right to Be Rich or Poor; New York Review of Books, 6 Mart 1975, online versiyon: www.nybooks.com/articles/9252

[15] Singer, Peter; Heavy Petting; Nerve 2001; online versiyon: www.utilitarian.net/singer/by/2001—.htm

[16] Thomson, J. "A Defense of Abortion". *Philosophy and Public Affairs* 1:1 (1971): 47-66.

[17] Hevesi, Dennis; New York Times; 7 Haziran 2008. Online versiyon: www.nyt.com
(2008)

Bölüm 2

Cinsiyetçilik

You & Me Dergisi Röportajı

Sene 2000. O dönemin en tatlı fanzin/dergilerinden birinin hem okuru hem de yazarıyım. Epey bir heyecan duyduğum bu dergiyi çıkararak arkadaşım Teo ile uzunca bir mülakat yaptık. Röportajın Türkçesi Kaos GL'de ve orijinali ise Sonic Splendour'da yayınlandı.

Merhaba Teol Hayatın bugünlerde nasıl gidiyor –gülümsüyor mu, ağlıyor mu-?

Merhaba! Gerçekten hayatımın nasıl görüldüğünü bilemiyorum. Son birkaç gün kendimi harika hissediyordum; sanki etrafımı saran tüm insanlarla paylaşabilecek bir enerjim varmış gibi. Fakat bazı zamanlar, bu dünyanın ne kadar lanet bir yer olduğunu anlıyorum; hiç bir şeyi değiştiremediğim için de üzülüyorum. Bana yakın hissettiğim bir kız arkadaşımın olması beni mutlu ediyor, o benim gücümün kaynağı, bu aralar ihtiyacım olan her şey o. Onun aşkı benim, birinin tutkusunun ve ilgisinin yaşam içinde mücadele ederken benim için ne kadar gerekli bir besin olduğunu anlamamı sağladı. Onsuz hayatım nasıl olurdu, gerçekten bilmiyorum. Biraz kişisel olsa da sanırım bu soruyu çekinmeden sorabilirim. Lütfen bize kendini anlatır mısın, bir günde ne yaparsın, hayata bakışın nasıl, hayatı algılayışın nasıl? Nasıl bir yaşam tarzın olduğunu merak ediyorum.

23 yaşında, gizli cross-dressing eğilimleri olan bir biseksüelim. Üç yıllık bir eğitimden sonra, memleketime döndüm. Şimdi bir parça toprağım var ve orada kendime organik sebzeler yetiştiriyorum. Ben de yıllarını içkiyle geçirdikten sonra başka biri olmak isteyenlerdenim. Birkaç yıl önce vegan oldum ve sağlıklı ve bağımsız bir yaşam için uyuşturucu/uyarıcı kullanmamayı tercih ettim. Et, yumurta, süt, bal, şeker, yararsız tahıllar, baklagiller, beyaz un ve beyaz tuz yemiyorum. İçki, siyah çay, kahve ve buna benzer şeyler içmiyorum. Uyuşturucu, sigara ve ilaç kullanmıyorum. Veganisme, kolaylıkla çokulusluların üretimlerini tüketmemeyi ve onları boykot etmeyi de ekledim ve bu benim aradığım duyguyu bulmamı sağladı. Hayatım tabandan değişti, hayatın neşesini, önceden yaptığım gibi bunalımını ve melankolisini değil, anlamaya başladım. Bu hayat tarzı benim, tüm toplumun sosyalizasyonunun yanlış olduğunu anlamamı sağladı. Dolayısıyla bundan sonra, elimden geldiği kadar onun bir parçası olmamaya karar verdim. Böylece; moda, medya, kozmetik, otorite, turizm, ticari sanat, ticari spor, evlilik, giyeceklerin gereksiz yıkanması gibi binlerce saçmalık benim için geçmişte kaldı. Bir birey olarak var olduğumun farkına vardım. Kendimi tekrar var ettim ve ona bir his verdim. Toplumda bana bir şeyler ifade eden birçok şey/eylem/yöntem var; mesela doğrudan eylem, özgür aşk, kadın hakları, eşitlik, liberter yaşam, hayvanların

özgürleşmesi, cinsiyet devrimi, insan cinselliği, doğal ilaçlar, eko-yaşam gibi kavramları tamamen destekliyorum. Desteklediğim ve yaymaya çalıştığım birkaç hareket var. Bunlardan en önemlisi “ne olduğu önemli değil ama her şeyi -kendin yap+- Yaşamımda benim için önemi olan diğer şeylere gelince; kağıtların ve diğer “çöplerin” geri dönüşümü, dağcılık, okuma, bisiklete binme, yürüyüş, insanlarla görüşmeler ve tartışmalar.

Bir anarşist misin? Lütfen açıkla.

Anarşistlerle birçok ortak noktam olmasına rağmen, sanırım kendime anarşist diyemem. Bana göre her birey önce kendi hayatını gözden geçirmeli ve yeniden düzenlemeli, sonrasında da etrafını değiştirmeli. Bireysel gelişmeye/ ilerlemeye/evrime inanıyorum; küresel devrime değil. Birçok anarşist sadece teori üretiyor, fakat gerçek hayatta bunların hepsi hâlâ baskıcı sistemin ve toplumun köleleridir. Bazıları bunu anlıyor ve kendilerini değiştirmeye çalışıyorlar. Diğerlere sadece çok konuşup, oldukları yerlerde kalıyorlar.

Ne zaman/nasıl/neden YOU&ME'nin hikâyesi başladı?

İnsan cinselliği, cinsel kimlik, özgür aşk son birkaç yıldır kafamı meşgul eden konulardı. Bunlar hardcore/punk kültüründe pek sık tartışılan konular olmadığından (bence, açıktır ki; seks ve pornografi “alternatif kültürlerde” bile hâlâ bir tabudur), bu konuda bir fanzin çıkarmaya karar verdim. Şu ana kadar üç sayı yayınladım ve her gün daha da fazla ilham verici sözler ve olumlu tepkiler posta kutumu dolduruyor. Bu gösteriyor ki, insanlar muhafazakar/tutucu bilgilerinin farkındalar ve bunu kökten değiştirmek istiyorlar. Ben de onlara elimden geldiğince yardım etmeye çalışıyorum. Ayrıca tüm bunları yapmamın diğer bir nedeni de, dünyada hâlâ çözülememiş sorunların var olması (seksizm, homophobia..). Eşit olmadığımız sürece, benim mücadelem durmayacak. Hayatımın basit bir şey ya da doğanın armağanı olduğunu düşünmüyorum, bence kendi katılımım ve mücadelemlle en azından çevrem bir bölümünü değiştirebilirim. Böylece huzur, özgürlük, dayanışma ve birlik içinde yaşayabilirim; tüm bu baskıcı ve otoriter boklarla değil. Ayrıca etkinliğimi yaşam mücadelesi olarak da adlandırabilirim, tüm canlıların yaşamları için çabalamasına benzer bir şey.

İlk sayıya tepkiler nasıldı? Ailenin tepkisi neydi?

İlk sayıya olumsuz tepkiler geldi, çünkü bir pro-life* posterini yayınlamıştım. Neden böyle bir şey yaptığımı birkaç yazıda açıklamıştım, dolayısıyla burda tekrar etmeyeceğim. Bunların ötesinde, birçok olumlu söz, ilham verici eleştiriler aldım. Bunlar ikinci sayıyı hazırlarken epey yardımcı oldu bana. Ve ailemin tepkisi hakkında ne söyleyebilirim? Ailem ne yaparsam yapayım beni destekler. Bana

güveniyorlar; çünkü tüm bunları bir şeylerin daha iyi olması için yaptığımı biliyorlar. Annem, fanzinlerimi okuyor; ve fanzinlerim onun epey hoşuna gidiyor; çünkü, annemin dediği gibi, “olağan medyada bulamayacağım ve ilgimi çeken birçok şey var”.

Bir sayıyı hazırlama sürecin nasıl oluyor?

Bilemiyorum. Bir şeyler anlatma ihtiyacı ve isteği duyduğum zaman, bunları kâğıda aktarıyorum. Eğer bunlar küçük parçalarsa, bir çoğunu birleştirip daha uzun bir yazı hazırlıyorum. Ayrıca diğer ülkelerdeki insanlardan gelen ve hoşlandığım için fanzinime koyduklarım var. Önceleri, insanlardan bir şeyler yazmalarını isterdim; şimdi insanlar kendiliğinden katkılarını gönderiyorlar bana. Bir bütün oluşturabildiğimi düşündüğümde, tasarımını yapıyor ve basıyorum. Bu kadar basit.

Neden hiyerarşik ve seksist sisteme bir fanzinle saldırmaya karar verdin? Ayrıca, bir fanzin yayınlamaktaki amacın nedir?

Daha önceki yanıtlarımda söylemiştim; çevremde olan bitenden nefret ediyorum ve oturup bunların değişmesini bekleyemem. Birilerinin kız kardeşime orospu, kaltak; erkek kardeşime ibne demesinden nefret ediyorum. İnsanların, sırf farklı bir cinsel hayatları var diye, arkadaşlarıma ahlaksız, yüz karası demelerinden nefret ediyorum. Fanzinimle bir şeyler değiştirebilirim diye düşünüyorum, çünkü diğer fanzinler de benim bakış açımı ve hayatımı değiştirmişlerdi.

You&Me'nin gelecek planları nedir? Lütfen yayınlamaktan vaz geçeceğini söyleme.

Tabii ki yayınlamaktan vazgeçmeyeceğim. Bu aralar 4.sayıyı hazırlıyorum, hâlâ beklediğim bazı yazılar var. Shag Stamp'dan Jane ile bir röportaj yapmam gerek. Fakat şu anda sınavlara çalışıyorum, dolayısıyla bunlar biraz beklemek zorunda. Ayrıca baskı için yeterli param yok, bu sayıyı biraz daha pahalı olsa da, gazete kâğıdına basmak istiyorum çünkü. YOU&ME'yi sıradan bir fanzinden bir dergiye dönüştürmek için elimden geleni yapmaya çalışacağım.

Ülken hakkında pek az bilgim var? Sizin oralarda durum nasıl? Senin YOU&ME dışındaki etkinliklerin neler? Bir aktivist misin?

Feminist ve hayvan hakları hareketlerinde aktifim. Ayrıca, “Gerçeği Savunma kolektifi” nin koordinatörüyüm.

Muhafif hareketler anlamında Türkiye hakkında ne biliyorsun?

Çok fazla bir bilgim yok. Radical Noise gibi birkaç grup ve birkaç fanzin biliyorum, hepsi bu. Sen bana, KAOS GL'yi tanıttın ve görebildiğim kadarıyla muazzam bir iş yapıyorlar.

İnternetin bu kadar sık ve yaygın kullanımı hakkında neler düşünüyorsun? Mesela duygusal chat'ler, aptal web siteleri, çocuk pornosu...

Hmm, zor bir soru. Bilemiyorum. Söyleyebileceğim tek şey internetin benim için mesela televizyon ve radyodan daha iyi olduğu. İnternette kendi istediğim bilgiyi arayabiliyorum, ama normal hayatta otoriteler ve medya pislüğünün seçtiği bilgiler bana ulaşıyor. Ayrıca mesela, çocuk pornosunu her gün televizyonda görebilirsin. Sadece bazı bebek şampuanı, kremi ve çocuk bezi reklamlarını izlemen yeterli. Pedofililerin istedikleri kadar materyal var.

WTO (dünya ticaret örgütü) & IMF (uluslararası para fonu) karşıtı gösterilerde neredeydin? Evde video mu izliyordun, yoksa sokakta mıydın? Bir de, kapitalizmin geleceği hakkında iyimser misin, yoksa kötümser mi?

Aslında, birkaç kişiyle beraber "Prag'ı Destekleyen 3 Gün" adı altında gösteriler ve geceler düzenledik. Atölyeler, video gösterimleri, ücretsiz giysi-yiyecek pazarı ve de şehirde yürüyüşler düzenledik. Gerçekten iyi geçti, tüm basın bize yer verdi ve sokaktaki insanlardan da olumlu tepki aldık. Ben de Prag'a gitmeyi istemiştim, ama sonra, WTO'nun yakında Hırvatistan'a da geleceğini düşünerek burada bir şeyler yapmaya karar verdik. Umarım işe yarar bir şeyler yapmışızdır. Kapitalizm hakkındaki soruyu anlamadım. Ama ne iyimser ne kötümserim. Kapitalist sistemlerden gerçekten nefret ediyorum ve gündelik hayatta çevremizde olan tüm korkunç şeylerin, savaşların, eşitsizliklerin nedeninin kaynağı kapitalist sistemler. Şu anda üniversitede ekonomi okuyorum, ve umarım gelecekte bunların tümünü daha iyi anlayabilecek ve bir şeyler değiştirebileceğim.

Son ekleyeceklerin ve tüm dünyadaki okurların için mesajların var mı?

Gevelediklerimi okumaya zaman ayırdığınız için teşekkürler. Mücadeleye devam!
(2000)

Kaos GL Röportajı

Dedim ya You&Me'ye yazılar yazıyorum, bunlardan biri de o zaman şimdiye nazaran biraz daha marjinal olan Kaos GL röportajımdı. Sağolsun, Ali tüm naif sorularımı yanıtladı. Daha 18 yaşındayım.

Kısaca Kaos GL'yi sizden dinleyebilir miyiz? Tarihi, neden çıktığı, neden fanzin formatından dergi formatına geçtiğini, tirajını, neler yaptığını falan...

Kaos GL'yi, Türkiye'nin ilk gay ve lezbiyen dergisi olarak Eylül 1994'te yayınlamaya başladık. 62 sayı hiç aksamadan aylık olarak yayınladık. Dergi bütün bu süre boyunca basın bürosuna kayıtsız olarak yayımlandı ve Ankara ve İstanbul başta olmak üzere, Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde kitapçılarda satıldı. Derginin kayıtsız olması illegal olması anlamına gelmiyor; izinsiz yayın anlamına geliyormuş. Kasım 1999'da emniyet güçlerinin uyarısı ile basın bürosuna kaydımızı yaptırarak ve Türkiye'nin ilk yasal gay lezbiyen dergisi olarak ve artık iki aylık periyotla yayınımıza devam ediyoruz. İlk yıllarda fotokopi ile çoğaltıldığı halde, teknik olarak Kaos GL daha önce de "fanzin" formatında değildi. Türkiyeli gay ve lezbiyenler olarak yaşadıklarımızı - yaşamadıklarımızı ve duygu ve düşüncelerimizi dile getirebileceğimiz bir yayın yoktu ve biz de kendi olanaklarımız ölçüsünde Kaos GL'yi ancak fotokopiyle çıkarabiliştik başlangıçta. Kaos GL'yi 600 adet çoğaltıyoruz.

KAOS GL'deki 'kaos' sözcüğü size neyi ifade ediyor? Bana doğal döngüyü ifade ediyor örneğin. Kaos sözcüğü anarşiyi çağrıştırıyor, anarşiyle ilişkiniz nasıl? Anarşist misiniz?

"Kaos" sözcüğü bizim için de doğal döngü ile birlikte tahakkümsüz bir toplumu tanımlıyor. Zorunlu heteroseksüelliğin bir insanlık suçu olduğunu düşünüyoruz. Kaotik bir toplumda, eşcinseller ile heteroseksüeller egemenlik ilişkisine girmeden birlikte ve yan yana yaşayabilirler. Kaos GL'yi başlangıçta anarşizan eşcinseller çıkardığı halde dergi, her konuyu tartışıyor ve sözü olan herkese açık.

Türkiye gibi abartılı bir heteroseksist, homofobik bir toplumda gey&lezbiyen araştırmaları dergisi çıkartmanın bedeli nedir? Kişisel olarak size ya da KAOS GL'nin başına olumsuz neler geldi? Ayrıca KAOS GL'de isminizi açıkça yazmaktan, adres, telefon vermekten korkmuyor musunuz? Bu konuda yaşanmış berbat örnekler hatırlıyorum, Bursa'da SPARTAKUS falan.

Eşcinsellerin özgüven ve onurlarının, heteroseksizm tarafından gasp edildiğini düşünüyoruz. Bununla birlikte devlet tarafından eşcinsellere yönelik sistematik bir

saldırıyla henüz karşılaşmadık. Yaşadığımız topraklarda önümüzde yaşanmış bir örnek olmadığından, eşcinsellerin çoğu ortaya çıkmaktan korkuyorlar. Şüphesiz ki çoğunun haklı nedenleri var: Aile baskısı, okulda dışlanmak, işten atılmak, aşağılanmak gibi. Bütün bunlara rağmen biz gerçeğiz ve bu topraklarda yaşıyoruz. Gizlenmekle bir yere varılmıyor. Kahraman değiliz, sadece kendi hayatlarımıza sahip çıkmaya çalışıyoruz.

Diğer yandan olumlu ne tür destek&katkı gördünüz? Örneğin benim gibi seksizme, heteroseksizme, homofobiye karşı bir heteroseksüel KAOS GL'ye nasıl bir katkıda bulunabilir?

Bizler heteroseksüellerden ayrı bir dünyada yaşamıyoruz. Dergi haricinde ilişkilerimize ya da koşullara göre heteroseksüellere konuyu anlatıyoruz. Ayrıca dergimize heteroseksüel arkadaşlarımız da yazıyor. Heteroseksüel arkadaşların her konudaki teknik katkıları ve dayanışmaları elbette ki bizleri memnun eder. Ama asıl önemlisi hayatı birlikte sorgulamak ve birlikte dönüşmek olmalı. Sistemle ilişkisi ne olursa olsun, seksizme, heteroseksizme, homofobiye karşı bile olsa bir heteroseksüel, toplumda egemen konumda. Bu konum sorgulanmadığı sürece sadece homofobiye karşı olmak, eşcinsellerin durumunu düzeltmeye yetmeyecektir.

Türkiye'de eşcinsellerin genel durumundan ve eşcinsel hareketin tarihinden bahsedebilir misiniz?

Türkiye'de eşcinsel hareketin ortalama 15 yıllık bir geçmişi var. Doğal olarak söz konusu 15 yıllık süreç, eşcinselliğin, bir toplumsal kimlik talebi olarak dillendirildiği dönem. Başta İstanbul ve Ankara gibi metropollerde bir araya gelen eşcinseller süreç içinde, İstanbul'da "Lambda", Ankara'da ise "KAOS GL" gruplarını oluşturdu. Gruplara katılan gay ve lezbiyenlerin büyük çoğunluğunu üniversite öğrencileri oluşturuyor. Son 3 yıldır yılda iki kez "Türkiyeli Eşcinsellerin Buluşması" adı altında ortak tartışma ve etkinlikler gerçekleştiriyoruz. Bütün bunlara rağmen eşcinsellerin çoğunluğu ya tamamen kendi küçük kapalı dünyalarında yaşamaya devam ediyorlar ya da şimdilik uzaktan seyretmekle yetiniyorlar.

Bir de dünyadaki eşcinsel hareketi ya da genel olarak sistem karşıtı hareketleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Seattle'daki anti-kapitalist karnaval falan..

Sistem karşıtı hareketler, bazılarının tarihi geçmişe dayansa da, '68 ile birlikte kendilerini var ettiler. Eşcinsel Kurtuluş Hareketi de aynı dönemin toplumsal koşullarında kendini ortaya koydu. 68 toplumsal kalkışmasının yenilmesi, ardından gelen 70'lerin ikinci yarısı ve 80'lerin ilk yarısında yaşanan neo-liberal saldırı,

sistem karşıtı hareketleri ya küçülttü ya da tamamen sisteme entegre olmalarını beraberinde getirdi. Bugün yeni bir umut doğuyor gibi. Eşcinsel hareket de yeni süreçte şöyle ya da böyle yerini alacaktır. Başka türlü de olmaz zaten. Çünkü genel bir durgunluk sürecinde eşcinsel hareket ya da bir başka hareket tek başına fazla bir yol kat edemez. Bu arada Amerika ya da örneğin Viyana'daki bir ortak gösteride pembe ve ya gökkuşağı bayraklarını televizyonlarda gördüğümüz halde haberde bu belirtilmiyor.

KAOS GL olarak genel bir eşcinsel kültür yaratma amacınız var mı? Varsa bu kültürün prototipini anlatır mısınız? Ya da KAOS GL'nin amacı ne? Lokal ve global açıdan yanıtlayın lütfen..

KAOS GL olarak şimdiye kadar yaptıklarımız ve bundan böyle yapacaklarımız bizim kültürümüzdür. Fakat bizim asıl amacımız bir azınlık kültürü yaratmak değil tam tersine içinde yaşadığımız heteroseksist tahakküm toplumuna eleştiri getirmektir. Bunu bu toplumdan rahatsız olan heteroseksüellerle birlikte yapmaya çalışıyoruz. Kaos GL olarak bağımsız bir eşcinsel hareket yaratma çabamız, özgür ve eşit bir toplum içindir. Kaos GL olarak bu toplumun sadece heteroseksüellerden ibaret olmadığını göstermek istiyoruz. Eşcinsel bağımsız varoluşumuzu gerçekleştirmek ve bu realitenin tanınmasını sağlamak için çalışıyoruz. Daha işin başındayız ve ilerde Ortadoğu ve Balkan Ülkeleri Eşcinselleri Konferansı hayal ediyoruz.

Dünyadaki eşcinsel kültürü nasıl buluyorsunuz? Teşhircilik ve absürdizm üzerine kurulmuş ve gereksiz abartılarla süslü gibi geliyor bana; haksız mıyım?

Konu ne olursa olsun insan görmek istediğini görür! Toplumun her kesiminden "eşcinsel" çıktığından çeşitliliğin olması doğal olsa gerek. Uzaklar bir yana Türkiye'de de durum aynıdır. Mücadeleyi seçen eşcinsellerin yanı sıra karamsar, inançsız, züppe, heteroseksizm işbirlikçisi eşcinseller de olabiliyor. Teşhirci ve abartılı dediğin konu, batıdaki şenlik ve karnavallardan seçilerek gösterilen tipler ise bir kez de medyanın seni aldattığını düşün istersen... Avrupa'da binlerce, Avustralya ve Britanya'da on binlerce, ABD'de yüz binlerce eşcinselin katıldığı bir yürüyüşte her zaman için "teşhirci", "absürd", "abartılı" tipler olur ve medya sadece bunları gösterir. Çünkü "ilginç" olan onlardır ve bunları gördüğümüzde kafalarımızdaki önyargılar depreşirir.

KAOS GL'nin uluslararası bağlantıları var mı? ILGA'yla falan...

Kaos GL, ILGA üyesi ama maddi koşullarımızdan dolayı ILGA'nın herhangi bir etkinliğine katılamıyoruz. Yurtdışından pek çok grupta bağlantı kurduk, bu gruplarla

karşılıklı dergi gönderme ve haberleşme düzeyinde iletişim halindeyiz.

Bildiğim kadarıyla homofobi, heteroseksizm tüm dünyada var olan bir ikellik. Bu sorunun ortadan kalkması için ne yapmalı?..

Kadınların onca verdiği mücadeleye rağmen daha seksizmin bile ortadan kalkmadığı bir dünyada homofobiye doğal olarak sıra gelmiyor. Homofobi ve benzeri sorunlar ancak diğer toplumsal sorunlarla birlikte ele alınırsa anlaşılabilir. Heteroseksist toplumun her türlü kurumu yerli yerinde dururken tek başına homofobiyi ortadan kaldıramazsınız.

Zaman ayırdığınız için teşekkürler..

Biz de teşekkür ederiz.

(1999)

Furry Girl Röportajı

Dönemin cinsellik-fanzin-webzine'leri furyasının en ilginç öğelerinden biri Furry Girl'di. Artık ilginç gelmiyor böyle şeyler, hatta şimdilerde okuyunca biraz utanmıyor da değilim. Furry Girl de zaten seks işçileri hakları için, sanırım 4. dalga feminizm denecek bir akıma dair bir şeyler de yazmaya devam ediyor. Röportajın Türkçesini İzinsiz Gösteri'de yayınladık.

Merhaba Furry Girl! Öncelikle, seni "otoburlar tarafından otoburlar için yapılan ilk ve tek yetişkin sitesi"ni kurmak için harekete geçiren neydi bize biraz anlatabilir misin?

VegPorn.com'a aslında, internette soyunan vejeteryan insanlarla seks ve vejeteryanlıkla ilgili diğer linklerin bir listesini derleyen küçük bir link sayfası olarak başladım. Bu sayfayla ilgili çok fazla geribildirim aldığımı çok sevinmiştim ve bu ilgi, VegPorn'u vegan ve vejeteryan modellerden özel fotoğraflarla birlikte kendi başına bir siteye dönüştürmeye karar vermeme neden oldu. Yedi yılı aşkın bir zamandır veganım ve bu da zamanı gelmiş bir fikir olarak görünmüştü.

Kendini "çokeşli ahlaklı bir sürtük" olarak tanımlıyorsun. Seni daha iyi tanıyabilmemiz için bunu biraz daha açıklayabilir misin?

Açık ilişkileri ve arkadaşlarımla seks yapabilme özgürlüğünü tercih ediyorum. Ama yalan söylemeyi, aldatmayı vs. içeren cinsel etkileşimlerin meraklısı değilim. Çokeşli insanlar, "erkek arkadaşları çalmakla" ya da tek eşli partnerini aldatanın "diğer kadını" olmakla ilgilenmez. Bu dürüstlikle ilgilidir.

Web sitende, veganizmi "insanların, yaptıkları gündelik tercihlerin etkisine ve resme daha geniş bir açıdan bakmak için seçebilecekleri bir yol" olarak gördüğünü söylüyorsun. Bu daha resmin hangi bölümü ve gündelik tercihlerinin hangi etkisi seni veganizme ikna etti?

Benim için büyük tablo, sonuçta, çevresel sürdürülebilirliktir. Yaşamı destekleyebilen bir gezegen olmadan, başka hiçbir şey için gerçekten şans yoktur. Hayvanlara karşı uzun süredir var olan sevgim ve saygım nedeniyle vegan olmama rağmen, hayvancılığın, çiftlik hayvancılığı ve kaynakların yanlış kullanımı yoluyla çevre üzerindeki yıkıcı etkisini ancak o zaman öğrendim.

Vegan olduktan sonra hiç vejeteryan olmayan biriyle yattın mı? Bir fark olup olmadığını söyleyebilir misin? Sigara içmeyenlerin partner olarak bazen sigara içenleri tercih etmemeleri anlaşılabilir bir şeydir, bu veganlara uygulanabilir mi? Vejeteryan olmayan birini partner olarak düşünür müydün? Ayrıca <http://www.eatveg.com/veglovers.htm>'den söz edersek, "vejeteryanların daha iyi

seviştiğini" düşünüyor musun?

Evet, vejateryan olmayanlarla yattım. Zeki ve çekici fakat hala hayvan ürünü tüketmeyi seçen pek çok insan var. Yine de et yiyen biriyle uzun süreli bir ilişkimin olabileceğini sanmıyorum. Birini iyi sevgili yapan şey, her şeyden çok, düşünceli ve sağlıklı olmasıdır.

Biliyorum, bir yerden sonra sormak aptalca olabilir, ama yine de, kendini feminist olarak görüyor musun?

Kendimi feminist olarak görüyorum ve politikamı, ürettiğim porno türüyle eyleme geçirmeyi tercih ediyorum. İnsanların feminist pornocu olunamayacağını düşünmeleri umurumda değil. Çünkü etiketlerle ilgilenmiyorum. Daha çok, toplumsal cinsiyeti ve cinsel klişeleri yıkan seks-pozitif erotik materyal ile ilgiliyim.

VeganPorn.com'u diğerlerinden ayıran yönlerinden biri de -anaakım pornoda pek olası olmayan- trannyboys'dan grrls'e varan geniş bir çeşit cinsel çeşitliliğe yer vermesi. Böylesi bir cinsel çeşitliliği içermemeleri, büyük porno siteler için sadece bir ticari kaygı mı sence? Örneğin, bir gün Hustler'ın vegporn.com gibi bir internet hizmetiyle çıkabileceğine inanıyor musun?

Anaakım porno endüstrisi son derece muhafazakârdır. Bazen eğer orada kazanılabilecek para olduğunu düşünüyorsa, bu "niche" ve "fetiş" toplulukla samimi bir ilgisi olmadan ve bir şeyler satmaya çalıştıkları insanlara gerçek bir anlayış göstermeden "niche" ve "fetiş" içerikle uğraşır. Bu girişimler başarılı olmayacaktır. Bu bir döngüdür; büyük porno şirketlerinin hiçbiri yeni porno çeşitlerini pazarlayarak risk almak istemez. Bu yüzden buradan para kazanmazlar ve diğer porno şirketleri de başka kimse üretmediğinden farklı porno için pazar olmadığını farzederler.

Pornoya bazı güzel vegan yiyecekleri iliştırmenden hoşlanıyoruz. Fakat, sitedeki tüm tariflerin sadece üyeler için olmasına rağmen, bizim yoksul ve aç okuyucularımız için -belki vegporn.com'un da promosyonu olarak- en sevdiğin vegan yemeklerden birinin tarifini verebilir misin?

En sevdiğim tatlılardan biri -siteye benim yazdığım çıplak vegan tariflerden biri olan- balkabağı turtası. İşte tarifim;

Furry Girl'ün Balkabağı Turtası

Tüm yıl boyunca bulunabilen yiyecekleri severim ve balkabağı konserve formunda bulunabiliyorken, neden her öğünü bu "tatil" klasiği ile kutlamayalım?

1 konserve kutusu balkabağı

1 konserve kutusu hindistan cevizi sütü (light olmayan)

2 paket ekstra sert silken tofu

3/4 fincan şeker

1 ölçü kaşığı tuz

1/4 ölçü kaşığı zencefil, küçük hindistan cevizi, tarçın, karanfil ve yenibahar (ya da 1/4 ölçü kaşığı balkabağı turtası baharatı)

1 ölçü kaşığı vanilya

Turta kalıbı

Fırını önceden 220 dereceye dek ısıtın.

Balkabağını, tuzu, 1/4 fincan şekeri ve baharatları bir kaptaki karıştırın.

Tofuyu ve konserve hindistan cevizi sütünü 1/2 fincan şekerle birlikte bir mikserde karıştırın. Topaksız hale gelinceye ve şeker erimiş görüne kadar karıştırın.

Balkabağı karışımına mikserdeki beyaz karışımdan 2 fincan ekleyin, dikkatlice karıştırın ve turta kalıbına dökün.

Kalan tofuya sosu için vanilyayı ekleyin ve karıştırın. Bir kaba dökün ve buzdolabında bir gece dinlendirin.

Turtayı 190 derecede 45 dakika pişirmeden önce 425 derecede 15 dakika pişirin.

Turtayı ve sosu bir gece buzdolabında dinlendirin ki turtanız ve sosu iyice katılaşsın ve yılın her zamanında bu sonbahar gözdesinin keyfini çıkarın.

Vegpon.com'da bir yerde, 1000'i aşkın insanın vegporn.com'da model olmak için başvurduğunu yazmıştın. Ama senin de belirttiğin gibi, şu anda sitede 30 civarında model var. Başvuran insanların sayısını başarı olarak görüyor musun? Yoksa onlar sadece para kazanmak için vegporn.com'a başvurmaktan başka yapacak bir şeyi olmayan bir grup insan mı?

Siteyle çok fazla insanın ilgilenmesinden memnunum ve bununla sitede şu anda olan modelleri kastediyorum. Maalesef, ayrıca, kendilerine sadece "bir porno sitede yer alabilecek kadar seksisin" diyecek birilerini aradığına inandığım insanlardan da yüzlerce başvuru aldım. Bana bazı fotoğraflarını yollayacaklardı, sevimli olup olmadıklarını düşündüğümü soracaklardı ve sonra kabul edileceklerdi. Buna sinirlendim çünkü birincisi; herkesin kendi tarzıyla güzel olduğuna inanırım, ikincisi; gerçekten internet alemindeki herkesi güzel olduğunu onaylayacak vaktim yok. Sanırım bu, kulağa acımasız geliyor. Ama gerçekten, başkalarının onayını arayanlardansa, bir şeyler yaratan ve kendi meşreplerince bir şeyler yapan insanları severim.

Ayrıca sen –web sitesinde belirttiği üzere; seksi, doğal ve eğlenceli adet pornosu- eroticred.com ile de ilişkilisin. Eroticred.com ile ilişkin ile ilgili biraz daha ayrıntı verebilir misin?

Şimdi neredeyse bir yaşında olan Erotic Red'in de sahibiyim. Ayrıca hem Veg Porn

hem de Erotic Red'de olan birkaç model var. Başlıca porno endüstrisiyle ilgili yakındıklarımın biri de adet korkunç olduğudur. Adet gerçekten son tabudur. Kusana ya da ağlayana kadar ağzı tıkanan kadınlara düşkün pek çok site var. Ama eğer adetliken bir grup modelle çıplak pozda görünürseniz pornocular size iğrenç ucube diyeceklerdir. Adetin, yetişkin cinselliğinin sağlıklı ve normal bir parçası olarak tanıtılması mücadelesinde yer almayı seviyorum.

Aynı zamanda diğer bir bağlantının ise vegan seks mağazası olan vegsexshop.com. Ama bence ürün çeşidi biraz sınırlı. Ürün yelpazesini genişletmeyi düşünüyor musun? Ayrıca, vegsexshop.com için ne gibi tepkiler aldın?

Veg Sex Shop'a Kasım 2004'te başladım ve müşterilerden pek çok olumlu tepki aldım. Küçük bir mağaza aslında: vegan kondomlar, oral seks bariyerleri ve eldivenler, çeşitli vegan kayganlaştırıcılar, bazı kaliteli vegan seks oyuncakları ve kitaplar ve dudak kremi gibi diğer eğlenceli malzemeler... Hedefim hiçbir zaman en büyük çevrimiçi seks mağazası olmak olmadı. Kişisel olarak kullandığım ve sevdiğim, gerçekten iyi ürünlere odaklanmayı tercih ettim.

Web sitelerinin kaç üyesi var?

Buna cevap veremem, üzgünüm.

Sütyen hakkında ne düşünüyorsun? Bunun feminist çevrelerde çokça tartışılan bir konu olduğunu biliyorum. Bazı radikal feminist hareketler hatta, önce sütyenlerini yaktıkları gösterilerle başladılar. Şöyle ifade edeyim, web sayfanda dediğin gibi neden "nadiren sütyen takarsın"?

Sütyene politik bir bakışım yok. Takmıyorum çünkü küçük memelerim var ve gerçekten takmaya ihtiyaç duymuyorum ve sütyeni rahatsız edici buluyorum.

Yutar mısın yoksa tükürür müsün? Yutmanın vegan olduğunu düşünüyor musun?

Genellikle yutarım. Şunu söyleyebilirim ki; ağzına aldığı kişi istismar edilmediği sürece, yutmak vegandır. Eğer bir adım ileri gitmek istiyorsan, ayrıca şunu da söyleyebilirsin: madem ki yediğimiz şeyler vücut sıvılarımıza doğru yol alıyorlar, ağzına boşalan kişi vegan olduğu zaman yutmak vegandır.

Nasıl soracağımı bilmiyorum ama, senin kısırlaştırma ameliyatın oldukça ilham vericiydi. Doğum kontrolüyle ilişkili yönlerinin dışında, bu ameliyat için hiç ahlaki, politik, sosyolojik vs.. argümanın var mıydı?

Ağustos 2006'da bir tüp ligasyonu (kadınların fallop tüplerini bağlama operasyonu) geçirdim. Bu, birinin gezegen için yapabileceği tek en iyi şey. Ne kadar vegan ve organik ve adil ticaret ürünleri kullanırsanız fark etmez, gerçekten kendinizi bizim tüketim kültürümüzden uzaklaştıramazsınız. Dünyaya getirdiğiniz her yeni birey, ne kadar vegan ya da aydınlanmış olduğu fark etmez, negatif ekolojik

etki bırakır ve zincir, onun çocukları, torunları v.s. ile devam eder. Dahası, bu dünyada, tam anlamıyla bakımsızlıktan ölmekte olan çok fazla çocuk var. Bu yüzden, eğer biri, ebeveynliği deneyimlemek istiyorsa, sevgiye ve ilgiye ihtiyacı olan zaten pek çok insan zaten var dünyada. Bu tür bir şeyle ilgilenen herkesi "Voluntary Human Extinction Movement"ı (Gönüllü İnsan Yokoluş Hareketi) vhemt.org adresinde araştırmalarını öneririm.

Neden kendine "Furry Girl" (kürklü kız) dediğin açık. "Kürkünden" herhangi bir cinsel doyum alıyor musun? Ya da, erotik olanların dışında, koltuk altı, bacak v.s. kıllarını uzatmak için başka nedenlerin var mı?

Kendimi bir kıl fetişisti olarak değerlendirmiyorum. Ben sadece az bakım gerektiren biriyim ve sadece hergün vücudumun yarısını tıraş etmek gibi bir merakım yok. Zira bu, zaman kaybı ve gereksiz.

Fotoğraflarını kim çekiyor?

Yıllar boyunca fotoğraflarımı çeken erkek arkadaşlarım oldu. Ama şimdi fotoğraflarımın çoğunu kendim çekiyorum. Bu daha uğraştırıcı ama her şeyi kendim yapabiliyor olmayı seviyorum.

Sanırım şimdilik bu kadar. Eklemek istediğin son bir şey var mı?

Bana derginizde yer verdiğiniz için teşekkürler.

(2007)

İlk Eşcinsel Kültür Merkezi

İkibinlerde Ossi, Almanya'da yayınlanan bir otkökü devrimci derginin bir ilavesinin editörlüğünü yapıyordu. Tesadüfen, o yıllarda kendisiyle sohbet ederken benim Kaos GL'ye dahi eleştirel (ama optimist) yaklaşmamı hatırlamış, sonrasında da benden Kaos GL Kültür Merkezi'ni anlatan bir yazı istemişti. Yazı Graswürzel Revolution'da yayınlanmıştı.

Türkiye'nin ilk eşcinsel kültür dergisini yedi yılı aşkın bir süredir kesintisiz çıkararak grup olan Kaos GL, son aylarda, açtığı kültür merkezi ile de etkinliklerine devam ediyor. 1994 yılında Türkiye'nin başkenti Ankara'da oluşturulan Kaos GL, Türkiye'nin ilk eşcinsel gruplarından biri olmanın yanında, çıkardığı dergi ile ve uzun yıllardır yaptığı etkinliklerle bu toprakların en çok bilinen ve en aktif muhalif, karşı-kültür gruplarından biri haline geldi. Yıllarca, toplantı mekanı bile bulamayan Kaos GL, azim ve inanın sonucu olarak bir daireden ibaret de olsa, kütüphaneye, film gösterileriyle, söyleşilerle süslü bir kültür merkezi açtı. Eskiden yer bulmakta bile güçlük çeken Kaos GL grubu, şimdilerde Ankaralı diğer muhalif karşı-kültür gruplarına buluşma yeri sağlıyor.

Geçtiğimiz seneye kadar, fotokopiyle çoğaltılıp yayılan Kaos GL dergisi, polisin uyarısı üzerine ya-sallaştı. Bence bunu, Kaos GL grubunun yeraltında kalmayı istememesi ve meşrulaşma/alenileşme isteğiyle bağdaştırabiliriz. Yedi yıl boyunca hiç aksamadan aylık olarak yayınlanan derginin periyodu üç aya çıktı. Kaos GL, gündeme aylık çıkarmaya karar verdiği Parmak adlı gazeteyle müdahale etmeye karar verdi. Kaos GL gündeme Mart 2001'den beri gazeteyle "Parmak" basıyor...

Geçen sene kendileriyle yaptığım bir söyleşide, Kaos GL'den Ali Erol ve Ali Özbaş, Kaos GL'nin amacının bir azınlık kültürü yarat-mak olmadığını belirtmişlerdi. Göz önünde olmak, meraklı bakışlardan çekinmemek ve coming-out adına açılımlara sahip olmak, görebildiğim kadarıyla, Kaos GL grubunun en belirgin olumlu yanları. "Kaos GL olarak yaptıklarını ve yapacaklarını" kül-türleri olarak niteleyen grup, özgürlükçü ve 'güncel' anlamda muhalif bir kimliğe sahipti. Fakat, Kültür Merkezi sonrası dışa açılma/popülerleşme sürecinde olup bitenler, grubun bu kimliğini korumakta zorlandığını gösteriyor.

Geçmişinde, söyleşi ve paneller, 8 Mart katılımları ve radyo programları gibi etkinlikler barındıran Kaos GL, ilk bakışta; artık bu tür dışa dönük eylemler ve etkinliklere itibar etmiyor gibi görünüyor. Fakat, ülkede meydana gelen neredeyse bir çok etkinlikte Kaos GL'nin adı da duyuluyor. 2001 1 Mayıs'ına katılma, Ankara'daki bir üniversitenin (ODTÜ) bahar şenliğinde dergi standı açma

bunlardan bazıları. Başkent Ankara'daki 1 Mayıs kutlamalarına gökkuşağı bayraklarıyla katılan grup, radikal İslamcı gazetelerden tutun da komünist dergilere kadar, birçok platformda sesini duyura-bildi. Ayrıca, 1 Mayıs alanında Kaos GL imzalı bir bildiri de dağıtıldı. Bu Türkiye tarihinde bir eş-cinsel grubun ilk 1 Mayıs katılımıydı.

Grup, ayrıca yılda iki kez gerçekleştirilen "buluşma"ların organi-zatörlerinden biri konumunda. 2001 baharında 6.'sı düzenlenmiş olan "BaharAnkara" buluşması, birçok kişi tarafından sürecin kısmen olgunlaştığının algılanabilmesine yol açıyor. Adından anlaşılabilceği gibi liberter/özgürlükçü bir yapıya sahip olan topluluk, son zamanlarda, açtığı kültür merkezinin de beklenebilecek olumsuz sonucu olarak, bir tür mainstreamleşme sürecine girdi gibi görünüyor. Aylık Parmak gazetesiyle güncel/gündeme müdahale etmesine rağmen, Kaos GL grubu, eski politik ve muhalif kimliğini bir süredir rafa kaldırmış sanki. Bir tür gay-cafe gibi görünen kültür merkezinde, yakından bakıldığında, kültürel ve entelektüel etkinliklere ilginin fazla olmadığı, hatta Kaos Kültür Merkezi'nin "müşterilerinin" büyük çoğunluğunun bu etkinliklere iştirak etmediği görülebiliyor. Bu tür bir hafifleşmenin Kaos GL'nin ileride yapacağı etkinliklere ne tür bir yararı olacağı ve Türkiye'nin en çok bilinen eşcinsel grubu olarak taşıdığı sorumluluğu yerine ne ölçüde getirebileceği önemli bir tartışma konusudur bence. "Kalabalıklaşarak güç kazanma ya da yayılma" olarak görülen bu dizgeye girmek Kaos GL grubuna nasıl bir yarar sağlar bilemiyorum. Bu konuda Kaos GL'den Ali Erol ile konuştuğumuzda, bu yönelimin Kaos Kültür Merkezi'ne gelen insanlardan ve bu insanların tepkisizliğinden kaynaklandığı ortaya çıkıyor. Fakat, Kaos GL'nin dönüştürebilme sorumluluğu ve yedi yıllık bir deneyime sahip oluşu, kanımca, bu sürece seyirci kalmamasını gerektiriyor.

Kaos Kültür Merkezi'nin 2000 sonunda açılmış olduğunu ve aslında zamanın net eleştiriler için erken olduğunu hesaba katarsak, olanakların dikkatlice değerlendirilmesiyle Türkiyeli eşcinsellerin özgürleşme sürecinin hızlanabileceğini de söyleyebiliriz.

(2001)

İnternet Pornografisi Afyon mu?

İzinsiz Gösteri'nin sık sık yayınlandığı dönemde, Bora ile paslaşarak yazılar yazardık. Basit bir noktaya değinmiş olsam da, epey zevk alıyordum bu konular üzerine düşünmeyi.

Bora Ercan'ın, İzinsiz Gösteri'nin geçtiğimiz sayılarında (şubat-mart 2006) yayınlanan iki yazısını okuyunca, gene aynı fikir çalındı zihnime: "Erotizmi pornografi yapan kapitalizmdir!" Ya da, şöyle diyelim, seks karşılığı para alan insanları orospu yapan da, kapitalizmdir.

Bora'yla kimi zaman ortak zevkleri paylaşıyoruz. İkimiz de Andrew Blake-severiz, etnomatematik hakkında (çoğunu Bora'nın yazılarından edinmiş olsam da) ortak sayılabilecek yaklaşımlarımız var. Gene de pornografi hakkında, Bora kadar sakın olamıyorum. Gerek Andrew Blake olsun, gerek Şahin K., hatta Paris Hilton; pornografinin "yapay" olduğu hakikatını aklımdan çıkaramıyorum. Haliyle, pornografiyi bir cinsellik açılımı olarak görmüyorum. Nasıl yemek tarifi programı izlenerek karın doymuyorsa, pornografi de pipi-kuku doyuramaz. Peki, okuru buna nasıl ikna edeceğim? Dikkatli okur, aslında bu yazının ilk paragraflarında geçen "orospu" ve "pornografi" sözcükleri arasındaki ilişkiden fark etmiştir, fakat biraz daha açayım.

Tüm hikaye, dilin bir iletişim aracı olarak konumlandırılması ve de iktisadi ilişkilerin dil üzerindeki tahakkümünün, bilhassa Birinci Dünya Savaşı sonrası, "halka ilişkiler" sahasının açılıp gelişmesiyle, başlar. ABD tarihi, bu konuda, gülünesi bir laboratuvardır. Chomsky'den (Media Control, Seven Stories Press: New York.) da takip edilebilecek bu süreç, Wilson döneminde başlamış. Birinci Dünya Savaşı sürecinde "tahta gelen" Wilson [Wilson yardımlarına adını vermiştir, malum], savaşıla hiç ama hiç ilgisi olmayan, hatta Chomsky'nin pasifist olarak adlandırdığı, masumane Amerikan halkını savaşıa çekmek ister. Bu amaçla, Kamu Bilgilendirme Komitesi (Committee on Public Information) kurulur. Her ne kadar ancak iki yıl yaşamış olsa da, bu komisyon, ABD'deki yabancı düşmanlığından, Hollywood'un Avrupalı düşmanı garip filmlerini çekmesine kadar birçok milliyetçi-ırkçı gelişmeden sorumludur. Chomsky'nin belirttiğine göre, amacı "kamusal zihni kontrol etmek" olan halkla ilişkiler alanının işte bu yıllarda temeli atılmıştı. Sonrası malum, İkinci Dünya Savaşı yükselen yeni-kapitalizm ve devasa endüstrileşme, toplumun çoğunluğunu oluşturan ve ezilen kitlelerin zihnini de fethetmeye kararlıydı. Büyük başarıyla bu tamamlandı. Artık insanlar, Emre Yılmaz'ın tespitlerini anımsayarak, kapitalizmin kucağına koşarak atılıyor.

Haliyle, sömürüye açık her biyolojik fonksiyonda (aılık: yemeğin bir hak olmadan çıkması; uyku: kahve ve red bull'ların insanları uyutmayıp çalıştırmaları ya da çılgınca eğlendirmesi; susamak: su değil kola için, zira kola birçok Avrupa kentinde sudan ucuz; barınmak: kazancınızın yarısını evinize verin, kalan yarısıyla da o evin iini doldurun) olduğu gibi, sekste de müdahale kaçınılmazdı. Cinsel roller ve ilişkileri tanımlayan sözcüklerin işgalci bir yapı sökümü başladı haliyle. Hukuk dili ve bilim dili bilhassa bunun yerleşmesine büyük katkıda bulundu. Örneğin, homosexual (homoseksüel) sözcüğü, Amerikan Psikologlar Birliği tarafından onyıllarca, 1960'lara dek, bir hastalık ismi olarak kullanıldı. Eşcinsel hareketin, kendilerini temsil edecek bir sözcük yaratması da gecikmedi: gay (neşeli). Dilin, kısmen de olsa geri kazanımı, politik bir kulvardan gerekleşebilmişti.

İşte cinsellik alanına dair dil de, benzer bir şekilde yitirildi aslında. Üstelik feminist hareketin görece (küresel) zayıflığı da hesaba katılınca, cinselliğin pornografiye evrilmesi çok kolay ve rahat oldu. Oldukça ustaca kullanılan propaganda, pornografik yayınları ifade özgürlüğü kapsamına soktu, ve de (poşete sokup) ergen olmayanların bu yayınlara erişimini engellemekle de gurur duyarak, bu mücadelenin galibi oldu. En güçlü muhalifleriyse Mormon'ların başını çektiği, dini gruplardı. Mastrbasyonun zararlarını anlatan, azdıkları zaman gençlere soğuk duş almalarını ya da spor yapmalarını öneren broşrlerine, bu dergilerin ahlaksızlığıyla ilgili bir kaç slogan da ekleyiverdiler. Ama Hugh Hefner ve Larry Flint'in kahramanlaştırılmaları ve ikonlaştırılmaları engellenemedi, hoş neden engellensindi ki zaten... Dolayısıyla, yine iki garip u arasında kalan çoğunluğun yoğun bir propagandaya ihtiyaı vardı, ve paranın çoğuna, cazibe ve albeninin misli misli fazlasına sahip olan taraf tam anlamıyla ezici bir zafer kazandı. Haliyle de, egemenler dünyası metodolojisiyle düşünmeye aliştirilmeye çalışılan çoğunluk için, gene bir çelişki yaratıldı: yeni cinsellik sözcükleri. Pornografinin zgrlk yanılısamaya tekabül ettirilmesi ve "alan razı - satan razı" düzlemine indirgenmesi, yahut da aksine "bunlar masum kızcağızlar, hepsi kötü yola düşmüşler, kurtarılmalılar" düzlemine indirgenmesi, yine yeni paradigmayı kavramayı engeller oldu. Diğer bir deyişle, dilimiz ister seks işçileri, ister orospu desin, bu iki yolla da fuhuş/pornografi "sektörünü" anlamaktan uzaklaşmaktayız. Pornografi/fuhuş sektörüyle ilgili, benzer bir şekilde sorulabilecek diğer bir kusurlu soru da, "porno zararlı mıdır?" olacaktır. Zira, bu soruya verilecek her iki yanıt da, bize yeni bir bilgi sağlamaktan çok, fikirlerimizi manipule etmeye yönelik kalacaktır.

İşte Bora'nın aımlamadığı bu dilsel nokta, onun yazdıklarını okurken birçok noktayı tam kavrayamama neden oldu. Haliyle, internet pornografisinin de bir afyon

olup olmadığı üzerine düşünürken de, benzer şekilde dilsel bir uzlaşım eksikliği hissettim. Nitekim, Bora "Kimi zaman gözlerinden başka hiçbir yeri açık olmayan ya da çıplak olsa bile ayak bileğinde halhaf, ellerinde eldiven, boynunda ince bir şal olan bir insanın çırılçıplak bir insana göre daha erotik görünmesinin bir açıklaması bu olsa gerek" şeklinde yazdığında, aslında bir açıklama yapmaktan ziyade, zaten çoğumuzun aşına olduğu bir hakikati, farklı bir uçtaki terminolojiyle açıklamakta. Haliyle, bu ve benzeri mecrada ilerleyen Bora'nın yazdıklarından, aslında, fikirlerini öğrenemedim tam olarak ve de onu bu yazıyla "tahrik etmeye" çalışmaktan başka bir çare de göremedim.

Haliyle, internet pornografisinin afyon olup olmadığını anlamazdan önce, Bora'dan onun için neyin afyon olduğunu öğrenmemiz gerekecek.

(2006)

Pornografinin Yapaylığı - 1

Yukardaki yazı üzerine düşünürken, laf lafi açtı ve bu iki yazı çıktı. İzinsiz Gösteri'de yayınladık yine.

Önceki yazıda, pornografinin yapay olduğunu, ve de bu yapaylığın farkında olmanın pornografi eleştirisinde çok önemli bir kıstas olması gerektiğini vurgulamaya çalışmıştım üstü kapalıca. Zira, taraflardan birinin rızası olmadan ya da taraflar reşit olmadan pornografi tasarlamak, yasadışılığın ötesinde ahlak felsefelerinin büyük bir kısmına göre kabahattir (Antik Yunan'ı ne yapacağız peki). Dolayısıyla, bu sefer biz de muhafazakar pornografi eleştirmenlerinin yolunu takip edelim ve yaş sınırını koyalım. Yaş sınırı koyarak, örtülü olarak tarafların farkındalığını tesis etmeye ve de tüm tarafların -hangi motivasyona bağlı olursa olsun- rıza gösterdiğini kabul etmiş oluyoruz. Böylece, tarafların, hiç utanmadan özgür oldukları varsayımıyla, pornodan başka yapacak işlerinin olabileceğini, tüm bunlara rağmen edepsizce pornografiyle uğraştıklarını da açıkça beyan ediyoruz.

Zengin Avrupalı ve Amerikalılar, zenginliklerini harcasın diye devasa bir pazar haline gelen turizmde, bağımsız turistlerin en önemli bilgi kaynağı, gezi kitaplarıdır. Fakat, gezi kitapları yayımcılığının liderlerinden olan Lonely Planet yayınlarının kitaplarında tanıtılan ve açıklanan mekanların resimlerine neredeyse hiç yer verilmez. Dolayısıyla, bilinmeyen bir yeri gezmek için bir Lonely Planet rehberine düştüyseniz işiniz biraz zordur. Zira, neyin neye benzediğini bilemezsiniz. Keza, zamanınız ve paranızın tesadüfen yanyana olduğu bir yaz ayında, hangi kentten hangi kente gideceğinizi tasarlamak için de Lonely Planet pek yararlı bir kaynak olamaz. Zira, resimsizdir ve böylelikle sizi en kolay beğeni aracınızdan, görsellikten, mahrum bırakır ve acı çektirir.

Pornografi eleştirmenleri kimi zaman umarsızca, işte bu tuzağa düşüyorlar. Pornografik nesnelere, izleyiciler tarafından "bilinmeyen" nesnelere olduğunu ve böylelikle cinsellik ve -özellikle- kadınlarla ilgili kimi yanlış izlenimlere ve sömürü öncüllerine kapılabileceğimizi belirtiyorlar. Diğer bir deyişle, pornografik ürünle Lonely Planet'in resimsiz gezi rehberini aynı kefeye koyuyorlar. Eğer hayatınızda hiç kadın (erkek) görmemiş genç bir erkekseniz (kadınsanız), ve bacaklarınızın arasından sarkan şeyin (bacaklarınızın arasında gömülü şeyin) ne işe yaradığı hakkında hiçbir fizyolojik/biyolojik bilginiz yoksa, yani Paris'i hiç görmediyseniz ve elinizdeki resimsiz gezi rehberiyle kentin güzelliğini anlamaya çalışıyorsanız, pornografi kötüdür; kabul. Dolayısıyla, pornografinin bir cinsel eğitim aracı olarak, gayri-ihiyari, kimi toplumlarda, muhafazakârlık zorlamasıyla belki de, kullanılması

da bu bağlamda kötüdür, bu da kabul. Fakat, kimse tüm bu topluma bağlı sorunların pornografiye içkin olduğunu iddia edemez. Zira, örneğin, cinsel eğitimin yaygın ve kabul görür olduğu "batıda" pornografinin gayri-ihiyari bir "eğitim" aracı olarak kullanıldığını pek düşünmüyorum. Dolayısıyla, izleyenlerin pornografik görüntüleri bir eğitim aracı olarak değil, "zevk" aracı olarak gördüğünü ve de gerek kendi bedenleri gerekse diğer bedenler hakkında ortalama bilgi düzeyine mazhar olduklarını varsayıyoruz. Hadi adını koyalım, pornografinin asıl hedef toplumlara olan zengin batı toplumlarının sosyolojisine indiriyoruz konumumuzu. Zira, gerek islam gerekse üçüncü dünya ülkelerinde, pornoya gelene kadar dünya kadar sorun olacağından, işimizi gücümüzü bırakıp pornoyla uğraşmayacağız şimdilik. Diğer bir ifadeyle, hem yöntembilimsel hem de epistemolojik olarak elimizden geldiğince eski kıtaya bağlı kalacağız. Tüm bu önkabulleri, yine o toplumlarda gelişen feminizmin argümanlarını, feminizmin pornografi eleştirilerini anlamak ve bunları eleştirmek için yapmak zorundayız. Haliyle, bu yazıda, aynı mantıkla, muhafazakâr toplumlarda pornografinin cinselliği özgürleştirici rolü olabileceği iddialarını da bir kenara bırakıyoruz. Özetleyeyim: modern toplumlardayız ve de modern bir pornografiyle yüzleşmeye çalışıyoruz.

Pornografinin yapaylığını anlamaya çalışmazdan önce, aslında, pornografinin "doğallığı" üzerine düşünmemiz gerekmekte. Fakat bu yazıda bunu yapmayacağız, dolayısıyla, insanlar arasındaki her cinsel eylemi doğal kabul edeceğiz. Daha da ileri gidip, hiçbir cinsel edimi (iki tarafın rızasının alınması gerekliliğine dair ahlaki ilkeyi çiğnemediği sürece) sapıklık olarak da nitelendirmeyeceğiz. Kaldı ki, Singer'i takip edip, bestialiteyi de, vurguladığımız şartlar altında, yadırgamayacağız. Haliyle, pornografik sergilenimlerin, insanı, doğasında olmayan cinsel edimlere teşvik ettiğine dair aptalca muhafazakâr iddiaları dikkate bile almayacağız. Şöyle özetleyelim, yapay olan pornografik eylemler değil, bu eylemlerin nesnesi veya öznesi olan kişilerin motivasyonlarıdır.

Pornografik ürünlerin, muhakkak ki etkileyici olmaları için bir tür yapaylık taşımaları şart. Nasıl aslında Indiana Jones gerçek hayatta hoplayıp zıplayıp, kırbacıyla uçurumları aşamıyorsa ve de filmi izlerken Indiana'nın bunları yapamayacağını düşünmek ne denli "mantıklıysa"; Andrew Blake filmlerinde Aria'nın da dakikalarca seks yapmasını izlerken, gerçek hayatta çoğu kadının Aria gibi olamayacağını düşünmek de o denli mantıklıdır. Elbet, Blake filmleriyle Spielberg filmleri arasında net bir fark var. İlkinin seslendiği alan bir tabuyken, ikincisi bir tabuya seslenmiyor. Peki, yapaylık neden bir ahlaki sorun olarak algılanabiliyor? Şöyle ifade edelim, ya da insan cinselliğinde -içkin bir şekilde- yapay olan ne olabilir ki bu kadar sorun

yaratsın? Bu sorunun yanıtını önümüzdeki ay tartışacağız. Ama şimdi, bu sorunun neden önemli olduğunun hesabını vermeye çalışalım.

Pornografinin yapaylığının değerlendirmek pek mümkün görülüyor ilk etapta, zira insan cinselliğini "doğallık" argümanıya faşizan, homofobik sınırlara hapsedmek istemeyiz. Haliyle, yapay-doğal ayrımının da bir yerden sonra iyi-kötü ya da doğru-yanlış ayrımına evrileceği açıktır. Kaldı ki, hatırlarsanız, yukarıda, yapaylıkla kastedilenin cinsel eylemler değil, de eylemlerin nesnesi ya da öznesi olan kişilerin motivasyonları olduğunu belirttik. Dolayısıyla, biraz da Kant'çı şekilde diyelim, cinsel eylemin neden ve sonuçları ya da etki ve tepkileri arasında bir dengesizlik olacağını ima ettik. Kimsenin, porno oyuncularının kullandıkları takviye kimyasalları almadan, o şekilde, o kadar uzun ya da hızlı ya da sert ya da acımasız v.s. seks yapamayacağını, yapıyorsa da işin içinde bir şey olduğunu hissettirdik. Kanımca, yapaylığın önemi işte bu dürüst-olmama anında düğümleniyor. Pornografi yapaydır, zira porno oyuncuları, eserin özü olan sahnelerde, gerçek sanata ait olması gereken dürüst ve içten bir motivasyon kullanmıyor. van Gogh'un ünlü olmak için kulağını kestiğini, Beethoven'ın ününe ün katsın diye kasten sağır olduğunu, Nazım'ın aslında aşkı hissetmediği halde aşk şiirleri yazdığını düşünün. İşin pirleri aslında, vurguladığım bu noktayı çürütmeyi bilirler sanırım. İlk aklı gelen karşı-tez, evli porno yıldızlarının beraber çektikleri filmler olsa gerek. Gerçek (l) motivasyonla kameraya alınan sahnelere karşı ne diyebilirim bilmiyorum. Ya da, keza gerçek sevgililerin çekip yayınladıkları pornografik filmler de benzer şekilde hoş karşıörneklerdir tezime. Bu karşıörneklerin varlığı, aslında, Lakatos ve Popper'in izinden gidelim, konuyu, yani yapaylık mevzusunu, tartışılabilir kılıyor. Bu yapaylığı ortaya çıkaran etkenleri önümüzdeki ay incelemeye çalışacağız.

(2006)

Pornografinin Yapaylığı - 2

Öncelikle yazıda takip edeceğimiz uslamlamayı tespit etmeli. Pornografi özelinde ve tikeline yapaylık tartışması sunacağız. Yapay kavramının yapısökümü için çabalarken, pornografi ve pornografiye yaklaşımımızla ilgili ipuçları yakalayacağız.

Pornografinin yapaylığıyla, sadece ve sadece sezgisel olarak algıladığımız dış dünyayla pornografik görüntüler arasındaki farkı kastedeceğim. Elbette, bu tanım çok tartışılabilir. Fakat, gene de asgari müşterekte buluşmak için bu tanımın kabul edilebilir olduğunu düşünüyorum. Pornografiye yöneltebilecek ilk eleştirilerden biri de bu noktada belirmekte, zira "gerçek" ile porno arasındaki fark, aslında, pornografiyi besleyen dinamiklerin oluşmasını sağlamakta. Diğer bir deyişle, pornonun anlamlı ve çekici olması için, sizde olmayan bir şey vermesi gerekli. Peki, "o şeyler" neden bizde yok, ya da biz neden "o şeyleri" istiyoruz? Slikon meme isteyen Britanyalı liseli kızlar, pipisini büyütme için internetten hap arayanlar, pornografik film aktivistlerine benzeyen kadın ve erkeklerle seks yapmak için Amsterdam'a akan zengin kadın ve erkekler de, işte tam "o şeylerin" peşinde koşmakta değil midir?

İlk ipucu aslında biraz aşık. Pornografinin tutması için, muhakkak ki, pornografik imajların satılabilir olması gerekir. Ortalama bireyin, azıcık tümevarımla, bu meta imajların kurgulanabilir ve varolabilir olduğuna ikna olması gerekir. Kendi pipisine bakıp çok daha büyüğünü hayal etmenin ya da kendi cinsel hayatına bakıp 15 dakika sevişmek yerine 115 dakika sevişmenin olabilirliğinin kurgulanabilir olması gerekir. Biraz da medya ve pazarlama teknikleri sergilediniz mi, hedef kitlenizi oluşturmak kolaydır.

Peki şimdiye dek yazılarımızda ihmal ettiğimiz, pornografideki cinsiyetçilikse benzer bir şekilde bir pazarlama stratejisidir. Zira, politik kaygısı olmayan pornografi endüstrisinin, bile bile çoğunluğu cinsiyetçi erkeklerden oluşan hedef kitlesini daraltması düşünülemez. Yine bir "al gülüm, ver gülüm" döngüsündeyiz. Fakat, gene de, pornografideki cinsiyetçilik, hiçbir zaman, erotik sanatın içkin bir niteliğinden değil, yine ekonomik ilişkilerin zorlamasından kaynaklanmakta. Zira her nabza şerbet veren uluslararası erotik ve porno yayınların kimi zaman demokrasi ve insan hakları alanında dahi kayda değer olumlu katkılar yaratabileceğine dair örnekler mevcuttur.

Pornografinin yapaylığının bana göre kilit noktası, pornografinin pazarlanabilir ve de satılabilir olmasıdır. Metaya dönüşen cinsellik ya da pornografi, cinsel öge ya da objelerin içkin bir niteliği değildir. Nasıl slikonlanmak memenin içkin dinamiklerinden değil de ona sonradan yüklenen anlamlarla vücut bulabiliyorsa,

pornografinin kaynağı ve kökeni de benzer Şekilde pipi-kuku değil, ekonomik ilişkilerin Şekillendirdiği tatmin olmaz insan ruhudur. Haliyle, yapaylıkla kastettiğimiz, anlaşılan o ki, sıradan bir pazarlama stratejisidir.

Sonucumuz aşık: kötü olan ticarettir, pipi veya kuku değil. Haliyle, manavın tüccarlığı, pornocunun tccarlığından daha kabul edilebilir değildir.

(2006)

Ortak Bilgi ve Anarşist Ahlak: Bir Cinsellik Felsefesi Uygulaması

O dönem, formel epistemoloji çalışıyorum deli gibi. Öğrendiğim kavramları siyasette de ilgimi çeken meselelere uygulama hevesim var. O dönem, tesadüfe bakın, Siyahi'den bir yazı daveti geldi. Hemen oturdum, yazdım. Gel gör ki, Siyahi bir daha çıkmadı, benim yazı da kaynadı. Ancak, hala, 12 yıl geçmiş, yazıdaki radikal düşünceleri savunuyorum.

o. Giriş

Bu yazıda, anarşist ahlakın, formel bir kavram olan "bilgi"den nasıl faydalanabileceğini irdeleyeceğiz. Yazının okunurluğunu artırabilmek amacıyla, kimi kuramsal tanımları, cinsellik sahasından seçtiğimiz bazı bilindik örneklerle açıklamaya gayret edeceğiz.

Yazıda izleyeceğimiz yolu belirtelim. Çıkış noktamız, "bilgi" kavramının kimi farklı okumaları olacak. Formel epistemoloji yaparak, önce bilginin birtakım kavramasallaştırmalarına, sonrasında da bu kavramsallaştırmaların ahlak zeminindeki rollerine değineceğiz. İzleyeceğimiz mantıksal yaklaşımı, kimi interlüdlerden sonra, anarşizme bağlayacak ve örneklerle incelemeye çalışacağız.

1. Formel Gereçler

Felsefi bir kavram olan bilginin çeşitli geometrik ve matematiksel özelliklere sahip olduğu neredeyse elli yıldır biliniyor. Bir çok felsefeci, mantıkçı, matematikçi ve bilgisayar bilimcinin bu konuda oldukça sarsıcı ve çığır açıcı çalışmaları mevcut. Küçük bir literatür araştırması bu çalışmaları göz önüne serebilir. Biz bu yazıda, bilgisel mantık (epistemic logic) literatüründeki çok temel bazı kavramları, anarşizan politika ve felsefede rahatlıkla kullanma lüksüne sahip olacağız. Ama şimdi, öncelikle bu kavramlara aşina olmaya gayret edelim.

A ve B adlı iki kişinin aynı bilgiye sahip olduğunu düşünelim. A da, B de örneğin i bilgisine sahip olsun. Bilgisel mantık, A ve B'nin bu bilgiyle ve birbirlerinin bilgisiyile olan ilişkilerini kavramsallaştırmak için iki temel yol takip eder. Birincisinde, A ve B'nin, birbirlerinin i'yi bildiklerinden haberleri yoktur. A, i'yi bilir; benzer şekilde B de i'yi bilir. Ama ne A, B'nin i'yi bildiğinden ya da bilmediğinden haberdardır; ne de B, A'nın i'yi bilip bilmediğinden. Bu durumda, i; A ve B arasında dağıtılmış bilgidir (distributed knowledge). i'nin dağıtılmış bilgi olduğu durumda, A ve B arasında, i bilgisine dair herhangi bir bilgisel etkileşim yoktur. Bu kavramsallaştırmanın ilk akla gelen örneklerinden biri şudur. Varsayalım ki, A ve B birlikte bir konsere gidiyor. Dahası, A da B de, birbirlerinden habersiz olarak konser programını incelediklerinden, konserde ş şarkısının çalınacağını biliyorlar. Eğer, A ve B konser programını inceleyip çalınacak şarkıların listesini öğrenmiş oldukları

bilgisini birbirleriyle paylaşmıyorlarsa, bu durumda, ş şarkısının konserde çalınacağı bu iki özne arasında dağıtılmış bilgidir.

Peki, konserde beklenmedik bir şekilde çalan ve A'nın da B'nin de çalınacağından haberinin olmadığı diğer bir t şarkısı, A ve B'nin bilgilerinde nasıl bir değişim meydana getirir? İkisinin de beraber dinlediği konserde, t şarkısı çalındığında, tabiatıyla A da B de t şarkısının çalındığından haberdar olacaktır. Dahası, A aynı zamanda B'nin de t şarkısının çalındığı bilgisine sahip olduğunu bilecektir. Benzer şekilde de, B, A'nın da t şarkısının çalındığını bilgisine sahip olduğunu bilecektir. Fakat bu kadar da değil: A, ayrıca, B'nin kendisinin t şarkısının çalındığını bildiğini bilecektir. Benzer şekilde, B'de böyle bir çıkarsamaya sahip olacaktır. Bu etkileşim zinciri, bu şekilde rahatlıkla sonsuza dek uzatılabilir: A, B'nin kendisinin B'nin t bilgisini bildiğini bildiğini de bilecektir v.b. Bu durumda, t şarkısının konserde çalındığı bilgisi, A ve B arasında ortak bilgi (common knowledge) olmuştur. Nobel adına verilen İsveç Merkez Bankası ekonomi ödülü sahibi, siyonist ve faşist matematikçi Aumann, ortak bilgiye dair şu net örneği sunar: "İki insanı 1 ve 2 olarak adlandıralım. Eğer bir olay olduğunda 1 ve 2 oradaysa ve birbirlerinin de orada olduklarını görüyorlarsa, o olay ortak bilgi olur" [2].

Yukarıda verdiğimiz ortak bilgi tanımının örtülü iki elzem ve vazgeçilemez varsayımı mevcut. Bunlardan ilki, her öznenin (yani örneğimizdeki A ve B'nin) mükemmel birer uslamlayıcı olmaları. Dolayısıyla, öznelerimiz mantıksal hatalar yapmıyorlar ve de bilinçli olarak yanlış bilgi sunmuyorlar - yani yalancı değiller. İkinci ve en önemli varsayım ise, öznelerin mükemmel uslamlayıcı oldukları bilgisinin de ortak bilgi olması. Diğer bir deyişle, özneler birbirlerinin mükemmel uslamladıklarının farkındalar. Dahası, birbirlerinin bunun farkında olduklarının da farkındalar v.d.

Formel bilimlere şöyle ya da böyle aşına okuru, bu sahayı biraz daha eşleyebilmesi için, ortak bilginin diğer iki tanımını incelemeye heveslendirelim. Yukarıda sunduğumuz sezgisel tanımın yanında, daha matematiksel iki tanım daha önerilmiştir: sabit nokta (fixed point) tanımı ve paylaşılan çevre (shared environment) tanımı. Okuru, bu sahadaki en önemli makalelerden birine yönlendirerek, bu yaklaşımların sofistikasyonunun derinliğini vurgulamakla yetinelim şimdilik [3].

Yukarıdaki kuramsal mantık kavramları, ufuk açıcı kimi mantıksal çalışmanın ilgi alanı olmuştur. Bilhassa, yukarıdaki kavramların topolojik ve dahi topolojik olmayan sistemlerde incelenmeleri de son zamanlarda Amsterdam/New York

mantık ekollerinin geliştirdiği yaklaşımlardandır. Dolayısıyla, yukarıdaki felsefi kavramlar birer geometri nesnesi olarak dahi incelenebilmektedir [4][5]. Dolayısıyla, bilginin formel incelemesi söz konusu olduğunda işin içine türlü türlü matematiksel yapılar girebilmektedir. Bu yazıda, bilginin geometrisine ve dahası bilginin geometrik yapılarının ahlak sahasındaki olası ötelemelerine değinmeyeceğiz. şimdilik, bu konunun doksastik anarşist ahlakın formelleştirilmesi çabalarına önemli bir katkı sağlayabileceğini belirtelim [1].

2. Ahlak ve Mantık

Ortak bilgi kavramının ve peşi sıra geliştirilen diğer nosyonların tutarlı bir şekilde işleyebilmesi için, yukarıda da değindik, özneler "dürüst" olmalıdır. Dağıtılmış bilgi ile ortak bilgi arasındaki bu fark, değinmiş olduğumuz gibi, bizce ahlakın ortaya çıktığı ve bilginin ahlak üzerindeki etkisinin rahatlıkla görülebileceği nadir noktalardan biridir. Peki neden? Değindiğimiz iki bilgi türü arasındaki en önemli fark, dağıtılmış bilgi kavramında özneler arası bir etkileşim yokken, ortak bilgide özneler arasında aşıkar ve aleni bir etkileşimin var olmasıdır. Diğer bir deyişle, bu bilgi türlerinden ilki bireyselken, ikincisi toplumsal bir zemine sahiptir. Ahlak, malum, tanım gereği iyi ve kötüyü ayırt eder. Eğer, bu ayrıma konu olan hususlar ve meseleler, birden çok özneyi ilgilendiriyorsa, tanım gereği, bu özneler arasındaki etkileşim de göz önüne alınmalıdır. Demek ki ahlak kavramı, örtülü olarak etkileşimli bireyler arasındaki bilgi alışverişinin aleni ve dürüstçe olmasını ve dahası bu dürüstlüğün de özneler tarafından biliniyor olmasını, bu etkileşimin dürüst olduğunun bilindiğinin bilinmesini v.d. gerektirecektir. Zira, her iki yalancılık formu da (bir bilgiyi saklama ve yanlış aktarma) ortak bilgi tarafından dışlanır.

Örneğin, kürtajın ahlakını sorgularken, bir bebeğin (ya da zigotun) öldürülmesini (ya da "vakumlanmasını"), bebeği (ya da zigotu) taşıyan anneden soyutlamak, yani özneler arasındaki etkileşimi dışlamak, imkansızdır. Dolayısıyla, ahlaki seçimlere ve kararlara giden yolda kullanılan bilgi, mümkün olduğunca kapsayıcı olmalıdır. Ortak bilgi nosyonu da bunun en temel tanımlamalarından biridir. Keza, kürtaj tartışmalarının çoğu bebeğin (ya da zigotun) ne zaman bilinç kazandığı üzerine dönmetedir. Zira, bebek (ya da zigot), bilinç sahibi, yani özne olmadan, etkileşimli bilgi ve dolayısıyla ortak bilgi tesis edilemez. Uzun lafın kısıası, kürtaj tartışmaları uzunca bir zamandır, (bebeğin [ya da zigotun] bilinç yoksunluğu nedeniyle) ortak bilgi olamamış bilginin, bebek (ya da zigot) ve annesinin ahlaki statüsündeki rolünü incelemektedir. Benzer tartışmalar hayvan özgürleşme felsefesinde de, hayvanların epistemolojik statüsünü araştırarak yürütölmektedir.

Mesajımızı şimdiden açık ettik: ahlak kuramlarının ortak bilginin tesis edildiği

zeminler üzerine inşa edilmeleri gerekiyor.

Peki acaba Russell ve Whitehead'ın uzun yıllar önce giriştiği, matematiği mantığa indirgeme projesinin bir benzeri olarak okunabilir mi yukarıda sunduğumuz çaba? Diğer bir ifadeyle, ahlak, acaba, matematiksel dönüşümler kullanarak formalize edilmiş mantıksal önermelere indirgenebilir mi? Dahası bu indirgeme anarşist ve hatta anarşizan ahlak felsefelerinde, bilhassa cinsellik özelinde, bir "fayda" getirebilir mi? Ahlaklı/moral ve adil hayata vesile olma kaygısı güden kimi matematiksel kuramların varlığından söz etmek, sanıyoruz ki, dile getirdiğimiz hedeflere yönelik çabanın, ekonomi ve politika bilimi gibi türlü türlü zeminlerde ve türlü türlü motivasyonlarla bir süredir yoğun bir şekilde sarf edildiğini gösterecektir.

2.1 Bir Matematiksel Adil Paylaşım Kuramı: Kek Kesme

Bu yazıdaki kavramların kapsamına dahil edilebilecek matematiksel gelişmelerden belki de en önemlisi 1995'te New York Üniversitesi politik bilimler profesörü Steven Brams ve Union College matematik profesörü Alan Taylor'un yayınladığı, başlığını "Kıskançlıksız Kek Bölme Yöntemi" olarak çevirebileceğimiz "An Envy-Free Cake Division Protocol" adlı makaledir [6]. Bu makale ve sonrasında aynı ikilinin yayınladığı diğer kitap ve makaleler, baton bir kekin, adil ve tarafların menfaatini maksimize edecek şekilde, diğer bir deyişle sonuçta kimsenin kimseyi kıskanmadığı bir çözümle, taraflara paylaşılmasını konu edinmektedir. Altını çizelim, Brams ve Taylor'un keki baton kektir ve dolayısıyla bir sayı doğrusu olarak soyutlanabilmektedir (dairese bir pastayı bölmek ise matematiksel olarak daha karmaşıktır). "Bölmek" sözüyle kastedilen ise -Eski Yunan'ın benzer problemlerine denk bir şekilde- herhangi bir ölçüm aracı kullanmadan baton keki, (en az) iki kişinin, en az kesimle, adil bir biçimde ve kıskançlık yaratılmadan bölüşmesidir.

Kek paylaşımı problemi, karmaşıklığı göz önüne alındığında matematik tarihinin en "lezzetli" problemlerinden biridir. Problemi adım adım açıklamaya çalışalım. Kurgulanabilecek en basit durum, iki kişi arasında bir baton keki adil ve her iki tarafın menfaatini maksimize edecek şekilde bölmeye çalışmaktır. Bunun oldukça zekice bir yolu var. Taraflardan biri keki ikiye böler, diğeri de istediği parçayı alır! Kısaca açıklayalım bu algoritmayı: Keki ikiye bölen, keki kendi işine geldiği gibi bölecektir. Fakat, kek öyle bir bölünmelidir ki, karşıdaki hangi parçayı alırsa alsın, keki ilk bölen, küçük payı alanın kendisi olmadığını düşünmelidir - yani karşısındakini kıskanmamalıdır. Dolayısıyla, keki ilk bölenin yapması gereken, keki elinden geldiği kadar eşit bölmektir. Haliyle, bu bölme işleminden sonra, keki

bölenin, seçeni kıskanmak için nedeni kalmayacaktır, zira keki bölen kendisidir. Benzer şekilde, bölünmüş parçalar arasından seçim yapan taraf da, istediği parçayı seçtiği için zararlı çıkmadığını düşünecektir. Fakat, tarafların sayısı 3 veya daha fazla olunca, ya da kek, baton değil de dairesel olunca işler çok ama çok karmaşıklaşmakta. Bu durumun uslamlamasıyla ilgili detayları, kolayca kaçıp okura bırakalım.

Vurgulamamız gereken nokta açık: Tüm bu algoritmaların özü, tarafların birbirini kıskanmamasını sağlamaya dayanmakta. Elbette, kıskançlık için içine girince tercih ve beğeniler de hesaba katılması gereken faktörler olarak belirlemekte. Örneğin, kimisi için kekin ortasından bir dilim yemek, kekin kenarından iki dilim yemekten daha tercih edilebilir bir durumdur. Dolayısıyla, taraflar aynı dilimi istemeyebilir ya da taraflar kekin türüne bakmaksızın sadece fazla miktarda yemek isteyebilir. Açık bir şekilde, bu farklı beğeni ve taleplerin yarattığı kıskançlık da farklı olacaktır. Ön koşullardaki bu esneklik ve çeşitlilik, kek paylaşımı problemini ciddi ve köklü bir matematik problemi kılmaktadır.

Brams, çeşitli kereler dinleme imkânını bulduğum, "hesaplamalı sosyal seçim kuramları" [computational social choice theory] olarak adlandırılan araştırma sahasının öncülerinden biri olarak yaptığı konuşmalarda altını çizerek vurgulamaktaydı: "amaç kıskançlığı ortadan kaldırmaktır". Dolayısıyla, Brams'ın insanlığın çözülmesi en zor politik problemlerinden biri olarak gördüğünü açıkça ifade ettiği kıskançlığın, sosyal yaşamda veya iktisat alanında, formel araçlar kullanılarak ortadan kaldırılmaya ya da en azından mümkün olduğunca azaltılmaya çalışılması, görünen o ki, formel bilimlerde hak ettiği yeri nihayet almaktadır.

2.2 Ortak Bilgi ve Anarşist Ahlak

Belirttik, ahlak kuramları ortak bilginin tesis edildiği zeminler üzerine inşa edilmeli. Şimdi de cinsellik sahasına da hitap edebilen bir örnek üzerinden, bilginin ahlaklılaştırılmasında ortak bilginin önemini vurgulamaya çalışacağız.

Ele alacağımız örnek "ihanet". İhaneti tanımlamaktan imtina edeceğiz. Benzer şekilde, ihanet/aldatma gibi kavramların aslında mülkiyet dürtüsünün hastalıklı zemininde tanımlanması nedeniyle, özgür toplumda bu kavramların -mülkiyetsizlik tesis edileceğinden- anlamsızlaşacağını da aklımızda tutacağız. Misyonumuzu diğer bir deyişle şimdilik basitleştiriyor ve güncel gündelik hayattan aşına olduğumuz bir örneğe indiriyoruz.

Bu konuda yapılmış psikososyolojik araştırmalardan tutun da, deneyimler ve

günlük yaşam tanıklıkları, ihanet ve benzeri "sorunların" özüne işaret etmektedir aslında. İhaneti ihanet yapan, tarafların öyle ya da böyle kimi bilgileri (seks performansları, romantik kaçışlar vb.) birbirlerinden saklamalarıdır. Dolayısıyla, ilişkide kimi bilgiler ortak bilgi olamamaktadır. Tarafların her ikisi de ihanetten haberdar olsa bile, dağıtılmış bilgi ile ortak bilgi arasındaki farka işaret ederek söyleyelim, taraflardan en az biri birbirlerinin bunu bildiklerinden haberdar olmadığından, "bir yerde bir sorun vardır".

Bilgi ve iktidar arasındaki ilişki çok incelendi. Bilginin, nasıl bir iktidar aracına dönüştüğü artık aşağı yukarı malumumuz. Yukarıdaki naif örnekle de, ortak bilgi olmayan bilginin, gündelik cinsel hayatın naif sahalarında da sorunlara gebe olduğuna işaret ettik. Zira, "ihamet" örneği söz konusu edilirse, "bilgiyi" ortak bilgi şekline getirmeyerek, taraflarının toplumsal ya da bireysel erklerini artırmaya çalıştığını görmek zor değil. Dolayısıyla, "iyelik/aidiyet" kavramı kökenine dayalı bir bilgi saklama edimi anarşizm çerçevesinden bakıldığında, şu iki şekilde kusurludur: 1.) Kişiler metalaştırılmakta ve mülkleştirilmektedir ve 2.) Bilgiler, ortak bilgi haline getirilmemektedir. Biz bu yazıda, cinselliklerdeki mülkiyet duygusunu ihmal edeceğiz. Muhakkak ki, mülkiyet duygusu, yukarıdaki örneklerde de altını çizdik, cinsellik anarşizmi sahasında -pozitif ve negatif manada- çok önemli bir role sahiptir. Ancak, gerek belirtmek istediğimiz hususları daha iyi vurgulamak, gerekse, meselenin diğer yönüne (yani epistemolojik) yönüne işaret etmek istediğimizden, mülkiyet parametresini dışlıyoruz. Zira, bu şekilde bir dışlama yapmazsak patalojik sorunlar doğacaktır. Şöyle ki:

Aranagme: Bir Gerilla Sabotajı – Pandik

Feminist geçinen ideolojik yaklaşımların ağızlarına sakız olmuş diskurlarından biri "Bedenlerimiz bizimdir" olagelmıştır. Bedeni mülki bir meta olarak görüp, pseudo-feminist yaklaşımlarıyla ancak bu metanın sahibini değiştirmeyi vadedecek kadar zavallı bir iddia ile ortaya çıkmanın sefaleti bir yana, sözü edilen yaklaşımı savunanlar, bu metanın sahiplenilmesindeki en ufak bir tökezlemede çılgın hayal kırıklıklarına uğramaktadır.

Elbette, anarşizan feminizm ve diğer kimi heterodoks Marksçı yaklaşımlar -vurguladıkları birçok hususun yanında- bedeninin iyelik ekleriyle aidiyet yüklemelerinin yüklenebileceği bir nesne olamayacağını öne sürmektedir. Nasıl soluk alıp verdiğimiz hava, içtiğimiz su "bizim" değilse, bedenimiz de aslında "bizim değildir". Zira aksi takdirde bedenimiz, belki kas gücüyle, belki cinsel çekimiyle, belki olağandışı kimi meziyetlere bir erk ve sömürü aracı haline "daha kolay" gelebilir.

Anarşizan gerilla hareketleri; işgalleri, squat'ları, boykot ve blokajlarıyla olsun, maddesel "mülkiyet hakkını" defalarca ihlal etmiştir. "Barınma hakkı satılık değildir" ya da "Beslenme hakkı sahiplenemez" diskurlarıyla, özgürlükçü ve anarşizan gruplar, "mülkiyet hakkının" yarattığı sorunlara türlü kereler işaret etmişlerdir.

Peki, benzer yaklaşım "bedene" de uygulanamaz mı? Kişinin bedenini sahiplenmesi ve dolayısıyla (kendince) sadece kendi inisiyatifinde kullanıyor olması, benzer şekilde kimi problemlere gebe olabilir mi?

Epeydir şu benzerlik dikkatimi çekiyor. Uzun zaman önce, kent içinde kullanılan jiplere karşı ELF'in (Earth Liberation Front / Dünya Özgürlük Cephesi) ünlü bir eylemi vardı. Eylemciler, bu araçlara çıkmayan, çıkarılsa bile leke bırakan çıkartmalar yapıştırmıştı. Dolayısıyla, mülkiyet hakkını bahane ederek yerküreye zarar veren araçları, çok da radikal olmayan bir şekilde diyelim, sabote etmişlerdi.

Acaba, benzer şekilde, "bedenin kişiye ait olması hakkı" topluma/insanlığa/partnerlere bir zarar verebilir mi? Başka bir deyişle, güzel popo ve bacaklara -öyle ya da böyle, belki de doğuştan, belki de plastik cerrahiyle- sahip (eh, bu durumda, verdiğimiz örneğin gidişatı gereği konvansiyonel olarak) bir kadının bedeniyle arasındaki mülkiyet ilişkisi sabote edilmeli midir? Lüks jipler sabote edildiği gibi, güzel bedenler de sabote edilmeli midir? Pandik, beden mülkiyetine karşı bir gerilla direnişi midir?

Muhakkak ki, güzel popolar ve kurgulanan (heteroseksüel) erkek beğenisi arasında oldukça yoğun yapısalcı bir ilişki var, bunu göz ardı edemeyiz. Zaten "güzel" kavramı da başlı başına dayatmacı bir sosyal inşadır. Ancak, bu gene de pandiğin, "Bisikletini bir tur versene, bineyim" özenisini çok da aştığını göstermiyor. (Aşan nokta, küçük çocuğun bisikleti vermemesi halinde, bisikletin zorla alınıp, bir iki tur dolaşılıp geri verilmesidir. Bu alegori bedene uygulandığında, adı tecavüz olmaktadır.) Diğer bir deyişle, metalaşan bedenin yarattığı hastalıklı kıskançlık emareleri şaşırtıcı olmamalıdır. Ne de olsa bisiklet güzeldir ve insanlar binmek istemektedirler.

3. Ortak Bilgi ve Cinsellik

60'lardan beri gelişen özgürleştirici cinsellik hareketlerinin temel ortak noktalarının dürüstlük olduğu söylenir. Ortaya çıkma (coming-out), poliamori (polyamory), açık ilişki (open relation) v.b. varoluş sahaları ilk bakışta bu tezi doğruluyor görülür. Diğer bir ifadeyle, "özgürleştirici cinsellik felsefeleri gizli-saklı bilgilerin, yalanların-dolanların açık edilmesiyle sağlanır" sonucuna ilk aşamada varmak mümkün.

Kavramların temel tanımları hatırlanırsa fark edilecektir. Bilgilerin ifşası, aslında özgürleşmek için yeterli değildir. Özgürleşmenin tamamlanması için, yukarıda defalarca değindiğimiz gibi özneler arası etkileşimin gerçekleşmesi ve nihayetinde bilginin bir efor harcanarak dağıtılmış bilgiden çıkıp, ortak bilgiye dönüşmesi gerekmektedir [5]. Dolayısıyla, beklentiler de, bilgiler ortak bilgi statüsüne yükseltendiği vakit daha açık, net ve anlaşılır olacaktır.

Anarşizm, bilginin bir iktidar aracı olabileceği gerçeğini tanır. Bunu anarşist düşünce çerçevesinde bertaraf etmenin çeşitli yolları var; bizim sunduğumuz yöntem de bunlardan biri. Açıklamaya gayret ettiğimiz meseleyi, yukarıdaki "pandik örneğine" de bağlanabilecek şekilde gene temel bir örnek üzerinde inceleyelim.

3.1 Kıskançlık

Kıskançlığı anlamak zor, tanımlamak daha da zor. Dolayısıyla, gene tanımlarla kendimizi kısıtlamayıp, deneyimin zihinlerde bıraktığı izlerin parkurunda koşacağız.

Northwestern Üniversitesi medya bilimleri profesörlerinden Laura Kipnis, popüler kitaplarından "The Female Thing" [Dişi Şey]'de değinir [orijinal alıntı yapmamı mazur görün] [7]: "If the female condition seems especially perplexing at the moment, the reason, it becomes evident, is that women are left straddling two rather incomptable positions. Feminism ("Don't call me honey, dickhead") and femininity ("I just found the world's best push-up bra") are in a big cat fight, nowhere more than within each individual female psyche. (...) The main reason that feminisim and femininity are incompatible is that femininity has a nasty little secret, which is this: femininity, at least in its current incarnation, hinges on sustaining an underlying sense of female inadequacy. Feminism, on the other hand, wants to eliminate female inadequacy (...). (...) [!]n other words, the drawback to femininity, as currently construed, is that it can never be succesfully attained."

[Eğer dişilik durumu şu anda özellikle kafa karıştırıcı görünüyorsa, bunun nedeni, açık olduğu gibi, kadınların birbiriyle hiç uzlaşamaz iki konumla bırakılmış olunmasıdır. Feminizm ("Bana tatlım deme çük kafa") ve feminenlik ("İşte dünyanın en iyi kaldırmalı sütyenini buldum") büyük bir it dalaşındalar, bu it dalaşı da hiç bir yerde bireysel dişi ruhunun içinde olduğu kadar fazla değildir. (...) Feminizm ve feminenliğin uzlaşabilir olmamasının ana nedenini, feminenliğin kirli küçük bir sırrının olmasıdır. Bu sır, feminenliğin, en azından şimdiki formunda, altta yatan bir dişi yetersizliğine dayanmasıdır. Feminizm ise, öte yandan, dişi yetersizliklerini elimine etmek istemektedir (...). (...) [D]iğer bir ifadeyle,

femeninliğin kusuru, şimdiki yorumuna göre, asla başarılı bir şekilde gerçekleştirilemeyecek olmasıdır. (çeviri: C.B.)]

Bu bölümde, yukarıda Kipnis'in vurguladığı şekliyle kıskançlığa değinmeye gayret edeceğiz. Kipnis açık ediyor: feminizm eşitlik ve adalet sağlarken, feminenlik ise, eşitsizlikler yaratarak aleni kıskançlık zeminleri hazırlıyor. Peki, tüm bu analizleri aklımızda tutarak, cinsellik/cinsiyet temelli anarşist bir kıskançlık analizini, ortak bilgi zemininde nasıl sunarız?

3.2 Anarşist Neden Kıskanır?

Anarşist kıskanır. Anarşist metaların, nesnelere ve hakların adil olmayan dağılımından rahatsız olur. Anarşistin kıskanması, dolayısıyla, her şeyden önce mülkiyet kavramının yarattığı eşitsizlikler nedeniyledir. Ancak, anarşist kıskançlık, his seviyesinde kalmaz; doğru ya da yanlış, öyle ya da böyle, kimi eylemliliklerle -ki genelde en naif formuyla sabotaj olur bunlar- kendini gösterir. Kıskançlık hissinin altını çizdiği gerçek, kıskanılan nesneye "sahip olmak" değil, o nesnenin paylaşamıyor ya da paylaşılmıyor olmasıdır. Lüks jip, yukarıda değindiğimiz çerçevede, bunun ilk akla gelen örneklerinden. Peki, otomobilini otostopçularla paylaşmayan bencil insanlarla, bedenini kendine saklayan ya da kendi seçtiği elit azınlıkla paylaşan kadın/erkekleri aynı kulvarda değerlendirebilir miyiz?

Biraz önce ima ettik. İnsanın kendi bedeniyle kurduğu mülkiyet ilişkisi oldukça sorunludur. Zira, her ne kadar aksini iddia etseler de, insanlar öyle ya da böyle bedenlerini kiralayarak kimi menfaatler elde etmede hâlâ ahlaki ve moral sorun görmüyorlar. Hasta olduğunda, onanmak için hekimin ya da büyücünün ellerine teslim edilen beden, haz almak için sevgilinin kollarına bırakılan beden, para kazanmak için müşterisine teslim edilen beden arasında ne ontolojik ne de epistemolojik olarak çok fark bulunmamaktadır. Bu noktayı irdelemeyi, ana konumuzdan çok sapmamak adına okura bırakalım.

Daha önce değindiğimiz gibi, bu sorundan kaçınmanın en kolay noktası, bedene iyelik yüklemelerinin bindirilebilmesini toptan ve baştan reddetmektir. Bu kolay bir yol. Daha zahmetli olan yol ise, diğer insanların da kendi bedenlerini sahiplenmelerini engellemek için çaba sarf etmektir. Diğer bir deyişle, bedene iyelik yüklemelerini bindiren yolu tıkamaktır. Bu, kuramsal dil bilim ve felsefenin, hiç anlamadığım sahalara ait bir yaklaşımdır.

Sunduğumuz yaklaşıma yönelik ilk eleştiri, beden sömürsüne dayalı erkeklik/kadınlık kurgularının aslında içkin olarak bedenlerin kimi özelliklerine dayanmak

zorunda olmadığıdır. Zira, malum, bedenlerin ve beden parçalarının tarih ve toplum içinde değişen önem ve anlamları, aslında bunların oldukça değişken anlamlara haiz olabileceğinin kanıtıdır.

Muhakkak ki, bu yaklaşımın işaret ettiği noktaların doğruluk payı var. Ancak, hemen hemen her sömürü yöntemi gibi, örtülü ya da aleni tüm beden sömürülerinin dayandığı bir insani zemin, bir içgüdü ya da dürtü de bulunmaktadır. Gündelik dilde politik ve felsefi sefaletiyle sıkça zikredilen, "beğenilme isteği" ya da "cinsel cazibe" gibi "doğal dürtüler maskesi" arkasına saklanan hisler, aşikardır ki, üzerinde yükseldiği sömürü ve rekabetçilik gibi toplumsal ve ekonomik yapıların varlığını ustaca gizleyebilmektedir.

Diğer bir deyişle, anarşist ahlak nasıl "komşusu açken, tok olmayı" dışlıyor (ve hatta lanetliyorsa), komşusu çirkinen güzel olmayı/güzelleşmeyi de lanetlemektedir.

Yazının başında değindiğimiz mantıkçı yaklaşım bu durumu kolaylıkla kavramsallaştırabilmektedir. Zira, komşusu açken tok olan anarşist aslında, komşusundan, komşusunun aç olduğunu bildiğini saklamaktadır. Zira, en konvansiyonel anarşizan düşüncelerde bile, bu senaryoda yardımlaşmamak kabul edilir değildir. Dolayısıyla, komşusu açken karnını doyuran anarşist, komşunun açlığını ortak bilgi haline getirmemektedir - oysa bu bilgi özne ve komşusu arasında ziyadesiyle dağıtılmış bilgi haline gelmiştir. Benzer şekilde, güzelleşmek de, çirkinlik hakkında ("çirkinlik kötüdür" ya da "ben çirkin olmak istemiyorum" gibi) örtülü bir yargıda bulunduğu için, ortak bilgiye erişme gerekliliğini sağlayamamaktadır. Zira, bu yargılar belli edilmemektedir.

Bağlayalım.

3.3 Anarşist Kadın Etek Giymez!

ABD'nin ünlü anarşist yayınevlerinden AK Press, bir zaman önce tişört bastırmaya karar vermiş. Bir akli evvel, bu tişörtlerle beraber ayrıca "girlie" denen, dar kadın tişörtü de bastırılmasını önermiş. Anarkofeministler, malum nedenlerle bunu engellemeye çalışmış. Aylarca süren tartışmalar sonrasında, "girlie" tişörtler hazırlanmamış.

Öte yandan Atlantik'in beri tarafındaki özgürlükçü/anarşizan hareketler Kuzey Amerika'nın bu feminist yaklaşımını anlamakta hep güçlük çekmiştir. "Anarşist kadınların da alımlı olabileceğini öğrenmeleri gerek" demişti Amsterdam'da bir

kadın anarşist arkadaşım, Kuzey Amerika'daki anarşist topluluklardaki radikal kadınları ve erkekleri kastederek. Şaşırmıştım.

Kıskançlık kavramının, ortak bilgi kulvarı dışındaki belirtilerine dair de bir iki söz söyleyelim. Gene, tuhaf örneğimize, jipe, dönelim. Olmaz ya hadi varsayalım: zengin bir anarşist dostumuzun, parayı bastırıp jip almamasının altında yatan nedenleri inceleyelim. Ekolojik ve sosyolojik nedenler ilk akla geleni. Ancak, unutulmaması gereken en önemli noktalardan biri de, jip mülkiyetinin bir dengesizlik ya da adını koyalım, kıskançlık yaratmasıdır. Dolayısıyla, ulaşım araçları kategorisindeki nesnelere dağılımındaki uçurumun artmasına iştirak etmekten imtina etmek, tüm ekonomik ötelemeleriyle birlikte, anarşizan zengin dostumuz için jipten uzak durmak için önemli bir nedendir. Dahası, araç sahibi olmanın, artan objektifikasyonu ve dolayısıyla, araçların bir duygu hedefi haline gelmesi de önemli bir noktadır. Benzer şekilde, otomobil karşıtı grupların sıklıkla vurguladığı gibi, otomobil, yarattığı yalancı mekan duygusuyla, kentlerdeki ortak mekanların azalmasına da yol açmaktadır. Ama konumuz bu değil.

Peki, (konvansiyonel anlamıyla) alımlı olmak isteyen anarşist kadın dostumuzu, bacaklarını epile etmekten benzer gerekçeler alıkoyabilir mi? Örneğin, alımlı/sevimli/kadınsı/feminen/çekici v.b. olmak ya da görünmek ile son model spor otomobile sahip olmak benzer midir?

Yazının gidişatı bunu açık ediyor. Zira, kadınlık hallerinin metalaşması sürecinde açık edilmesi gereken, ortak bilgi haline getirilmesi gereken bilgi nitel ve nicel anlamda, jip örneğinde sözü edilenden daha fazla. Diğer bir deyişle, konvansiyonel anlamıyla güzel kadın olmak demek, (zengin olup) jip kullanmaktan daha fazla bilginin ortak bilgi haline getirilmesini, dahası bu sürece dair çabanın da sarf edilmesini gerektirmektedir.

Bu zorluk kadınların bacağında da tüy çıkmasından kaynaklanmamaktadır. Bu gerçek, kadınların bacaklarını erkeklerin de suratlarını tıraş ederken, tıraş olmuş olma bilgisini ortak bilgi seviyesine ötelirken ifşa etmeleri gereken ilave bilgileri ifşa etmemesinden ve dolayısıyla, dürüst bir bilgi iletişiminin sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. Nihayetinde, bu zeminde bir ahlaki duruş inşa etmek de imkansızlaşmaktadır. Dahası, sosyal bir inşa haline gelen, kimi kadınlık ve erkeklik hallerinin temelinde yatan cinsiyetçiliğin de yok sayılmasından kaynaklanmaktadır. Erkeklerin sakal tıraşı olması ve kadınların tıraşlı bacaklarının üzerine geçirdikleri etekleri, bunun ilk akla gelen sıradan örneklerindedir.

4. Sonuçsuzluk

Yazıda seçilen örneklerin, mümkün olduğunca naif olmasına gayret ettik. Bunun ilk nedeni, basitlikteki güzellik belki de. Ancak en önemli gerekçemiz, tüm yazı boyunca sunduğumuz kuramsallaştırmaların, aslında gündelik ve sıradan yaşamın beher adımıında içkin olarak var olmasıdır.

Amacımız, bilhassa sıradan örneklerde, anarşizm uygulamalarının bilgisel mantık zemininde çok da kolay olmadığını göstermek; fakat sözü edilen uygulamaları kolaylaştırmak için gereken eforun da tahmin edildiği kadar uzakta olmadığına işaret etmektir. Hayalperest diğer bir beklentimiz de, cinsellik anarşizminin uzun uzun tartışmalara konu olabilmesi ve de bu tartışmaların kimi sahalalarında da formel yaklaşımların kullanılabilmesidir. Hayalimizin, rüyaya mı, hakikate mi dönüşeceğini ise zaman gösterecek.

Teşekkürler: Alp Aslan.

Kaynaklar

[1] Can BAŞKENT, Duygusal Seçim Kuramı.

[2] Robert AUMANN, Agreeing to Disagree. The Annals of Statistics, 1976 vol.4, No:6

[3] Jon BARWISE, Three Views of Common Knowledge,

[4] Johan van BENTHEM, Darko SARENAC, The Geometry of Knowledge.

[5] Can BAŞKENT, Topics in Subset Space Logic.

[6] Steven BRAMS ve Alan TAYLOR, An Envy-Free Cake Division Protocol.

[7] Laura KIPNIS, The Female Thing

(2007)

Yedi Anarşist Günah: 1 - 'Luxuria'

Yedi günah beni hep etkilemiştir. Yazının alt yapısını yedi günah üzerine kurarak, anarşizan cinsellik felsefesini incelemeye başladım. Yazılar İzinsiz Gösteri'de yayınlandı.

Anarşist cinsellik felsefesi üzerine çok yazdık. Eşitlik ve adaletin, anarşizan cinselliğin değişmezlerinden olduğunu vurguladık ve vurguladık... Fakat, tüm yazılarımızda es geçilen önemli bir nokta vardı: acaba anarşist cinselliğin sınırı var mıdır?

Dante, şehveti "başkalarını aşırı sevmek" olarak gördüğünü yazarken, bir yandan da en çok sevilenin tanrı yerinde bir insan olmasının çelişmesine işaret ediyordu aslında. Peki, bir anarşist şehvete nasıl yaklaşmalı?

Meşhur yedi ölümcül Hıristiyan günahlardan biri olan şehvete ya da Latince'siyle "luxuria"ya tarihte atfedilen ilk anlam cinsel şehvetten ziyade, herhangi bir şey/ nesneye karşı aşırı duygular beslemek olarak tarif edilebilir. Lükse, yani aşırıya düşkünlük çağlar boyunca Hıristiyan keşişleri cinsellik boyutunda rahatsız ettiğinden, luxuria günahı şehvete, yani cinsel partnere duyulan ve üreme amaçlı olmayan bedensel ilgiye indirgenegelmiştir.

Dante, İlahi Komedi'da, şehvetin alt ettiği insanların dinmek bilmeyen bir fırtınaya kapılacağını ifade ederek, şehvetin insana verdiği amaçsız ve faydasız gücü sembolize ediyordu. Benzer şekilde, şehvetten arınmak isteyenler, alevler içinde yürüyerek "dertlerinden" kurtulmaya çalışıyorlardı. Öte yandan, şehvete göz kırpan Hıristiyanlar da yok değildi. Cinsel ilginin ortaçağ Hıristiyan düşünce tarihindeki oldukça şaşırtıcı izdüşümlerinden bizim en sevdiğimiz ve tebessümle andığımız, Abelard'ın efsanevi aşkı Heloise'ye duyduğu derin cinsel ve duygusal aşktır. Abelard'ın, adı güzel-kendi güzel otobiyografisi Historia Calamitatum'da (Felaketler Tarihi), kendisinin Heloise'nin göğüslerini okşamayı İncil'in sayfalarını çevirmeye tercih etmesini, Heloise'nin hamileliğini ve kendinden uzakta doğan oğullarını anlatırken, acaba mezarını Pere Lachaise'de ziyaret edeceklerde nasıl bir his yaratmayı amaçlamıştı, bilinmez. Fakat, Stanford Felsefe Ansiklopedisi'nin, antikçağlardan sonraki en büyük mantıkçı olarak nitelediği Abelard'ın şehvetin kollarına nasıl düştüğünün hesabını felsefe çerçevesinde vermek birazcık zorlamayla da olsa mümkün.

Peki, çerçevemizi anarşist düşünce düzlemine koyduğumuzda, mantık sever ya da Fayerabendçi olsun, özgürlükçü düşüncenin yüksek cinsel iştaha yaklaşımını nasıl yorumlamalıyız? Burada, bir moral kuram geliştirmeye çalışmayacağız sınırlarımızı aşp. Fakat, azla da yetinmeyip, anarşizmin cinsellik sahasındaki ötelemelerinin

şehvet sorunsalına dair önemli açılımlar getireceğini de iddia etmekten geri kalmayacağız.

Ortodoks (ve hatta gerici) sol düşüncenin, devrim aşkının önüne geçen şehvete karşı uyguladığı "infazlar" ve "lanetlemeler" çok kere belgelendi ve bir o kadar da tabulaştırıldı. 68'in tokatını yiyemeden özgürleşemeyen solcu cinsellik, bize amacımız için pek fayda sağlayamayacak. Zira başına sürececek merhemi olmayan tutucu sol düşünce, cinselliğe ve bilhassa cinselliğin "aşırı" (her ne demekse) formlarına karşı ancak anarşizmden ve diğer anarşizan tandanslı özgürlükçü düşüncelerden devşirdiği derma çatma analizlerle yaklaşmakta ve dolayısıyla da tutarsız bir cinsel politika yaratmaktadır. Feminizmi ve eşcinsel özgürlük hareketini dahi bünyesine katmaya gayret ederken hazımsızlık çeken klasik sol ideolojiler, sadece bu yazıda değil, cinsellik politikalarındaki devinimler üzerine söz söyleme gayesi olan her platformda benzer yaftalar yiyecektir ve dahası yemelidir.

Öte yandan, anarşizmin cinselliğin aşırı formlarıyla ilgili aleni bir beyanatını da bilmiyorum. Keza, kara sevdaya ya da örneğin "saplantılı cinselliklere" dair, oturmuş ve tutarlı bir anarşist yaklaşım da bulunmamaktadır. Fakat, elbette, anarşist çevrelerde ve topluluklarda, erişkin cinselliğinin hiç bir formu engellenmemekteyse de, biraz önce değindiğimiz gibi, işbu cinsellikler de derin anarşist analize tabii tutulmamaktadır. Öte yandan, literatürdeki kimi anarşizan görünüşlü feministlerin (örneğin Andrea Dworkin ve Ti-Grace Atkinson) pornografiye ve BDSM etkinliklerine karşı dışlayıcı ve saldırgan tutumları ise, anarşizme mal edilebilir olmaktan uzaktır.

Peki sevgiyi, toplumcu özgürlük idesine, devrim hülyasına ya da makro ekonomik paylaşım ilkelerine değil de, (belirli ya da değil; bir tane ya da değil) insana odaklama hususunda, anarşizm umulduğu kadar özgürlükçü olabilecek midir, görelim.

Anarşizmi, sol düşüncelerden ayıran en önemli noktalardan biri şüphesiz ki getirdiği engin iktidar analizidir. Erkeklığın, karşıcinselciliğin, etoburluğun, yaşın v.s. bir iktidar kaynağı olarak toplumda ve devlette yeniden ve yeniden çeşitli biçimlerde üretildiği üzerine anarşist literatürde, bu satırların yazarının katkıları dahi dahil olmak üzere, nice çalışma bulunmaktadır.

Peki, sevgiyi (ve hatta aşkı ve cinsel şehveti) olası bir iktidar kaynağı olarak görebilir miyiz? Eğer, sevgi bir iktidar kaynağıysa, o halde şehvet de iktidar hevesi ya da saplantısı olarak görülebilir mi acaba? Dahası, bu dizgeyi takiben şehvetli insan da, sevgiyi bir iktidar aracı olarak kullanan iktidar saplantılı bir insan olarak görülebilir mi?

Bu gözlemler ışığında tüm analizimizin özü, sevginin ve şehvetin bir iktidar kaynağı olarak görülüp görülmeyeceğini tartışmak üzerine olacak. Çok açıktır ki, anarşizan olmayan bir analiz, şehvet kademesinde yakalayabildiği algı düzeyini, sevgi kademesine yükselteyemeyeceği için, zira sevgi ve iktidara dair analizi yapmak için gerekli belitsel önermeler anarşizme içkindir (bu noktayı gerekçelendirmeyi okura bırakıyoruz), çözümlmelerini ancak şehvet düzleminde gerçekleştirebilecektir.

Sadece sevgi için değil, verili herhangi bir kavramın iktidar ile ilişkisini aramanın basit birkaç yolu vardır. Özcü yaklaşım, iktidarın içkin olduğu kavramlar listesiyle verili kavram arasında bir karşılaştırma yaparak, sözü edilen kavramın iktidarla ilişkisini çözümler. Öte yandan, diğer bir felsefe okulu, pragmatik felsefe ise, verili kavramın anlamının ve tanımının, kullanımında yattığını, dolayısıyla verili kavram eğer iktidara dair bir anlamda kullanılıyorsa, iktidara yol açabilecek bir kavram olduğunu öne sürmektedir. Fakat, bu iki düşünce okulu da, aslında, verili kavramın anlamını, "iktidar" sözcüğünün anlamı üzerinden tanımlamakta, dolayısıyla iktidar tartışmalarını zenginleştirmelerine rağmen, elimizdeki kavrama dair tartışmalara bir katkı sunmamaktadır. Bu nedenle, "sevgi"nin iktidar ile ilişkisini incelerken bu iki yaklaşımdan da sakınmalı ve salt "sevgi/shhvet" kavramının analizini yapmalı ve bu kavramın mantıksal olarak açık bir şekilde "iktidar" nosyonunu öteleyip ötelemediğini incelemeliyiz.

Daha önce yayınladığımız "Duygusal Seçim Kuramı" yazısında değinilen, hislerin hesaplanabilirlik zemininde karşılaştırılabilir olduğu iddiasının ilk uygulamalarından birini, şimdi, yüzeysel ve acele bir şekilde belki de, sevgi ve şehvet ile iktidar kavramları arasında yapacağız. Fakat, bu yazıda bu iki kavramı karşılaştırmaktan ziyade, sevginin getirileri ve götürüleri temsil etmeye muktedir bir "fonksiyon" ile ifade edilebilir olduğu üzerinde duracağız. Kimi gündelik yaşam örnekleri aslında, kolaylıkla bu konuyla ilgili ipucu sağlamakta. Mahkûm olduğumuz özgürlük çerçevesinde seçtiğimiz farklı farklı sevgi nesnelерinin (insan, kitap, spor ...) bizlere farklı farklı kazanımlar (yani faydalar) getireceği çok açıktır. Örneğin, Fuzuli divanını seven bir edebiyat meraklısıyla, ikinci yeniyi takip etmiş bir edebiyat meraklısının, farklı şairane kazanımlara sahip olacağı açıktır. Benzer şekilde, sevilen partnerlerin birbirlerinden farklı farklı getiri ve götürülerin müsebbibi olduğu da açıktır. Dolayısıyla, pipiler ve kukular, şehvetin yanında aslında, kimi fayda ve zararlara da neden olabilmektedir.

Özetle, pratik ve sıradan getirilerine bakarak, sevgiye bir hesaplanabilirlik faktörü eklemek kolaydır. En nihayetinde sevgi, kimilerine göre, bizim onu nasıl kullandığımızla, onu hangi sahada neye yansıtarak işlediğimizle anlam

kazanmaktadır her kavram gibi. Fakat, bu yaklaşımda kavramın içeriği, o kavramı kullananın niyet ve iradesine çok yüksek oranda bağlı olduğu için, elimizdeki kavramın derin bir analizini sunmamaktadır. Öte yandan, burada sunduğumuz anlam analizinde ise, kavram faydayla değil, işleviyle (kullanımı değil) anlam kazanmaktadır. Dahası, sınırları zorlarsak, bu faydayı nicelik anlamında hesaplanabilir kılmaya bile gayret edebiliriz. Örneğin, ceteris paribus, Fuzuli divanının okunabilirliğiyle, söz gelimi Turgut Uyar'ın okunabilirliğini ölçeğe vurabiliriz. Dolayısıyla, oldukça ilkel (ve elbette bu satırlarda sadece konuyu açıklama gayesi güden bir örnek olmanın ötesine geçmeyen) bir yaklaşımla, sanat eserinin hazmedirliğini bir fayda kriteri olarak görebiliriz.

Burada argümanımıza karşı yöneltilecek ilk tez, fayda ile işlev arasındaki inanılmaz benzerlik ve bu minvalde ikisi arasındaki anlam bulanıklıklarıdır. Bu eleştiriyi ciddiye almama lüksümüz yok. Fakat, şimdilik, bu eleştiriyi ilerde açıklayacağımız kimi basit örneklerle bertaraf edebileceğimizin umudunu okura vermekle yetinelim. Sevgi ve şehvetin sınırlarını (eğer varsa) belirlemede göz önüne alınması gereken ilk kıstas, o halde, işlevsellik olmalıdır. Diyalektikçi sol gelenekten gelenler, her şeyi ölçeğe vuruyor görünen bu ekonomist yaklaşımı yadırgayabilir. Fakat, anarşizmin felsefesinin temelini diğer sıradan rakipleri gibi sadece iktisat teorilerine değil insanın olumlu/olumsuz varlığına ve benliğine dayanıyor olması, sözünü ettiğimiz işlevselliğin, dikkatli okunduğunda ekonomist değil, aksine, kümülatif bir "değer" felsefesi olmasını sağlayacaktır. Diğer bir ifadeyle, şehvetin bireyin yaşamındaki nicelik ve niteliğinin aritmetiğindeki kıstaslar, elbette, sadece iktisadi kriterler olmayacaktır. Anarşist analiz bu aşamada, kimi yerlerde sol tandanslı ideolojilerle bile kesişerek, eşitlik, özgürlük, adalet ve dürüstlük gibi kavramların da, şehvetin (varsa) sınırlarını belirlemede göz önüne alınması gereken kriterler olduğunu açık edecektir. Aslında, bu analiz şaşırtıcı değil. Cinsiyetçi ilişki türlerinin eşitliği ihlal etmesi nedeniyle; kısıtlayıcı cinsel felsefelerin de özgürlük ilkesini ihlal etmesi nedeniyle; dengenin tek taraf lehine bozulduğu ilişki türlerinin ise adalet kavramını yok sayması nedeniyle ve en nihayetinde, yalancılığın hakim olduğu ilişkilerin de dürüstlük ilkesini çiğnemesi nedeniyle yadsınması birçok ahlak kodunda olağandır. Bu kademedeki özenle hatırlanmalıdır ki, anarşist ahlakın, yukarıda saydığımız yadırganası ilişki formlarına dair analizi, diğer ahlak kodlarının yaklaşımından derin farklılık göstermektedir. Bu farklılıkların tespiti ve tahlilini ise okura bırakalım.

Şehvetin kimi ahlaki kriterlere göre işlevinin tespiti tamamıyla ayrı (ve muhtemelen tarafımdan asla "yazılmayacak" olan) bir yazının konusu. Yine de, yukarıda kimi temel kriterlere işaret ederek, bu konudaki kimi düşüncelere dikkat çekmiş olduk.

Kuramsal ahlaki kategorilerin sıkıcılığından biraz da olsa kurtulmak için, adettendir diyerek, kimi gündelik yaşam örneklerini inceleyelim.

Muhafazakâr tandanslı cinsellik yaklaşımlarının tamamı ve dahi liberal yaklaşımların çoğu grup seksi yadırgamaktadır. Bu mevzular üzerine düşünmüş hemen her insan, grup seksin temel motivasyonunun şehvet olduğunda hemfikirdir. Fakat, sonrasında, ikincil ve diğer motivasyonları irdelerken, anarşizan ve liberal ahlak kuramları kimi konularda ayrılmaktadır. Dolayısıyla, yazının hacmini daha da artırmamak adına, sadece temel motivasyona yönelelim. Acaba grup seks arayan bir şehvet anarşizan mıdır?

Bu konu üzerinde uzun uzun konuştuğum mantıkçı bir dostum, konunun kuramsal analizine ışık tutması maksadıyla iştirak etmiş olduğu "swinger" klüplerinden söz etti. Sözünü ettiğim dostumun, bu konudaki ahlaki yaklaşımı öte yandan sadece alışıldık liberal düşünceye dayanmaktaydı. Dolayısıyla, tarafların onayının alındığı ve herhangi bir zorlamanın olmadığı bir zeminde, grup seks, kendiliğinden bir moral kriter teşkil etmiyordu. Grup sekse düşünsel yaklaşımların ilk durağı, sevişilen insan sayısının artmasının nasıl bir fayda getireceği ve dolayısıyla "işlevi" nicelik artışı olan bir edimin, acaba gerçekten görüldüğü kadar cezbedici olup olmadığıdır. Kant'ı yerin dibine sokan bu yaklaşım, kimi yorumculara göreyse, nicelik artışını takiben nitelik artışını da getirecektir.

Öte yandan, klasik anarşist düşünce grup seksin evvela adil, özgürlükçü ve eşitlikçi olup olmadığını sorar. Zorbalık ve faşizmi bir kenara bırakırsak ve dahası güncel kapitalist pratiği yok sayarsak (örneğin grup seks klüplerine kadınların girişi sıklıkla ücretsizken, erkekler yüklü meblağlar ödemek zorunda kalmaktadır), elimizdeki tek kriter özgürleşmedir. Acaba grup seks özgürleştirici midir? Bu soruya cevap vermeye çalışmadan önce, grup seksin, eğer özgürleştiriciyse, bireyleri nelerden özgürleştirebileceği üzerine kafa yoralım. Aritmetik olarak, evvela, grup seks, birçok toplumda bireyleri monogam cinsellikten özgürleştirmektedir. Fakat, dikkat ediniz, monogam cinsellikten özgürleşmek, monogam ilişkinin gönüllü olarak kabul edilmediğini ve buna mukabil sosyal bir baskı neticesinde kendini dikte ettirdiğini ima etmektedir. Dolayısıyla, cinsel partnerlerin sayısının artırılmasının burda değindiğimiz ilk heveslendirici gelişmesi, monogam cinsellik kısıtlamalarından özgürleşmek olmaktadır. Varmak istediğimiz nokta aşık aratik: monogam cinselliği dayatan kurum olan evlilik sorgulanmadan ve dolayısıyla lağvedilmeden grup seks anlamsızlaşacak, sadece kendini kandırmaya indirgenecektir. Fakat, dikkat ediniz, bu, grup seksin tabiatında olan bir nokta değil. Aksine, grup seksin çekildiği nicelik zemininde, monogamiyle karşılaştırıldığında ancak, varılan, pseudo bir kriter.

Dolayısıyla, grup seks tartışması evlilik kurumu ile birlikte var olamayacaktır.

Öte yandan, sadece son zamanlarda popüler olan Melissa P. ve Catherine M. gibi kadın grup seks yazarlarından haberdar olmakla böbürlenen okur, aslında monogaminin evliliğin tabiatında olmadığını, zira birçok evli çiftin orjilerin vazgeçilmezi olduğunu hatırlatacaktır. Elbette, kimi çiftlerin evli olmalarının grup sekse iştiraklarını engellemediği bir gerçek. Fakat, bu tanımı, cinselliğin kontrolü olan evliliğin *raison d'etre*'sini değiştirmiyor. Bu kaçamak yanıtımızla yetinmeyen okur gene ısrar edebilir: "Evlilik kavramı da kendini reforme etmiş ve cinselliği kısıtlayıcı rolünden arınmıştır". Yukarıdaki ilk eleştiriyle ilişkilendirilebilecek bu iddia, muhakkak ki dikkate değerdir. Zira, evliliği, ev arkadaşlığına indirgeme yolunda bilhassa Kuzey Avrupa'nın attığı heveslendirici adımlar heveslendirici ve yüreklendiricidir. Fakat, gene de evliliğin kökeninde olan mülkiyet idesinin ilgası için çabalamadıkça, evlilik gene bir hiyerarşik kurum olmaktan çıkmayacaktır. Her ne kadar bu hiyerarşik doz, belki de, kuzey ülkelerinde oldukça düşük olsa da, okur bu satırlarda amacımızın oran/orantı hesabından ziyade, kavramın özündeki otoriter öğelerin varlığının ya da yokluğunun tespiti olduğunu fark etmiş olmalıdır.

Bu uzun tartışmamızı özetleyelim. Grup seks ve şehveti çağrıştırdığı düşünülen diğer tüm edimlerin, ilk etapta ters düz ettiği tüm cinsel tabular aslında, evlilik ve benzeri tahakkümcü kurumların gayri insani kriterleridir. Dolayısıyla, boynu eğri olan devenin öyküsündeki gibi, grup seksin kavramsallaştırılmasının inşa edildiği zeminin detaylı etüdü yapılmadan, söz konusu tartışmalara girişmek beyhude olacaktır. Keza, anarşist kuramlar da, getirdiği detaylı iktidar çözümlemeleri sayesinde, bu zeminin etüdünde oldukça detaycı ve kapsamlı olabilmektedir. Okuru rahatlatalım, bu satırlarda bu analize girişmeyeceğiz bile. Fakat, tekrar vurgulayalım: cinsel şehvet analizini, toplumsal inşadan bağımsız olarak gerçekleştirmek imkansızdır.

Yazılarımıza aşına okuru gene şaşırtmadık. Grup seks tartışmasının başlangıcında sorduğumuz soruyu bilhassa yanıtlamadık. Acaba grup seks arayan bir şehvet anarşizan mıdır?

Yukarıdaki tartışmada işaret ettiğimiz gibi, bu soruya iki farklı kulvardan yanıt verebiliriz. Bu kulvarlardan ilki, güncel kapitalist ahlakın şekillendirdiği ilişkiler zemininde grup seksin evlilik ve ilişkiler bağlamında ahlaki analiziyken; ikincisi de müstakbel anarşizan toplumda özgür cinselliğin çoklu partnerlerle ne kadar gelişebileceğine ilişkin parkurdur.

Her anarşist gibi, ben de evliliğin per se gayriahlaki olduğunun farkındayım. Bu bağlamda, bu ahlaksız kurumdan kurtulmak anlamında grup seks iyidir. Öte

yandan, bu özgürlük düşmanı kriterlerin olmadığı, evliliksiz bir anarşist toplumda ise grup seks şehvetine dair sorular anlamsızlaşacaktır.

Bir günah olan şehveti allayıp pullayıp devrimcileştirdiğimiz sanılmasın. Her ne kadar, cinselliğin ve şehvetin, kendini kısıtlayan mekanizmalara karşı güçlü bir haykırmayla özgürleştirici potansiyelleri olabileceğinin farkında olsak da, bunun yeterli olmadığı farkındayız. Dolayısıyla, şehvet çerçevesinde terk edilen cinsellik, aksak ve yetersiz bir cinsel devrim vasıtası olacaktır. 68 bize bunu gösterdi. Dolayısıyla, şehveti analiz ederken işlevsellik kriterlerini, farklı ahlaki zeminlerde inşa ederek kullanmak ve bu sözünü ettiğimiz kriterleri anarşist alfabeyle dile getirmek, bu günahın tövbesine ve dahası bu günahın önündeki yapay sınırları aşmaya yetecektir.

Yazının başlarında "aşırı" sevgi ve şehvet arasındaki aşıkara bağıntıya değindik. Grup seks örneğiyle de, şehvet sahasına hafif bir giriş yaparken, "aşırı" sevgi alanını ihmal etmiş göründük. Grup sekse neden olanın hangi aşırı sevgi olduğunun, bireyden bireye değişen analizine değinme gereği duymuyoruz. Fakat, dikkatli okunduğunda yazımızın satır araları, şehvet örneği olarak sunduğumuz grup seksin aslında, "aşırı" sevgi bağlamında da işleyebilecek bir örnek olduğunu ima edecektir. "Kısa yazacak kadar zamanımın olmaması" bu yazının uzamasının tek nedeni değil. Bu yazıda, dağınık olmasından gocunmadığımız bir üslupla, şehvetin anarşizmin tahlil etmekten çekinmediği cinsellik ağacının dallarındaki ötelemeleri arasında zıplayıp durduk. En büyük temennimiz ise, bu maymunluklarımızın sonunda okura cinsellik felsefesi ağacından meyve düşmesidir.

(2007)

Yedi Anarşist Günah: 2 - 'Gula'

o. Giriş

Küçük çocukların iştahlarının (genelde) yerinde olması, malum olduğu üzere, onların çok fazla enerji harcamalarından ve bünyelerinin aşırı miktarda besine ihtiyacı olmasından kaynaklanır. Dolayısıyla, harcayacak yeriniz varsa, faydalanma imkanınız varsa, "çokluk", "oburluk" olmaz.

Cinsellik zemininde ise, "çok"u harcamak kolay değildir. Sayısız miktarda tabu ve toplumsal önyargı, görülebilir ilk engellerdir. Dolayısıyla, cinsel oburluk, hemen hemen tüm antropolojik birimde tabudur. Cinsel oburluğun sosyolojik ve antropolojik betimlemelerini bu yazıda umursamayacak, dikkatimizi moral ve ahlaki kriterler ışığında, özgürlükçü felsefelerin cinselliğin aşırı ve yersiz tüketimine nasıl yaklaşması gerektiğini bir vaka incelemesi çerçevesinde yürütmeye gayret edeceğiz. Ortaçağ felsefecileri, birçok konuda olduğu gibi, oburluk günahı konusunda da bize ilham veren tespitlerde bulunmuşlardır. Thomas Aquinas, oburluğun beş farklı türünü sıralamıştır: "praepropere", çok erken yemek; "laute" çok pahalı şeyler yemek; "nimis" çok fazla yemek; "ardenter" çok iştahlı yemek ve son olarak "studiose" de çok seçerek yemek.

1. Wintour mu Roitfeld mi?

Anna Wintour'u moda fanatikleri çevresi dışında da ünlü yapan kitap (ve film), örtülü olarak yüceltildiği "Devil Wears Prada"dır. Fakat, Vogue'un tek ikonası, sözü edilen filmin galasına Prada giyerek gitse de, Wintour değildir.

Carine Roitfeld, Vogue Paris'in 2001'den beri editörüdür. Birçok kritik, Roitfeld'in, Wintour'un yerine Vogue New York'un başına geçmesini istemekte ve beklemektedir. Bu konudaki sorular karşısında Roitfeld, "Wintour ile iyi ilişkilere sahip olup olmaması gerektiğini bilmediğini" söyleyerek ikircikli bir yanıt vermekte, içten içe Vogue New York'un editörlüğünde gözü olduğunu açık etmektedir. Zira, kendisi defilelerin ön sırasında, Wintour'dan dahi daha yakından izlenen bir isim olmuştur kimi yazarlara göre; çünkü o "dünyada en iyi tarzı olan kadındır" ('most stylish woman in the world').

Öte yandan, Wintour'un dergisi Vogue New York, kimi polemiklerle de gündemde kalmaktadır. Örneğin, dergi kürk severliği aşılılamaya çalışmak gibi garip moda vazifeleri edinmekte, öte yandan da ateşli bir kürk ve deri karşıtı olan modacı Stella McCartney'a sayfalarını açmaktadır. Dolayısıyla, varlığını Wintour'un polemikleri ve karizmasına dayalı popülerliği sayesinde 1988'den beri sürdüren Vogue New York, okyanusun öte yakasından, umulacak bir cepheden, umulmadık yorumlar almaktadır.

Roitfeld'in samimi ve sıcak görünen moda eleştirileri, Wintour'un elitizminin yarattığı etkinin aksine, insanların kendilerini Roitfeld'e daha yakın hissetmesini sağladı. Örneğin bir röportajında, Roitfeld, üzerindeki kıyafetlerinden konuşurken, ki YSL ile Prada arasında gidip gelen bir kreasyonmuş, sadece tangasını kendisinin aldığını, diğer tüm kıyafetlerin hediye olarak moda evlerinden geldiğini değinmekte ve beklenen züppe espriyi yapmaktadır: "Bunu yazarsanız, belki tangalarımı da bana yollamaya başlarlar. Belli olmaz, bedenim 'small'."

Rotfield'in samimiyeti, elbette kıçının boyutunu, Les Invalides'deki evinin dekorasyon tarzını ve el çantalarından nefret etmesini herkesin bilmesinden değil, Wintour'un artık 90'larda kalmış tekniklerle haute couture'u yönlendirme gayreti dışında bir varoluş yaratmasından ve Wintour'a karşı ciddi bir dahili alternatif olmasından kaynaklanmaktadır. Roitfeld'in, sözü edilen modaevlerinin son trendlerine dair eleştirel yaklaşımı, bir çoğuna göre moda sanayiine Wintour'dan daha fazla katkı yapmaktadır. Zira, Rotfield sevdiği ve sevmedikleri moda unsurları hakkında açıklama yaparken, dergisine reklam veren firmaların ne düşüneceğini umursamaz görünmektedir. Ama buna rağmen, dergisinin reklam gelirini inanılmaz oranda (%60) artırmayı başarabilmiştir. Dolayısıyla, edindiği "ilham perisi" ('muse') lakabının da hakkını iktisadi olarak da vermiştir.

Wintour/Rotfield gerilimi, dikkatli bakıldığında, refah toplumlarında kadınların bedenleriyle ilişkilerini, boşluğa yer bırakmaksızın doldurabilmektedir. Elbette, bir adım ötesinde kadınların ve erkeklerin de, diğer kadınların ve erkeklerin bedenleriyle ilişkilerini yönlendirmektedir. Rotfield'in da dediği gibi "moda, kıyafetlerle ilgili değildir". Dolayısıyla, moda ve yarattığı obur iştahın analizini, Wintour/Rotfield düzlemine çıkmadan da yapabilmek için, zirveden, ihtişamın doruk noktasından başlamak şarttır.

2. "Manken Sevgilim"

Yakın bir dostumla bu konuda sohbet ederken, kendisi, artık Hustler almayı bıraktığını, onun yerine Vogue aldığını söylemiş ve eklemiştir: "Hem de elimde sallaya sallaya her yere götürebiliyorum Vogue'u."

Cinsel oburluğun görselliğe indirilmesi ve devamında bu oburluğun görsel aşırı uyarılarla sömürülmesi çok da yeni bir analiz değil. Biz bu yazıda, Rotfield/Wintour gerilimi arasında kendinden beklenmeyecek manevralarla, kendine kolay kolay altedilemeyecek alan açan moda sanayiinin, cinsel oburlukla olan ilişkisine, anarşizm zemininde değineceğiz.

Birkaç önemli kabulümüz var. Her ne kadar "moda sanayii" terimini kullansak da, bu yazıda, bu sanayinin, kapital ile olan ilişkilerine yoğunlaşmayacağız. Dolayısıyla

bir Jimmy Choo'nun etiket fiyatının 550\$ olmasını önemsemeyeceğiz. Diğer bir ifadeyle, Thomas Aquinas'ın beş oburluk günahından birini kendiliğinden elemiş olacağız. Dahası, modanın günümüzde kadını metalaştırdığı ve kadınların bedenleriyle olan ilişkilerinde patolojilere yol açtığıyla da ilgilenmeyeceğiz, zira bu analiz üzerine oldukça kapsamlı bir literatür zaten mevcut ve bu satırlarda aşıkara işaret etmek niyetinde değiliz.

Yukarıda da ifşa ettik, başlangıç noktamız, modanın, güzellik ethosunun meşru bir estetize odağı olarak cinsel iştahla olan öñü alınamaz bağı olacak.

Moda, açıktır ki, Thomas Aquinas'ın oburlukla ilgili öñe sürdüğü beş günahla açık bir şekilde örtüşüyor. Haute Coutre; insanlarda erken erken, zamanı ve yeri gelmeden tüketme isteğı uyandırır, dahası çok pahalıdır ve çok fazla miktarda tüketmeniz gerekir ve de insanda önlenemez bir iştah yaratıp, bunu seçicilik ve seçkincilik maskeleri altında sürdürür.

Bu yazıda, irdellemek istediğimiz, Thomas Aquinas'ın teşhisleriyle hemfikir kurgusal bir anarşistin, haute couture'un cismani nesnesi olan manken sevgiliyle olan ilişkisi olacak. Ancak, manken sevgili metaforu, elbette ilk bakışta rahatsız edici görünüyor. Mankenleri tektipleştirmek ve benzer şekilde, sözü edilen meslek erbabını politik olarak küçümsemeye dair kimi tınılar barındırıyor sanki argümanımız. Teşbihte kusur olmaz, demek; bu konudaki tek antitezimiz.

Manken sevgili özelinde ve moda genelinde, cinselliğın yaşamın neredeyse her alanına "sızması" bu yazıya başlarken sahip olduğumuz ilk motivasyon oldu. Cinselliğın fütursuzca yaşamın her sahasına sızması, bu sızmaların toplumsal gruh tarafından eşzamanlı, ama belki farklı dozlarda, benimsenip derhal uygulamaya geçirilmesi, çoğumuzun sahip olduğu ilk temel gözlemlerdendir.

Bu temel gözlemler ışığında, zihnimizin bir köşesinde de anarşist ahlak diskurunu tutarak, acaba kurguladığımız ilişki nasıl çözümlenebilir?

Cinselliğın, yaşamın her alanına sızması per se bir kusur barındırmıyor elbette. Zira, özgürlükçü düşünceler, özgürleştirici olduğuna inandığı edimleri teşvik etmelidir. Dolayısıyla, özgürleşme kriterinin sağlandığı durumlarda dahi, dikkate almamız gereken bir diğer önemli kriter daha var: Eşitlik.

Cinselliğın, toplumsal manada, yaşamın, tanım itibarıyla cinselliksiz sahalalarına nüfuz etmesi, eşitlikçi bir şekilde kotarılabilir mi? Dahası, bu sızıntı, yarattığı olası oburluk tehditi nedeniyle, moral zeminde meşru mudur?

Eşitlikçilik kriterini değerlendirmeye girişirken, elbette ezilenden başlayacağız. Güzellik mevhumunun ezdikleri de çirkinlerdir.

3. Quasimodo

Manken sevgilinin, romantik edebiyattaki en bilindik antiprotagonisti Victor Hugo'nun Quasimodo'sudur. Sözü edileni fazla betimlemeye gerek yok: Sen nehrindeki Ile de la Cite'deki Notre Dame kilisesinin, kilisenin tepesinde yer alan kaymera ejderleri kadar korkunç zangoçudur Quasimodo. Dışı çirkin, içi güzel ademlere dair Yeşilçam romantizminin en bilindik temsillerindendir.

"Quasimodo mu, manken sevgili mi?" sorusuna cinsellik zemininde verilecek yanıt açıktır. Ancak, elbette bu Hume'u takip edersek, bu yanıtın verilmesi gereken yanıt olduğunu tanıtlamamaktadır. Zira, biyolojik ya da seksüel yönelimin realitesi, söz konusu ilginin moral olduğunu ispatlamaya yetmemektedir. Yoksa, anarşizm, fiziksel güzelliği reddedip, takipçilerinin çirkinden, yani ezilenden, taraf olmasını mı salık vermektedir?

4. Çirkin Kadınlar ve Çirkin Erkekler

Wintour/Roitfeld ikilisiyle başladığımız yazının Quasimodo ile devam etmesinin altında kimi aşık imalar elbette mevcut. Bunlardan biri, çirkinliğin, bir politik görüngü ve kimlik olarak anarşist/anarkofeminist mücadeledeki konumu. Diğer bir ima ise, öte yandan, görseelliğin yarattığı yanılsamaların politik bir şekilde ekarte edilmesine dair giderek artan ihtiyaç.

Dolayısıyla, manken bir sevgilisi olan kurgusal anarşist dostumuzun, yönünü nasıl bulacağına dair bir yol haritası yapmak niyetindeyse, sözü edilen imaları da bir şekilde gündemimize almak zorundayız. Dahası, bu yol haritasının evrensel bir ilkeye erişebilmesi için, ezilenleri -yani "çirkinleri"- de kapsaması zorunludur.

5. Sonuçsuzluğu Neden Seviyoruz?

Sözünü ettiğimiz yol haritasını sunmak, yani çirkinleri de kapsayacak bir güzellik ethosu yaratıp, bunu cinsel oburluğu da bertaraf edecek şekilde sunmak, bu satırların harcı değil. Kitlesele güzellik sanısına dikkat çekip, bunun yarattığı, ötekileştirici güzellik imgesine karşı bir mücadele çağrısı yapmak ise, elbette zihnimizden geçen temennilerden ilki.

Yazının belirli bir sonucunun olmaması, aslında, bu konunun onlarca farklı şekilde sonuçlandırılabilir olmasından kaynaklanıyor. Anarkofeminizmden, ikinci dalga feminizme; anarşizmden sosyalist feminizme dek birçok çözüm önerisi, gerek bireysel gerekse toplumsal hedef gözeterek dillendirildi, bunları burada tekrarlamayacağız. Vurgulamak istediğimiz, ahlak ve moral zeminde, bir politika yaratmanın aciliyetidir. Elbette bu politika, eşitlik ve özgürlük zemininde ima ettiğimiz şekilde uygulandığı takdirde, hem kumaşları hem de insanları hür kılacaktır.

(2007)

Yedi Anarşist Günah: 3 - 'Avaritia'

I.

".. madem eşitlikten yanasın be pezevenk adam, önce hanımını gönder de bu eşitlik sağlansın"

Şevki Yılmaz

Gaziantep'in medyatik belediye başkanı Celal Doğan, 10 yıl önce Gaziantep genelevinin açılışında tekbirlerle kurban kestirir. Bunun üzerine, Şevki Yılmaz, (yanılmıyorsam) New York'ta yaptığı bir konuşmasında yukarıdaki sözü sarfeder: "Kurban keserek genelev yaptırıyor. Yüzlerce şehit yatıyor orada. Namus için şehit olunan Antep'te genelev yaptırıyor ve diyor ki, 'ben sosyal demokratım, bu ülkede ihtiyacını gidermek isteyen gençleri de düşünmek zorundayım.' Be adam, madem eşitlikten yanasın pezevenk adam, önce hanımını gönder de bu eşitlik sağlansın."

Anılarda yer eden bu konuşma, hatta Gaziantep genelevlerinin bulunduğu geniş caddenin Şevki Yılmaz Bulvarı olarak anılır olmasına da vesile olmuş [1]. Akabinde Celal Doğan, Şevki Yılmaz aleyhine tazminat davası açmış, kazandığı parayı da genelev kadınlarına bağışlamıştı. Şevki Yılmaz'ın hakaret ettiği kadın olan, Celal Doğan'ın karısı Aysel Doğan, "Bu karar Türkiye'deki bütün kadınları ilgilendiriyor. Adalet yerini buldu. Genelevde çalışan kadınlar namusumuzu koruyorlar. Onlar da insan. Onlar da dokuz aylık. Şevki Yılmaz'ın eşi de insandır. Allah herkesi ıslah etsin. Bu paranın beş kuruşuna el sürmeyeceğiz. Eşimle, bu paranın tamamını genelev kadınlarına dağıtmak için karar aldık" yorumunda bulunmuş [2]. Nuray Mert'in dediği gibi, "Ya, işte böyle bir ülke burası. Yabancı uyruklu ve fuhuş zanlısı bir kadının televizyonda teşhir edilerek, rencide edilmesini insan hakları açısından eleştirenlere, 'Kadın zaten fahişe' diye savunma yapan vali ararsanız[,] var. Kurban kesip genelev açan sosyal demokrat belediye başkanı ve kadınların namusunu fahişelerin koruduğunu düşünen başkan eşi desenez, o da var" [3].

Anarşizmin eşitlik idesini, sosyalist/Marksist fikriyatından ayıran birkaç malum kıstas var. Bana kalırsa, bunlardan en önemlisi, anarşist eşitliğin, sol tandanslı eşitlik idelerinin aksine, kural olarak "ilerlemeci" (progressive) olmamasıdır. Kapitalizmden, sosyalizme birçok ideoloji ilerleyerek/gelişerek, iktisadi eşitliğin yaratılacağını varsayar. Zira, bu ideolojiler muğlak nedenlerle, şu andaki eşitsizliğin başat faktörlerinden biri olarak gelişmemişliği görürler.

Anarşizmin içkin vasıflarından biri olarak, bu satırların yazarının çoğu yerde daha önceleri de dikkat çektiği üzere, anarşist eşitlik, fedakarlık temelli bir pratik üzerinden de kimi zaman ilerler.

Bu yaklaşıma dair birçok örnek rahatlıkla sıralanabilir. Dünyanın en gerzek refah

anlayışı olan zekatçılıktan tutun da filantropi ve alturizme dek, çeşit çeşit birçok yaklaşım alttakini yukarı çekmeye çalışmıştır. Nietzsche'nin alturizme karşı tanıdık argümanları hatırlanacaktır. Anarşizm ise, alturizm ve benzeri garabete, "büyük resmi saklama stratejisi" oldukları için karşı çıkar. Botswana'ya bir çırpıda 1 Milyon \$ bağışlayan Bill ve Melinda Gates'ten tutun da - ki Bill ve Melinda Gates vakfının bütçesi 30 Milyar \$'dır, Sabancı Vakfı'na kadar, iyi yürekli ve başarılı zenginlerle çevrili durumdayız. Dahası, malum duygu sömürüsü mekanizması titiz bir şekilde de işliyor. Zira, hepimiz Botswana'daki AIDS'li doğmuş bebeklerin ömrünün uzamasını, memleketteki yoksulların okumasını istiyoruz.

Anarşist refah, sadece sefada değil, cefada da eşitlik öngörür. Bu açık. Biz gene, iktisat sahasında, yukarıda değindiğimiz yardımseverliğin, cinsellik sahasında da vuku bulan bir maraz olduğunu anlatacağız.

Güncel haberlerde artık iyice gözümüze batmaya başladı. Lise mezuniyet hediyesi olarak mammoplasti operasyonu isteyen genç kadınlar, kazandığı paralarla filantrop olan Helena Rubinstein gibi ikonalar ile kabiliyetli zanaatkar olma rütbelerini sanatçıyla takas eden, burjuvazinin moda tasarımcıları Zegna, Dolce ve Lauren gibi yeni devrin ilahlarıyla beraber, kendini yeniden şekillendiren ve bir o kadar da likit bir güzellik mefhumuyla karşı karşıyayız.

Sözüm güzellik kavramına değil. Bu sefer, beni endişelendiren, güzeller.

Konuya, yukarıda saldırdığımız zekatçı filantropiye dahi ciddiye alarak başlayacağız. Önce filantrop güzel kadın/erkeğin, bu koşullar altında nasıl moral davranması gerektiğini inceleyecek, ardından da özgürlükçü/eşitlikçi anarşist kadın/erkeğin nasıl davranması gerektiğine değinerek yazıyı noktayacağız.

Yapmamız gereken ilk gözlem, para gibi güzelliğin de fazlasının istendiği ve dolayısıyla, benzer şekilde, para gibi güzelliğin de bir "değer (value)" olduğudur. Bu klişe gözlem, filantrop bir insanda, öte yandan, ağır bir bedele neden olacak.

Filantrop kaygıları olan güzel bir kadın/erkeği ele alalım. Örneğimiz daha da zorlaşsın. Sözünü ettiğimiz kişinin, bir de zengin olduğunu varsayalım. Haliyle, filantropi hevesi, kahramanımızın, gelirinin onun için az, ama çoğunluk için yüksek meblağlardaki bir oranını hayır işlerine ayırmasına neden olacaktır. Yani, kahramanımız, servetinin zekatını verecektir.

Öte yandan, belki anadan doğma çirkinliğini örtmek için harcadığı çaba zemininde, belki de doğuştan gelen güzelliği nedeniyle, güzellik, kahramanımıza fayda sağlayan bir etmen olarak varlığını sürdürmektedir.

Peki, güzel kadın/erkekler güzelliklerinin zekatını nasıl verecek? Sözünü ettiğim zengin budalalığını tiye alan, on yıllar öncenin bir filmindeki güzel ve alımlı kadın,

güzel olmasının yarattığı eşitsizliği rastgele erkeklerle yatarak örtmeye çalışıyordu. Hemen gülmeyin. Herhangi bir fayda getiren metaların paylaşımı, hâlâ öyle ya da böyle bir ahlaki ve moral yükümlülük. Bildiklerini anlatmayan bir profesör nasıl "kötüyse", zenginliğini kendine saklayan, servetini topluma sunmayan zengin de benzer şekilde "kötüdür". Demek ki, güzelliğinin toplumsal faydasından yararlanan bir kadın/erkeğin ödevi de, bu güzellikini insanlarla paylaşmaktır. Başka insanların kısa süre de olsa, bu güzellikten nasiplenmelerine müsaade etmek, elimizdeki simitin bir parçasını sokaktaki açığa vermek demektir.

Sonuç olarak, iyi niyetli ve temiz kalpli insanlar, güzellerse eğer, ahlaki olarak bu güzelliği toplumla ve özellikle çirkinlerle paylaşmak zorundadırlar.

Yukarıda, şimdiye dek sunduğum argümanda, bana göre hiçbir kusur yok. Kusur, elbette ki, güzellik mefhumunun hiyerarşik bir şekilde inşa edilmesi. Bir beden politikası olarak, güzelliğin ötediği tüm ayrımcılık şekilleri de (sakatlara, şişmanlara, yaşlılara, gençlere, engellilere vb.) malum, sorunun birer yansımasıdır. Dolayısıyla, ister yukarıdaki argümanları "zenginlerin/güzellerin cezalandırılması", ister "dünyadaki toplam zenginliğin/güzelliğin insanlar arasında denk ve kıskançlığa yer vermeksizin üleştirilmesi" olarak okuyun, gene de eylemin moral ve ahlaki değerini çürütmüş olamıyorsunuz. (Ayrıntılı gerekçelendirme okurun ödevi olsun)

Şevki Yılmaz'a hak verdik. Eşitlik istiyorsak, kuş tüyü yataktan vazgeçeceğiz. Sevgilinin/partnerin kollarında uyumayı da paylaşacağız. Bencillik etmeyeceğiz. Buraya kadar bir sorun yok. Zaten özgürlükçü ve anarşizan komünitelerde öyle ya da böyle uygulanan serbest cinselliği, sokağa indirmeye ve işte bu cinselliğin, potansiyeli itibarıyla, bireylerin elinde, onları esir edici birer meta olmasını engellemeye gayret ettik. Zaten, elden çıkardığımızı paylaşmak kolaydır. Asıl mesele, hayatın özündeki, tekeşlilik ya da lüks gibi, kimi ayrıcalıklardan vazgeçmek değil mi zaten?

Eh, bir anarşist de zaten özgürlükçü olacaksa, yarın yanağını paylaşmasını bilecektir ya da zaten yar yanağını paylaşacaktır.

II.

Peter Singer "Practical Ethics" adlı kitabında belirtir:

"... the first thing ethics is not, is a set of prohibitions particularly concerned with sex. Sex raises no special moral issues at all. Decisions about sex may involve considerations about honesty, concern for others, prudence and so on, but there is nothing special about sex in this respect, for the same could be said of decisions about driving a car." [4]

"İlk olarak, etik, özellikle seksle ilgili, yasaklar kümesi değildir. Seks hiç bir özel ahlaki konuyu gündeme getirmez. Seksle ilgili kararlar, dürüstlük, başkalarını düşünme, sağduyu ve benzeri kaygıları içerebilir ancak, bu açıdan [sözü edilen konularda] sekse özgü özel hiçbir şey yoktur, zira aynı şeyler araba kullanmayla ilgili kararlarıma dair de söylenebilir. [çeviri: C.B.]"

Peki, sekse dair özel bir şey yoksa, seksteki bencillik, neden Bölüm 1'de değindiğim sorunlara yol açıyor?

Yukarıda, örneğin filantropi ya da alturizm örneğiyle somutlandırmaya gayret ettiğimiz "bencil olmama" mottosu, cinsellik sahasına da uygulanması gereken bir ilkedir.

Fakat, filantropi ve alturizm özelinde, "bencil olmama" ilkesinin kimi kötü uygulamalarını görmek mümkün. Zira bencil olduktan sonra bunun iki yüzlü ve sahtekar telafileri elbette, bencil olmamayı gerektirmiyor.

Benzer şekilde, cinsellikte bencil olmamak ne demek? Diğer bir ifadeyle, cinsellikte bencil olmamak ve eşitlikçi olmak arasındaki doğal bağlantı nasıl işlemektedir?

Elbette, adalet gibi bir meziyet ve bencillik gibi bir günahı anarşizm perspektifinden, seks düzlemine indirgemeye çalıştığımızda, aklımıza hemen nispeten ünlü bir İngiliz felsefecinin makalesi geliyor: "Is Sex Morally Special" (Seks ahlaki olarak özel midir?) [5].

Sözü edilen makalede altını çizdiğim paragraflardan birini alıntılama izin verin:

"It is clear why utilitarian and Kantians would condone a range of sexual activities once widely thought immoral. For them, it is hard to see what kind of harm or hurt is intrinsically associated with these things, and equally hard to see how the informed consent of participants could be easily overturned by other moral considerations against the activities. [5]"

"Utiliteryanların ve Kantçıların, bir zamanlar genel olarak ahlaki olmadıkları düşünülen bir çok cinsel aktiviteye göz yummalarının nedeni açıktır. Onlar için, bunlarla içkin ne tür bir zarar ya da hasarın ilişkili olduğunu görmek zordur. [Ayrıca onlar için,] [K]atılımcıların bilgilendirilmiş onayının, bu aktivitelere karşı ahlaki kaygılar nedeniyle nasıl kolayca alaşağı edildiğini görmek de eşit derecede zordur. [çeviri: C.B.]"

Bölüm 1'de sinsice altını çizdik: cinsellik insanı bencilleştirir ve bu bir "günahtır". Dolayısıyla, öyle ya da böyle, insanların bencil dürtü ve hislerini cinsellik sahasında doyurmaya meyilli olduklarını görebiliyoruz. Dolayısıyla, yukarıdaki alıntıyı takip edersek, tarafların bilinçli ve bilgilendirilmiş onayının söz konusu olduğu yerlerde, bu bencilliğe itiraz etme hakkımız yokmuş gibi görünüyor.

Zira aksi takdirde "yetişkinlerin yatak odasına müdahale etmiş" olabiliriz, zira ne de olsa, yatak odası mahremdir. Kaldı ki, çiftlerin "özel hayatı" da mahremdir çünkü koca "döver de sever de".

Kaynak

[1] Ekşi Sözlük: "Şevki Yılmaz" maddesi.

[2] Milliyet Gazetesi, 28 Aralık 1997.

[3] Nuray Mert, Radikal Gazetesi, 1 Ocak 2004.

[4] Peter Singer, Practical Ethics.

[5] Piers Benn, "Is Sex Morally Special?", Journal of Applied Philosophy.
(2007)

Yedi Anarşist Günah: 4 - 'Acedia'

(2007)

Yedi Anarşist Günah: 5 - 'İra'

Ulrike Meinhof ve Andreas Baader'in kurucuları olması nedeniyle Baader - Meinhof grubu olarak da bilinen RAF, Avrupa'nın en aktif devrimci silahlı örgütlerinden biriydi. Özellikle, Baader'in 1974'teki açlık grevi sırasında Jean-Paul Sartre tarafından ziyaret edilmesi, sonrasında Foucault, Deleuze ve Guattari tarafından da öyle ya da böyle desteklenmesi, Fransız entelektüel dünyası ekseninde ve sonrasında da sol camialarda gruba derin bir sempati beslenmesini sağlamıştır. Grup, 1998'de otuz yılın ardından kendini feshetmiştir.

Bu romantik devrimcilik minvalinde, Meinhof'un en militan özdeyişlerinden biri hiç aklımdan çıkmıyor yıllardır, "Üzgün olmaksızın öfkeli olmayı tercih ederim."

Anarşist günahlardan biri olan kör şiddet ya da öfkeye bulanmış reaktif eylemler, sadece politikada değil, sıradan yaşamın ufak detaylarında da kendini gösteriyor ister istemez.

Devrimci politikaların zemininde, o hepimize tanıdık romantik bir duygulanımın olduğunu düşünüyorum ben de çoğumuz gibi. "Politik bilinç" de, bu romantik duygulanımı devrimciliğe dönüştürür. Bu algoritma nispeten aşikar: Önce romantikleşiyorsunuz, bir üzüntü kaplıyor bedeninizi; sonra da kimi dışsal etkenlerle bu üzüntülüğünüz öfkeye dönüşüyor.

Yukarıda andığım düzeneği, elbette sadece politika zemininde kullanmak zorunda değiliz, zira üzüntünün öfkeye dönüşebileceği tek platform politika değildir. Romantizmin tanım itibarıyla yoğun olarak hissedildiği romantik ilişkiler, benzer bir algoritmanın görülebileceği belki de ilk düzendir.

Peki, romantik ilişkiler zemininde Meinhof gibi davranmak mümkün mü? Üzüntüyü öfkeye dönüştürmek, Bakuninci olarak aslında, devrimci bir itkidir, yıkıcıdır ve yapıcıdır.

Romantik ilişkilerde, öfke genellikle ayrılıklardan sonra görülür. Yeterince üzülmüştür ve artık yıkıcı tutkuyu yapıcı tutkuya dönüştürmek için bu üzüntü öfkeye dönüşür. Bu hepimize aşağı yukarı aşinadır. "Eski sevgiliye gıcık olunur", "bir daha görülmek istenmez" vd. Peki, her şey bir yana, bu doğru mudur? Öfke, romantik ilişkilerde yapıcı mıdır?

İnsanı, geçmişinin var ettiğini düşünüyorum. Geçmiş deneyimlerinin birikimi, geçmişte öğrenilenlerin günümüze dek muhafaza edilmesi, beni ben yapar. Arkadaşlıklar, okul eğitimi, bir kentte yaşamaya adapte olmak ve hayattaki hemen her şey bu şekilde işler. Ancak, söz konusu romantik aşk/seks ilişkileri olunca, geçmiş birden sihirli değnekle dokunulmuş gibi bir sorun olmaktan çıkıyor. Bu, beni çok şaşırtıyor.

Bunun en önemli nedeni, bencillik ve içsel bir küstahlık bana kalırsa. Arabesk kültürün "Kerhaneden karı almak" olarak nitelediği bu zihniyet, farkında olarak ya da olmayarak belki de, gündelik hayatın hüznünlü gel-gitlerinde kendini belli ediyor. "Ben sana doğru yolu öğreteceğim" okumasına sahip bir bencillikle, "Kirlî geçmişini benimle temizleyeceksin" okumasına sahip bir küstahlığın dışavurumu olarak türlü türlü kereler kendini gösteriyor tüm bunlar ve bu beni çok rahatsız ediyor.

İlişkilerde bu sendromun yaygın olmasının en önemli nedeni, yeni partnerin geçmişimizi bilmemesi ve yeni partnerin geçmişimizle ilgili tek bilgi kaynağının çoğunlukla sadece ama sadece biz olması. Bu elbette, ciddi bir sorun. Böylece, bıkmadan usanmadan "geçmişin hataları" tekrarlanacaktır.

"Geçmişin hatalarının", yeni ilişkilerde yeni hatalara dönüşmesi, ilişkilerde deneyimin aslında çok önemli olmadığını gösteriyor bana. Zira, nasılsa geçmişimi yeni partnerim bilmediğinden, eh, eski ilişkimde de bu hatalar aslında benim değil, eski partnerimin hataları olduğuna göre, belki yeni ilişkim bu hataları, "hata" olarak idrak etmeyecektir. Ne güzel bir düşünce akışı değil mi?

Bu algoritmada beni rahatsız eden, Kantçı ahlak eksikliği. Kimi moral yanlışlar, öznesi kim olursa olsun, çevresel etmenler ne olursa olsun gene de yanlıştır (Kant bununla ilgili bir kural dahi verir kategorik emperatiflerinde). Bu konuya çok değinmeyeceğim - meraklı okuru Kant ahlakın uygulamalarını onlarca kere öyle ya da böyle anlatmaya çalıştığım eski yazılarıma davet etmekle yetineyim.

İlişkilerde üzüntünün öfkeye dönüşmesinin yıkıcılığını, ilişkilerin başlangıcı öncesi bir geçmişi olmamasına bağladım. İlişkilerin geçmişi olmamasına rağmen, bireylerin geçmişi vardır ve bu geçmiş bir yanılısamayla yani "deneyimlerle" kendini yeniler görülür. Ancak, daha yakından bakarsak, bu deneyimlerin, aynı edimin bıkmadan usanmadan tekrarı olduğunu görürüz. Zira, ilişkiler öğrenme parkuru değil, ego tatmin parkurudur bu yazının çerçevesinden bakıldığında, haliyle egomuza zarar gelmesin diye de köprüler yakılır. Bu da tüketici kapitalizmden hepimize aşına olan bir davranış kalıbıdır - insanları da tüketebiliriz zira.

Bu sorunsalı nasıl çözeceğiz? Kapitalizmin topyekün bir mücadeleyle yıkılabileceğini görmek zor değil. Bu yazıda itiraz ettiğim mevzular üzerinden satır aralarında kimi önerilerde bulundum. Öfke ve üzüntü arasındaki ilişki üzerinden gündelik hayat okumaları yapmaya çalıştım. Dolayısıyla çözümün monogamik ya da değil, ilişkilerin tarihsizliğini engellemekten geçeceğini düşünüyorum. Bu, bence sadece bir çözüm değil, anti-kapitalist bir modeldir.

(2009)

Yedi Anarşist Günah: 6 - 'Invidia'

Robert Nozick, ünlü kitabı "Anarchy, State and Utopia" [Anarşi, Devlet ve Ütopya]da "Eşitlik, Kıskançlık ve Sömürüye" koca bir bölüm ayırmıştır. Kıskançlığı "Bende yoksa, başkasında da olmasın" şeklinde özetledikten sonra Nozick, bu tanım itibariyle kıskançlığın tuhafılığı üzerine gider. Fakat, tüm argümanlarından önce, Nozick gene de kıskançlık savunucularının odak noktasını vurgulamadan geçemez: Kıskançlık, eşitliğin altını çizmektedir.

Bu yazıda, Nozick'in takip ettiği değil, ihmal ettiği yolu izleyeceğiz. Eşitlikçilik ve kendine güven duygularıyla kurulan aleni bağın benzerini, ama bu sefer negativist manada, kıskançlık ve eşitlikçilik arasında kuracağız. Fakat, ele alacağımız kıskançlık mevhumunu, hemen belirtelim, tesadüfi insan özellikleriyle ilişkilendirileceğiz. Tesadüfi insan özellikleriyle kastettiğimiz, doğuştan gelen ya da adaletsiz dünyanın şans dediği kimi özelliklerin sebep olduğu kazanımlardır. Mirasyedi olmaktan tutun da, güzel olmaya dek bir çok beşeri özelliği "tesadüfi" (accidental) olarak niteleyeceğiz.

Fakat, elbette, yukarıda sıraladığımız özellikler ve benzerlerinin tesadüfi olmadığı iddia edilebilir. Örneğin, mirasyediler, sahip oldukları zenginliği atalarının çalışarak kazandığını ve dolayısıyla emeğin değerini iyi bildiklerini vurgulayıp, ahlaki eleştirilerden muaf olmayı dileyebilirler. Benzer şekilde belki de kimi hayır kurumlarına yüklü meblağlarda bağışlar yaparak bu şansın diyetini ödediklerini düşünebilirler. Benzer şekilde, güzel erkek ve kadınlar da, aslında "güzelliğin" toplumsal güzellik anlayışına ve kavrayışına uymak için harcanması gereken emekle doğru orantılı olduğunu söyleyip; ağda yaparak, tıraş olarak sarfettikleri zamanla kozmetiğe harcadıkları paranın da birer emek olduğunu iddia edebilirler. Dahası, naif bir estetik zihniyetle, güzelliklerini teşhir ederek dünyadaki estetik mutluluğu artırdıklarını da öne sürebilirler.

Özgürlüğün olduğu kadar, eşitliğin de felsefesi olan anarşizm, eşitliğin tesadüfi nitelikler zemininde ihlal edildiği noktalara da önemle değinmelidir. Zira, yukarıdaki naif örneklerde kendini açık ettiği gibi, tesadüfi insan özellikleri, öyle ya da böyle en nihayetinden hep mülkiyete indirgenmektedir. Güzel memelerim, kaslı kollarım, kabarık banka hesabım, bir aidiyet ve bu aidiyetin getirdiği eşitsizliğe işaret eder.

Bu yazıda değineceğim kıskançlık, insanın kendini mülkleştirmesine bağlı olarak ortaya çıkan kıskançlık. İnsan suratının nesneleştirilip, kimi dışsal itkilerle "güzelleştirilmesi" ve bunun "bedenim benimdir" olarak özetlenecek, hayatımda duyduğum en anti-feminist sloganla somutlaştırılması, kaygılarımı özetleyen örneklerden sadece birkaçı.

İnsanların ilişkilerde birbirlerini kıskanmaları aşına bir kalıptır. Ancak, kıskançlığı analiz etmeden önce, neyin kıskanıldığını anlamının önemli olduğunu düşünüyorum. Kıskanılan, evvela bedendir. Güzelliğin sergilenmesi, bedenın "başkalarıyla" paylaşılması, temelde bedenın mülkiyetleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Zira, mülk bizimdir ve onunla istediğimizi yaparız. Zaten, bu patoloji "bedenlerimiz bizimdir" sloganında da acınacak şekilde kendini belli eder. Kapitalizmin bir oyunu dediğimizi duyar gibiyim... Kıskanılan diğeri bir husus da sevilenin "başkalarına" gülümsemesi, diğeri bir deyişle, sosyalleşme sürecinde bireyin ve bedenın gene ama gene metalaştırılması, nesneleştirilmesi, bir komodite formuna sokulmasıdır.

Dolayısıyla, ilk temel iyimser tespitimiz, kıskançlığın mülkiyete karşı reflektif bir his olduğudur - zira kapitalizmde en ağır suçlar, belki de bu nedenle, mülkiyet suçlarıdır. Mülkiyete dair reaksiyonun doğal ve umulur bir şey olduğunu düşünüyorum. İşin içler acısı kısmı, mülkiyet mevhumunun anarşist cenahlarda dahi farkedilir olmasıdır. İş gerçek metalara gelince, elbette mülkiyete karşıyız: üretim araçlarının toplumsallaştırılması gibi.. Ancak, kapitalizmin sonradan metalaştırdığı ve bunun sonucu olarak da mülkiyet kiplerini üzerinde kullandığı nesnelere söz konusu olunca birden avanak bir çelişki görülüyor. Bu çelişkidenden kurtulmanın belki de ilk yolu, bedenın neden sahiplenemeyeceğini görmek olacaktır.

Bedenim, o halde, neden benim olamaz? Dilbilimsel olarak, Türkçenin sondan-eklemeli bir dil olması, "bedenim" sözünün semantik incelemesini zorunlu kılıyor. Benim biyolojik işlevlerimi gördüğüm vücut/beden anlamında kastedildiğinde, "benim bedenim" söz öbeğinde politik bir sorun gözükmemektedir. Gardı, tren beklerken, gelen trene yönelip "İşte benim trenim", örneğinde de malum, trenin mülkiyeti özneye ait değildir. Dolayısıyla, "-im" iyelik eki, her zaman bir aidiyet veya mülkiyet anlamı vermez. Ancak, sahte-feminist hareketin diline pelesenk olan "bedenlerimiz bizimdir" sloganında açıkça, bedenın bir mülk olarak yüceltilmesi ve sonrasında da bu yüce mülkün sahibinin, bedenın içinde yaşayan insan olduğu ilan edilmektedir. Elbette, bona fide, bu sloganın acılar dolu kadın sömürsü tarihinin bir sonucu olduğunu ve bu sloganı atanların çok da büyük bir kabahati olduğunu düşünmemeye çalışıyorum.

Fakat, çok tuhaf bir şekilde, yazmaya bile utaniyorum aslında, bu garip slogan, ilk etapta, bedenim benimdir, istediğime, istediğim şekilde kiralarım, gibi bir anlama yol açıyor. Dolayısıyla, bir beden-politikası olarak düşünüldüğünde, bunun bir "özgürleşme" olduğunu düşünmüyorum.

"Özgürleşmeyle", "serbestleşme" arasında fersah fersah fark vardır. Batılı ultra-kapitalist ülkelerde yaşam oldukça "serbesttir", ama anarşizmin tebeşir tozlarını solmuş kimse, bunun özgür bir hayat olduğunu iddia edemez.

Benzer şekilde, reaktif olarak ortaya çıkan '68 Paris'inin özgür cinsellik hareketleri, belki de politik ufksuzluk nedeniyle, serbest cinselliğe yol açtı - cinsellik özgürleşmedi, sadece serbestleşti. Elbette, bu bile bir kazanımdır, itirazım yok.

Ancak, anarşizmin talepleri ve öngörülleri (hayır hayır, toplum mühendisliği yapmıyorum ya da anarşizmin deterministik olduğunu iddia edecek de değilim); bu noktada ciddi bir ayırım ortaya koymalı. Zira, bedeni mülkiyetleştirdiğiniz zaman, emin olun, birileri o mülke sabotajda bulunacaktır.

Teşekkür Nozick'ten faydalanabileceğim öngürüsü nedeniyle H. Ünlü'ye teşekkür ederim.

(2009)

Yedi Anarşist Günah: 7 - 'Superbia'

Dinlerden nefret etmeye yeni başlayan insanların çoğu hemen sorar: "12 yaşından büyük herhangi bir insan bu dinlere nasıl inanabilir?". Elbette, bu küstah şaşkınlık, determinist bir rasyonalizmi açık eder. Zira, çelişkilerle, mantıksızlıklarla, aptallıklarla, gayrı-insani muamele ve emirlerle dolu bir saçmalıklar yığınına neden inanılır?

Kimi hoşgörülü ateistler, ortayolu bulmaya çalışır: "İnsanların rasyonel olduğunu varsaymak zaten irrasyondur. Dolayısıyla, bu uslamlama, çıkış noktası itibariyle tutarlı değildir. İnsanların irrasyonel olmayı seçme hakkı vardır.". Kimi, sufi ya da heteredoks dindarlar da hoşgörüyü bulanmış zihinlerini aksettirirler tartışmaya: "Bizim aklımız evrensel mantıktaki tutarlılığı anlayamaz. Nasıl bir karınca Gödel teoremlerini anlayamıyorsa, biz insanların da anlayamayacağı tutarlılıklar olacaktır. Dolayısıyla, bu rasyonalite değil gönül işidir".

Anarşist kimi grupların politik gündem hakkındaki tutumu, hâlâ ve hâlâ, işte bu alegoriye benziyor. "Bırakın yesinler birbirlerini" solcu küstahlığıyla, "Biz demiştik" ödlekligi arasındaki skalada gidip gelen derecelerle kendini vücuda getiren bu, artık adını koyalım, burjuva kibir, söylemeye gerek var mı, yok edilmelidir. Bu burjuva kibir, belki de bir Marksçı gelenek olarak, dar kapsamlı bir kuramsal mecraya sıkışmaktan kaynaklanıyor. Öte yandan, bu analizde benle hemfikir olanlar, çoğunlukla, gene tamamıyla karşıt bir cenaha kayıyorlar. Yanlış ya da eksik bir teorik açılım nedeniyle, tüm kuramsallık paradigmalarını terk edip, ilkesiz ve omurgasız bir anarşizm (hatta buna "Gevşek-Anarşizm" diyenler de oluyor) ya da bulutsu-anarşizm (hatta buna "Gevşek-Anarşizm" diyenler, benim buna bulutsu-anarşizm ve dahası fuzzy-anarşizm dememe de şaşırmayacaktır) gibi kimi idelere öykünüyorlar.

Öte yandan, elbette bu hezeyanlar ve semptomlar sadece anarşizme özgü değil. Çok genel bir kategorik yaklaşımla, benzer kaygıları Avrupa neo-faşist hareketinde, liberal sosyalist (??) hareketinde de görmek mümkün.

Anarşizmin, akla mı, gönüle mi, yoksa her ikisine mi (yoksa yoksa hiçbirine mi) seslenmesi gerektiği konusunda bir fikir birliği olduğunu sanmıyorum. Kimi Marksçı çevreler, her ne kadar anarşizmi, sosyalizmin vicdanı olarak nitelese de, elbette hayat bir İngiliz romantik komedisi değil.

Fakat, sorunun çözümünün anarşizmin hedef kitesinin ya da içeriğinin belirlenmesinden geçtiğini düşünmüyorum. Zira, anarşizme siren eden bu kibirin altında aslında çok ama çok daha önemli bir sorunun yattığını düşünüyorum.

Mantiğin en önemli sorunsallarından biri "doğruluk"u tanımlamaktır. "Doğruluk

nedir?" sorusu, üzerine ciltler dolusu makalenin yazıldığı ve kat be kat daha fazlasının yazılacağı bir problemdir. En müspet doğruluk tanımlarından birini ünlü matematikçi Tarski vermiştir. Tarski'nin doğruluk tanımının temelinde ise deneyimli matematikçilere oldukça aşina bir hile yatar. Tarski doğruluk tanımı, primitif mantıksal değişkenlerin doğruluk değerlerinin bir fonksiyon vasıtasıyla verili olduğunu varsayarak işe başlar. Diğer bir deyişle alfabenin hangi harflerini kullanmanıza izniniz olduğunu bilmezseniz, anlamlı sözcükler oluşturamazsınız. Tarski, primitif mantıksal değişkenlere dayanarak daha karmaşık mantıksal ifadelerin doğruluk değerini çok basit bir şekilde tanımlar. Tekrarlayayım, Tarski, en basit değişkenlerin, ilk etapta doğruluklarının nasıl tespit edildiğiyle ilgilenir görülmez. Zira, Tarski gibi bir dahi matematikçi için bir sorun değildir bu.

Konu politik bilimlere gelince, sorun hâlâ bakidir. Doğru ile yanlış, en temel zeminde nasıl ayırt edeceğiz? Dinlerin bu konuya yanıtlar açık, net (akılları erdiğince, tabii) ve keskindir. Dinler, bu doğrulara kabul edenlere sunacağı mükafatları da, bu doğruları reddedenlere yağdıracığı ızdırapları da eş netlik ve açıklıkla (dilleri döndüğünce, tabii) sunar. Çoğu politik ideoloji de benzer bir yöntem izler. Devrimin yol haritasını muntazam bir şekilde takip etmezseniz örneğin, karşıdevrimciler her an saldırıya geçip, devriminizi elinizden alabilir bir çok devrimci öğretiyeye göre. Benzer şekilde, kimi doktriner kitapta, madde madde sıralanır devrimci talimatlar ve akabindeki doğru/yanlış dikotomileri.

Ancak anarşizme gelince, böyle bir dizge göremiyoruz. Bu anarşizmin göreceliliğinden değil, ünlü bir bilim felsefecisinin tespit ettiği gibi epistemolojisinin "her şey mübah" (anything goes) eksenli bir muğlaklığa ya da pragmatizme sahip olmasıdır. Sözünü ettiğim bilim felsefesi Feyerabend, Avusturyalıdır ve oldukça başarılı ve ünlü bir felsefecidir. Avusturya, hatırlayalım, aynı zamanda anarko-kapitalizmin doğum yeridir. Sözünü ettiğim pragmatizm de kapitalizme; muğlaklıksa, Adam Smith'in görünmez eline devşirilmiştir. Dolayısıyla, anarşizmin epistemolojisinin arkasında ürkütücü bir liberal/liberter zihniyet görüyorum. Bu çok önemle üzerinde değinilmesi gereken bir nokta.

Anarşizm, değindiğim bu "gizli el" benzeri bir zihniyetle, kimi durumlarda doğru-yanlış analizini yapamamaktadır. Buna en son, Ocak 2009'da İstanbul'da ve Ankara'da gerçekleştirme imkânı bulduğum iki söyleşide tanık oldum. Şu anda verili durumları söz konusu olduğunda, anarşistlerin çoğu, pornografi ve fuhuşa karşı olduklarını ifade ediyordu. Ancak, eşitlikçi, idealist ve hatta liberal bir dokunuşla, söz konusu sektörleri idealize ettiğimiz vakit, anarşistler kararsız kalıyorlardı. Diğer bir deyişle, beyaz kadın ticaretinin olmadığı, insanların fuhuşa

zorlanmadığı vs bir dünyada, onlardan fuhuşu ve pornografiyi düşünmelerini istediğimde, birçok özgürlükçü, anarşist katılımcı karar veremiyordu. Dolayısıyla, benim bu durumdan çıkardığım ilk sonuç, anarşistlerin karşı çıktıklarının içsel olarak fuhuş olmadığı, sadece emek yoğun bir iş sektöründeki haksızlıklar olduğuydu. Şaşırtıcı bir şekilde, anarşistlerin zihin algısında, maden işçisiyle seks işçisi aynı kategoride değerlendiriliyordu. Bu oldukça indirgemeci bir yaklaşımdı.

Dolayısıyla, anarşizmin en ciddi sorunlarından birinin, kimi senaryolarda doğru ile yanlış ayırt edememesi olduğunu düşünüyorum. Özgürlük ve serbestlik arasındaki ayrımın (fuhuş serbesttir ama cinsellik özgür müdür?) anarşist cenahlarda net olmaması; anarşist cenahlarda ahlak denilince hâlâ akla yarım yamalak öğrenilmiş totaliter Kant ahlakının (tövbe tövbe tövbe) gelmesi; suç/ceza sorunsalının hâlâ çözülememiş olması gibi.

Bu tartışma elbette bu satırlarda başlamadı. Yirmi yıl önce çıkan Kara dergisinde ve sonrasında Apolitika'da bu konular tartışılmıştı. "Anarşist ebeveynin çocuğunun ülkücü olması hakkı"ndan tutun da "anarşist komünlerde ihraç olmaksızın 'suçluyla' nasıl baş edileceği", hatta ve hatta "özerk Kürt tarım komünleri" gibi birçok konu, internetin bile olmadığı o yıllarda güldür güldür tartışılıyordu. Ama doğru/yanlış ayrımını yapamayan anarşist grup, şimdi hayat enerjisini embesil internet forumlarında birbirine saldırarak harcıyor ve buna da utanmadan devrimcilik diyor. İşte benim kastettiğim, doğru ve yanlış ayıramamak budur.

İş, kötü haberi vereyim, doğru ile yanlış ayırmakla bitmeyecek. Asıl sorun, yanlışla ('suç') karşı nasıl bir tepki ('ceza') vermemizi belirlemede belirecek. Anarşist gruplarda, suçun büyüklüğüne göre cezalar hep derece derece mahremiyet ya da ihraç tadında olmuştur. Bunlar sorunu çözmez, sorunu sadece görünmez kılar.

Yukarıda şimdiye dek sertçe eleştirdiğim diyalektiği kişisel hayatımda uygulamak beni oldukça mutsuz etti yıllarca. Zira, öncelikle doğru yanlış ayrımı yapmak için, kimi temel anarşist kabullerde bulundum. Sonrasında, gelişen beher vaka için, analitik yöntemlerle kimi çözümler geliştirdim. Yanlış tespit ettikten sonra da, her korkak anarşist gibi, kaçarak ihraç bazlı bir cezalandırma yöntemi uyguladım.

Meğer anarşizm, acısıyla tatlısıyla, hayatın müşterekliğiymiş. İşte bu noktanın idrakı, ölümcül anarşist günahların en vahimini işlemekten kurtaracak hepimizi.

(2009)

Güzelî Sevmemek - Bir Sheila Jeffreys Okuması

Mesele'de birkaç yazı yazdım. Bu yazı epey tepki çekti, sonrasında yazdığım yazı da, birazdan okuyacaksınız, tûy dikince bir daha yazılarımı yayınlamadılar. Siyasetin entelektüelîzmin önüne geçmesinin acıklı ve sıradan bir örneği olarak aklımda kaldı bu hadise. Öte yandan Jeffreys ise hala severek okuduğum bir düşünürdür.

o. Giriş

Feminizm tartışmalarının, belki de en rahatsız edici yanlarından biri, radikal feminizme dair yanlış kanılardır. Bu yazıda, bu kanılara neden olduğu iddia edilen önemli radikal feminist düşünür/politik bilimcilerden Sheila Jeffreys'in 2005'te yayınlanan "Beauty and Misogyny" (Güzellik ve Misojeni) adlı son kitabına değineceğiz.

Adının da açık ettiği şekilde, sözü edilen kitap, güzellik ve misojeni arasındaki örtülü bağı araştırıyor. Jeffreys'in belirttiğine göre, kitabın ana konusu, erkekler tarafından kullanılan cinsellik vasıtasıyla, kadınların sömürülmesidir [o]. Radikal feminist düşünce ve eylemlilik okullarında, sıklıkla uçlara giden ve aşırıya kaçan bir figür olarak adlandırılan Sheila Jeffreys'in politik lezbiyenliğine ya da 1979'da yayınladığı "Düşmanını Sevmek mi?" başlıklı kitapçığın içerdiği ayrıkçı tınılara burada değinmeyeceğiz. Fakat, Jeffreys'in değindiği konunun politik önemi üzerinde kısaca duracağız. Dolayısıyla, bu yazıda, Jeffreys'in kitabının eleştirisi üzerinden, radikal feminizme dair kimi tınıları anımsayacağız. Öncelikle, Jeffreys'in izinden giderek sahte-feminist yaklaşımları eşeleyeceğiz. Ardından, güzellik pratikleri zemininde kadın sömürüsüne dair kimi analizleri aktaracağız.

1. Sahte Radikal Feminizm

Bir çok siyaset bilimi/sosyoloji kitabında olduğu gibi, elimizdeki eser de, konuya başlamadan önce kapsamlı bir derleme sunmakta. Böylece kimi son dönem feminist düşünürlerin ve eylemcilerin, güzellik pratikleri üzerine, hakikaten şaşırtıcı ve beklenmedik önermelerini hatırlatarak, Jeffreys hem kendi radikal pozisyonunu gerekçelendirmekte, hem de, sözü edilen önermelerin geçersizliğini göstermektedir.

Sözü edilen "yeni feministlerin" (vurgu Jeffreys'in), Britanya'daki örneği Natasha Walters, feminizmin kişisel alana fazla müdahale ettiğini, "giyinme ve pornografinin, feminizm eleştirisinden hariç tutulması gereken kişisel alana dahil olduğunu" ifade etmektedir. Muhakkak ki, radikal feminist bir perspektiften bakıldığında, tümelci olmayan ya da olamayan bir feminizm kurgusu, kah kişisel kah toplumsal alanda inandırıcı da olmayacaktır - ancak Walters, en basitinden

bunun dahi farkında görünmemektedir. Zira, radikal feminizmin ciddi bir cephe savaşı güttüğü "tercih" söylemi, Walters'da da vücut bulabilmektedir. Walters'a göre zira, kadınlar artık "ne giyebileceklerini, kimle nasıl yaşayacaklarını seçebilmektedir". Walters'ın ABD'li denklerinden, Karen Lehrman da, radikal çevrelerde "lipstick feminist" (ruj feministi) olarak adlandırılmasını gerekçelendirircesine, makyaj yapmanın feminizmle tamamen uyumlu olduğunu iddia etmektedir. Çünkü feministler, Lehrman'a göre, artık, "bir zamanlar erkek baskısının objeleri olarak görülen provokatif kıyafetleri giyebilmekte, yüzlerini ve tırnaklarını boyayabilmektedir". Benzer kanallardan ilerleyen, Nancy Etcoff da, güzellik isteğinin kaçınılmaz ve evrensel bir "temel içgüdü" olduğunu öne sürmektedir (s. 12-3). Bu noktada, önemle altını çizmek isteriz ki, sözü edilen liberal ve kapitalist ve hatta sosyal darwinci araştırmacılar, sözü edilen ideolojilerin neredeyse kalesi olarak düşünülebilecek araştırma kurumlarında istihdam edilmektedir. Örneğin, Harvard Üniversitesi'nde çalışan Etcoff'un, kadınların matematiksel ve formel disiplinlerde daha zayıf olduğunu iddia eden eski Harvard rektörüne nasıl tepki verebileceğini düşünmeden edemiyorum.

Bütün bu eleştirilerin temelinde, neredeyse bir sidik yarışına dönen, güç politikalarının olduğunu görmek güç değil. Bir zamanlar ezilen kadınların, kapitalizmin onlara da sunduğu para, güzellik ve kariyer silahlarını kullanarak ve dahi benzer araç ve gereçlerle erkekler üzerinde güç ve iktidar kurmaya çalıştıklarını görmek zor değil. Şüphesiz, güzellik, bu zeminde, düşülmesi en kolay tuzaklardan biridir. "Fahişe görünümlü kadın" ile "hanımefendi görünümlü bayan" arasında, türlü türlü güzellik anlayışı dayatan cinsiyetçilik, benzer kategorilerle, punk/hippi modasından tutun da, Chanel/Gucci kreasyonlarına dek türlü türlü zeminlerde kendini ivedilikle yenileyebilmekte artık. Sorun, bu yazının çerçevesinde, bu yeniden-yapımın varlığı değil, tüm bu güzellik ve güzelleşme kurgulanımların cinsiyetçilikle benzer bir motivasyon ve yöntem kullanmasıdır. Bu yazıda, Jeffreys okumalarını yaparken, aklımızda bu şiar olacak: cinsiyetçiliğin silahını kullanmal Bu motto, Jeffreys'in ifadesiyle, şu şekilde somutlaştırılabilir: "Popüler kültür tarafından dolaşıma sokulanlar dahil, güzellik ve moda ideolojileri, kadınlar, bu ideolojilere ne kadar tutkuyla bağlı olsa bile, kadınları ezmektedir." (s. 15).

Fakat elbette, güzellik pratikleri sadece güç ilişkileri üzerinden değil, duygulanımlar üzerinden de okunabilmektedir. Gündelik hayattan, kaçınılmaz bir şekilde aşına olduğumuz, "kendimi iyi hissetme" argümanı, Jeffreys tarafından yerden yere vurulmadan önce, kimi örneklerle berraklaştırılmaktadır. Çünkü, hâlâ kozmetik göğüs cerrahilerini, güzel görünmek için makyaj yapılabileceğini savunan feminizan

araştırmacılar bulunmaktadır. Zira, örneğin, Liz Frost'a göre, feministler, eleştirel yaklaşımlarıyla kadınları makyaj gibi güzellik pratiklerinden uzaklaştırmakta ve kadınların kendilerini suçlu hissetmelerine neden olmaktadır. Hatta ve hatta, makyaj, aynı yazara göre, bir karşı çıkış olarak, hem kadınların kendilerini iyi hissetmelerini sağlamakta, hem de kadınların, sessizliklerini aktif bir şekilde sona erdirmektedir. Böylece, Frost'a göre, "güzel görünmek, kadınlar için merkezi bir kimlikleşme süreci" olmaktadır (s. 20).

Jeffreys'in ruj feministlerine eleştirel yaklaşımı, genelde ismi radikal cenahta geçen, Judith Butler'a dek uzanmaktadır. Zira, Butler'ın "performatiflik" fikri, kadınların moda/makyaj gibi aktiviteleri eğlenceli ve teatrel performanslar olarak görmesinin altında yatan kimi postmodern nedenlerden biri olarak adlandırılabilir.

Aslında tüm öykü, postmodern felsefenin ahlaki relativizmine dahi bağlanabilmektedir. Kavram ve oluşları, yeni zeminlerde zıtları üzerinden okuyabilme irrasyonelitesine sahip bir moral oluş, elbette bu metin zemininde, akılcı ve Kantçı bir ahlak diskuru dahilinde dışlanacaktır. Zira, postmodernizmin "everything goes" mottosu, bir ahlak felsefesi oluşturabilmek için yeterli ve gerekli rasyonel zemini sağlayamamaktadır. Dolayısıyla, Kant'ın moral emperatiflerine burada bağlı kalacağız. Ahlaki bir ilke evrenselleştirilemiyorsa ahlaki değildir diyeceğiz. Güzellik ve güzelleşme, bu diskurda, evrenselleştirilemez. Zira kimi kadınlar, doğuştan çirkindir, kimi kadınlar fakirdir, kimi kadınların zamanı yoktur; dolayısıyla, güzel olmak evrensel olamamaktadır. Dolayısıyla, evrenselleştirilemediği için ayrımcı, eşitlik karşıtı ve adaletsizdir. Diğer bir deyişle ahlaksızlıktır [3, 4].

Bu konuyu daha derinlemesine özümsemek için, güzelliği, kimi diğer tesadüfi insan nitelikleriyle karşılaştırmanın faydalı olacağını düşünüyorum. Örneğin, zekâ, benzer şekilde, toplumda insanlar arasında ayrıma neden olan, nispeten doğuştan gelen ve bilhassa ekonomik güçle orantılı geliştirilebilen bir özelliktir. Bu zeminde, güzellikle aklın benzer bir kökeni olduğunu düşünebiliriz. Genetik miras, bu iki boyutta da önemli bir faktördür ve bu iki etken insana hayatta "öne geçme" imkanı tanır. Ancak, akıl söz konusu olduğunda, (özellikle yükselen fikri telif hakları karşıtı hareketler de göz önüne alındığında), söz konusu gayriahlaki avantajın diyetini ödemek kolaydır aslında. Dahası, bu avantajı toplumsal faydaya dönüştürmek de mümkündür. Pamuk'un roman yazmadığı, Sheila'nın matematik yapmadığı, van Gogh'un resim yapmadığı bir dünya düşünmek istemiyorum. Peki, güzellik, toplumsal bir fayda getirebilecek şekilde, Pamuk ve van Gogh'un sanatlarını paylaşmasına benzer şekilde paylaşılabilir mi? Bu konuda, giriş niteliğinde bir

analizi, önceki bir yazımda sunmuştum [5]. Meraklı okuru, sözü edilen yazıya yönlendirmekle yetinelim şimdilik.

2. Tezler

Jeffreys'in argümanlarını tartışmazdan önce, akılda tutulması gereken önemli noktalardan biri, kadın ile erkek arasındaki biyolojik cinsiyet farkının, kadınların ezilmesinde mazeret/gereğe olarak umarsızca kullanılması olmalıdır. Kadın - erkek dikotomisi üzerinden işleyen batı medeniyetleri, benzer bir uslamlamayla görülecektir ki, bu farklılığın görünür ve hissediler olmasını sağlamakta ve yeniden üretmektedir. Kadınların giyim gereçleri, renklerinden seslerine, görsel ve işitsel zeminlerde dahi, "farklı" olmakta, böylece feminenliğin teşhiri de, sözü edilen cinsiyet farklılığına dayandırılabilir. Aslında, 20. yüzyılın başından beri, Jeffreys'in değindiği gibi, bu hususun ince ince işlendiğini görmek zor değil. Jeffreys'in de alıntılacağı gibi, 1930'da yayımlanan Flugel'in "Kıyafetlerin Psikolojisi" kitabına göre, kadınlara erkeğin ayırdedici şekilde giyinmesinin nedeni "cinsel içgüdüleri uyarmaktır". Benzer diskurla, ancak daha iyi kurgulanmış bir analizle, Reynaud ise, kadınların "erkeklerin cinsel tatminine hizmet edecek şekilde giyinmesinin" analizini yaparken değinmektedir: "kadın, [etek giyip] bacaklarını göstererek, vajinasının erişilebilir olduğunu göstermelidir. Ancak, bir erkek, baldırlarını göstermek ya da penisine kolay erişimin olduğunu ortaya koymak zorunda değildir". Bu ve benzer örneklerde somutlanan işte bu nokta, Jeffreys'in de hemfikir olduğu şekilde, radikal feminist analizin önemli çıkış noktalarından biridir. Jeffreys'in de altını net bir şekilde çizdiği gibi, kadınlar, "etekler, vücut hatlarını gösteren kıyafetler, makyaj, saç şekilleri, epilasyon, ikincil cinsel karakterlerin sergilenmesi ya da bunları cerrahi aracılığıyla yaratılması ve feminen vücut diliyle", cinsel farklılık yaratma amacıyla, neredeyse zorunlu bir feminenlik etosu oluşturmaktadırlar bilinçli ya da bilinçsiz olarak. Jeffreys'e göre bu feminenlik, kadınların, kendilerinin ezilen sınıf olduğunu göstermeleri olarak okunmalıdır (s. 24). Dahası, Jeffreys'in de alıntılacağı gibi, tüm bu trajik tablo, Graham'a göre, "toplumsal bir Stockholm sendromu" olarak dahi düşünülebilir. Dahası, Stockholm sendromunun ötesine de geçen bir şekilde, bu güzellik pratiklerine iştirak etmeyen kadınlar alaya alınmakta ve bu kadınlara "sütyen yakan, çirkin, tüylü bacaklı, erkek bulamayan" kadınlar olarak atıfta bulunmaktadır (s. 32)

3. Moda ve Güzellik

Güzellik imgeleminin en pratik ve en yırtıcı zemini elbette kozmetik ve moda sektörüdür. Modanın, burjuva aleti olması ya da cinsiyetçi olması nedeniyle, sömürünün araçlarından olduğuna türlü türlü yerlerde defalarca dikkat çekildi.

Ancak, bu analizlere değinme gereği duymadan, malzemesi beden olan bir zanaat olarak görölen moda/kıyafet tasarımı üzerine düşüncelerimizi, Jeffreys'e de sıklıkla atıfta bulunarak anlatmaya gayret edelim.

Jeffreys'in de açıkça dikkat çektiği gibi, moda vasıtasıyla, cinsiyetler arasındaki ayrımın altı kalın kalın çizilir. Bu farklılıklardan akla ilk gelenler, tenin teşhir düzeyi ve oranı, pantolon ve etek ayrımı, canlı ve mat renkler kullanımı, kadın kıyafetlerinde işlevsel cep noksanlığına dayanarak ekstra bir aksesuar olarak el çantasının var edilmesi ve bilhassa fahiş imgeleminin özellikle haute-coutre'da dahi özenle kullanılması ve işlenmesidir (s. 87). Sözü edilen bu farklılıklar zemininde, Jeffreys'in üzerinde durduğu en dikkat çekici kıyafet tikellerinden biri erkek takım elbisesidir. Zira, "Takım elbise, vücudu rahat bir şekilde örtme, makul düzeyde harekete izin verme ve bedenin kusurlarını örtme görevini yerine getirmektedir. Dolayısıyla, takım elbise, insan saygınlığına izin veren bir kıyafet şeklidir ve dolayısıyla kadınlar bundan yoksun bırakılmıştır. 1980'lerde takım elbise, çalışan kadınlara uyarlanınca, elbise kısıtlayıcı olmaya meyletmiş, kısa etek, vatkadan oluşan dar bir kıyafet şeklini almıştır" (s. 89). Kıyafetlerin sosyolojik tarihine bakılınca, ki çoğumuza 17. ve 18. yüzyılda geçen sinema filmlerinden aşına olmalıdır, erkek kıyafetlerinin 18. yüzyıldan sonra ciddi bir sadeleşmeye gittiğini görüyoruz. Fransız Devrimi öncesi, en az kadınlarınkı kadar şaşaalı olan erkek kıyafetleri, devrimin getirdiği eşitlikçi tınılarla, ayrımcılık vesilesi olmaktan çıkmıştır. Ancak, kadın kıyafetleri, Jeffreys'in de dikkat çektiği üzere böyle bir süreçten geçmemiştir. Zira, Jeffreys'in de alıntıladiğı üzere "kadınlara farklı kıyafetler sunulması, açık olarak erkeklerin cinsel heyecanlarına hizmet etmekle tanımlanmıştır" (s. 90).

Bütün bunlarla beraber, gündelik "kadın" güzelleşme ritüelleri (makyaj, tüylerden arınma, saç boyama ve şekillendirme) de benzer diskur dahilinde, Jeffreys'in analitik yaklaşımı kapsamındadır. Jeffreys'in aktardığı kimi şaşirtıcı tespit ve bulgulara burada değinelim kısaca.

Tüketim toplumlarına kısaca göz atıldığında, en sık uygulanan stratejinin, ürünlerin, farklı algılar yaratılarak tekrar tekrar farklı farklı pazarlara sunulmasıdır. 1910'larda sadece fahişelerin kullandığı ve toplumsal kabul görmeyen ve sıradan bir şekilde yüz "boyası" olarak adlandırılan "ruj", 1930'lara geldiğinde, kadınların kendilerini ifade etme şekline dönüşmüştür. Jeffreys'in alıntıladiğı şekliyle "ruj, ağzı, vulvaya benzetme amacındaydı ve ilk olarak penisi oral olarak uyarmada uzmanlaşan kadınlar tarafından kullanılıyordu".

Makyaj ve benzeri diğer güzellik pratiklerinin modern batılı kadın üzerinde, Çin'deki

meşhur ayak küçültme edimi ve kadın sünnetinin sözü edilen coğrafyalardaki kadınlar üzerinde yarattığı algıya benzer bir algı yarattığı hususu da Jeffreys'ini altını çizdiği diğer bir hassasiyet noktası [2].

Özellikle post-kapitalist batıda ve pre-kapitalist doğuda, sözü edilen güzellik mefhumunun genç kadınlar ve geç ergenler üzerinde ciddi bir baskı unsuru olduğunu görmek için dikkatli bir gözleme dahi gerek yoktur. Ailelerinden "bakımlı" olmaları gerektiğine dair sert uyarılar alan taşralı genç kadınlardan, dar kıyafet giyen ve ağır makyaj yapan türbanlı müslüman kadınlar da benzer sosyoseksüel gelişmelerin bir nebze kurbanı ve maktülü, bir nebze de öznesidir. Özellikle iş hayatında, kadınların "bakımlı" görünmeleri gerektiğine dair yazılı olmayan kurallar, elbette erkeğe denk bir şekilde yöneltilmez, hatta bu akıldan bile geçirilmez. Sakal tıraşı "zorunluluğunu" yok sayan bir erkeğe anormal gözle bakılmazken, "soluk ve renksiz bir cilt, taranmamış saçlar ve hanım olmayan bir kıyafetle" işe giden kadından ya (iyimser bir yaklaşımla) endişe duyulur ya da (kötümser bir yaklaşımla) bu kadının tutumu yadırganır. Elbette, cinsiyetçi stratejinin en önemli adımlarından biri negativist baskı yerine, pozitivist baskı uygulamasıdır. Kadınsı görünümün cesaretlendirilmesi, öte yandan, kadınsı olmayan görünümün cezalandırılmaması ya da yasaklanmaması, konjonktürün bu iki zıt ucunun analizine vakıf olamayan psödo-feministler tarafından, bir kadın güçlenmesi (empowerment) hareketi olarak görülür. Yarı alaycı şekilde, sözünü ettiğim bu psödo-feminist yaklaşım, "ruj feminizmi" (lipstick feminism) olarak adlandırılır radikal feminist çevrelerde. Bu minvalde, elbette ki sorulan ilk ve belki de en sıradan soru kadınların makyajla nasıl kendilerini güçlü hissettiğidir. Ancak, daha da önemli ve çok daha politik olan soru ise, kadınların makyajsız neden kendilerini zayıf ve güvensiz hissettiğidir. Jeffreys, bu zeminde, türlü türlü araştırmaların iç burucu sonuçlarını aktarmaktadır (s. 315). Lezbiyen kadınların, iş güvenliklerini sağlama amacıyla heteroseksüel görünme gerekliliği örtülü baskısı nedeniyle; siyahi kadınların, ırkçılık baskısını daha az hissedip, daha "normal" görünme amacıyla; uzun boylu ya da iri kadınların da benzer şekilde daha az alay konusu olmaları nedeniyle makyaj yaptıklarına dair kimi anket sonuçları, sadece sağladıkları sosyolojik bulgularla değil, toplumsal eşitsizliğin boyutlarını bir kere daha hatırlatması nedeniyle dikkate değerdir.

Zira, artık düzeysiz gündelik gazetelerde bile neredeyse periyodik olarak alıntılanan "iş yeri ve kadın" temalı anket araştırmalarında, defalarca yüzümüze çarpılır acı gerçek: "bakımlı" olmayan kadınlar, kariyer basamaklarını daha geç tırmanır ve bu kadınların işten çıkarılma riskleri yüksektir. İşin tuhafı, kadınların, sıradan bir

rasyonel zekâyı takip ederek, bunu protesto etmeleri beklenirken, ince bir cinsiyetçi ve maço manevrayla kadınlar, "bakımlı görünme" yarışına sürülmüştür. Örneğin, Jeffreys'in alıntılıdığına göre kadınların çoğu, hazırlanmak için alışverişe çıkmadan önce 21 dakika, kadın arkadaşlarıyla buluşmazdan önce 54 dakika, "romantik bir akşam" geçirmeden önce de 59 dakika harcamaktadır. Benzer şekilde, araştırmalara göre, 13 yaşın altındaki kız çocukların dörtte biri makyaj yapmayı denemiştir. Sıradan, oyuncak süpermarketlerinde (örneğin Toys'R Us) artık 6-10 yaş arası çocukları hedefleyen makyaj oyuncakları satılmakta ve daha da kötüsü yoğun bir şekilde talep edilmektedir. Bunun sonucu olarak, sadece ABD'de kozmetik endüstrisi çocuklara yaptıkları satışlardan yılda 1 milyar dolar kazanmaktadır (s. 118).

Uzun uzun sıraladığımız benzer motivasyonlar, kadınların tüysüzleşmesi mücadelelerinde de geçerli olmaktadır. Yazıyı tekrarlara boğmayıp, yazının okunurluğunu koruyabilmek amacıyla, sözü edilen pratiklerin analizine burada değinmeyeceğiz. Ancak, gene de dikkat edilmelidir ki, vücut tüyleri kadın ve erkek biyolojik cinsiyeti arasında oldukça benzerlik taşıyan neredeyse tek noktadır. Dolayısıyla, kadın sömürsünün de en aşikar olduğu noktalardandır. Eş fizyolojik ya da hormonal nedenlere dayalı olmasa da, her iki cinsin bacaklarında tüyler olmasına rağmen, sadece kadınlar bu tüylerden kurtulma mücadelesine girmektedir. Kuzey Amerika ve Avrupa kentleri, kalıcı epilasyonla, bu tüylerden ebedi olarak kurtarma "hizmeti" veren ticari işletmelerde doludur. Bu işletmeler, ayrıca Brezilya ağdası da yaparak, kadınları "cillop gibi güzel" hale getirmektedir. Fakat, bu hizmetler, teknik olarak aynı hizmetin kapsamına girse de, erkeklere yöneltilmemektedir; en azından şimdilik.

Dikkat edilirse, sözü edilen edimlerin insan sağlığı ile ilişkisine değinmedik. Jeffreys, özellikle sağlık zemininde de, bu pratiklerin, insan sağlığına ve psikolojisine olan zararlarına, aslında çoğumuza zaten tanıdık olan argümanlarla değinmektedir. Sağlıklı olmaktansa, sağlıklı görünmenin altını çizip tıbbi ve materyal mantıksızlıklar taşımasına rağmen, yukarıda da değindiğimiz sosyolojik motivasyon ve hevesler, anlaşılan o ki, bu mantıksızlıkları geçerli kılmakta başarılı olabilmıştır.

Jeffreys, tahmin edilecektir, kitabında, kozmetik cerrahiye, bilhassa bunun artan toplumsal kabulüne de kapsamlıca değinmektedir (s.155). Heteroseksüel erkeklerin cinsel iştahına hitap etme alt okuması dahilinde, meme cerrahisi geçiren genç kadınların oranının dikkat çekici rakamlara yükselmesi, kozmetik cerrahinin insan sağlığına ve kişiliğine ciddi bir saldırı olduğu gerçeğini sert bir şekilde

yansıtmaktadır. İşin garibi porno sektörünün insanların dimağına işlediği labiaplasti (vajinal dudakların küçültülmesi) ve anal bleaching (anüs derisinin renginin açılması) de artık çok ciddi oranlarda kabul görmektedir.

Tüm bu okumalar ve belki de ilk etapta yüzeysel görülen gerçekçi tespitleri Jeffreys, beklenmedik bir noktaya bağlayacaktır.

4. Jeffreys'in Amacı

Birleşmiş Milletler, özellikle kadın sünneti ve benzeri kimi geleneksel pratikleri, üye ülkelerin çoğunun imzaladığı bir bildirgeyle, "zararlı geleneksel pratikler" olarak adlandırmıştır. Sadece cinsiyetçi olmaları değil, maddi ve tıbbi nedenlerle de kusurlu olmaları, dahası toplumsal baskıyla (sadece) kadınlara dayatılıyor olması, sözü edilen pratiklerin, bir BM genelgesiyle dışlanmaya ve önlenmeye çalışılmasına vesile olmuştur. Sözü edilen zararlı kültürel pratikler, Birleşmiş Milletler tarafından "kadınların ve kızların sağlığına zarar veren, cinsiyetler arasındaki maddesel güç farkından kaynaklanan, erkeklere fayda sağlayan, kadınların ve kızların olanaklarına zarar veren stereotip maskülenite ve feminenite yaratan ve gelenekler tarafından olumlanan pratikler" olarak tanımlanmaktadır (s. 29).

Sheila Jeffreys'in şaşırtıcı tezi, yazımızda değindiğimiz (ve değinmeye fırsat bulamadığımız diğer) güzellik pratiklerinin Birleşmiş Milletler'in, zararlı kültürel pratikler kapsamına alınmasını talep etmektir. Her ne kadar, şiddetleri ve ciddiyetleri değişiklik gösterse de, bir yanda makyaj, diğer yanda da labiaplasti dahil olmak üzere kozmetik estetik cerrahiye dek, batılı güzellik pratikleri, kadın sünneti gibi artık nihayet, kültürel kodların dışına çıkarak da, "zararlı" olarak adlandırılabilir bir mertebeye erebilmiştir. Dahası, Jeffreys'e göre, zararlı kültürel pratikler söz konusu olduğunda, "tercih" söylemi, bir savunma olamaz.

5. Homofobi Eleştirisi

Jeffreys, genel geçer kadın güzellik pratiklerini eleştirirken, bu güzellik pratiklerini sahiplenen özellikle travesti/transseksüel bireyleri de, bu analizin kapsamı dahiline almaktadır. Jeffreys'in de değindiği gibi "süslü" transseksüeller ya da gay moda tasarımcıları da, yukarıda alıntıladığımız yollarla erkek egemenliği ve cinsiyetçiliği yeniden inşa etmektedir.

Kimi eşcinsel özgürleşmesi eylemcileri ve kuramcıları, Jeffreys'i dikkatle okumadan, bir politik lezbiyen olan Jeffreys'in homofobik olduğunu iddia edebilme cürreti göstermektedir. Maddî bir hata olmasının yanında, bu yaklaşım politik olarak da kusurludur. Zira, eşcinsellerin bir sosyal cinsiyet olarak kapitalist kadınlığı üretmeyeceklerini düşünmek naif bir önermedir. Dolayısıyla, cinsel yönelimlerinden bağımsız olarak, Jeffreys'in cinsiyetçi kadın imgesine destek çıkan

bireyleri eleştirmesi de beklenen bir hamledir.

6. Sonuç

Radikal feminizmin muzdarip olduğu kimi eleştirileri ve özellikle radikal feminizmle, alişıldık feminizm arasındaki önemli nirengi noktalarından biri olan güzellik mefhumunu incelemek açısından, "Beauty and Misogyny" eşsiz bir kitap olarak görünmekte. Kitabın kapsamlılığı yanında, dile getirdiği sıradan önermeleri gerekelendirmekteki başarısı, bu kitabı önemli bir başucu kitabı yapıyor.

Jeffreys'in saldırdığı argümanların, gündelik yaşamın bir çok alanına kendini sinmiş olmasını bertaraf etmek de, Jeffreys'in kitabının verdiği enerji, umut ve rasyonalizm ile mümkün olabilecektir.

(2008)

Kadın Bedeni ve Güzellik

İzinsiz Gösteri'de iki yazılık küçük bir seri yazmıştım.

Kadın bedeninin bir günah nesnesi olarak tekrar tekrar, bilhassa ramazan nedeniyle kurgulanması şaşırtıcı değil. Öte yandan, yine şaşırtıcı olmayan diğer bir nokta ise kadın bedeninin über-seksüelleştirilmesinin "karşı cenah" tarafından neredeyse normalleştirilmesi. Dindar/dinci normalleştirmeden sakınmaya çalışırken, cinsiyetçi ve kapitalist bir kadın normalleştirilmesini yeniden inşa etmek, kadın bedeninin kötülenmesine karşı dillendirilen argümanların inanırlılığını oldukça azaltıyor.

Sözünü ettiğim başat iki okumanın en önemli ortak noktası, kadın-karşıtı bir eril algı tarafından kurgulanmış olmasıdır. Kadın bedenini olumsuzlayıp bir yandan da güzellik kavramının tekeline kadına vererek kadını nesneleştirmek, bilhassa bu coğrafyada hepimizin ezberinde olan bir pratik. Fakat, özellikle cumhuriyet devriminin tepeden getirdiği, toplumsal bir mücadele sonucu elde edilmemiş olması nedeniyle eğreti duran "kadın hakları", Viktoryen bir kadın normalleştirmesini ve hatta ötekileştirmesini de bireylere dayatmakta. Bu iki anlayışı, bu yazıya mahsus olmak üzere, "gerici" ve "ilerici" olarak kısaltalım.

Gerici zihniyet, kadının güzel olduğunun hakkını verir ve bu güzelliğin "kullanım hakkını" sadece kadının meşru sahibine verir. Öte yandan, ilerici zihniyet, kadın güzelliğini bir Helenik estetik olarak kutsar ve yüceltir; güzelliğin saklanması, örtülmesini ve kötülenmesini yadırgar. Gerici zihniyetin bir görsel algıya indirgeyerek kısıtlandığı güzelliği, ilerici zihniyet gene bir görsel algı olarak idrak eder ve paylaşımına açar. Ama gene de, "Bakın, karım ne kadar güzel!" ile "Karım çok güzel olduğu için ona bakmayın!" arasındaki nüans farkını aşamaz bu iki algı.

Benim bu yazıdaki iddiam, feminizmin, gerici algıyı dışladığı kadar, ilerici algıyı da dışlaması gerektiğidir. Bu iki algı, her ne kadar kadının nesneleştirilmesi derecesinde ciddi farklılık kurguluyor olsa da, bir noktada ortaklaşmaktadır. Her iki yaklaşım da kadını nesneleştirmektedir: "Kadın, güzel olandır".

İlerici zihniyet, feminizmin birçok kollarına zuhur etmiştir. Radikal feministlerin, yarı alaycı bir şekilde, "lipstick feminism" (ruj feminizmi) olarak adlandırdığı bu kola mensup kimi yazarlar, örneğin "bir zamanlar erkek baskısının objeleri olarak görülen provakatif kıyafetleri giyebilen, yüz ve tırnaklarını boyayan" kadınların varlığını, feminizmin bir kazanımı olarak okur (Karen Lehrman). Dahası, bu yazarlar toplumcu feminizmin kimi yaklaşımlarını, sıraladıkları "kazanımlara" müdahale olarak görür ve dışlar. Natasha Walters'a göre, örneğin, "giyinme ve pornografi,

feminizm eleştirisinden hariç tutulmalıdır". Çünkü, örneğin, Nancy Etcoff'a göre güzellik bir "temel içgüdüdür". Kimi diğer yazarlar da, açık bir şekilde feminizmin kişisel alana müdahale etmemesi gerektiğini, zira bu müdahalenin kadınları mutsuz ettiğini öne sürmektedir.

Egemen kapitalizmin hepimizin aşına olduğu bu güzellik mefhumlarını, heteroseksüel erkeğin beğenisine göre inşa ettiğini görmek zor değil. "Güzel", nesneleştirilen kadının kimi beden özelliklerinin (yüz, meme, bacak, saç vs.), erkeklerin beğeni ve arzusuna göre yeniden inşa edilmiş halidir. Kadın yüzü "bakımlı" ve renklendirilmiş olmalıdır. Kadın bacağı, erkek bacağına aksine tüysüzleştirilmelidir. Kadın saçı, erkek saçının aksine uzun olmalı ve (her ne kadar artık gündemde pek olmasa da) temizliği ve bakımı bir seremoni halini almalıdır. Kadının erkekten farklı vücut bölgeleriye, zinhar saklanmalıdır ve akabinde de, örneğin, sütyen ve korseyle farklılaştırılarak varolmayan bir imgeye dönüştürülerek erişilmesi imkansız bir güzellik kurgusuna eklenmelidir.

Bütün bu "güzellik savaşlarının" altında, kapitalizmin yarattığı rekabetçi iktidar mücadelesi yatıyor. Ezilen kadınların, kapitalizmin onlara sunduğu para, güzellik ve kariyer silahlarıyla, erkekler üzerinde intikamvari bir iktidar mücadelesine girişmeleri, toplumcu feminist mücadelenin özenle sakındığı ve kapsamlıca çözümlendiği bir vakadır. Seksi mini etekleri ve ıslanınca çıkmayan rujlarıyla erkekleri parmaklarında oynatan kadınlar (??!!), değindiğim intikamvari duygulanımın bir tecellisi olarak okunabilir rahatlıkla. Çünkü, bu minvalde Sheila Jeffreys'in de belirttiği gibi "popüler kültür tarafından dolaşıma sokulanlar dahil, güzellik ve moda ideolojileri, kadınlar bu ideolojilere ne kadar tutkuyla bağlı olsa bile, kadınları ezmektedir". Bu nokta, kapitalizmin en önemli başarılarından biri olarak okunabilir. Ön-kapitalist dönemde düşük ücrete isyan eden işçi sınıfı, artık asgari ücretle işe alınmak için sıraya giriyor. Benzer şekilde de cinsiyetçilik artık zora başvurma gereği duymuyor. Zira, Jeffreys'i hatırlayalım, artık kadınlar bu ideolojilere tutkuyla bağlı görünüyor. Kapitalizmin yarattığı ilk algı yanılsamalarından biri olan ezen - ezilen ilişkilerinin flulaşması ve içiçe girmesi cinsiyetçilikte de, değindiğimiz gibi kendini sıklıkla gösteriyor.

Bu meseleye dair en isabetli analizlerden birini Nancy Kipnis'in yaptığını düşünüyorum: "Eğer dişilik durumu şu anda özellikle kafa karıştırmacı görünüyorsa, bunun nedeni, (...) kadınların birbiriyle hiç uzlaşmaz iki zıt konum arasında bırakılmış olumasıdır. Feminizm ("Bana tatlım deme çük kafa") ve feminenlik ("İşte dünyanın en iyi kaldırmalı sütyenini buldum") büyük bir it dalaşında, bu it dalaşı da hiçbir yerde bireysel dişi ruhunun içinde olduğu kadar fazla değildir. (...)

Feminizm ve feminenliğin uzlaşabilir olmamasının ana nedeni, feminenliğin kirli küçük bir sırrının olmasıdır. Bu sır, feminenliğin, en azından şimdiki formunda, altta yatan bir dişi yetersizliğine dayanmasıdır. (...) [D]iğer bir ifadeyle, feminenliğin kusuru (...) asla başarılı bir şekilde gerçekleştirilemeyecek olmasıdır.”

Feminizmin, güzellik zemininde bir feminenlik analizi yapmasının aciliyeti, gerici zihniyetin kadın bedeni üzerindeki politikalarına, ilerici zihniyetin çarpık ve eksik ideolojilerinin tek alternatif olarak belirmesinden kaynaklanmaktadır. Bu iki yaklaşım, her ne kadar kadın güzelliğinin mülkiyet haklarının bölüşülmesi veya bölüşülmemesi üzerinde ayrışıyor olsa da, ortaklaştıkları nokta yeterince vahimdir. Kadının, kısıtlanmış ya da serbest bırakılmış olsun, bir cinsel obje olarak görülmesi ve cinsiyetçi tümellemelerle daha da nesneleştirilmesi, toplumcu feminizmin derhal daha keskin şekilde yaklaşması gerektiği noktalardan biridir.

(2008)

Erkek Bedeni ve Güzellik

İzinsiz Gösteri'de iki yazılık küçük bir seri yazmıştım.

Önceki yazıdan devam edelim. Türban ve çarşafa cevabın tanga ve korse olmaması gerektiğini ima etmiş ve bağlamıştık: bu iki cenahın ortak noktası, güzellik algısını, kadınlar üzerinden okumaları ve akabinde "kadının, güzel olması gereken" olduğunu düşünmeleridir. Elbette, "çirkin kadınlar" ya da "güzel kadına sahip olamayan erkekler" her iki algının da mazlumlarıdır.

Peki, ya erkekler? Antik Yunan'da tüm detaylarına dek heykelleştirilen erkek bedeni estetiğine ve bu algının günümüze dek yaşayan kalıntısı olan "ördeğin bile erkeği güzel" diskuruna ne oldu? Rönesans ve devamında, sezdirilmeden ve muhtemelen farkında bile olunmadan, merkantalist bir ekonominin doğal bir uzantısı olarak, güzel olanın, kadın olan/evde olan olduğu düşünöldü. Öykünün ortaçağ merkantalist ekonomisinden sonra nasıl ilerlediği malum. Ancak bütün bunlar, Hume'cu bir anlayışla yaklaşacağımız meselenin çözümünde bize yardımcı olamayacak, zira "olandan, olması gerekeni çıkarsamayacağız". Zira, güzellik kavramının erkekten kadına transferi, Hume'u takip edelim, bu algı naklinin ne "doğru" ne de "ahlaki" olduğunu gösteriyor.

Toplumcu feminist bir gözlükle yaklaştığımızda anomali kendini derhal belli ediyor. Bendenizin üç yaşından beri taktığı toplumcu feminist gözlük, plajdaki üstsüz "turistleri" ilk defa gördüğümde bu durumu anneme şu şekilde haykırmama neden olmuş: "Neden bu teyzeler erkek mayosu giyiyor?"

Erkeklik algısının, kadına nasıl aksettirildiğini, kadın bedeni ve kimliği üzerinde nasıl bir hegemonya oluşturduğu türlü kereler tartışıldı. Ancak, aynı algı, erkek bedeni üzerinde, gümbür gümbür homofobi ve heteroseksizm davulları çalarak hem de, pek sık tanık olunamayan bir hegemonya oluşturuyor. Kadın bedeni bir günah nesnesi olarak tanımlanırken, erkek bedeni de bu günahı işleyecek cesarete, azme ve güce sahip olması gereken; ahlaktan, adaletten ve eşitlikten muaf bir aygıt olarak kurgulanıyor. Kadın, bedeninin güzelliğini (umuma ya da ferde) teşhir etmesi gerekenken, erkek de bu teşhirden haz alması gereken, hadi en kötüsü bu teşhiri takdir etmesi gereken olarak kurgulanıyor. "Memelere baktı" ile "Bugün çok şıksınız hanımefendi" skalası arasında türlü türlü ifşaları olan bu diyalektik, ezenin de kendini ezmeye başladığı patolojik ve döngüsel bir hiyerarşi oluşturuyor. Bu refleksif hiyerarşi aslında, "delikanlı muhabbetlerinde" karşımıza çıkıyor sinik bir şekilde: "Abi yapma, o da bacımızla". "Etme bulma dünyası" temalı melodramlarda da bu senaryo bilindik varyasyonlarıyla belirir.

Tuhaf bir döngüsellik var tüm bu tartışmalarda: kadın, erkek algısının güzeliyken, erkek de kadın güzelliğini algılayan olarak yükleniyor. Toplumcu feminizm biyolojik cinslerin tanımını yapmayı es geçerek, sadece formel manada kendi işini kolaylaştırmakla kalmıyor, bir anlamda da cinsiyetlerin adil bir şekilde, hiyerarşisiz olarak tanımlanamayacağını ifade ediyor. Naif bir iyi niyetle cinsiyetlerden birini temel almak ve "diğerlerini" ona göre tanımlamak kaçınılmaz olarak bir tahakküm geretine dönüşüyor. Kadını, "erkek olmayan", çocuğu da "erişkin olmayan" olarak tanımlamak da benzer sorunun tanıtık yansımalarıdır. Bu minvalde, her hicri yılda bir gündeme gelen namaz bozan kadın memesini, "erkek memesi olmayan" meme; yasaklanan bikinili kadın tabelasındaki görüntüyü de "erkek göbeği olmayan" göbek olarak okumak mümkün. Bu uslamlamada bir adım daha ileri gidilebilir. Kırmızı ojelerle, mini eteklerle "özgürleşmek" ile türban ve çarşafıla "özgürleşmek" fenomenleri aynı kategoride incelenmelidir. Oysa, ötekileşme nesnelere üzerinden, "özgürleşmek", önceden de ima ettik, özgürleşmek değildir; dolayısıyla bu ilkeyi ihlal eden tüm edimler denk kategorilere aittir.

Bu eleştirilerimize yanıt olarak kimi mecralarda, kadınları ve erkekleri güzellik hiyerarşisinde eşitlemek adına, kadın ve erkek bedenini eş şekilde nesneleştirmeye gayret eden öneriler dillendirilebilmektedir. "Beckhamizm" olarak adlandırdığımız bu postmodern fenomen, ifade ettiğimiz tüm eleştirilerin (simetrik olarak) eş derece muhatabıdır.

Tüm bu tartışmalar, bir estetik kategori olarak güzeli nasıl tanımlayacağımızı ya da tanımlamamız gerektiğini bize hâlâ net bir şekilde söylemiyor. Acaba, politika zemininde güzelliği erotizmden nasıl yalıtabiliriz? Acaba, tersten bakıldığında, çirkin bikiniler ya da süslü türbanlar bu minvalde özgürleştirici midir? Bunlar da başka bir yazının konusu olsun.

(2008)

Anarşistin Yatağı

Bir dönem, New York'tan gelip İstanbul'da ve Ankara'da o dönem çok önem verdiği anarşizan cinsellik felsefesi üzerine bir iki söyleşi düzenlemiştim. Bu metin de o konuşmanın özeti, Kaos GL.com'da yayınladık.

Bu konuşmada, anarşizmin saadet ve refah vaadettiği, ama ciddi ve detaylı olarak ele almadığı konuların en önemlilerinden birine değineceğim: Cinsellik. Ahlakçı olmama rağmen, ahlaka değinmeyeceğim elimden geldiği kadar.

Paris 1968

Paris Üniversitesi'nin banliyödeki yeni kampüslerinin birinde, Paris Üniversitesi 10 Nanterre'de, 1968 Mayıs'ında oldukça ilginç olaylar meydana geliyordu. Nanterre Anarşist Grubu üyelerinden, şimdinin Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu eşbaşkanı, Daniel Cohn-Bendit ya da Kızıl-Dany'nin (saçları kızıldı) öne çıktığı olaylar, her şeyden önce "özgür cinsellik" talepleriyle ortaya çıkmıştı. Erkek öğrenciler, kız öğrenci yurtlarına girişin serbest bırakılmasını istiyorlardı. 22 Mart 1968'de üniversitenin yönetim birimleri işgal edildi ve sonrasında olaylar Paris Üniversitesi'nin kent merkezindeki kampüsüne, Sorbonne'a da sıçradı ve nihayetinde işler çığırından çıktı. Bu olaylar sırasında, öğrenciler taleplerini nispeten kabul ettirebildiler, iyimser bir bakış açısıyla.

Anarşistlerin, aynı dönemde, özellikle feminist tartışmalara oldukça sarsıcı katkıları oldu. Bunlara burada değinmeyeceğim. Özellikle, lolitacılık ve tecavüz konusunda, gerek Foucault, Sartre, de Beauvoir, Deleuze ve Guattari dahil olmak üzere düşünürler; gerekse anarşist eylemciler ve düşünürler, oldukça keskin ve radikal düşüncelerini günlük gazetelerde tartıştılar. Sekter solcuları elbette en çok şaşırtan, bu düşünürlerin sözünü ettiğim edimlerin dekriminalize edilmesini önermeleri olmuştu. "Düşmanın yöntemini kullanma!" şeklinde özetlenebilir tüm bu çabalar.

Bugünler...

Anarşizmin, '68 sonrası döneme adapte olması çok kolay olmadı. Özgürleştirici ve özgür cinsellik, liberal ya da artık umursanmayan, ciddiye alınmayan, ilgiye mazhar olamayan cinselliğe dönüştü.

Liberterizmle anarşizm en önemli farklarından biri bana kalırsa, anarşizmin aktif bir öz ile özgürlüğü yaratmaya gayret etmesi; liberterizmin ise, pasif ve umursamaz bir şekilde, bu özgürlüğe ulaşmaya çalışmasıdır.

Bu tahlili yeri geldiğinde tekrar tekrar hatırlamalıyız. Zira, çoğu zaman, anarşist özgürlük, liberter özgürlük idesiyle karıştırılıyor. Hatta, günümüzün anarşist geçinen cinsellik politikalarının çoğu, bana kalırsa anarşist değil, liberterdir.

Bir Kaç Kırpıntı

Bu konularda şimdiye dek yayınladığım birkaç yazıyı anlatmak istiyorum. Zira, bıkmadan usanmadan, yalancı özgürlüğün ne olduğunu analiz etmeye ve bu özgürlüğün anarşizm için bir "tehlike" olduğunu anlatmaya çalışıyorum.

Bencillik ve Anarşist Cinsellik

Ben Stirner'i, bencil değil de bir bireyci olarak okuyorum. Anarşizm ve bencillik deyince, ilk öne sürülen isim olan Stirner'i de bu minvalde dışlıyorum. Anarşist bencil değildir. Ama konu aşka gelince, anarşistler de neden bencilleşiyor, bilmiyorum. Bu bencilliği mübah kılan sosyal sözleşmelerden belki de en önemlisi "mahremiyet"tir. Mahremiyet, insanların duygularını kendilerine saklamalarına, bu duyguların hasta emirlerini de kimi zaman, meşru bir şekilde uygulamalarına sebep olur. Benzer şekilde, mahremiyet, insanlar arasındaki hissi paylaşımları azaltır. İnsanı sosyal sahada yalnızlaştırır. GLBT hareketinin, "ortaya çıkma" politikaları da zaten, böyle bir mahremiyeti reddetmelerinden kaynaklanır. Liberterizm ve liberalizm ise insanların "özel hayatlarına" karışmaz. Ama zaten, "özel hayat" değil mi sorunlu olan?

Bencil olmayan, paylaşımcı bir anarşist aşk politikası dediğimde herkesin aklına benzer şeyler geliyor. Ama benim niyetim daha duygusal. Duygulanımların çoğalması ve benzer şekilde de, duyguların özgürce yaşanabilmesine dair aklımdakiler. Zira, mahremiyet, insanda kendinden utanma psikolojisi yaratır, "özel hayatın gizliliğiyle" de birleşince bu, hissi izolasyonlar ortaya çıkar. Aşkı paylaşmak ne demek, bilmiyorum. Ama umuyorum, satır aralarındaki detaylar yeterli ilhamı sağlayacaktır.

Pornografi ve Anarşist Cinsellik

Feminizmin, yıllarca savaştığı bir sahaydı fuhuş ve pornografi. Ama anarşistler bu sahalarda ciddi bir varlık gösteremediler. Benim tezimin bir iki dayanak noktası var. Biri linguistik dayanak, diğeri de fenomenolojik dayanak.

Linguistik tezim, neredeyse sadece "orospu" kavramına yoğunlaşıyor. Bir beden hizmeti olan orospuluğun, başka bir beden hizmeti olan, örneğin, tellaklık ile arasındaki farka; sonrasında da orospu sözünün sahip olduğu dilsel çağırışılara değiniyor bu yaklaşımım. Bunları birkaç yıl önce yayınlamıştım.

Bugün değinmek istediğim nokta ise, fenomenolojik yaklaşımım. Bu yaklaşımın arkasında yatan itki, pornografi ve fuhuşun bir yanılısama olduğu gerçeğinin göz ardı edilmesidir. Orospu zevk almaz, pornografi oyuncularını da rol yapar. Nasıl bir vahşet filminde, katil aslında gerçek hayatta katil değilse ve (umuyorum ki) filmdeki rolünden sadistik bir zevk almıyorsa, pornografi oyuncularını da benzer deneyimleri

yaşar.

Bu nokta, sorunları çözmüyor. Ancak, ben burda, kapitalizmi ve devletleri ortadan kaldırdığımızda cinsiyetçi olmayan bir pornografinin nasıl olacağını tarif ediyorum daha ziyade. Zira, malum olduğu üzere, günümüzde pornografiye yapılan en sert eleştiri, onun kadın sömürüsü girdabını yaratmasıdır. Benim merak ettiğimse, kadın sömürüsü elementini ortadan kaldırdığımızda, pornografi sorununun çözülebilip çözülemeyeceği.

Pornografinin sömüreceği en önemli saha, zevktir; bu saha cinsiyetçi olsun ya da olmasın, pornografide baki kalacaktır. Şimdi sormamız gereken şu: "insanların canını çektirmek mübah mıdır?" Sorunu, aynı noktaya indirip duruyorum: Anarşist eşitlikçilik.

Güzellik ve Anarşist Cinsellik

Belki de hiçbirimizin eşit olamayacağı sahalardan ilki, güzelliştir. Kimimiz çok güzeliz, kimimiz çirkiniz. Peki bu adaletsizliği nasıl çözeceğiz, bu eşitsizlikten nasıl kurtulacağız?

Anarşizmin eşitlik idesini, sosyalist/Marksist fikriyatından ayıran birkaç malum kıstas var. Bana kalırsa, bunlardan en önemlisi, anarşist eşitliğin, sol tandanslı eşitlik idelerinin aksine, kural olarak "ilerlemeci" (progressive) olmamasıdır. Kapitalizmden, sosyalizme birçok ideoloji ilerleyerek/gelişerek, iktisadi eşitliğin yaratılacağını varsayar. Zira, bu ideolojiler muğlak nedenlerle, şu andaki eşitsizliğin başat faktörlerinden biri olarak gelişmemişliği görürler. Anarşist eşitlikçilik, bu minvalde, fedakarlık temelli bir pratik üzerinden de kimi zaman ilerler. Anarşist refah, sadece sefada değil, cefada da eşitlik öngörür. Dolayısıyla, anarşist eşitlikçilik paylaşır. Benzer şekilde, anarşist eşitlikçilik paylaşılamayacak olanı dışlar.

Bunu, güzellik kavramına nasıl indireceğiz peki? Bu konuşmada, odağım güzellik kavramından ziyade, güzeller. Bu adil olmayan sistemin ezenleri olan, güzel yüzlü, güzel bedenli, güzel huylu insanlar.

Tezim tek: Güzelliğin zekatı verilmelidir. Zira, güzellik, ne kadar kısmen rastlantısal olsa da, çoğunlukla toplumsal normlara itaatle gelişir. Moda bu normların en vahşilerinden biridir. Yukarıda da söyledim, "insanların canını çektirmek mübah mıdır?".

Kimi liberal feministler bundan hoşlanmıyorlar. Örneğin, Natasha Walters, feminizmin kişisel alana fazla müdahale ettiğini, "giyinme ve pornografinin, feminizm eleştirisinden hariç tutulması gereken kişisel alana dahil olduğunu" söylemektedir. Karen Lehrman'a göreyse, feministler, artık, "bir zamanlar erkek baskısının objeleri olarak görülen provokatif kıyafetleri giyebilmekte, yüzlerini ve

tırnaklarını boyayabilmektedir." Benzer kanallardan ilerleyen, Nancy Etcoff da, güzellik isteğinin kaçınılmaz ve evrensel bir "temel iğd" olduğunu öne sürmektedir. Liz Frost'a göre, öte yandan, feministler, eleştirel yaklaşımlarıyla kadınları makyaj gibi güzellik pratiklerinden uzaklaştırmakta ve kadınların kendilerini suçlu hissetmelerine neden olmaktadır. Hatta ve hatta, makyaj, aynı yazara göre, bir karşı çıkış olarak, hem kadınların kendilerini iyi hissetmelerini sağlamakta, hem de kadınların sessizliklerini aktif bir şekilde sona erdirmektedir. Böylece, Frost'a göre, "güzel görünmek, kadınlar için merkezi bir kimlikleşme süreci" olmaktadır. Neden bir temel iğd, neden bir kimlikleşme süreci olmasın sürekli bu oyunu kazanacaksanız, değil mi? Ama es geçilen bir nokta var. Sheila Jeffreys'in dediği gibi "Popüler kültür tarafından dolaşıma sokulanlar dahil, güzellik ve moda ideolojileri, kadınlar, bu ideolojilere ne kadar tutkuyla bağlı olsa bile, kadınları ezmektedir." Zira, feminenlik, Jeffreys'in de değindiği gibi, kadınların kendilerini ezilen sınıf olarak tescillemeleri olarak okunmalıdır.

Bütün bu "güzellik savaşlarının" altında, kapitalizmin yarattığı rekabetçi iktidar mücadelesi yatıyor. Ezilen kadınların, kapitalizmin onlara sunduğu para, güzellik ve kariyer silahlarıyla, erkekler üzerinde intikamvari bir iktidar mücadelesine girişmeleri, toplumcu feminist mücadelenin özenle sakındığı ve kapsamlıca çözümlediği bir vakadır. Seksi mini etekleri ve ıslanınca çıkmayan rujlarıyla erkekleri parmaklarında oynatan kadınlar (??!!), değindiğim intikamvari duygulanımın bir tecellisi olarak okunabilir rahatlıkla.

n-kapitalist dönemde düşük ücrete isyan eden işçi sınıfı, artık asgari ücretle işe alınmak için sıraya giriyor. Benzer şekilde de cinsiyetçilik artık zora başvurma gereği duymuyor. Zira, artık kadınlar bu ideolojilere tutkuyla bağlı görünüyor. Kapitalizmin yarattığı ilk algı yanılısamalarından biri olan ezen - ezilen ilişkilerinin flulaşması ve içiçe girmesi cinsiyetilikte de, değindiğimiz gibi kendini sıklıkla gösteriyor.

Bu meseleye dair en isabetli analizlerden birini Nancy Kipnis'in yaptığını düşünüyorum: "Eğer dişilik durumu şu anda özellikle kafa karıştırıcı görünüyorsa, bunun nedeni, (...) kadınların birbiriyle hiç uzlaşamaz iki zıt konum arasında bırakılmış olunmasıdır. Feminizm ("Bana tatlım deme k kafa") ve feminenlik ("İşte dünyanın en iyi kaldırmalı sütyenini buldum") büyük bir it dalaşında, bu it dalaşı da hiç bir yerde bireysel dişi ruhunun içinde olduğu kadar fazla değildir. (...) Feminizm ve feminenliğin uzlaşabilir olmamasının ana nedeni, feminenliğin kirli küçük bir sırrının olmasıdır. Bu sır, feminenliğin, en azından şimdiki formunda, altta yatan bir dişi yetersizliğine dayanmasıdır. (...) [D]iğer bir ifadeyle, feminenliğin

kusuru (...) asla başarılı bir şekilde gerçekleştiremeyecek olmasıdır.”

Eşitlik, Adalet ve Anarşist Cinsellik

Dolayısıyla, eşitlikçi bir cinsellik felsefesine ihtiyacımız var. Zira, kapitalizm başarıyla tesis edildiği toplumlarda, hakkını verelim, cinsel serbestliği gayet iyi sağladı. Bu elbette, cinsel özgürlük anlamına gelmiyor. Zira eksik olan, eşitliktir.

Bu konuşmamda, eşitlik ilkesini ihlal eden, yani paylaşılamayacak olan, edimlerin anarşist olmadığına değindim örtülü olarak. Güzellik bunlardan biri ve bence en önemlilerindendi.

Anarşizmin çirkin çocuklarının, ezilen olmaması için, güzellik kavramını başaşağı etmemiz gerekiyor. Adaleti yaratmak için, ne olursa olsun, liberter güzellik kavramlarından faydalanmamız gerekiyor. Paris '68 ruhunu hatırlamalı ve özgürlüğün, eşitlikten geçtiğini unutmamalıyız. Anarşistin yatağı da adil olmalıdır.

(2009)

Bir Cinsel Yönelik Olarak Obsesyon

Bu yazı cinsellik felsefesi kuramsallaştırmalarımın zirve noktalarından biri bence. Üzerine çok düşündüm, hala düşünüyorum ve cinsel kimlik meselesinin karmaşıklığını hala anlamaya çalışıyorum. Meselenin uyduruk sosyal bilimler çerçevesinde tartışılması ise oldukça güdük bir zemin yaratıyor. Bu yazı bu zemini parçalamayı hedeflemişti. Kaos GL'nin internet sitesinde yayınlamıştık.

Bu yazıda tek bir iddiam var. Obsesyonun (ya da 'takıntının') meşru bir cinsel yönelim ve kimlik olduğunu iddia edeceğim.

"Meşhur" tüm cinsel kimlikler (heteroseksüel, homoseksüel v.d.) ile meşhur olmayanların en önemli ortak noktası, her ikisinin de kategorik olmasıdır. Öyle ya da böyle, her iki grup da cinsel kimlikleri kategorilere ayırır ve bu kimliklerle birlikte topluma ve bireylere tümdengelimci şekilde yaklaşır ve örneğin, heteroseksüel bir kadının bir adamla yakınlaşmasının nedeninin, o kadının heteroseksüel olması ve kimi diğer nedenlerle o spesifik bireye bir çekim (ya da az iticilik) hissetmesi olduğunu öne sürer. Bu örneği derhal genelleştirebilmek mümkün. X cinsel kimliğindeki birinin Y bireyi ile cinsel yakınlaşma deneyimlemesinin ön koşulu Y'nin X cinsel kimlik kategorisinde olmasıdır. Bu soyutlamanın bize verdiği ilk ders, kategorinin bireyden önce gelmesidir.

Fakat, öykü aslında bu kadar da karamsar değil. Cinsel serbesti hareketlerinin ilk yıllarında, bu kategoriler, birer değılleme olarak belirmişti: "Biz sizden değıliz". Haliyle Stonewall'dan Latin Quartet'e, bu değıllemeci ve tersinlemeci kategorik cinsel kimlik inşası, cinsel politikaların belirlenmesinde faydalı olmuştu. Ama elbette, bir yerden sonra, bireylerin belirlediğı ve tanımladığı kimlikler, kendini bireylere ve topluluklara dikte eder hale geldi. İşte burası, karamsarlaşacağımız nokta.

Elbette, anlattığım bu kategorik yaklaşımdan ilk rahatsız olan ben degilim. Örneğin, panseksueller de cinsel kategorileri öyle ya da böyle reddettiklerini öne sürüyorlar. Biyolojik ve toplumsal cinsiyetlerden bağımsız bir cinsel kimlik olarak konumlandırılan panseksüelizm, bana göre, ne kadar tümelci olsa da bir "kategoridir" ve yine kategoriye bireyin önüne koymaktadır. Panseksüel bir kadın zira panseksüel olmayan heteroseksüel bir kadınla yakınlaşamaz. Dolayısıyla görmek kolay, panseksüel bireyler de kimi kategorilere muhtaçtır.

Benim bu yazıdaki önerim, tek bir bireye duyulan obsesif (takıntılı) cinsel ilginin de bir cinsel kimlik olarak (en azından politik mecralarda) tanınması gerekliliğidir. Yazının okunurluğı için takıntılı olarak sevilen bireye Evey [ivi] adını takalım ve bu

cinsel yönelime evey-seksüellik ya da evey-sevicilik diyelim. Haliyle takıntılı olarak sevdiği bireyin ismi Can olanlar için bunun adı canseksüellik / cansevicilik olacaktır.

Tarıttığım kavrama dair çizmek istediğim tabloyu daha net belirtebilmek için bir iki detaydan söz edeceğim. Öncelikle, eveyseviciiliğin bir "tercih" olup olmadığına, ikinci olarak da anarşist politika zemininde eveyseviciilerin nasıl özgürleşebileceğine kısaca değineceğim.

Bu iki hususa değinmezden önce, obsesif cinselliğin, sarkıntılık ya da taciz olmadığını ısrarla belirtmeliyim. Tacizkar bir platonik aşktan değil, cismani karşılığı olsun olmasın, bir ve yalnızca bir bireye (insan, imge, tanrı dedikleri kurgu) duyulan derin psikoseksüel ilgiden söz ediyorum. Dahası, bu tarz bir ilginin, bireyin cinsel kimliği olarak tanınması gerektiğini öne sürüyorum.

Biraz önce değindiğim iki hususu izah etmeye çalışayım şimdi. Eveyseviciiliğin, GLBT özgürlük hareketinin öznelerinden ayrıldığı en önemli noktalarından biri, tercih kriterinin eveyseviciilikte nötr olmasıdır. Hatırlayalım; GLBT özgürlük hareketlerinde, sözü edilen kimliklerin, birer tercih değil, yönelim olduğu dikkatlice belirtilir. Zira, tercihler keyfe göre değişebilir ya da zamana bağlı olabilir ve geçicidir; ancak cinsel yönelim, bir kimliktir ve (genellikle) değişmez (belki geç keşfedilir). Dolayısıyla, tercihi temel alan tutucu argümanlar, GLBT bireylere "tercihlerinin yanlış olduğunu" söyler. GLBT bireyler de, bunun bir tercih değil yönelim olduğunu söyleyerek, konuyu kapatır. Eveyseviciilikte ise, durum oldukça umulmadık bir çözüm önerir. Eveyseviciilik, tercih kriteriyle açıklanamayacak kadar gevşek bir kavramsal yapıya sahiptir ve dahası bu kriterle ifade edilemeyecek kadar karmaşıktır. Eveyseviciiliğin Evey'si kah bir tercihle seçilsin kah önüne geçilemez bir yönelimin neticesi olsun, bu eveyseviciiliğin politik durumunu etkilemez. Evey'nin nasıl tespit edildiği değil, Evey dışındaki bireylerin net bir şekilde dışlanmasıdır eveyseviciiliği tanımlayan kriter. Kaba bir ifadeyle, elemenin nasıl yapıldığıyla değil, elemenin neticesinde sadece ama sadece bir bireyin (yani Evey'in) kalmasıyla alakalıdır eveyseviciilik. Dolayısıyla, bir gerekçe belirtsin ya da belirtilmesin, eğer obsesif cinsel alakanın hedefinde, bir ve yalnızca bir birey varsa, buna eveyseviciilik diyeceğiz.

Yazıda şimdiye dek eveyseviciiliği anlattım. Peki bu kavramın politikaya nasıl katkıları olur, ya da hangi politik emperatif bizi bu kavrama muhtaç kılar? Cinsel politikaya, eveyseksüelliği katmamızın kimi nedenleri var. Bunlardan biri, normatif cinsel kimliklerin, bir toplumsal cinsiyet olarak yetersizleşmesidir. İşin pratiğine baktığınızda, panseksüellik, aseksüellik, retroseksüellik gibi son derece belirleyici

ve tanımlayıcı, ama bir o kadar da, cismani dünyamızdaki karşılıklarının tespiti zor olan kimlikleri görmek zor değil artık. Ama, yine tekrarlayayım. Tüm bu kimliklerin ortak yönü, kategorik olması ve kuramsal tanımın kendisini, epistemolojik olarak bireylerin önüne koymasındır. Yukarıdaki naif örneği takip ederek, bunu basit bir şekilde görebiliriz. Evey'i seven takıntılı adamın, her ne kadar heteroseksüel olsa da, diğer heteroseksüel kadınlara ilgi duymaması, yukarıda sıraladığımız meşhur ya da değil diğer tüm cinsel kimliklerin, aslında o adam için bir kimikleşme gerçekleştiremediğini ispatlıyor. Heteroseksüellik de, anlaşılan o ki, deneğimiz için yeterli değildir. Deneğimiz, çizdiğimiz kavramlarla ifade etmek gerekirse, eveyseksüel bir heteroseksüeldir. Heteroseksüellik burada, eveyseksüelliğin sıfatıdır. Demek ki, eveyseksüellik, tüm cinsel kimlikler arasında bir permütasyon olarak tanımlanabilmektedir. Panseksüel eveyseksüellik, homoseksüel eveyseksüellik gibi..

Yazının bu satırlarına kadar, eveyseksüelliğin tanımını vermeye ve açılımlarından söz etmeye çalıştım. Peki, tüm bu tartışmanın altında yatan politik motivasyon nedir?

Anarşizmin birinci vazifelerinden birinin hiyerarşinin ve otoritenin tezahürlerinin analizi olduğunu düşünmüşümdür. Anarşist eylemciler ve kuramcılar, doğal olarak, bu vazifeyi şimdiye dek çeşitli şekillerde ifa edegeldi. Kategorik kimliklerin, cinsellik zemininde, bu kimlikler ne kadar özgürleştirici olursa olsun, ne kadar özgürleşme hareketleri sonucu ortaya çıkmış olursa olsun, kavramsal olarak otoriter ve dayatmacı olduğu bir gerçektir. Son otuz yılda, toplumsal hareketler düzeyinde, cinsel kimlik çeşitliliğini artırmak adına insanüstü çabalar sergilendi ve birçok parafili meşruiyet kazandı. Fakat, bu yazının başında da değindiğim gibi, sorun çözülmüş değil. Sorunun çözümediğinin kanıtlarından biri de bilfil eveysevicilik kavramıdır.

Anarşist cinsellik felsefelerinde, tanıttığım bu kavram, cinsel kimlik politikalarının özgürleştirici rolleri üzerindeki düşünüşümüzü değiştirme amacı gütmektedir. Burada, tarihselci bir altokuma mümkündür. Tarihselcilik bağlamında, özgürlük mücadelelerinde, kimikleşme bir süreç olarak, kısa ya da orta vadede pragmatik bir kazanım sunmuştur şüphesiz. Ancak, kümülatif anlamda, kimikleşmenin bir sınırlama ve akabinde de bir tahakküm yaratacağı açıktır. Dolayısıyla, hiyerarşi yaratma riski yüksek olan kimikleşme manevrasını alıp, yerine daha gevşek ve bir o kadar da karmaşık bir kavram koyuyoruz, kavramların kavramı olan bir kavram, kimlikleri kimliksizleştiren bir kavram: eveysevicilik.

Eveyseviciliği kategori üstü bir politik kavram olarak sunmamızın ardında yatan

belki de en son gerekçe, antipsikolojinin ortaya koyduğu paradigma değişikliğidir. Deleuze/Guattari'nin Antiödipus'una dek, bilimlerin en tehlikelisi olduğu doğru dürüst kanıtlanamamış olan psikoloji, en azından benim algı dünyamda, artık bir politik kurum olarak ifşa edilmiş ve dışlanmıştı (bkz. "Antipsikoloji" - canbaskent.net). Dolayısıyla, psikolojinin yarattığı kategorik ve bilimsel algı kalıplarından kurtulmak ama pragmatik ve lingüistik bir ihtiyaç yafta ihtiyacı gereği, bir dil yaratmak da elbette amaçlarımız dahilinde. Eveyseviciliğin, gevşek görünen kavramsallaştırmasının bize sunduğu en mucizevi araçsallık aslında adlandırma (naming) sürecinde yatıyor. Eveysevicilik, değişken temelli bir isimdir. Evey özel ismi bir değişken yerine konmuştur, anılan değişken de sadece ve sadece özel isimlere tekabül eden bir değişkendir. Bu değişkene, X diyelim o halde ve unutmayalım: X yerine sadece ve sadece özel isimleri koyabiliriz: Evey, Can, Sofi gibi..Dolayısıyla, kavramsal linguistiğin derinliklerine indiğimizde eveyseviciliğin aslında Xsevicilik olarak adlandırılabilceğini görürüz, X'in sadece ve sadece özel isimlerin yerini tuttuğunu unutmamak kaydıyla.

Ben, bunun mucizevi bir kavramsallaştırma olduğuna ikna oldum.

(2009)

Biyolojik Feminizm

Mesele dergisinde yayınlanan bu yazı tuhaf bir şekilde çok tepki çekti. Hiç beklemiyordum zira, solcular okusun diye usturuplu yazdığım bir yazıydı. Bizim sol cemaatin ne kadar dar fikirli ve ezberle hareket ettiğini tekrar teşhis edip, umudumu tamamen yitirdiğim nokta bu yazı ve sonrasındaki tartışmadır.

o.

Politik mücadele alanlarından, biyolojik bilimlerden elde edilecek bilgilere ve verilere en çok ihtiyaç duyacak akım, belki de feminizmdir. Zira, bilhassa 1990'lardan sonra beyinbilimdeki ilerlemeler, kimilerine göre, kadın ve erkek beyni arasındaki fark zemininde, feminizmin çelişkisel bir yapısı olduğunu ve hukuki eşitlik dışındaki politik ve sosyal taleplerinin temelsiz olduğunu göstermektedir. Diğer bir deyişle, eğer kadınlar matematiksel bilimde başarılı değillerse, örneğin, bunun nedeni sadece eğitimdeki eşitsizlik ve diğer sosyal eşitsizlik değil, daha da temelde kadınların beyin yapılarının bu parkurda daha az gelişmiş olmasıdır.

Bu yazıda, standart feminist literatürün ciddiye almadığı bu iddiaları önemseyeceğiz. Öncelikle sözünü ettiğim, bilimsel literatürdeki popüler çalışmalardan bir kaçına değinecek, sonrasında da bu veriler ışığında feminizmin nasıl bir yol haritası geliştirmesi gerektiğini tartışacağız.

1.

İki bin beş yılının ocak ayında, Harvard Üniversitesi'nin o tarihteki rektörü Lawrence Summers (ki kendisi şu anda Obama hükümetinde Ulusal Ekonomik Konsey başkanı ve sözü edilen üniversitede önemli bir kürsü sahibi bir ekonomisttir), bir konuşmasında batı üniversitelerinde, teknik bilimlerde ve mühendisliklerde kadın araştırmacı ve öğrencilerin neden daha az sayıda olduğuna dair kimi gözlemlerini aktarmıştı. Kadın - erkek arasında, toplumsal yapı nedeniyle eğitime erişme özgürlüğünün baştan kısıtlanmadığı zengin batı ülkelerinde, yakından bakacak olursak, Summers'ın dile getirdiği gözlem anlam taşımaktadır.

Summers, konuşmasında bu sorun için üç neden öne sürmüştü. Birincisi, kadınların, çocuk sahibi olmaları nedeniyle, haftalık 80 saatlik iç temposuna ayak uyduramamaları - ki aslında bilim dünyasında önemli araştırmalara imza atmak ve sözü edilen ayrıcalıklı üniversitelerde kürsü sahibi olabilmek için bu çalışma temposu az bile olacaktır; ikincisi, kadınların cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaları ve nihayet üçüncüsü ise kadın ve erkeklerin kimi içkin farklılıklarının bu soruna neden olmasıdır. Summers, konuşmasında ilk iki nedeni tartışmaz, zira değindik,

prestijli batı üniversitelerinde çalışma saatlerinin yoğunluğu sorun olmamaktadır zira evli veya çocuklu olsun olmasın, kimse bundan şikayet etmemektedir (Çok prestijli Massachusetts Institute of Technology (MIT)'de dilbilim profesörü olan Noam Chomsky'nin haftada yüz saat (yazıyla, yüz) çalıştığını hatırlayalım.). Benzer şekilde, batı toplumlarında kadın erkek arasında, gözle görülür bir eşitsizlik de, en azından Harvard'da profesör olmak söz konusu olduğunda görülmemektedir. Dahası, kadınların temel bilimlere yönelmesini teşvik etmek amacıyla, sadece kadınlara verilen birçok burs ve ödül de bulunmaktadır sözünü ettiğim enstitülerde. Dolayısıyla, Summers, daha az sayıda kadının temel bilimlerde çalışıyor olmasının nedenini, dolaylı olarak kadın ve erkek beyni arasındaki kimi farklara bağlar. Tahmin edilebileceği üzere, dünyanın açık ara en iyi üniversitesinin rektörünün bu yorumu oldukça ses getirmişti ve bu hadise kimi diğer vakalarla da birleşince, 2006 yılında Summers rektörlükten ayrılmıştı.

Ancak, Summers haklıydı. Kadın ve erkek beyni üzerine yapılan nörolojik ve bilişsel araştırmaların çoğu, Summers'ın da dediği gibi, kadınların fenni bilimlerde başarısız olmasının nedeni olarak kadın beynine işaret etmektedir.

Öte yandan, Summers'ın değinmediği konulardan biri olan, sosyal yapı ve politik kurgunun kadınların bilimsel heveslerinde yıkıcı bir engel oluşturabileceğine dair önemli kimi karşıörnekler var. Kadınların eğitim hayatına entegrasyonunun zamansal çizgisine kısa bir bakış bunu gösterecektir. Batı dünyasında ilk kadın öğrenciler MIT'ye 1870'de, Oxford'a ise 1913 yılında kabul edilmiştir. Çok eskilere gidersek, birazdan daha da yakından inceleyeceğimiz eserlerde de değinildiği gibi, Sakız adalı ve geometrik teoremleri ve kurduğu dinle meşhur düşünür Pisagor'un vefatından sonra, Pisagor'un okulu karısı Teano tarafından yürütülmüştür. Benzer şekilde, Aristo'nun karısı Pitias'ın da, Aristo'nun kimi eserinin ortakyazarı olduğu sıklıkla değinilen bir husustur. Antik Yunan istisnasını bir kenara bırakıp İslam dünyasına baktığımızda, manzara apayrıydı. Osmanlı'da kadınların Tıbbiye Mektebi'ne kabul edilerek hemşire olmalarına imkân tanınması 1843'e tekabül eder. Dahası, 19. yüzyıla gelmezden çok ama çok önce İslam rönesansı elbette birçok kadın müderris ya da eğitimci yetiştirmiştir. Bunlardan en ünlüleri muhtemelen Fatma El-Fihri'dir. El-Fihri, 859 yılında Tunuslu zengin bir işadamı olan babasından kalan parayla, Fas'ın ruhani başkenti Fez'de dünyanın ilk üniversitesini kurmuştur (Guinness Rekorlar Kitabı dahi bunu belgelemiştir.). El Kayravan Üniversitesi, batının ilk üniversitesi Bolonya Üniversitesi'nden 229; El Ezher'den ise 116 yıl önce kurulmuştur. Diğer bir örnek de 12. yüzyıl sufisi İbni Asakir'dir. Zira İbn Asakir, zamanında seksen (evet, yazıyla seksen) farklı kadın müderristen eğitim almıştır.

Benzer şekilde 7. yüzyılda Bağdat'taki tıbbi medresede altı bin kadın ve erkek eğitim görüyordu. Kısacası, tarihsel ve sosyopolitik yapıya atıfta bulunan gözlemler, hâlen bu konuyu anlamamıza yardımcı olamıyor. Zira, kadınların temel bilimlerle uğraşmamasını yadırgayan veya destekleyen her iki zihniyet de tarihten kendisini destekleyen örnekler bulabilmektedir.

2.

Biz bu yazıda, kadın beynini konu eden Louann Brizendine'in *The Female Brain* (Dişi Beyni)'i, Simon LeVay'in *Brain Gender* (Beyin Cinsiyeti)'i ve C. Darlington'un *The Female Brain* (evet, her iki eserin de ismi aynı) adlı eserlerini tartışacağız. Bu kitaplarda değinilen deneysel araştırma sonuçları üzerinden feminizmin bu gelişmeleri nasıl bünyesine katabileceğini tartışacağız. Zira, iki akademik grup arasındaki iletişimsizlik nedeniyle genellikle, feminist araştırmacılar bilimsel sonuçlardan ya bihaberdirler ya da bu sonuçların okumasını olması gerektiği gibi yapamamaktadırlar. Benzer şekilde, biyologlar ve tıpçılar da, politik kaygı gütmeyen, bilimin masum ve objektif olabileceğini iddia edebilecek kadar naifleşmektedirler (Feyerabend'ı oldukça etkili bir bilim felsefecisi yapan gözlemlerinden biri de bu çerçevedeydi, örneğin.).

Louann Brizandine'in çok satan kitabı *The Female Brain* (Dişi Beyni), kimi biyolojik araştırmaların sonuçlarına değinerek kadın ve erkek beyni arasındaki farkı çarpıcı örneklerle açıklamaktadır. Yazar, eserin başında, politik doğruluk ve özgür irade uğruna biyolojik gerçekleri yadsımamız gerektiğini belirtmekte ve aksi takdirde biyolojimize karşı çıkmak gibi bir paradoksa düşeceğimizi belirtmektedir. Çünkü, yazara göre, kadın ve erkek beyinleri biyolojik olarak farklıdır ve günümüzde artık bu tezi desteklemek için çok daha somut kanıtlar mevcuttur. Yazarın da altını çizdiği gibi, son yirmi yılda bilhassa görüntüleme teknolojilerindeki çığır açan gelişmeler elbette beyinbilime de yansımıştır. Türlü türlü teknolojik aygıtlarla, bilimadamları kadın ve erkek beyni arasındaki yapısal, kimyasal, hormonal, işlevsel ve genetik farklılıkları tespit etmişlerdir. Örneğin, değinilen deneylerin birinde, araştırmacılar kadın ve erkek beyninin birazdan tarif edeceğim sahneye nasıl tepki verdiğini ölçmüşler. Deneyde, (heteroseksüel) kadınlar ve erkekler, nötral bir şekilde konuşan bir kadın ve erkeği izlemektedirler. Erkek beynindeki cinsel bölümler, konuşan kadın ve erkeği izlerken derhal uyarılmaktadır, zira erkekler bu konuşmayı muhtemel bir cinsel yaklaşmanın öncüsü olarak görmektedir. Kadın beyni ise bu durumu, iki insanın sıradan bir şekilde konuşması olarak değerlendirmektedir.

Brizandine, bu yazının başında değindiğim vakaya da kitabında yer vermekte ve Summers'ın hem haklı hem de haksız olduğunu belirtmektedir. Summers'ın haksız olduğu nokta, kadın - erkek beyni arasındaki farkın, çok derinlere gittiğini ima etmesi, haklı olduğu noktaysa, östrojenin, gerçekten, kadınların matematiksel ve fenni bilimlere ilgisini azaltmasıdır. Diğer bir araştırmacı Hines de bu konuya değinen ilk araştırmaların 90'larda başladığından söz ederek, gonadal hormonların bu farkı yarattığını ve kadınları fenni bilimler, mühendislik ve matematiksel bilimlerde geriye düşürdüğünü vurgulamaktadır. Benzer şekilde Hines, araştırmalarında, "Erkekler Neden Ütü Yapmaz" başlıklı kimi akademik araştırmalara atıfta bulunarak, gündelik hayatın kimi tuhafıklarının dahi hormonal ve beyinbilimsel araştırmalarla izahının kolay olduğuna değinmektedir. Darlington ise bu konuda bilimsel kimi çalışmaların ürettiği kesin sonuçlara değinerek daha da iddialı yargılarda bulunmaktadır.

Brizandine, beyin gelişimini bebeklik ve çocukluk çağından başlayarak ele almakta ve uzman olmayanların da takip edebileceği bir üslupla ve hepimize gündelik yaşamdan tanıdık gelen basit ama sıradan olmayan örneklerle açıklamaktadır. Bilhassa kız ve oğlan bebeklerin, sosyal baskının yarattığı farklılaşmalar ortaya çıkmazdan önceki dönemdeki farklılıklarına değinerek, yazar, kız ve oğlan bebeklerin beyinsel farklılıklarına işaret etmektedir. Bu farklılıklardan en çarpıcısı, evrimsel bir argümana dayananı bana kalırsa. Bu tezinde, yazar, kız bebeklerin, bebeklik çağında 24 ay östrojen salgıladığını ve bunun bir sonucu olarak iletişime ve toplumsal uyuma çok daha yatkın olduklarını; oğlan bebeklerinse bunun aksine, testosteron nedeniyle daha rekabetçi ve uyumsuz olduğu (hatta bu asosyalite nedeniyle, otizm örneğinin oğlan bebeklerde 8 kat daha fazla görülmektedir kızlara nazaran) verilerini kullanarak, bebeklik döneminde, beyin farklılıklarının oluşmaya başladığını açıklamaktadır. Özellikle, ergenlik döneminde, malum, bu farklar daha da belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır: sıradan bir kız, sıradan bir oğlandan üç kat fazla konuşmaktadır. Dahası, iletişimsel olan bu fenomen sadece insanlara özgü değildir. Rhesus maymunlarında (kan gruplarındaki Rh faktörüne adını veren maymun türü) dişi bireyler, sessel iletişimi çok daha önce öğrenmekte ve çıkarabildikleri on yedi farklı sesi kullanarak her gün sürekli iletişim kurmaktayken erkek bireylerse sadece üç ila altı ses tonu çıkarmayı öğrenmekte ve kimi zaman günlerce ve haftalarca hiç ses çıkarmadan yaşamlarını sürdürmektedirler [yazarın da dediği gibi, kulağa epey tanıdık geliyor]. Sonuç olarak, birçok araştırma, kadınların iletişim kurarken zevk aldıklarını ve hatta bu zevkin niceliksel olarak, orgazmdan sonra kadınların alabileceği en büyük zevk olduğuna değinmektedir.

Dolayısıyla, bu gözlem, kadınların erkeklere nazaran depresyona girme olasılıklarının neden iki kat daha fazla olduğunu anlamakta önemli bir kriter olarak görülmektedir.

Öte yandan LaVey ise, eserinde bilinen bir argümana yer vererek, kimi toplumsal sorunlara ışık tutma amacı gütmektedir. LaVey, annenin her zaman bebeğinin babasını bilebilecek olmasına rağmen babanın böyle bir güvencesi olmaması gözleminden yola çıkarak, biyolojik ve antropolojik argümanların “kıskançlığı” kolaylıkla açıkladığını göstermektedir. Bu bilimsel gözlem, diğer bir bilimsel gözlemlerle birleştiğinde, toplumsal manada zor bir paradoks bizi beklemektedir. Zira, hormonal farklılıklar, erkekleri kadınlara nazaran daha rekabetçi ve saldırgan yapmaktadır LaVey’in de değindiği gibi. Elbette ki bu fenomeni gerekçelendirecek evrimsel nedenler açık. Zira, çoğalmak biyolojik olarak çok masraflı ve meşakatli bir iştir. Bunun ceremesinin çoğunu da, tanım itibarıyla anne çekmektedir. Dolayısıyla, kadın bu cefanın karşılığını alabilmek için en iyi erkek bireyi seçmek zorundadır. Bu bir anlamda kadını seçici, erkeği de seçilen yapmaktadır. LaVey’in de altını çizdiği gibi bu, erkek saldırganlığının bir açıklaması olarak düşünülebilir. Ancak, değindiğim bu iki hakikatı yanyana koyunca insan sormadan edemiyor, kıskançlık cinayetlerini o halde toplumsal dolduruşa gelen hormonlarla mı açıklayacağız? Acaba, genellikle insan türünün erkeklerinde görülen kıskançlık krizleri de, örneğin adet görmek kadar hormonal ve cinsiyete dayalı bir fenomen midir ve dolayısıyla hoş mu görülmelidir?

Argümanlarımızı hormonal boyuta indirgemezden önce, kadın ve erkek beyninin anatomik olarak çok farklı olduğunu unutmamalıyız. Darlington, bu beyin farklılıklarının cinsel işlev ve davranışa dair bir doğrudan bağlantı sağlamasa da, bilişsel farklılıkları açıklayabileceğini ifade etmektedir. Bu bilişsel farklılıklardan en önemlisi kadınların üç boyutlu uzayda düşünememeleridir. Darlington, Brizandine ve LaVey, benzer deneylere atıfta bulunarak bu konunun altını kalın kalın çizmektedirler. Zira, verili bir üç boyutlu cismin havada döndürüldükten sonra nasıl görünebileceğinin sorulduğu deneylerde, kadınlar oldukça başarısız olmuşlardır. Kadınlar arasında da, test esnasında adet periyodunda olmayan kadınlar, olanlara nazaran daha başarılı olmuşlardır. İşin tuhafı, tüm bu davranışsal ve gözlemsel kontrollü deneyler, üç boyutlu düşünme kabiliyetinin erkeklerde neden geliştiğini izah edememektedir. Bu konu halen gizemini korumaktadır yazarlara göre.

Darlington’un uzun uzadıya tartıştığı kimi psikolojik rahatsızlıklar da kadınlarda, beyin anatomisi ve hormonal kimya nedeniyle daha sık görülmektedir. Alzheimer, anksiyete, depresyon, migren, multipl skleroz (MS), obsesif kompulsif bozukluk,

panik atak, sosyal fobi kadınlarda erkeklere nazaran daha fazla görülmektedir. Erkeklerde ise Parkinson ve madde bağımlılığı eğilimi daha yüksektir. Bu gözlemler ışığında yazar, kadınların en yaygın ruhi ve sinirsel hastalıklara yakalanma ihtimalinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir. İşin tuhafı, tüm bu farklılıklar sadece genetik nedenlere dayanmamaktadır. Zira, Brizendine'in de değindiği gibi kadın ve erkek genetik yapısı %99'u aşan bir oranda aynıdır.

3.

Kutsal bilgi kaynağı Ekşi Sözlük'ün, hala kahkahalarla okuduğum maddelerinden biri 'Amerika'da Kızlar Teklif Ediyormuş' maddesinde de değinildiği gibi, Darwin'in tam yüz elli yıl önce de belirttiği üzere çiftleşme mahiyetiyle eşleşmede, hep erkekler kadınları "kovalamaktadır" (Benze şekilde her kültürde kadınlar, erkeklerin görsel cazibesine değil maddi imkanlarına ve sosyal statüsüne bakmaktadır araştırmalara göre.). Dolayısıyla, feminist itkilerle, erkeğe "teklif eden" kadın, acaba biyolojik kaderini red mi etmektedir?

Bu oldukça önemli bir sorun, başta da değindim. Zira, betimleyici bilimsel araştırmalardan ahlaki yargılar elde etmeye çalışmak oldukça hassas bir konudur. Bu soruyu yanıtlamaya kalkışmazdan önce, kimi gözlemlerle devam edelim.

Cinsellik politikalarının en önemli odak noktalarından biri, kadın orgazmıdır. Bunun birkaç nedeni var. Birincil neden, kadın orgazmının biyolojik bir gerekçesinin olmaması ya da sunulan gerekçelerin hâlâ tam kabul görememesi ve deneysel olarak zor tespit edilmesidir. Türün devamı için, erkeğin orgazm olması şartken, kadın için böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır. Dolayısıyla, evrimsel manada konuşmak gerekirse, kadın orgazmına gerek yoktur. Bunun toplumsal yansımaları elbette iç karartıcı. Orgazm olamayan bir erkek, tıbbi bir aciliyet olarak görülürken; orgazm olamayan kadın tıbbi anlamda ciddiye alınmaz. Zira araştırmacılar, bu konuda oldukça karamsar. Brizendine'in aktardığına göre, Viagra, erkeklerdeki cinsel uyarı oluşumunun benzerini kadınlarda arayan bir bilimsel araştırma yürütmeye karar vermiş. Bu çalışmayı sekiz yıl aralıksız sürdürdükten sonra, kadınların cinsel uyarımını artıracak kadın-viagrası bulma ümitleri suya düşmüş ve araştırmayı resmen durdurmuşlar. Ancak, kadın orgazmının erkek orgazmına ve çoğalmaya yardımcı olması gibi bir işlevi olduğuna literatürde sıklıkla değiniliyor. Benzer şekilde, İlhan Güngören'in yazdığı ya da çevirdiği eserlerden de hatırlanacaktır, kadınlar aralıksız olarak 24 saat içerisinde yirmi kez orgazm olabilme yeteneğine sahiptir. Peki ama neden?

Kadın ve erkek arasındaki biyolojik farkların hakkaniyeti sorunu, feminist politikanın

acil bir şekilde daha da ve daha da eğilmesi gereken problemlerinden biridir. Zira, değindiğim eserler ve değinmediğim birçok eser, kadınların “ezilmesinin” biyolojik ve olağan nedenleri olarak bu farklılıkları normalize etmektedir.

Peki biz bunun ne kadarını ciddiye almalıyız? Acaba, feminist biyologlar yetiştirip, harıl harıl karşıatak için hazırlanmalı, kadınların “üstün” olduğunu gösteren deneyler keşfetmeye mi çalışmalıyız? Yoksa, kadınların biyolojik dezavantajlarının sorun yaratmayacağı bir toplum mu inşa etmeye gayret etmeliyiz?

Okurun, seçtiğim sözcükleri politik olarak doğru bulmayacağını sezmek zor değil. Örneğin, hamilelik döneminde, kadınların mantıksız, irrasyonel davranmasını bir dezavantaj olarak görmeli miyiz? Benzer şekilde, acaba, kadınların ortalama kas kuvvetinin erkeklerinkinden daha az olması bir zayıflık mıdır? Acaba kadınların zihinsel kuvvetleri, beyindeki üç boyutlu düşünme bölgesi (örneğin bir kaza sonucu) zarar görmüş bir erkeğinkine mi denktir?

Feminizmin, bu sorulara yanıt verirken daha temkinli olması gerektiğini düşünüyorum. Zira beden politikaları düzleminde bakıp, paradigmayı genişleterek, örneğin zihinsel ve bedensel engellileri de argümanımıza kattığımızda ve cinsel yönelim politikalarını da düşündüğümüz vakit, tablo oldukça karmaşık bir hal alıyor.

Çünkü, beden politikaları kategorisi dahilinde konu oldukça faşizandır. Bu makalede değindiğim araştırmalarda sıklıkla vurgulandığı üzere, kadınlar (ve erkekler) belli fiziksel özelliklere sahip erkekleri (ve kadınları) daha fazla arzulamaktadır. Bunun birçok biyolojik ve genetik nedeni var elbette, burada buna değinmeyelim. Ancak politik doğruluk anlamında, bu elitist yaklaşım, şişmanları, engellileri, sakatları, çirkinleri ve fakirleri büyük oranda dışlamaktadır. Daha önceki bir makalemde tartışmıştım. Beden politikaları üzerinden sürdürülen tüm tartışmalar “azınlıkları” da kapsamalıdır ve azınlıklara da bir çözüm önermelidir. Feminizm, Notre Dame’ın kamburu Quasimodo ile Esmeralda ilişkisini de kapsamlıca açıklayabilmeli ve etrafımızdaki Esmeraldalara ve Quasimodolara ilişkin tutarlı bir (cinsel) felsefe üretebilmelidir. Dahası bunu yaparken ne bilimi küçümsemeli ne de bilimi yüceltmeye çalışıp pozitivizmin tuzağına düşmelidir. Aksi takdirde, feminizm gelecekte, sınıfsal temelini şaşırmış, yavan bir küçük burjuva hayali olarak anılacaktır.

(2009)

Bir Cevap: Biyolojik Feminizm

Elbette Mesele dergisi cevap hakkımı kullanmama izin vermedi. Şaşırdım mı, hayır.

Aralık ayında Mesele’de “Biyolojik Feminizm” (BF olarak kısaltalım) başlıklı bir yazı yayınladım ve akabinde hiç ummadığım tepkiler aldım. Yazıma ve polemiğine ve de Mesele’nin Ocak sayısında yayınlanan atalay göçer’in eleştirisine aşına olmayan okurlar için kısa bir özet sunayım. Geçtiğimiz bir iki sene içinde İstanbul’da, Ankara’da ve İspanya’da anarşizm ve cinsellik üzerine düşündüklerimi anlattığım birkaç söyleşi düzenlendi. Daha sonra da, bu söyleşilerden öğrendiklerimi derleyip toparlayarak, bir iki yazı yazdım: “Anarşistin Yatağı”, “Bir Cinsel Yönelim Olarak Obsesyon”, “Biyolojik Feminizm” ve öncesindeki “Güzeli Sevmemek”. Bu yazıların ikisi Mesele’de yayınlandı. Dostlar aktardılar ki bu yazıları nedense hiç sevilmemiş, göçer’in dile getirdiğinden bile daha nezaketsiz eleştirilere maruz kalmış. Daha da yakından baktığımda gördüğüm tek şey, göçer dahil olmak üzere bütün eleştirmenlerin, yazdıklarını bütün olarak değil de, bağlamdan kopararak aldıkları bir iki cümle üzerinden, tuhaf bir tümevarımla eleştirmeleri oldu. Dahası, politik mecra dahilinde düşünürseniz tüm bu yaklaşımların en ahlaksız tavrı da beni dışlamaya gayret edilmesi oldu. Bir savunma verme çabasında değilim, yalnızca daha önceki yazılarda dilimin dönmediği yerleri farklı bir şekilde izah etmeye çalışacağım.

Hemen, göçer’in ve diğerlerinin işini kolaylaştırırım. Değindiğim yazılarımda, defalarca bir ahlakçı olduğuma değindim, Kant’ı yücelttim, obsesif seksüelliğin (evey-sevicilik olarak adlandırmıştım) muazzam bir kavramsallaştırma olduğunu savundum, kıskançlığın hakkaniyet ve adalet temelli gayet normal bir insan tepkisi olduğunu ima ettim, kategorik cinsel kimliklerin eksik olduğunu öne sürdüm, istatistiki olarak kadınların matematikte iyi olmadığını savunan bilimsel araştırmalara şaşkınlıkla ama önyargısız yaklaştım, sosyal bilimlerde matematiksel bir kesinlik arayan bir araştırma ekolünden geldiğimi satır aralarına aleni bir şekilde yedirdim ve üstüne üstlük kendime, anti-otoriter az gelir, anarşist dedim. Bunlar üzerine misojen, anti-feminist, sahte anti-otoriter, şişkin bir erkeksi ego sahibi ve kuram geliştirmekte yetersiz bulundum. Sıraladıklarım yanında kimi sosyal tepkiler de aldım. Dahası, Amargi Kadın Akademisi’nde haftalar önce ayarladığımız söyleşi de gelen tepkiler üzerine iptal edildi ve elde olmayan kimi başka nedenler de belirince İstanbul turnemi iptal ettim.

Bu yazıda, verimsiz polemğin daha da uzayıp uzamaması kaygılarını bir kenara bırakarak, çok kısa yanıtlar vereceğim kimi eleştirilere. Hemen tekrarlayayım,

“Biyolojik Feminizm” makalesinin tüm dilsel kurgusu, egemen dilinkidir. Bu çok açık, zira sözü edilen yazının tek kaygısı, çok naif bir jargonla anlatayım, deplasmanda oynamaktır. Yazının iddiası da şudur: Bana egemen dili verseniz dahi, dilden bağımsız kimi kavramları kullanarak feminizme dair kimi çıkarsamalarda bulunabilirim. Dolayısıyla, zannediyorum benim de çok açık etmememden kaynaklı bir şekilde pek anlaşılammış, yazıda kullandığım “mantıklı”, “rasyonel”, “zayıf” gibi rahatsız edici tüm sıfatlar tabii ki egemen dilin, egemen semantiğinde ve egemen hermiyotiğindeki şekliyle kullanılmıştır. Bunun arka planı tuhaf bir antropoloji aslında. Egemen dilin neye dayanarak geliştiğini merak ediyorum ve klişe diyalektik yanıtlar artık tatmin edicilikten uzak. Neden egemen dil bu şekilde gelişmiş de şu şekilde gelişmemiş, sorusunu heyecan verici buluyorum. Bununla beraber, hatta yazıda bangır bangır söylüyorum, tekrarlayayım, BF’de egemen görüşün yansıması olan popüler tezleri de ciddiye alıyorum ve oldukça önemsiyorum. Bunun politik bir gereklilik olduğunu öne sürüyorum. Zira, toplumsal değişim arayan her mücadelenin hedef kitlesi, bu popüler argümanları iradi ya da gayriiradi şekilde benimsemiş yığınlardır. Politik olarak tamamıyla yanlış olsa dahi kapitalist toplumun popüler argümanlarını tu-kaka diyerek kimi evrensel ilkelerle tımdengelim vasıtasıyla dışlamak bence kolaylıktır. Ne kadar sıkıcı ve ne kadar itici de olsa, düzgün bir şekilde desteklenmiş her iddianın ciddiye alınmasını savunuyorum.

Dikkatli okuyanlar fark etmiştir, BF ne bir fen yazısı ne de bir sosyal bilimler yazısı olmayı becerebiliyor. Zira böyle bir kaygısı yok. Ne bilimi kör bir şekilde dışlıyor, ne de bilimin en nihayetinde bir insan etkinliği olduğunu ve bu insan etkinliğinin egemen düşünceleri dönem dönem yansıttığını gözardı ediyor. Fakat, BF’nin tavrı kadınların ezilmesinin sosyal boyutlarına değil, bu seferlik, sosyal olmayan biyolojik boyutlarına değinmek. Böyle nedenlerin var olduğunu nasıl varsayıyorum diye sorarsanız, yanıtlım açık. Ciddiye alınabilecek bir eser dahi yazıldıysa bu meselede, bizim bunu yok sayma lüksümüz yoktur eğer ciddiye alınmak istiyorsak. Ayrımsanmıştır belki, küstahlığımı bu yazıda, küçük İskender’den ödünç almıştım. Şairin, yıllar önce bir beyanatında geçen “beni, ezenlerin niye ezdiği değil, ezilenlerin neden kendilerini ezdirdiği ilgilendiriyor” fikrinin arkasındaki tuhaf ama gerçekçi zihinsel bir hal ile yazdım BF’yi.

göçer ve diğerlerinin benim biyolojik ve heteroseksüel bir erkek olmamın günahlarımı artırdığını ima etmelerinin ve bu minvalde beni sadece kullandığım dil üzerinden yargılamaya yeltenmelerinin iki trajik sonucu var. Birincisi, yazının semiotiğine ne kadar uzak olduklarını gösteriyor bu, ikincisi beni anti-otoriterlikle

suçlarken, kendileri yargıç kesilip, savunmamı dahi almadan beni yargılayıp dışlayarak kendilerini “otoriterlik” sözcüğünün ansiklopedik tanımına örneksel vaka kılıyorlar. Ben, bu tuhaf dışlama stratejilerinin politik ahlakta yeri olmaması gerektiğini düşünüyorum. Daha açık söyleyeyim: “beni bile dışlarsan, kimi kazanabileceğini düşünüyorsun?”

göçer’in haklı olduğu bir iki nokta var. Kendisinin dediği gibi, ihtiyatsızım. Benim kendi jargonumda bu, küçük bir hüsnü talil ile acelecilik olarak adlandırılrsa da, sarsıcı olmasından başka bir niyet gütmediğim kimi cümlelerin kalp kırıcı olabilmesini pek önemsemiyorum. Bunu elbette, göçer’in sunduğu psikoanalizimde değindiği gibi, benim “şişkin erkeksi egoma” da yorabilirsiniz. Ancak, doğruya doğru, bebeği ağlatmadan ona aşı yapamazsınız, kimi kalpleri azıcık incitmeden kendi politikanızı ortaya koyamazsınız. Yalnız, çok dikkat ettiğim nokta bunu dostça yapmaktı, naifçe, dost acı söyler tavrını takınmaya çalıştım. Benzer bir algoritmayı antimilitarist harekette çok kullandık. Sosyal hayatta, eş dost akraba olarak ilişkilerimizin olduğu subaylara ya da zorunlu askerlere karşı, bir antimilitarist olarak tavrımız ne olmalı? Bu sorunun yanıtı politik mücadelenin tavrını net bir şekilde göstermektedir bana kalırsa.

Çok uzattım, göçer, BF’de tercüme ettiğim argümanlara pek saldırmamış. Şimdi de ben kendisinin dile getirdiği kimi argümanları kısa kısa yanıtlayayım.

1. Egemen bilimsel düşünceyi körü körüne kabul ettiğimi iddia etmek tuhaf. Yukarıda da değindim, bu iddiaları ciddiye alıp, bu koşullar altında dahi kimi çıkarsamalarda bulunabileceğimi iddia ediyorum. Garip olan şu: Egemen olmayan dil, kendini egemen dil olmadan tanımlayamaz zira malum olduğu üzere negativist bir dildir ve bir hareket noktasına (referent) ihtiyaç duymaktadır çoğu zaman. Yukarıda uzun uzun değindim, kimi gerçeklerin dilden bağımsız olduğuna inanıyorum, dolayısıyla egemen dile “tabi olmak” ve deplasmanda oynamak dahi, yazımda anmış olduğum hususların belirmesini engellemeyecek. Kaldı ki, bilmeyen kaldı mı, “egemen dil” argümanı, her karşı-argümanda kolaylıkla kullanılacak joker argümanlardan biridir ve artık inanın orijinalliğini yitirdi. Wittgenstein’in “language game”ini (dil oyunları) ve Searle’in “speech act”lerini (sözsöz edim), kendi adıma, bu konuda daha ufuk açıcı buluyorum.

2. göçer’in yazısı, kendimle yüzleşmemi sağlamadı. göçer bunun nedeninin “şişkin erkeksi egom” olduğunu düşünüyor. Hani kişisel bir sidik yarışına dönüşmesin iş, bu argümanı es geçeyim izin verirsiniz.

3. BF’de yer yer değindiğim iki kitabı seçmemin tek nedeni ucuz provokasyon değil elbette. Sıklıkla atıfta bulunduğum kitaplardan biri popüler bir best-seller; LeVay

ise, politik cenahta kimsenin sevmediği tuhaf bir araştırmacı. Amacım, ki orijinal yazıda değindim, popüler iddiaları ciddiye almaktı, dolayısıyla New York Times bestseller listesine girmiş popüler bir yazar seçtim. Dahası, ben ne bir LeVay'cıyım, aklımı peynir ekmekle yemedim daha, ne de LeVay'ın göçer'in atfettiği tezlerini savundum. Nasıl Heidegger felsefesini düşününce Nazi olmuyorsam, LeVay'ı okumak ve kimi yerde ciddiye almak beni heteroseksist yapmaz.

4. Kadınları 20. yüzyıla dek doğru dürüst içine katmayan ve iktisadi eşitsizliklerin gelişimiyle paralel büyüyen kültürel bir elitizmi, tamam ben de bunun kısmen bir parçasıyım, savunduğum bir satırım yok. Ancak, ne dersenez deyin, kimi bilimsel sonuçları ciddiye alıyorum. Matematikçi Cauchy dünyanın en acımasız insanlarından biriydi, Matematikçi Hilbert'in egosu benim "erkeksi şişkin egomdan" bile büyüktü, Heidegger Nazi destekçisiydi. Ancak ben gene Cauchy serilerinde ya da Hilbert'in cebirsel geometrisinde ya da bu bilimsel etkinliğin genel manada yapılışında cinsiyetçi bir yan göremiyorum. Tüm bunların ışığında, BF'de değindiğim araştırmaları, hâlâ sadece sosyal ve harici faktörlere ve erkek egemen bilim dünyasına yoruyorsanız, atladığınız bir şey vardır. Elbette, kapitalizmin şakşakcısı batı biliminin feminist epistemolojiye kucak açmasını şu aşamada bekliyor değiliz. Ancak, örneğin, Stanford Üniversitesi fizik bölümündeki ve MIT matematik bölümündeki kadın profesör oranlarının sırasıyla %13 ve %7 olmalarının tek nedeninin sosyolojik ve çevresel nedenler olduğuna inanmak bana zor geliyor, zira bu her şeyden önce bu profesörlere acınası bir hakarettir. Durun durun, elbette ben de tek nedenin nörolojik farklılıklar olduğunu iddia etmiyorum. Ancak, çok ciddi bir şekilde, bunun nedenini öğrenmek istiyorum ve bilişsel (cognitive) bilimlerin ışık hızıyla ilerlediği bu devirde bana hâlâ kalkıp sosyoloji nutukları çektiklerinde tek şey aklıma geliyor: ben zaten sosyolojik nedenleri dışlamıyorum, yalnızca sosyolojik olmayan nedenleri merak ediyorum. Üzgünüm, bunu daha da nasıl basitçe anlatabilirim, bilmiyorum.

5. BF'de ortaya attığım "biyolojik feminizm" nosyonunu tanımlamaktan bilhassa imtina etmekle beraber (zira göçer'in aksine, kendi yarattığım bu kavramın tanımını ben de henüz bilmiyorum) bunun bir oksimoron olmadığını öteledim. Bunun basit bir nedeni var. Kuramsal argümanlarınız, basit ve yalın bilimsel araştırmalar tarafından yanlışlanıyorsa ciddi anlamda revize edilmelidir. Yazıda değinmedim detaylıca ama, beni hâlâ şaşırtan araştırmaların birinde, bebeklerin ve küçük çocukların üç boyutlu düşünme kabiliyetleri ölçülüyor ve bu deney kültürlerden bağımsız olması için türlü türlü ülkede aynı şekilde tekrarlanıyordu. Dahası deneklerin çok küçük yaştaki çocuklar olması, denekler üzerindeki sosyal baskı ve

sosyal kurgunun noksan ya da noksana yakın olduğunu gösteriyordu, zira bu bebekler henüz Öklidyen erkek geometrisinin çarklarından geçmemişlerdi. Buna rağmen deneylerde kız çocukların üç boyutlu düşünme yetisinin erkeklerinkinden anlamlı derecede düşük olmasının nedenlerini, tüm samimiyetimle söylüyorum, çok merak ediyorum. Bu ve benzeri deneylerin kuruluşu (experimental setting) beni tatmin ediyor, deneyde kullanılan manyetik görüntülemeye dayalı kantatif ölçümler bana manalı geliyor ve ima edilen istisnaların istatistiki açıdan yüzdesinin cidden düşük olması da çok garip değil. Ancak bu gözlemleri politikayla birleştirmekte zorlanıyorum. atalay göçer değilim, her çelişkiyi sosyal veya dışsal faktörlere yorarak kolaya kaçmıyorum. Kaldı ki, hiçbir politik çıkarsama yapmıyorum, eğer içkin bir farklılık varsa, nasıl bir tepki ya da yanıt geliştirmeliyiz diye düşünüyorum yüksek sesle.

6. Deleuze'den seçilen kısa alıntının beni nasıl yanıtladığını anlayamadım. Post-Kantçı ahlakıma Spinoza üzerinden saldırılmasını çözemedim ama burada ben de bir öneride bulunayım. Deleuze'ün Kant dersleri ve Kant'ın Prolegomena'sı tahminimce atalay göçer'e bana saldırmaları için fersah fersah daha fazla tez sağlayacaktır.

7. Kısaca değinmek isterim. Tüm bu tartışmalar aslında, biyolojik ya da evrimsel noktalar üzerinden "nature vs nurture" (doğa mı beslenme mi / içsel nedenler mi dışsal nedenler mi) zeminine kayıyor. Ben ilk defa BF yazısında, "nature" (doğa) cenahında top koşturmaya çalıştım ve bu deplasmanın o kadar da kolay olmadığını gördüm. Öte yandan, aldığım eleştirilerin çoğunun da bu mecrada, yani tabiatçı bir kabullenmişlik tınısına sahip olması beni şaşırttı: göçer'in andığı örnek, kadınların adet döngüsü nedeniyle döngüsel, erkeklerin de çizgisel ve değişmez bir zihin yapısına sahip olmasıydı.

8. Bence göçer'in eleştirisinin, anlayabildiğim en önemli noktası sakatlara dair sunduğu yorum. Sakatların yaşam düzeyini düşüren sosyal mekân düzenlemelerini eleştirmek elbette zerre kadar vicdanı ve ahlaki olan her bireyin vazifesidir, bunları tekrarlamayayım. Ancak, öyle ya da böyle, bence kimi insanlar çirkindir. Evrensel bir çirkin tanımı ortaya koymuyorum, kaldı ki çirkinlik kötüdür, ahlaksızdır ya da yanlıştır da, daha neler, demiyorum. Sadece her bireyin, kendi cinsel yönelim kümesi dahilinde cinsel manada ilgi duymadığı bireyler vardır. Ayrıca bu bireylere kimi zaman hiç ama hiç ilgi duymamaktadır ve bazen de oldukça negatif yaklaşabilmektedir, buna da halk dilinde çirkin deniyor. Bunu tamamıyla olağan buluyorum, neresinde ötekileştirme olduğunu da göremiyorum. Defalarca tekrarladım, cinsel ilginin tek kıstasının sosyal kriterler olduğunu düşünmüyorum.

Herhangi bir kantatif analiz yapmıyorum, ama, cinsel ilginin önemli motivasyonlarından birinin, cismani ya da hayali, fiziksel görünüş olduğunu tekrarlıyorum. Bu çoğu zaman ideolojilerden bağımsızdır. Evrimsel olarak yüzlerce kanıt sunmak mümkün, zaman harcamayım. Ancak, çiftleşme sürecindeki bu içkin adaletsizlik, bir uygulamalı etik konusu olarak benim ilgimi çok çekiyor. Hemen hemen diğer tüm ezilme şekillerini (iktisadi, politik vs) düzeltebileceğimiz bir dünya hayal edebiliyoruz. Ama, çirkinler söz konusu olunca, ütopyalarımız sarsılıyor. Bu hususa dair, argümanı olumluyan ve olumsuzlayan sayısız gözlemi internet çöpçatan sitelerinde bulmak mümkün. Dolayısıyla, bu konuya dair adil ve özgürlükçü bir çözüm önerisi getirmek istiyorum. Esmeralda ve Quasimodo teşbihi de sadece budur. göçer'in kastettiği gibi, güzel bir kadın nasıl çirkin bir erkeğe aşık olur demek istemiyorum. Neden kendi kuyumu kazayım, aksi takdirde kimse beni sevmezdi.

9. göçer'in yaptığı tuhaf tanımlardan benim burada değineceğim tek husus, kendisinin "feminizmin, kadınlık deneyimini temel aldığı" iddia etmesidir. Bunun bir dil sürçmesi olduğunu varsaymak istiyorum, zira aksi takdirde bu faşizan bir cinsiyetçiliktir. Kadınlık deneyimim olmadığı için beni ve tüm erkekleri feminizmden dışlar. Kaldı ki bununla birlikte beyazları, siyah özgürlük hareketinden, heteroseksüelleri GLBT hareketinden vs dışlar. Umuyorum ki bu özcü anlayış, politikaya daha da yayılmadan gerekli eleştiriyi alır.

10. Daha önceki bir makalemde (Bir Cinsel Yönelim Olarak Obsesyon) geliştirdiğim ve savunduğum evey-sevicilik'i birçok ortamda ve yazıda defalarca açıkladım, burada zamanınızı daha da almayayım. göçer'in eleştirilerini bu minvalde çürütmek kolay. Değindiğim yazıyı sadece okumak buna yetecektir.

11. Bir ahlakçı olduğuma değindim. Ahlak felsefesinde son zamanlarda tekrar popüler olan kuvvetli yaklaşımlardan biri duygusal ahlakçılık. Bu zihniyet, ahlaki yargıları duygusal yapımıza ve hatta duygusal psikolojimize dayandıran relativist bir çözümlerdir. İşin tuhafı, taradığım birçok inceleme ve derleme, feminizmi de bu kategoriye katmaktadır. Bir analitik felsefeci ve matematikçi olarak bu beni rahatsız ediyor. Andığım tüm makalelerim ve BF bu rahatsızlığı haykırıyor. Feminizmi analitik ve hatta matematiksel olarak neden manifeste edemiyoruz?

Hakaretimiz ve dostça olmayan eleştirileri ciddiye almıyordum. Ama şunu gördüm; bu toprakların havasından mı suyundan mı emin değilim, küfredmeden konuşamıyoruz ve üstüne üstlük bunu kendimize hak görüyoruz. Gelen eleştirilerin çoğu böyle olunca ben de mecburen tribüne oynamak zorunda kaldım ve bu eleştirilerden birini yanıtlamaya gayret ettim. Hatırlarsınız, BF'yi bitirirken kendimi

tutamamıştım ve “aksi takdirde, feminizm gelecekte, sınıfsal temelini şaşırmış, yavan bir küçük burjuva hayali olarak anılacaktır.” demiştim. Şimdi görüyorum ki göçer ve diğerlerinin geleceği beklemesi gerekmiyor. Zira, kendi feminist imparatorluklarında (ya da imparatoriçeliklerinde), giriş bileti kestiklerini yandaş kabul edip, beğenmediklerini dışlamaktalar. Dahası bu şekilde toplumsal dönüşüm yaratmaya gayret ediyorlar. Bu topraklarda toplumsal politika mücadelelerinde elde edilen tüm deneyimlerin her yirmi senede bir “resetlenmesinin” ve başa sarılmasının nedeni nedir, bilmiyorum. Ama gene de şu aklımdan geçiyor sürekli: velev ki, hakkımda dile getirilen iddiaların hepsi doğru, beni böyle mi kazanacaksınız?

(2010)

Doğallık ve Eşcinsellik

Bir dönem, Kaos GL internet sitesinde düzenli yazdım. Bundan sonraki yazılar orada yayınlandı. Ortamın havasına uyup biraz sertleştiğim doğrudur yazılarda.

1.

Aileden sorumlu Bakan, aslında kimseyi şaşırtmayan bir açıklama yaptı. Eşcinsellerin hasta olduğunu düşündüğünü söyledi. Bunun üzerine haklı olarak bir çok tepki aldı. Benim bu yazıdaki derdim gelen tepkilerin bazılarının, görünenin aksine aslında politik olarak doğru olmaması.

Dikkat edelim, Bakana verilen tepkilerin çoğu eşcinselliğin 'doğal' olduğu zemininden hareket ediyor. Nasıl, heteroseksüellik doğalsa, eşcinsellik ve biseksüelliğin (Türkçesini hala bulamadık bu terimin) de doğal olduğunu anlatıyor bu argümanlar.

Zurnanın, zırt dediği yer işte burası. Acaba, 'doğallık' mıdır eşcinselliği ahlaki olarak doğru (ya da yanlış olmayan, diyelim mütevazi olup) kılan? Zira, benzer mantık pedofiller, seri katiller ve şizofrenler için de kullanılmaktadır. Bu argümana göre, pedofillik de, bir çok pedofile göre, doğaldır; çünkü pedofiller uzaydan gelmemiştir. Benzer şekilde, şizofrenlerin de, diğerlerinden tek farkı, onların beyin yapılarının ve kimyalarının farklı olmasındandır. Keza, seri katiller de, farklı bir beyin kimyasıyla doğan insanlardır. Dolayısıyla, bu yaklaşıma göre, tüm bunlar aslında insan doğasında olan şeylerdir.

2.

Düşünce tarihinde, benim görebildiğim kadarıyla, doğallık argümanı Aristo'ya kadar gitmektedir. Bunun nedeni de doğallığın teleolojik bir neden olarak kullanılabilir olabilemesidir. Doğallık, eylemlerimizin nedenini açıklamada geçerli bir gerekçedir. Yemek yememizden, sevişmemize, sosyalleşmemizden, kıskançlığa dek, bir çok insan edimi, doğallık teziyle izah edilebilmektedir. Ancak, doğallık, bir post-Kantçı olarak yazayım, eylemlerin motivasyonu olarak akıl parametresini dışlamaktadır. Bir eylemin tek nedeni, bu eylem cinsellik de olsa, yemek yeme de olsa, doğal dürtüler olmak zorunda değildir. Yemek yemenin doğal bir dürtü olması, nasıl hayvan ölüsü yemeyi gerektelendiremiyorsa, aslında, eşcinselliğin doğal olması eşcinselliği haklı çıkarmaz. Zira, değindim, beğenelim ya da beğenmeyelim, pedofililer de, bu gerekçeyi gayet rasyonel bir şekilde kullanabilmektedir. İşin daha da tuhafı, herhangi bir insanın kendi doğasında olmamasına rağmen, eşcinsel bir oluşa girebilmesi, kötü ya da ahlaksız değildir.

Anlattıklarım aslında birinci dalga feminizmine dair tartışmalardan aşına olmalı. Zira birinci dalga feministler (Andrea Dworkin, Ti-Grace Atkinson vs), örneğin,

görüngüsel şiddet içeren cinsellikleri doğal olmadıkları gerekçesiyle dışlamışlardır. Çünkü, onlara göre, insanlar biyolojik olarak acıdan kaçmaya programlıdır ve fiziksel acı veya şiddet içeren gönüllü cinsel edimler, bu doğal dürtülerimizle tezat oluşturmaktadır. Bu doğal dürtü, onlara göre, erkeklik hormonuna bağlanabilir. Erkek bundan hoşlanabilmekte, ancak kadınsa, cinsiyetçi maço kültürün baskısı yüzünden bu pratiklere dahil olmaktadır. Bu güçlü tezleri çürütmek aslında o kadar kolay değil. Ama yine de, bilhassa 'butch' ve 'queer' kültürün bu argümana yanıtı, hepimize aşına. Bunun üzerinde daha durmayayım.

3. Bilim, saf bir gözle bakalım, kesin değildir. Bilimsel algılar ve kurgular değişir. İyi niyetli yaklaşıyorum, elli yıl önce, psikologların eşcinselliği hastalık olarak nitelendirmesinin altında bir art niyet aramıyorum. Benzer şekilde, yetmişlerde DSM'den eşcinselliğin bir hastalık olduğunun çıkarılmasının da politik olduğunu düşünmüyorum. Keza, şu sıralar yazılan DSM 5'ten şizofrenliğin çıkarılmasına dair tartışmaların da politik itkisi olduğuna dair pek de bir kanıtımız yok.

4. Öte yandan, doğallık argümanı bizi ciddi anlamda ters köşeye yatırabilir. Eğer, yakın bir gelecekte, bilimadamları deneysel ve biyolojik olarak eşcinselliğin bir hastalık olduğunu kanıtladıklarını düşünürlerse ve bu deneylerin de eşcinselliğin genetik/ biyolojik olarak doğal değil de, bir travma neticesinde ortaya çıktığını iddia ederlerse, bizlerin kullandığı sosyolojik temelli 'doğallık' argümanı zayıflayacaktır. Bu, önemle dikkat edilmesi gereken bir nokta. Daha önceki yazılarımda da belirttim, amacımız, GLBT-perver biyologlar yetiştirip, bu sahadaki 'bilimsel' verileri artırmak olmamalıdır. İhtiyacımız olan, doğallık gibi harici bir faktör değil, tam tersine içkin ve daha basit bir nosyon.

Doğallık argümanının diğer bir rahatsız edici alt okuması, eşcinselliğin doğal olduğunu iddia edenlerin, neye dayanarak ve dahası ne hakla bu doğallığı öne sürdüklerini izah edememeleridir. Ya günün birinde yanılırsak ve doğal olmayan bir edimi, doğalmışçasına sahiplenmeye çalışırsak? Kaldı ki, 'doğallık' ile başlayan tüm tezlerin yirminci yüzyılda faşizmle neticlendiğini biliyoruz. Dolayısıyla, doğallık aslında muhafazakar, sağcı ve faşizme yatkın bir argümandır - bunu dile getirenler, özgürlükçü ve sosyalist olarak adlandırırsa da kendini.

5. Peki ya doğal olmayan cinsel eğilimler ne olacak? Ben bu yazıda pedofili örneğini ele aldım, ama aklınıza gelen herhangi bir başka problematik cinsel eğilimi kullanmak mümkün bu argümanlarda pedofili yerine. Zira örnekleri çoğaltmak da

gayet mümkün. Voyörizm, teşhircilik, sadizm, zoofili, nekrofil... Dolayısıyla, 'doğal olmayan cinsel edim' örneğiniz ne olursa olsun, ki kanımca herkesin böyle bir kırmızı çizgisi vardır, doğallık argümanı kimi cinsel edimleri dışlamaktadır. Bunun örneği 70lerde ve 80lerde Kaliforniya'da yaşandı. GLBT bireyler kabul gördüler görmesine de, butch'lar, femme'ler ve diğer queer'ler bu kabülü görmekte zorlandı ve neticede queer kültür ortaya çıktı. Zira queer'ler doğal eşcinsel olmamakla suçlandı. Daha da aşına bir örnek, biseksüellerdir. Bir çok GLBT/queer topluluk, biseksüelleri kendi içlerine dahil etmemektedir.

6.

Öte yandan, eşcinselliğin bir hastalık olarak görülmesinin altında görüldüğünden daha derin bir faşizm yatıyor. Örneğin, grip de bir hastalıktır, kimi zaman ölümcül bile olabilir, ama kimse grip olunca 'utandırılmaz', elektroşoklarla tedaviye zorlanmaz, toplumdan dışlanmaz (bulaşı olmasının yaratabileceği geçici izolasyon dışında) ve daha da beteri şiddete maruz kalmaz.

Eşcinselliğin hastalık olarak kurgulanmasının altında benim görebildiğim iki vahim nokta var. Birincisi, faşistlerin eşcinsel hastaları tedavi etme hakları olduğuna inanmaları. Dikkat ediniz, bu her hastalık için uygulanır bir paradigma değildir. Böbrek yetmezliğiniz varsa, kimse sizi zorla alıp hastaneye götürmez. Zorla tedavi mantığının altında, tarihte zorla tedavi edilen diğer hastalıkları da düşünürsek, ikinci vahim nokta da budur, bulaşıcılık 'faktörü' yatmaktadır bence: 'Eşcinselliği tedavi etmeliyiz, yoksa bulaşır'. Zira cüzzam ve AIDS'e yönelik vahşi ve faşizan yaklaşımlar da benzer tınılar taşıyordu.

Dolayısıyla, haklı ya da haksız, eşcinselliğin hastalık olarak görülmesi, aslında bu faşizan ve şiddetperver meyillerin ortaya çıkarılmasına dair bir mazeret olarak kullanılmaktadır.

7.

Kısaca özetleyeyim. Her ne kadar pragmatik manada, doğallık argümanı, kolaylıkla anlaşılır ve belki de meramı dile getiren bir argüman olsa da, politik GLBT tarihinden çıkarabileceğimiz dersler, bu argümanın aslında hem politik olarak yanlış, hem de düşünsel olarak tutarlı olmadığını göstermektedir.

Bu yazıdaki tezimi son bir kaç yıldır, benzer diğer konularda da savunuyorum. Vicdani reddin, gerekçesinden bağımsız olması gerektiğini ve hatta bir gerekçeye dahi ihtiyaç duymadığını önceki bir çok yazımda tanıtlamıştım. Buradaki argümanım da aynı: temel bir iki ahlaki ilkeye uymak dahilinde (dürüstlük, karşılıklı onay, zarar vermeme gibi), her cinsel yaşantının ahlaki olarak doğru olduğunu düşünüyorum. Dahası, bu şekilde kimi doğal olmayan cinsellikleri de (zoofili,

örneğin) moral manada kötülemiyorum. Anlaşılmasıdır, doğallık argümanının zayıflığı, insanları kategorilere mahkum etmesindedir. Ama gelin görün ki, insanlar kategorilere sığmayacak kadar karmaşık ve rengarenktir.

(2010)

Süperman'ın Belden Bağlamalı Dildosu

Temkinli araştırmacılar, kapitalizme saldırırken bazan ağırdan alırlar. Çünkü kapitalizm, insan doğasında olan kimi huylara (bencillik, örneğin) dayanarak kendini inşa eder. Bencilliğin bir tür faydacılığa dönüşmesi veya bireyin kendi emeğinin hakkını koruma içgüdüünün mülkiyet kavramını yaratması ve nefsi müdafaanın hukuk halini alması bunların belki de en meşhur örnekleri.

Bu örnekler ve akla gelebilecek diğerlerinin yaratabileceği ilk tartışma, değindiğim insani huyların ne derece 'doğru' olduğudur. Hıristiyanlık, örneğin, bencilliği ve nefsi müdafaayı bilindik argümanlarla eleştirmiştir. Benzer şekilde, bencillik de anarşist, komünist ve komünalist ideolojilerin hedefi olmuştur. Dolayısıyla, her ne kadar anlaşılabilir ve 'doğal' zemine dayansa da, kimi insan özelliklerinin ve biyolojik etkilerinin sosyopolitik yansımaları nahoş sonuçlar doğurabilmektedir.

Bu yazıda, cinsel etkilerin toplumsal kabul gören açılımlarını eşeleyeceğim. Malum, kimi cinsellik edimleri, toplumsal kabul görmedikleri halde makul ve anlaşılırdır (oto-asfiksiyofili: kendini nefessiz bırakmak suretiyle cinsel doyuma ulaşmak), kimi edimler de (çoğumuzun katılacağı bir şekilde) toplumsal kabul görmemektedir (tecavüz/taciz). Ben bu yazıda, toplumsal kabul gören kimi cinsel edimlerin aslında politik olarak yanlış olduğunu iddia edeceğim.

Muhakkak ki toplumsal kabul gören kimi yanlış cinsel edimler kategorisini düşününce akla onlarca vahim vaka geliyor. Berdelden tutun da, kadın sünnetine kadar bir çok geleneksel uygulama, bu kategoride incelenegelmiştir. Ancak, dikkat ediniz, bu vahşi edimlerin toplumsal kabul oranı oldukça düşüktür ve çoğu vakada kadınlar bu eylemlere gönüllü olarak iştirak etmemektedir. Dolayısıyla, benim amacım, toplumsal kabul gören, kadınların (en azından görünürde) gönüllü olarak iştirak ettiği, ancak gene de politik ve ahlaki olarak doğru olmayan bir edime yoğunlaşmak.

Odaklanacağım meseleyi baştan açık edeyim. Ben bu yazıda, 1960'ların cinsel devriminden sonra kabul gördüğü varsayılan cinsel edimlerden birine ve sadece birine eğileceğim. Öncelikle, ele aldığım meselenin neden bir cinsellik meselesi olduğunu anlatacak ve sonrasında da kısaca bu meselenin kapitalizmden nasıl beslendiğini ve dahası kapitalizmin bu meseleyi besleyen dallarının 'insani' ve 'doğal' kökenini ele alacak ve bu doğallığın, eylemi gerekçelendirmekte yetersiz kaldığını, umuyorum ki, işbu cümleden daha da kısa cümlelerle anlatabileceğim.

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında doğan kuşağın vesile olduğu 1960'ların cinsel devrimini yakından incelediğinizde tuhaf bir gözlemi defalarca ve defalarca

okursunuz. Bu gözlem, kadınların 1960'ların sonunda feminen kıyafetlerle 'özgürleştigi'dir'. Zira kadınlar, geleneksel kadınlık rollerinden kurtulmuş ve kendilerini yeni giyim tarzlarıyla özgürleştirmiştir. Kabaca değindiğim bu husus, punk modasında bilhassa kendin varedegelmiş ve sonrasında da zaten burjuva 'Haute Couture'un bir parçası olmuştur.

Kadın kıyafetlerinin, erkek kıyafetlerinin aksine, cinsel bir meta olması feminist kuramda önemli bir konudur. Kıyafetlerin cinsellikle nasıl ilişkilendiği önemli bir husus. Bu konuya eğilen 'klasikler', kadın ve erkek kıyafetleri arasındaki gelişigüzel farkın nedeninin eşeyler arası heteroseksüel çekim yaratma ihtiyacı olduğunu anlatır. Dolayısıyla, hemen her kültürde kadınlarla erkekler farklı giyinir ve farklı görünür. Bu görsel kimlik arasında geçiş yapmak da oldukça zordur. Doğaldır ki, bu cinselliğin temsiliyeti sorunuyla ilgili bir sorunsaldır.

Sanırım benim yapıbozumculuktan, öyle ya da böyle, öğrendiğim en önemli husus, temsilleştirmenin, İkinci Dünya Savaşı sonrası döneminde artık temsil edilenin önüne geçmesi olmuştur. Svastikanın, neredeyse faşizmden daha tehlikeli olması muhtemelen bunun en başat örneği. Zira ırkçı faşizmi bile politik manada savunmak ve desteklemek pek sorun yaratmazken, Svastikayı bir sembol olarak bulundurmamak bir çok Avrupa ülkesinde ciddi bir suçtur. Cinsellik de bir istisna oluşturmuyor. Kamusal alanda sevişmek yasakken (buna benim bildiğim tek istisna, Amsterdam'daki Vondelpark'tır), örneğin, pornografik dergiler her köşe başında bulunmaktadır. Semboller ve temsil ettikleri arasındaki politik ayrım, muhakkak ki dikkatle yaklaşmamız gereken bir husus.

Biraz önce değindiğim, kadın kıyafetlerinin özgürleştirici olduğunu iddia etme basiretsizliği de benzer bir insani motivasyona dayanıyor. İster buna heteroseksist olarak, 'çiftleşmek için karşı cinsi seçme ritüeli' deyin, isterseniz 'insanların, toplumsal kodlarla inşa edilmiş cinselliğin ötesine geçememesi' deyin, tüm bu gerekçeler ve benzerleri hapsiye kadar insanidir. Ancak, biraz önce altını çizdiğim gibi, ne kadar insani de olsalar, bu, sözü edilen nitelikleri 'doğru', 'adil' ya da 'eşitlikçi' kılmıyor.

İşin tuhafı, Atkinson ve Dworkin gibi feministlerin bu konuda ciddi bir yenilgiye uğraması ve ardından da refah devletinin gamsız ve ufuksuz feministlerinin, politik mücadeleyi 'keyfince yaşama' yaşam-tarzıcılığına indirgemesinin hemencecik kabul görmüş olmasıdır. Nasıl sürekli çikolatalı dondurma yemek pek de faydalı bir şey değilse, kadınsı kıyafetlerin getirdiği 'özgürlük' de aslında, ihtiyaç duyulan özgürlük değil, uğruna mücadele edilen özgürlük yerine egemenlerin verdiği yalancı memedir. Egemenlerin, çikolatalı keki, ekmeğe dayatması hem iktisadi

manada pahalı hem de diyetetik manada zararlıdır. Hem cüzdanız erir, hem de sağlığınız bozulur.

Şimdiye kadar pek de örneklemediğim feminenliği sanırım artık biraz daha berraklaştırabilirim. Örneğin genelgeçer kadın kültürlerinin şu edimlerinin, bırakın feminizmi, adalet ve eşitlik gibi en basit ahlaki ilkeleri dahi ihlal ettiğini düşünüyorum: saç boyama, makyaj, etek, kadın çorabı, kadın ayakkabısı, kadın çantası, zayıflık, sütyen, tanga, kadın sünneti, epilasyon, çocuk bakımı angaryası. Listeyi benzer şekilde uzatmak mümkün, ancak burada duralım şimdilik.

İşin daha da tuhafı, insanları kadınların kaldırmalı sütyenle özgürleşebileceğine inandırmanın, kapitalizmin en büyük ve belki de en sinsi 'başarılarından' biri olduğunun görülemiyor olması. Batılı kadının, saçlarını istediği zaman maviye boyayabilmesinin, bilhassa doğulu kadın üzerinden bir 'özgürleşme' edimi olarak kodlanması da bu 'başarının' diğer yansımalarından biridir. Benzer bir şekilde, düşük bel pantolonundan tangasını gösteren kadının da, tesettürlü kadın üzerinden, 'özgür' olarak tanımlanması da yine bu yaklaşımın bir sonucudur. Benzer bir kodlama, sıraladığım edimlerin 'kadınlık hali' olarak ötekileştirilmesi ve bireylerin sanki kadın olduklarını ispatlamaları gerekiyormuş gibi bu edimlere dolaylı baskılarla itilegelmesinde görülmektedir: 'Kadın dediğin suratına azıcık renk verir ve memelerini biraz büyük gösterir'.

Büyük düşünür Emre Yılmaz'ın eski bir vecizesini buraya uyarlamak mümkün. Eskiden egemenler, zorla işçi toplar ve onları şiddet uygulayarak karın tokluğuna çalıştırırlardı. Kapitalizmin başansı, artık işçilerin gönüllü olarak, karın tokluğuna çalışmak için işverenlere tıpış tıpış gitmesidir. Emre Yılmaz'ın bu gözlemine, sahte-feminizmin kadınları hapsettiği boyalı saçlara da uygulamak mümkün. Viktoryen döneme kadar, kadınları tuhaf ve vahşi yöntemlerle tehdit ederek ya da korkutarak 'feminenleştirmeye' çalışan 'erkeklerin', artık uğraşmasına gerek yok. Zira, kadınlar artık neredeyse tüm boş zamanlarını ve bununla birlikte insan üstü bir emeği ve çabayı kendilerini 'güzelleştirmeye' harcıyorlar. Erkekler de arkalarına dayanıp, gönüllü kölelerinin güzelleşmek ve zayıflamak için çırpınışlarını seyrederek biralarnı tokuşturuyor.

Fakat, dikkat edelim, bu edimlerin bazılar içkin olarak zararlıyken bazıları 'o kadar da' zararlı değildir. Örneğin, ne kadar organik ve vegan olsa da, makyaj kimyasal kirlilik yaratmakta, saç boyası da biyokimyasal zararlarının yanında, tuhaf bir gençlik ikonası yaratarak kadınları genç görünmeye mahkum etmeye gayret etmektedir. Kimi radikal feminist düşünürler, benim verdiğim listeyi çokça genişletmekte ve tüm bu edimlerin kadınlara az ya da çok, fiziksel ya da biyolojik, düşünsel ya da

ruhi zararlar verdiğini net bir şekilde tanıtlamaktadırlar, ki bu yazarların bir kaçına önceki yazılarımda detaylıca değinmiştim.

Ancak, tıpkı içki içmek gibi, insanlar bazen zararlı şeylerden zevk alabilmektedir. Benim bununla ilgili bir derdim yok. Asıl sorun, zarar verici edimlerin, toplumsal kabül görerek doğallaştırılıp içkinleştirilmesi ve buna bağlı olarak bir tarafın (genelde kadınların) her zaman kaybeden veya zararlı çıkan olmasıdır. Bu adaletsizlik ve eşitsizlik, kadınlar her ne kadar gönüllü bir şekilde bu edimlere iştirak ediyorsa da olsa, politik bir sorundur. Kaldı ki, bir çok feminist düşünür, bunun gönüllü görünen ancak zoraki bir iştirak etme hali olduğunu, zira düşünme kabiliyeti olan bir kadın bireyin, dışarı çıkmadan önce, her seferinde (istatistiklere göre) 30 ila 50 dakikayı ayna karşısında geçirecek kadar müsrif olamayacağını ima etmektedirler.

Bu konuyu daha önce bir çok yazımda eşelemiştim. Bu yazıda değinmeye çalıştığım diğer bir nokta, toplumsal kabülün yarattığı konformizmin aslında, cinsel devrimi ileri götürmede topluma ket vurması meselesidir. Örneğin, pornografik yayınlarda akla hayale gelen her tür cinsellik edimine dair numuneler bulmak mümkünken, kamusal alanda sevişmek hala toplumsal manada deneyimlenememektir. Büyük şehirlerde gördüğümüz 'seksi' kadınlar, inşa edilen kodlarla cinsel aktiflik mesajı vermeye çalışsalar da kendilerince, bu insanların çoğunun seksten anladığı dört dakikalık bir misyoner debelenmesidir. Bununla birlikte, sevişmeyi çağrıştıran hemen her şey birer sembol olarak kabul görmekte ve sevişmenin kendisinin yerini almaktadır - zira bu hem karlı, hem ucuz, hem de kolaydır. Örneğin, şehirlili burjuva kadınlar, Jimmy Choo ile orgazm olmayı, cinsel partnerle emek sarfederek doyuma ulaşmaya tercih etmektedir (Batı memleketlerindeki yaygın bir kadın ayakkabı mağazasının adı 'Shoegasm'dır: ayakkabı manasına gelen İngilizce 'shoe' sözcüğüyle orgazm sözcüğünü birleştirilerek elde edilen bir neologizm). Toplumun her sınıfında, cinsellik sembollerinin cinsel doyum yaratma aşamasına ulaşabilecek kadar derin bir şekilde cinselliğin kendisiyle yer değiştirmesi, sadece feminizmin değil, anarşizmin de doğrudan müdahale etmesi gereken hususlardandır. Zira, bu en haff tabirle, muhafazakar ideolojinin kendini, bu sefer akıllıca bir şekilde, yeniden inşa etmesidir.

Ket vurulan yaratıcı cinsellik türlü türlü şekilde dile getirilebilir. Dolayısıyla, sormadan edemiyorum. Donumu pantolonumun üstüne giyebilmek için illa ki Süpermen mi olmalıyım? Benzer şekilde, bence cinsel bir oyuncak olan tangasını düşük bel pantolonundan sergileyerek sokakta rahatça gezebilen sevgilimin, örneğin, başka bir cinsel oyuncak olan belden bağlamalı dildosunu da

pantolonunun üstüne takarak sokakta yürüyebileceği günleri görmek için ne kadar beklemem gerekecek acaba?

Bu noktada, sahte feministlerin eleştirilerini merak ediyorum. Neye hizmet ettiği anlaşılamayan bir şekilde, kendilerini seksapellikle özgürleştirmeye çalışan bu feministler, acaba ne zaman cinsiyetçi heteroseksizme hizmet ettiklerini anlayacaklar? Benzer eleştiriler, bilhassa travesti/transseksüel altkültürlere de yöneltilmiştir. Zira, öyle ya da böyle, TT bireyler, kadınlığı aslında kozmetik cerrahiyle yeniden inşa etmektedir. Dolayısıyla, fenomenolojik olarak, kadınlık ince ses ve bir çift memedir bu durumda. Neticede, kuramsal manada, kadınlığın ve erkeğin ne olduğu, transseksüelizm zemininde oldukça mühim bir sorudur. Bir erkeğin, kadına dönüşmesi, kadının ne olduğu sorusunu yanıtlamada elzem bir vakadır. Benzer şekilde, bir kadının erkeğe dönüşmesi de, erkeğin ne olduğu sorusunu yanıtlamada önemli olacaktır.

Sahte feminizmin bana getirdiği ilk ezbere eleştiri, (yukarıda sıraladığım feminen edimleri takip eden) kadınların hayatını zorlaştırdığıdır. Bu iddia, gülünçtür; zira öncelikle ben hiç bir zaman 'kolay bir hayat vaatmedim'. Kaldı ki, örneğin, bir çok toplumda otobur bir diyet sürdürmek de oldukça zordur hem sosyal hem pratik manada. Ancak, bu, etobur olmanın politik ve ahlaki yanlışlarını örtmemektedir. Dolayısıyla, aslında o zorlukları yaratan ben değilim - mücadelenin kendisi zor.

Aldığım diğer bir eleştiri de, 'toplumu kutuplaştırdığım' ve kategorik olarak yaklaştığım için, makyaj yapan feministleri dışladığıdır. Bu eleştiriye sonuna kadar katılıyorum. Nasıl, iskender kebab yiyip, hayvan hakları eylemine gelen zavallıları politikadan dışlıyorsam, gönüllü ya da iradi de olsa, cinsiyetçi kadınlık yaratımına katkıda bulunan sahte feministlerin feminizmi, bir yaşam tarzı lümpenliğine indirgediğini düşünüyorum. Bu bilhassa, 80'lerde, feminizmin hemen tüm legal ve hukuki taleplerini batı memleketlerinde almasının ardından düştüğü politik bocalamanın bir ürünüdür. Kadın özgürlüğü mücadelesinin erkekleri de özgürleştireceğini düşünürsek Kaos GL'nin sloganına benzer şekilde, tutarlı bir özgürlük hareketinin aslında tüm toplumsal sınıflar için gerekli olduğunu görebiliriz.

Sonuç olarak, cinsellik ve bilhassa genelgeçer kadın kıyafetlerinin ve edimlerinin kapitalizm tarafından yeniden kurgulanmasının ve dahası, ya sabır, bu kurgunun evrensel bir özgürleşme olarak idrak edilmesinin yarattığı sosyopolitik sorunları kısa bir yazıda anlatabilmem imkansız. Elbette atladığım ve kısaca geçiştirdiğim onlarca husus var, kabul. Sabırla, adım adım tüm bu ihlalleri sıralayabilmeyi umuyorum zaman içerisinde.

Peki, bu sorunu nasıl çözebiliriz? Benim bu konudaki müdahalem sadece bir boykot çağrısı değil elbette. Zira, nasıl askerliği boykot etme, militarizmi ve savaş aygıtını yok edemeyecekse, korkakça bir geri çekilme stratejisinin bu alanda işe yaramayacağını düşünüyorum. Örneğin, hayvan özgürleşmesi eylemcileri nasıl kürk giyenlere bakıp, 'ben kürk giymiyorum ya, bu bana yeter, başkasına karışmam' demiyorsa ve eylemliliğe kalkışıyorlarsa, radikal feminist eylemciler de, bir sınıf olarak kadınları ezen 'süslü' kadınlara karşı benzer bir mücadeleye girişmelidir. Zira, kadın olmak feminizmin bir önkoşulu değildir ve olmayacaktır.

(2010)

Sürdürülebilir Güzellik

Sürdürülebilirlik gündeme nispeten yeni giren bir kavram. Sahip olunan davranışın ya da mekanizmanın, kaynakları tüketmemesi gerektiğini ifade eden bir kavram. Ekolojik harekete aşına olanlar, terimi de duymuşlardır. Örneğin, fosil yakıtlara bağlı kalmamalıyız ve et yememeliyiz zira bu tarz bir yaşam tarzı, her şey bir yana, ekolojik olarak sürdürülebilir değildir. Bunun nedenleri açık.

Ancak, gene de sürdürülebilirliği sosyopolitik ve düşünsel olarak daha da kıymetli kılan başka bir parametre daha var. Günümüz ahlak anlayışını kutsadığı faydacı zihniyet, elbette sürdürülebilirlik kriterini sıklıkla kullanır. Ama sadece faydacılık değildir bu kriterden faydalanan.

Kantçı ahlak da sürdürülebilirliği, kategorik emperatifin bir uygulaması olarak ele alabilmektedir. Kategorik emperatif, çok kabaca, çelişki yaratmadan, bireyin gerçekleştirdiği edimlerin tüm insanlara genelleştirilebilmesi gerektiğini ortaya konar. Eğer bir eylemi tüm insanlara evrensel bir şekilde genelleştirebilirsek ve bu bir mantıksal çelişki yaratmıyorsa, bu eylem ahlaka uygundur Kantçılığa göre.

Bu zihniyete göre, örneğin fosil yakıtlar tüketmek Kantçı değildir zira herkesin fosil yakıtlar kullandığı bir dünya mantıksal olarak süreksizdir. Öncelikle, fosil yakıtlar biter. Dolayısıyla, evrenselleştirme ilkesi uygulanamaz olur. İkinci olarak da, basitleştirelim, fosil yakıtlar malum iklim değişikliği nedeniyle dünyanın sonunu getirebilir ve bu takdirde de evrenselleştirme ilkesi, insanların kendi sonunu getireceği için Kant ahlakına aykırı bir pozisyon alır.

Dolayısıyla, sürdürülebilirlik, yaptığımız kimi işlerin yarattığı potansiyel zararlar üzerinden geliştirilen bir yaklaşımdır. Benzer şekilde, iktisadi zenginlik de sürdürülebilir değildir, zira birisi çok zenginse, birileri de çok fakir olmalıdır. Böylelikle, zenginliğin kategorik emperatif testini geçemeyeceği görülebilir. Dolayısıyla, zengin olmak ve zengin kalmak ahlaksızlıktır.

Ben bu yazıda, güzelliğin erotik bir meta olarak da benzer şekilde sürdürülebilir olmadığını ve ahlaksız olduğunu iddia edeceğim. Güzelliğin de bir çok toplumsal ve bireysel durumda bir avantaj ve fayda getiren bir faktör olduğunu düşünüp, bir meta olarak ele alınan güzelliğin, kategorik emperatif testini geçememesi nedeniyle ahlaka aykırı olduğunu düşüneneğim. Elbette, kimi doğu felsefeleri zaten bunu binlerce yıldır dile getiriyor. Amerika'yı tekrar keşfetmeyeceğim, ancak bu sefer farklı bir üslup ve yaklaşımla benzer kaygıları dile getireceğim.

Bu zeminde, güzelliği tanımlamayacağım, güzelliğin evrensel ve genel geçer bir tanımı olduğunu iddia etmeyeceğim. Ama bir kavram olarak, bireyden bireye değişse de, güzellik kavramı ve algısının var olduğunu kabul edeceğim.

Güzelliğin sürdürülebilir olmadığını görmek mümkün. İnsanlar yaşlanır, sakat kalır, kaza geçirir ve kimi insanlar gene kimi diğer insanlara göre zaten güzel değildir. Kategorik emperatif olarak da 'güzelleşme' eylemi, herkesin güzelleşmesi mantıksal olarak dahi mümkün olmayacağı için imkansızdır.

Herkesin güzelleşemeyeceği argümanı önemli bir argüman. Bu teze göre, herkesin güzelleşebileceği iddiasının temel bir kusuru var. Bu kusur da, önceden belirli bir güzellik algısının, güzelleşmek isteyen bireylere dayatılabileceği ya da daha kötüsü, bireylerin kendi güzellik algılarının bu algının izdüşümü olduğunu anlayamamaları neticesinde, bireysel güzellik kurgusunun totaliter bir şekilden yeniden inşa edilmesidir. Bunu bir sorun olarak görüyorum, daha önceki yazılarda uzun uzun anlatmıştım. Ayrıca, herkesin güzelleşebileceği iddiası, güzelleşmeyi emek bazlı bir etkinlik olarak konumlandırır. Güzel olmak için çabalanmalıdır, aksi takdirde ya tembel ya da miskinsinizdir.

Güzelliğin, daha önce pek çok kere değindim, paylaşamıyor olması ciddi bir handicap. Dolayısıyla, güzelliğin bir avantaja dönüşmesi ve bu kaderci avantajın da kategorik emperatif testinden geçemeyeceğini kanıtlamanın bir yolu daha var. Bu, biraz Hegelci de olsa, güzelin çirkin olmadan tanımlanamayacağı gerçeğidir. Dolayısıyla, güzel kavramı da dereceli bir kavram olmakta bu yaklaşıma göre. Mesela, Hollandalılar için rastgele seçilen bir Hollandalı (örneğin) kadının güzel olma ihtimali %5 ise, bir Türkiyeli için rastgele seçilen bir Hollandalı kadının güzel olma ihtimali (bence) %95'tir. Bu toplumsal bir gözlem olmanın ötesinde, güzellik algısının bir derecelendirme olduğu anlamakta bize yardımcı oluyor bana kalırsa. Elbette bu basit deneyin altındaki evrimsel ve biyolojik nedenleri es geçmiyorum. Bu da aklımızın bir köşesinde kalsın.

Güzelliğin avantajlarının sosyoekonomik sistemimizin çarpıklığının bir yansıması olduğunu iddia etmek aceleciliktir. Zira, her toplum kendi güzelini yaratmakta ve yarattığı bu güzeli avantajlı konuma getirmektedir. İnsanlar da ekseri bu mertebeye ulaşmak için çabalamaktadır.

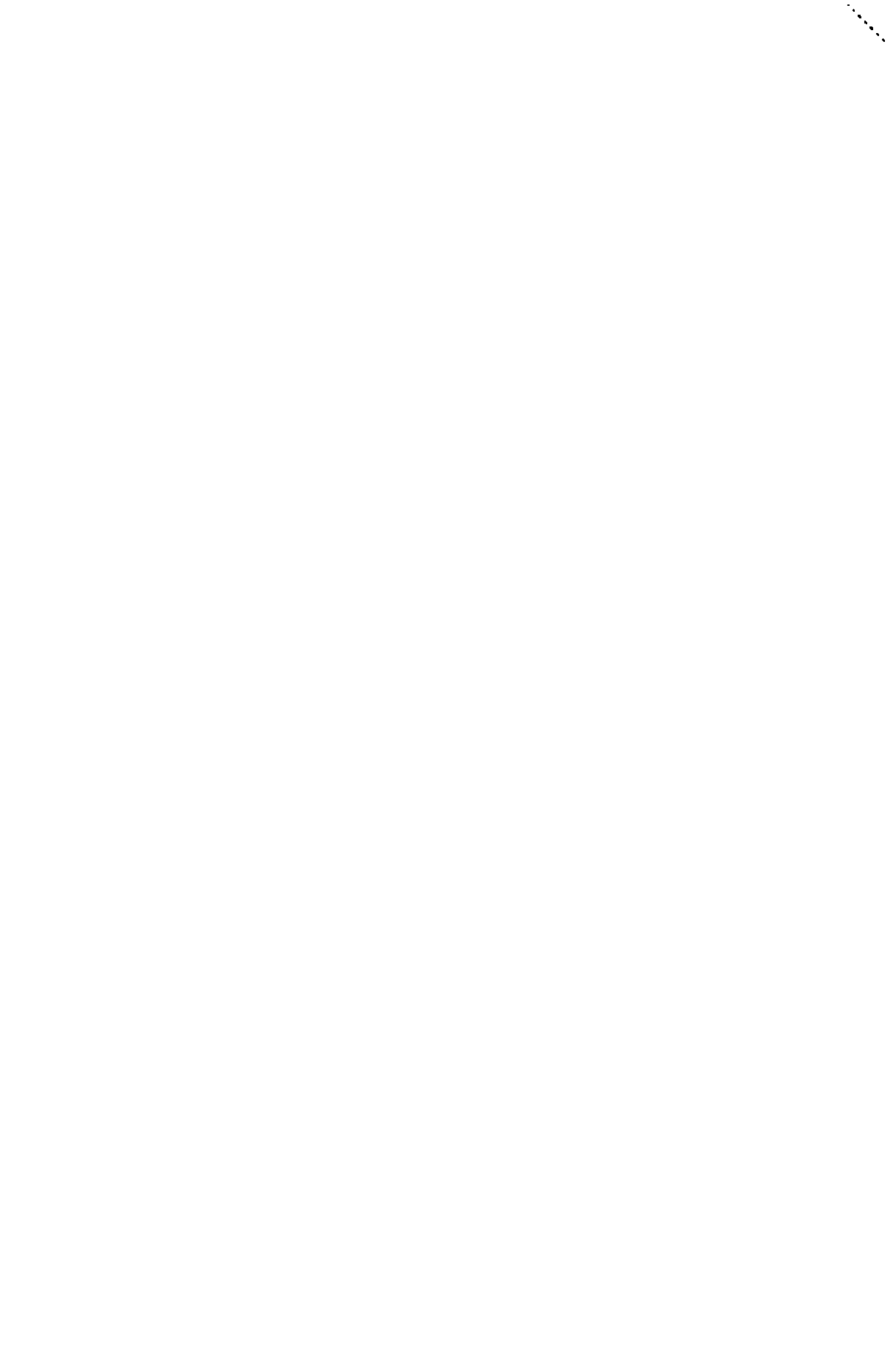
'Güzel'i reddetmenin insanda var olduğu iddia edilen estetik ihtiyacı aç bırakacağı da iddia edilegelmiştir Oscar Wilde-vari bir şekilde. Ama dikkat edilirse, bu yazıda, bireysel ya da lokal güzellik algılarının tümellenmesinin sorun yarattığından söz ettim. 'Benim güzelim' politik bir risk taşımyorken, 'bizlerin güzeli' tahakküm yaratabilmektedir.

Bu kısa notta, aslında, önceki yazılarımı kısaca özetlemiş oldum. Kimi argümanlara çok değinmedim, kimilerini belki de gereğinden fazla açıkladım. Ama gene de bu yazıda bir açık var. O açık da zaten tümel olmayan bir güzellik algısı üzerine inşa

edilen kategorik emperatif testinin sorunlu olduğu iddiasıdır. Hatta, kategorik emperatif testinin kendisinin de bireysel değerleri toplumda test etmesi nedeniyle tutarsız olduğu da iddia edilecektir. Bu itirazlara şapka çıkarmakla beraber, hiçbirinin doğru olduğunu düşünmüyorum. Öncelikle, kategorik emperatif testinin tüm insanlara genellenmesi, tüm insanlara eşit davranma hevesinin bir ürünüdür ve bence erdem ahlakının dahi temel hisleriyle örtüşmektedir. Ayrıca, güzellikle ötelenen anlamlar, insanların kendi dünyalarında güzel buldukları van Gogh ya da çirkin buldukları Pollock tabloları arasındaki ayrımın ötesine geçen, bir yargı ve bu anlamda bir dayatma taşıyan anlamlardır.

Netice itibariyle, ister biyolojik ister toplumsal kaynaklı olsun, güzel'i bir 'iyi' olarak konumlamanın özgürlükçü politikalarda yer almaması gerektiğini düşünüyorum. Nasıl, iktisadi tutsaklıktan kurtulmanın amacı herkesin 'zengin' olması değilse, cinsiyetçi güzellik baskısından kurtulmanın amacı da 'güzel' olmak değildir.

(2010)

Sapıklık, Pedofili ve Politika

Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili Mehmet Sevigen bir kanun önerisi vermiş gazetelerden okuduğumuza göre. Pedofillerin, ABD'dekine benzer şekilde, hukuki cezalarını çektikten sonra da kayıt ve takip altında tutulmasını önermiş.

Bu yazıda, önce ABD'deki kanunu ve uygulamalarını bildiğim kadarıyla anlatacağım. Sonra, ne zaman kafa karıştırıcı bir konuyla yüzleşsem takip ettiğim stratejiyi takip edecek ve sevdiğim felsefecilerin konuya dair bir iki makalesini anlatacağım. Sonra da, yazıyı noktalarken açık açık Sevigen ve benzerlerine lafımı sakınmayacağım - İya bastal'cı bir zihin haliyle.

ABD'de sözü edilen kanun, çocuklara yönelik cinsel suçlardan hüküm giymiş kişilerin adres ve kimlik bilgilerinin, fotoğraflarıyla birlikte kamuya teşhir edilmesini öngörüyor. Ayrıca, bu kişilerin adres değişiklikleri ve diğer benzer hareketleri de otoriteler tarafından takip ediliyor. Örneğin, sözünü ettiğim veritabanına girdiğiniz zaman, mahallenizdeki çocuk tacizcilerinin adını, adresini, resmini, ne zaman hangi suçtan ceza yediğini görebiliyorsunuz. Mesela, bu yazıyı yazarken, veritabanında rastgele bir arama yaptım ve New York'un bir mahallesinde örneğin, kırksekiz tacizci/tecavüzcü olduğunu gördüm. Veritabanının bağlı bulunduğu websitesinde, bu kişilerin girişimleri ve tecavüz detayları dahi yayınlanmakta. Elbette, makul bir uyarı eşliğinde: bu bilgileri, sözü edilen kişilerin aleyhine kullanmak suç unsuru olabilir!

Tecavüzcülerin önemli bir oranı, ergenlik öncesi yaşlardaki çocuklara taciz ve tecavüzde bulunmuşlar ve benim görebildiğim kadarıyla tacizcilerin hemen hepsi erkek. Pedofillerin hangi oranda eşcinsel olup olmadığını bilmiyorum (Kavaf ya da Sevigen'e sormalı). Pedofillerin hemen hepsinin, ömürleri boyunca onsekiz yaş altı bir çocukla, çocuğun velisinin olmadığı bir ortamda görüşmesi yasak ve benzer şekilde çocuklarla alakalı bir meslekte (örneğin, okul yemekhanesi) çalışmaları da çoğu durumda ömür boyu yasak.

Bu kanun, anlaşıldığı üzere suçluları etiketlemektedir. Temel aldığı psikolojik varsayım da şudur: pedofiller tedavi edilmelidirler ancak bunlar tamamıyla 'tedavi' olamazlar ve dolayısıyla, sürekli izlenmelidirler.

Herhangi bir cinsel meseleye dönük yaklaşımlar 'tedavi etme ya da etmeme' gibi bir jargon kullandığında, aklıma hemen günümüz felsefecilerinden Graham Priest'in güzel bir makalesi geliyor. Makaleyi burada kısaca anlatayım.

Priest'in 'Cinsel Sapıklık' (Sexual Perversion) başlıklı makalesi, cinsel edimlerin doğallığına dair bir çok insanın sanırım öyle ya da böyle kabul ettiği bir listeyi ele almakla işe başlıyor. Bu liste, cinsel sapıklık olarak görülmeyen eylemlerden

başlayıp çoğu insanın doğal olmayan sapıklıklar olarak gördüğü eylemlere kadar ilerliyor. Altını çizmekte fayda var. Bu liste ne Priest'in ne de değindiği düşünürlerin (ve elbette ne de benim) düşüncelerini yansıtıyor. Değinilen liste şöyle.

1. Misyoner pozisyonunda heteroseksüel seks
2. Diğer pozisyonlarda heteroseksüel seks
3. Oral seks
4. Mastürbasyon
5. Eşcinsellik
6. Grup seks
7. Heteroseksüel ya da eşcinsel anal seks
8. Voyörizm
9. Teşhircilik
10. Frottörizm (fordculuk tabir edilen edim)
11. BDSM
12. Pedofli
13. Fetişizm
14. Transvestizm
15. Zoofli
16. Ürofil
17. Nekrofil
18. Koprofil

Elbette bu listenin çok daha uzununu, Kaos GL dergisinin şimdi koleksiyonerlik olan çok eski sayılarından birinde yayınlamıştık herhangi bir ahlaki yargıda bulunmadan (<http://www.canbaskent.net/cinsellik/4.html>)

Bu liste, Priest'e göre, bir çok insanın öyle ya da böyle cinsel öryargılarını iyi bir şekilde yansıtan bir liste. Hatta bu listedeki kimi edimler, eskiden psikiyatrik olarak hastalık olarak adlandırılıyordu malum. Elbette bir çok felsefeciye göre sorun, sapıklığın nerede başladığı. Malum, homofobiklere göre 5 ve sonrası, bir çok dindara göre 2 ve sonrası sapıklıken, örneğin de Sade'a göre, bu listede sapıkça bir edim bulunmamaktadır koprofil dahil.

Çağdaş felsefe literatüründe, sapıklığa dair en bilinen çalışmalardan biri yine ünlü bir New York felsefecisine, Nagel'e ait. Nagel'e göre, bir cinsel edim eğer en az iki kişiyi içeriyorsa, taraflar birbirinin cinsel olarak uyarılıyorsa, taraflar birbirlerinin cinsel olarak uyarılmasından da uyarılıyorsa, taraflar birbirlerinin cinsel olarak uyarılmasından uyarılmasından da uyarılıyorsa... bu cinsel edim sapıklık değildir. Örneğin, Marquis ve Justine arasındaki cinsel edimde, Justine ve Marquis

birbirlerini cinsel olarak uyarıyorsa ve Justine, Marquis'i uyardığı için uyarılıyorsa ve de Marquis, Justine'in kendisini uyarmasından dolayı uyarılmasından dolayı da uyarılıyorsa ve bu gelgitli uyarılma algoritması sonsuza dek (kuramsal olarak) tekrarlanabiliyorsa, bu edim bir cinsel sapıklık değildir.

Dolayısıyla, Nagel'in bu tanımına göre, mastürbasyon sapıklıktır. Benzer şekilde fuhuş da bir sapıklıktır. Öte yandan, eşcinsellik, BDSM ve pedofili, tanıma uygun bir şekilde yapıldığında, sapıklık olmayabilir.

Dolayısıyla, Nagel'in bu yaklaşımı epey sorunludur. Örneğin, çok da tahrik edemediğimiz birisiyle (onaylı) seks yapmanın neresinde ahlaki sorun ya da sapıklık olduğunu Nagel'den öğrenemeyiz.

Bu minvalde cinsel sapıklığa dair en yaygın yaklaşım, Priest'in deşidiğine göre, 'doğallık' üzerinden yürütülür. Burada çok ilginç bir handicap vardır. Örneğin, nekrofil doğallık değil dendiğinde, sanki nekrofiller uzaylıymış gibi yaklaşılır. Oysa, nekrofiller de diğer insanlarla aynı patatesi yer, aynı havayı solur ve aynı doğanın bir parçasıdır ve herkes kadar 'doğaldır'. Cem Yılmaz filmlerinden de anımsayabileceğimiz gibi, uzaylı 'düdükleyen' köylü de bir o kadar doğaldır - her ne kadar uzaylı bu doğanın parçası değilmiş gibi görünse de. Priest, ilginç bir noktaya dikkat çeker. Bu manada, bir çok insan, doğallıkla, insan olmayan hayvanların (genelde memelilerin) cinsel aktivitelerinin kriter olduğunu söyler. Eşekler nasıl seks yapıyorsa, biz de benzer bir şekilde eylemeliyiz, derler örtülü olarak. Bu tuhaftır - zira 'zevk' için yapılan tüm seksüel edimler, dışlanır. Malum, bu zaten bir çok radikal ortadoğu tarikatının dini inancıdır. En nihayetinde, sadece insanlar ve yunuslar değil midir zevk için sevişen?

Doğallık argümanının biraz yontulmuş şekli, istatistikle eğretilenmiştir. İstatistiki olarak yaygın olmayan edimler sapıklık olarak dışlanmaktadır. Elbette, hemen görülür, bu sapıklığı toplumsal bir parametreye indirir, bağıl ve değişken bir şekilde ele alır. Bu nedenle de pek tatmin edici değildir. Dahası, korpopoli bir şekilde moda olur da, yaygınlık kazanırsa ne yapacağız peki?

Doğallık argümanını, cinsel işlevsellikle rötüşlamak da mümkün. Dolayısıyla, işlevi dışında kullanılan cinsel edimler sapıklıktır, demek, oldukça anlaşılır bir yaklaşımdır. Bu nedenle, örneğin Vatikan, eşcinselliği lanetlemede, tecavüz ürünü olan bir hamileliği sonlandırmak için dahi olsa kürtaja karşı çıkmakta ve tüm bunlara rağmen, insanları itaatle terbiye ederek takipçi bulabilmektedir [Vatikan'ın konu üzerine dair resmi açıklamalarını okumak ciddi bir asap terbiyesi olarak ele alınabilir]. Bu argümana göre, anlaşılmıştır, çocuk yapma amacı gütmeyen her cinsel edim sapıklıktır. Dolayısıyla, kısır bir erkek veya postmenapoz bir kadının

heteroseksüel seks dahi sapıklıktır çünkü bu seksin çocuk üretme imkanı yoktur. Zinhar, Taocu seks de zaten sapıklığın önde gidenidir.

Priest, işlevsellik tartışmasında, hoş bir örnek verir: 'ayaklarını değil de ellerini kullanarak yürümek isteyen bir insanı ahlaksız yapan nedir o halde?'. Bu sorunu daha iyi anlamak için Aristo'ya kadar gitmek gerekebilir Priest'e göre.

Biz bu satırlarda bunu yapmayalım, ama gene de kimi bir iki noktaya değinelim. İşlevsellik argümanının bir iki devasa varsayımı var. Birincisi, cinselliğe dair sözü edilen bu işlevin özneler tarafından kesin olarak bilinebileceğidir. İkincisi de bu işlevin tek ve biricik olduğudur. Cinselliğin işlevinin tam olarak bilinebilmesi için, kabul edilebilir tek çözüm, kullanma kılavuzuna bakmaktır. Kimisi için bu din, kimisi için biyoloji, kimisi için de belki ahlaktır. Ama tüm bu sistemlerin, kah kendi içlerinde kah birbirleriyle olan çelişkileri ve anlaşmazlıkları düşünüldüğünde, 'kullanma kılavuzu' tezi pek geçerli olamıyor. Benzer şekilde, tek ve biricik işleve sahip cinsellik tezi de bir çok açmaza sahip. Penisini yağlıboya fırçası olarak kullanan bir ressamın sapıklığı nerede, göremiyorum. Yahut, üzerine oturmak için üretilen sandalyeyi araya yüksek bir yere ulaşmak için tek basamaklı bir merdiven olarak kullandığımda nasıl bir ahlaksızlık yapıyorum, bilmiyorum. Freud'un güzel bir lafı vardır: anüsün feçesle münasebeti nedeniyle anal seksin tabu olması, idrarla ilişkisi nedeniyle penis ve vajinanın tabu olması kadar saçmadır.

Priest'in çıkardığı sonuca katılmamak elde değil. Aristocu eğilim, yani her edimin bir amacı ve sonucu olması gerekliliği, artık kabul edilen bir yaklaşım değildir. Kimi zaman, sandalyeye sadece dinlenmek için oturmayabiliriz, kimi zaman hiç bir şey yapmadan, bir amaç gütmekten yaşayabiliriz. Çoğunlukla insanların ömürleri boyunca sadece iki ya da üç defa çoğalmak için seks yaptığını düşündüğümüzde, işlevsellik argümanı epey yalpalıyor. Hele tüp bebek, kısır insanların yapay döllenmesi ya da evlat edinme gibi durumları düşündüğümüzde Aristocu argüman epey tökezliyor. Kaldı ki bu yaklaşımın 'sevişilmeden üretilmiş' bebekleri de hele anomali (günah tohumu) olarak damgalanması, Hitlerci bir zihniyettir.

Kaldı ki kimi zaman insan sadece zevk için sevişmez. Zevk için sevişmeye çalışıp, zevk alamadığı, zevk veremediği de olur. Çocuk yapmak istediği halde yapamadığı da olur türlü türlü nedenle. Kimi insanlar, başkalarının fiziksel acı olarak gördüğü şeylerden zevk alır. Kimine göre zevk ağlamakken, kimilerine göre kahkaha atmaktır.

Dolayısıyla, işlevsellik ve bunun ötelemesiyle oluşturulan zihinsel kurgular, zaman içerisinde neyi hastalık olarak görüp görmediklerini değiştirebilirler. Cadı avının

hedefi onyıllar içinde elbetteki farklılaşabilir. Kimi zaman din, kimi zaman bilim, kimi zaman da yıldızları kullanarak cadı avının hedefi gerçekleştirilebilir. Hatta, dün cadı avına karşı çıkanlar, bugün başka cadı avlarında ellerinde meşaleyle ön saflarda yer alabilir, cadı avını körüklemeye çalışabilir. Bunun için, başka memleketlerden ithal etmeye çalıştıkları kanunları kullanabilirler: şaşırılmamalı, zira bunların ataları da Lozan devrinde, mecburen, medeni kanunu da İsviçre'den ithal etmek zorunda kalmamış mıydı?

Sevigen ve benzerleri, ne yaptıklarını bilmiyorlar. Saf bakan gibi saf Sevigen de yaranmaya çalışırken nefreti körüklemekte ve de soruna çözüm getirmekle uğraşmamaktadır. Daha önceki bir iki yazımda da değinmemiş miydim: bunlar yeri gelince kendilerini psikolog, yeri gelince tarihçi, yeri gelince spor yazarı sayarlar. İşin tuhafı, kuzu postuyla, cinsel özgürlük etkinliklerine gelir, sonra tükürdüğünü yalamaya gayret edermişcesine özür dilerler.

Tarihi de bilmezler. O kadar aşına bir öyküdür ki pedofili ve eşcinsellik arasında bağ kurmak. Bunlar, teşhis ve tedavide uzman olduklarından, hangi 'hastalığın' hangi 'hastalığa' dönüşeceğini de bilirler. Pedofiliyseniz zaten eşcinselsinizdir ya da eşcinselseniz yarı-pedofilsinizdir. Dolayısıyla, hem 'sağlam erkeklere' hem de çocuklara yönelik bir tehditsinizdir.

Buna davranışsal iktisat kuramlarında ya da psikolojide aslında güzel bir ad vermişler: Halo etkisi. İnsanların iki olay arasında nedensellik ilişkisi kurarken yaptıkları bariz ya da toplumsal kaynaklı hatalar genelde Halo etkisinin yansımalarıdır.

Misal Sevigen'in pek takdir ettiği Deniz Baykal'ın teammüllere aykırı aşk ve seks ilişkisi iddiaları nedeniyle parti liderliğini bırakması da Halo etkisine bir örnektir. Zira, bildiğim kadarıyla, parti lideri olmanın, cinsel performans ve aktiviteyle doğrudan bir ilişkisi yoktur. Hatta bir iki adım ileri gidelim, o halde Baykal nasıl parti liderliğinden istifa ettiyse, İş Bankası'ndaki hesabını kapamalı (başka bankada hesabı olabilir mi hiç!), sürücü ehliyetini geri vermeli, kitaplığındaki rönesans resmiyle ilgili kitapları çöpe atmalı ve bir daha asla domates yememelidir.

Toparlayalım. Cinsel sapıklık, hala çok kolay anlaşılabilir bir mesele değil. Takip edenler bilir, benim tanımlamaya hala cürret edemediğim bir konu. Hemen her tanımın getirdiği bir çok karşı-örnek, dışladığı gani gani cinsel kültür var. Benzer şekilde, her tanımın ve yaklaşımın kapsamak isteyip kapsayamadığı bir çok edim de bulunmakta.

manasız yaklaşımlara ya da sosyal bilimlerin denetim betimleyici safsatalara biat etmek konunun anlaşılmasında bize bütüncül bir tablo sunamıyor.

İyimserleşeyim. Umut ediyorum ki pedofili dahil olmak üzere, diğer bir çok hassas konunun tartışılabilirliğinin artması, konuya dair kimi hususlarda konsensüse erişmemiz yolunda motive edici bir adım olacaktır.

(2010)